

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ,
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ,
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. Л. УКРАЇНКИ,
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
(НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ)
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

**Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО
МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ»**

20 ТРАВНЯ 2020 р.

Частина 1

Україна, м. Дубляни

336: 330. 3

Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Частина 1. Дубляни, 2020, 327 с.

У збірнику максимально точно відображається орфографія та пунктуація, запропонована учасниками.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Укладачі: Грицина О.В., Богач М.М.

© Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Львівський національний аграрний університет

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1.	
<i>ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ</i>	
Грицина О.В., Шолудько О.В. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ	13
Трещов М.М. ДЕРЖАВНИЙ ФОНД БОРОТЬБИ З ПАНДЕМІЄЮ: ПЕРСПЕКТИВИ, НЕДОЛІКИ, ДОСВІД ЄС	16
Natalia Budnyk, Mariya Knir THE ESSENCE AND PECULIARITIES OF DECENTRALIZATION AS AN ECONOMIC CATEGORY	19
Карпич А.Ю., Будник Н.А., БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	22
Кузнецова Ю. В., Носач Л.Л. ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	25
Мунько А.Ю. УКРІПЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОДОСТАТНОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	27
Олійник Л.А., Діскаленко А.С. СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	31
Теплякова Д.І., Мещеряков В.Є. ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ	34
Шелудько С.А. СПІВПРАЦЯ З МВФ ЯК ОСНОВА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	36
Шкіра А.А., Сафонова Л.Д. ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ	39
СЕКЦІЯ 2.	
<i>СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СВІТОВОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ</i>	
Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С. СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ	42
Томашевський Ю. М. СИСТЕМИ САМОСТРАХУВАННЯ ТА ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	45

Аберніхіна І.Г., Сокиринська І.Г. ОСОБЛИВОСТІ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ	48
Гаврецька І.І., Клепанчук О.Ю. СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	52
Кириченко А.В. РИНОК ДОБРОВІЛЬНОГО ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ	54
Коледіна К.О., Деркач К.І. АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «КОНКУРЕНЦІЯ» ТА «КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНІСТЬ» СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ	57
Курганська М.Г, Скоромна О.Ю. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	59
Мацедонська Н.В., Дацюк А.О. ПЕРСПЕКТИВИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	61
Мацедонська Н.В. Ткач І.О. ФОРМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	64
Новосьолова О.С., Малюжець О.І. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ	68
Пошивалова О.В. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	69
Ткачук Н.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	71
Чапранська Т.І., Богач М. М. СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	75
Шкіра А.А., Бец О.І. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ	78
СЕКЦІЯ 3. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ	
Онисько С.М., Лизак М.П. ПРИБУТОК – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	80
Божанова О.В. ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	82

Богач М.М., Паславський Р.І. СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	83
Бігун М. П., Мещеряков В. Є. СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ	87
Вороніна М.В., Волошенко С.В. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	89
Городняк І.В. АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ	91
Жам О.Ю., Синяк Ю.В., Охріменко В.В. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ТЕРИТОРІЇ ГРОМАД В РАМКАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	94
Жовтогарячий А.С., Мещеряков В.Є. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	96
Ivanets D.V. SOCIAL AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE SHADOW ECONOMY IN UKRAINE	97
Kovalchuk N. O. REQUIREMENTS FOR MANAGING CASH FLOWS OF AN ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS OF ECONOMY	99
Козенкова В.Д. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	101
Кубіна В.Ю. ЗАЛУЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ КОШТІВ ШЛЯХОМ ВИХОДУ НА ІРО	104
Кузуб А.С. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	105
Курінна О.В. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	108
Кутова К.Г., Годованюк А.В. БІЗНЕС-СИМУЛЯЦІЯ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	111
Лемішко О.О. РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗЕМЕЛЬНОГО КАПІТАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	114

Лисогор А.І., Зайцев Л.О. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ	117
Мельник Б.В., Годованюк А.В. БІЗНЕС ЯК КЕРОВАНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА	120
Мельниченко А.М. МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗГРОШОВОГО ФІНАНСОВОГО ПОТОКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	122
Мирончук З.П., Андрушко Р.П. ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ВИТРАТ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ У ЗВІТАХ	126
Мирончук З.П., Ціцька Н.Є. СУТНІСТЬ І ОБЛІК ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ	129
Павлюк В. А. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	1323
Пахомова В.І. ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ЧАСТИНА АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	134
Пелехацький Д.О., Поліщук О.Т. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ	137
Поляк Д.М. ЗАВДАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	140
Рубай О.В. РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	141
Савонік Н.Л., Єлізаров І.Г. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ	143
Солошенко М.М., Волошенко С.В. СУТНІСТЬ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	146
Столярчук Н.М. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	148
Сушинська О.В. ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У НЕСТАБІЛЬНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	150
Терендій А.Б. ВИДАТКИ НА СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ	152

Тетченко В., Ткаченко Д., Лютова Г.М. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ	155
Хлопук Х. Г. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЇХ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ	158
Чернікова А. П., Мещеряков В. Є. АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ В ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	160
Шарова М. В. УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	163
Шкіра А.А., Ляхова О.О. ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	166
Шкіра А.А., Шмігельська Є.А. МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	168
Щебликіна З.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА ГРОШОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА	170
Щебликіна І.О. ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	172
Якубовський І.В. МЕТОДИ ОЦІНКИ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	174
СЕКЦІЯ 4. ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ	
Марків Г.В. ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ДОСТУПНИХ КРЕДИТІВ – ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	176
Hirna O.J. COMPARISON OF 2014 AND 2019 VERSIONS OF THE SYSTEMATICALLY IMPORTANT BANKS ASSESSMENT METHODOLOGIES	179
Бізбіз Т.М. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВАЛЮТНИЙ КУРС	182
Горбатюк А.С., Артем'єва О.О. ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	184

Заєць І.І. ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК ВИД ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	187
Конюхова Т.Г., Несторенко Т.П. ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАНКІВ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»)	189
Мотовчі Г.С., Черната Т.М. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ЙОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	192
Миськів М.Г., Богач М.М. ОБґРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	194
Несторенко О.М., Чурилова А.О. ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ	198
Остапенко А.С., Шумова О.Ю. ВПЛИВ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР І ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ КРАЇНИ	199
Попряга Ц.І. МОНЕТАРНЕ ЗОЛОТО В СТРУКТУРІ ЗОЛОВОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ	201
Приходченко О.Ю., Пальцун О.С. КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ БАНКІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	203
Рехлицький С.В., Дудинець Л.А., ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ	205
Рогульська О.О. АКТУАЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	207
Східницька Г. В. СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	209
Цікановська Н.А СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ РОЗВИТКУ	211
Шелега М.М. РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	214

Яковенко Є.А., Байрачна А.С. ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ	217
СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ	
Агрес О.Г. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА	221
Бойчук І.П., Годованюк А.В. ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА	224
Воробйова Т.А., Мещеряков В.Є. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	226
Гуменюк О.Ю., Годованюк А.В. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	228
Зейда О.Д., Мещеряков В.Є. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	230
Іванова О.В. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	232
Козенкова Н.П. ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	234
Куманова П.В. СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	238
Нестеренко О.М., Ілларіонова Н.Г. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	241
Нестеренко О.М., Федченко Т.М. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРШЕННЯ	243
Подзізей О. О., Гордійчук А.Ю., Шматковська Т.О. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ»	245

Сейсебаєва Н.Г., Мозолєвська А. І. БАНКІВСЬКА БЕЗПЕКА: ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ДІЯЛЬНОСТІ «ОЩАДБАНКУ»	248
Солошенко М.М., Скрипник В.В. СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	249
Стебловська Д.Ю., Байрачна А.С. ЗАГРОЗИ ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	251
Ткаченко Д., Тетченко В., Лютова Г.М. ВИБІР МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ	253
Хмельницький О.О., Леонов Д.Л. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ	256
СЕКЦІЯ 6.	
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
Пасічник Ю.В. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АДАПТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	259
Тулуш Л.Д., Радченко О.Д. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СЕЛА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	262
Березовська Л.О. ОЦІНКА ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ	265
Боричевська І. Г., Стащук О. В. ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	267
Бражник В.М., Глухова В.І. МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН	269
Вороніна М.В., Скрипник В.В. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	270
Гаврилюк З.І., ПРОБЛЕМА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	272
Деркач О.О. ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	274

Дроб'язко В.В., Мещеряков В.Є. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ	276
Дубик Н.О., Малічевська Х.М., Гузар У.Є. СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ	279
Дуткевич Т.М., Гузар У.Є. МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ	281
Єфімчук С.С. ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ	283
Калитин Р.Р., Гузар У.Є. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА СВІТОВУ КІНОІНДУСТРІЮ	286
Козяр І.В., Косінова Я.Р., Гузар У.Є. ПСИХОЛОГІЧНА РЕАКЦІЯ НАСЕЛЕННЯ РІЗНИХ КРАЇН НА СВІТОВУ ПАНДЕМІЮ	288
Король Є.Я., Мещеряков В.Є. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	290
Корх Н.С. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	293
Кучеренко К.Д., Соболева Г. Г. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	296
Музика Ю.В., Гузар У.Є. СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ	299
Нестеренко О.М., Сендецька А.С. РОЗВИТОК СУЧАСНОГО РИНКУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ	300
Новак К.С. ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	301
Парфентій Л.А. МІСЦЕ ПОДАТКОВИХ ПІЛґ У СИСТЕМІ УНИКНЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ	303
Плоскіна А. А., Цимбалюк І. О. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАМІНИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОДАТКОМ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ	306
Рижова К.І. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВОДОГОСПОДАРСЬКО- МЕЛІОРАТИВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	309

Синявська Л.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	312
Содома Р. І., Бережницька Г. І. РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНО-ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	315
Ткаченко Ю. О., Мещеряков В. Є. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	318
Тофан І.М. ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ СКЛАДОВІ УНИКНЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ	320
Цибуковська А.В., Цимбалюк І.О. ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	322
Чапінська М.М., Феджага С.П., Гузар У.Є. ВИЖИВАННЯ РЕСТОРАНІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	325

**СЕКЦІЯ 1.
ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ**

Грицина О.В., к.е.н., доцент
Шолудько О.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку фінансового посередництва в Україні пов'язаний з появою венчурного інвестування і широкого застосування інноваційних технологій з використанням інтернету. Нові тенденції розвитку фінансової сфери, з одного боку, значно змінили діяльність традиційних фінансових посередників, зокрема, комерційних банків і брокерських контор, а з іншого боку, сприяли появі нових суб'єктів посередницької діяльності: фінансово-технологічних компаній; фінансових супермаркетів, платформ з торгівлі дебіторською заборгованістю. Разом з тим саме розширення застосування нових технологій зумовило тенденцію до розвитку прямих контактів між власниками фінансових ресурсів і їх потенційними користувачами без участі посередників. Очевидно, що така тенденція здатна знизити масштаби посередницьких операцій в сучасній економіці.

Розвиток фінансового посередництва дозволяє забезпечувати інтереси власників вільних грошових коштів і економічних агентів (підприємницьких структур, індивідуальних підприємців, домашніх господарств), зацікавлених у залученні кредитних ресурсів.

Відносна стабільність економічної ситуації і, зокрема, низька інфляція сприяють розширенню сфери фінансового посередництва. Розвиток фінансових інновацій створює умови для зростання операцій взаємного кредитування. Але перспективи використання інноваційних фінансових продуктів залежать від ефективного управління пов'язаними з ними ризиками [1].

Для фінансового посередництва України характерна динамічна зміна тенденцій розвитку при змінах макроекономічної ситуації, в тому числі при посиленні інфляційних процесів, а також при інтенсифікації інноваційної активності у фінансовій сфері та введення нових норм державного регулювання.

При державному регулюванні фінансового посередництва важливо забезпечувати відносну стабільність процесів, що протікають у фінансовій сфері, і створювати такі умови для підвищення ефективності посередництва, як низька інфляція і своєчасне введення правових норм, що забезпечують широке трансформаційних змін фінансових інновацій.

Структура фінансових посередників в Україні впродовж за період 2012–2018 рр. включала в основному небанківські фінансово-кредитні установи і становила 94,2% від загальної структури фінансового сектору, частка ж банківських установ становила лише 5,8%.

Аналізуючи динаміку фінансових посередників (таблиця 1) слід відзначити, що кількість банківських установ зменшилася більше ніж у 2 рази – з 176 до 77 одиниць. Тільки у 2012–2013 рр. кількість банківських установ мала тенденцію до зростання, а в інші періоди, зокрема впродовж 2013–2018 рр., даний показник постійно знижувався. Найменше відхилення спостерігалось у 2017–2018 рр. і становило 5 од [2].

Таблиця 1. Тенденції розвитку фінансових посередників в Україні

Показники	2012 р.	2015 р.	2018 р.	Відхилення 2018р. проти 2012р. (+,-)
Банківські установи	176	117	77	-99
Небанківські фінансові установи, всього, у т.ч:	2041	2239	2024	-17
страхові компанії	414	361	281	-133
кредитні спілки	617	588	358	-259
ломбарди	473	482	359	-114
фінансові компанії	403	711	940	537
довірчі товариства	2	2	2	0
недержавні пенсійні фонди	94	72	62	-32
адміністратори недержавних пенсійних фондів	37	23	22	-15
інші фінансові установи	1	-	-	-1

Джерело: [3; 4]

На фінансовому ринку у 2012–2018 рр. переважали такі види небанківських фінансово-кредитних установ, як фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та страхові компанії. Це підтверджує аналіз структури небанківських фінансово-кредитних установ: фінансові компанії займали у середньому 32,3%; кредитні спілки – 24,7%; ломбарди – 23,4%; страхові компанії – 16,4%; недержавні пенсійні фонди – 3,5%; адміністратори недержавних пенсійних фондів – 1,2%; довірчі товариства – 0,1% [3,4].

У 2018 р. кількість небанківських фінансово-кредитних установ становила 2024 і порівняно з 2012 р. була меншою на 17. При цьому, у 2012–2013 рр., 2014–2015 рр. і 2017–2018 рр. даний показник збільшувався, відповідно, на 72, 152 і 31 одиницю. В інші періоди, тобто впродовж 2013–2014 рр. і 2015–2017 рр., кількість небанківських фінансово-кредитних установ зменшувалася відповідно на 26, 114 та 132 [3,4].

Фінансові компанії є найбільш чисельними небанківськими фінансово-кредитними установами. Їх кількість впродовж 2012–2018 рр. постійно

зростала. Впродовж 2014–2015 рр. і 2017–2018 рр. кількість фінансових компаній суттєво збільшилася, відповідно, на 174 і 122. Вцілому за 2012–2018рр. цей показник збільшився на 537 фінансових компаній. Кількість страхових компаній впродовж 2012–2018 рр. мала постійну тенденцію до зниження. Достатньо чисельно представлені в Україні кредитні спілки, кількість яких тільки у 2012–2013 рр. зростала на 7 (з 617 до 624), а у 2013–2018 рр. – знижувалась. Стосовно інших чисельних небанківських фінансових установ – ломбардів, то найбільше зменшення їх кількості відбувалося у 2015–2018 рр. та становило, відповідно, 26, 41 і 56 одиниць [3,4].

Недержавні пенсійні фонди належать до не чисельних небанківських фінансових установ, середнє значення яких за 2012–2018 рр. становило 73 од. Водночас, за досліджувані роки налічувалося у середньому 25 адміністраторів недержавних пенсійних фондів. Впродовж досліджуваного періоду кількість довірчих товариств була сталою та становила 2 од.

Узагальнюючи тенденції, які відбувалися на фінансовому ринку України, можна зробити висновок, що зміни у кількості небанківських фінансово-кредитних установ відбувалися внаслідок виключення останніх з державного реєстру [5]. Це можна пояснити тим, що ці тенденції пов'язані з недостатнім рівнем платоспроможності цих фінансових установ, невиконанням ними встановлених фінансових нормативів, виявленням порушень фінансового характеру, а також прийняттям рішення фінансовими установами щодо припинення діяльності.

Ми вважаємо, що тенденція до зниження фінансового посередництва виникає в умовах посилення інфляційного процесу внаслідок падіння реальних відсоткових ставок, а тенденція до посилення такого посередництва є результатом широкого застосування фінансових інновацій, в тому числі взаємного кредитування з використанням інтернет-платформ, а також криптовалют, застосовуваних при наданні позик.

Список використаних джерел

1. Бублик Є. О. Структурно-функціональна деформація фінансового сектора в економіці України. Економіка і прогнозування. 2018. № 2. С. 48–61.
2. Основні показники діяльності банків України за 2012–2018 рр. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 24.04.2020).
3. Публічні звіти про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2012–2018 рр. <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposluh.html> (дата звернення: 24.04.2020).
4. Стойко О. Я. Розвиток небанківського фінансового посередництва в Україні. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1 (59). Т. 2. С. 135–147.

5. Усоскин В.М., Белоусова В.Ю., Козырь И.О. Финансовое посредничество в условиях развития новых технологий // Деньги и кредит, 2017. – № 5.

Трещов М.М., д-р держ. упр., аналітик
ГО «Українська експертна фундація»

ДЕРЖАВНИЙ ФОНД БОРОТЬБИ З ПАНДЕМІЄЮ: ПЕРСПЕКТИВИ, НЕДОЛІКИ, ДОСВІД ЄС

З метою протидії розповсюдження світової пандемії COVID-19 на початку березня 2020 р. Кабінет Міністрів України запровадив комплекс обмежувальних заходів, якими зокрема заборонено відвідування закладів освіти, проведення масових заходів, призупинено здійснення окремих видів підприємницької діяльності, регулярні та нерегулярні перевезення тощо [4]. Безумовно, такі заходи негативно впливають на національну економіку, прискорюючи темпи її стагнації економіки – зупинка роботи більшості підприємств малого і середнього бізнесу, зростання кількості звільнених працівників або таких, що в неоплачуваних відпустках (оновлений урядовий прогноз безробіття – 9,4% за підсумками 2020 р. [3]).

Основним кроком в антикризовій бюджетній політиці з метою передбачення фінансових ресурсів у державному бюджеті України на 2020 р. для вжиття ефективних заходів з нейтралізації негативних наслідків поширення COVID-19 та підтримки економічної активності в країні [2] Верховна Рада України внесла відповідні зміни в державний бюджет. Зокрема створено так званий стабілізаційний фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, обсяг якого затверджено в сумі 64,7 млрд грн.

До напрямів використання коштів фонду віднесено фінансування заходів із запобігання виникненню та поширенню, локалізації та ліквідації спалахів, епідемій та пандемій, у тому на закупівлю товарів, робіт і послуг, необхідних для здійснення таких заходів, включаючи закупівлю медичних послуг за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення.

Крім того до антикризових напрямів перерозподілу коштів держбюджету слід віднести такі найбільш значні за впливом видатки:

- 15,8 млрд грн на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення (доплати до зарплат медичних та інших працівників які безпосередньо зайняті на роботах з ліквідації хвороби, та, які забезпечують життєдіяльність населення, на період карантину);
- 10 млрд грн на здійснення додаткових виплат особам похилого віку;
- 0,6 млрд грн для надання допомоги з Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;

– 3 млрд грн спрямовано до Резервного фонду державного бюджету.

Вважаємо таке розконцентрування видатків за розпорядниками не повною мірою ефективним з точки зору управління фінансовими ресурсами. Доцільно консолідувати всі кошти у новоствореному цільовому фонді, єдиним головним розпорядником якого є Міністерство фінансів України. Рішення про виділення коштів приймаються Кабінетом Міністрів України за погодженням з Комітетом Верховної Ради з питань бюджету, що забезпечую достатню мобільність здійснення видатків на першочергові заходи боротьби з пандемією.

Серед інших причин, які очевидно знижують результативність антикризового бюджетного регулювання, такі:

– недостатній обсяг коштів, виділений для подолання економічних і соціальних наслідків пандемії COVID-19 та безпосередньо для боротьби з розповсюдженням інфекції.

– ризикове збільшення обсягу зовнішніх запозичень на 131 млрд грн.

Щодо обсягів мобілізації коштів до фонду раніше Прем'єр-міністр України заявляв, що стабілізаційний фонд держави становитиме близько 200 млрд грн [1]. У результаті змінами до держбюджету затверджено втричі менший його обсяг. Для порівняння, Міністри фінансів країн ЄС узгодили пакет економічних заходів на суму 540 млрд євро для підтримки економіки ЄС [6], зокрема:

– 100 млрд євро – субсидіювання заробітної плати за умови, що компанії скорочують робочий час працівників, не скорочуючи робочі місця;

– 200 млрд євро – розширення програм кредитування компаній;

– 240 млрд євро – фінансування «дешевих» кредитів в рамках фонду Європейського механізму стабільності (European Stability Mechanism [7]).

В свою чергу Німецький Бундестаг ухвалив одразу низку пакетів заходів для підтримки підприємств та громадян в період пандемії на понад 750 млрд євро. Зокрема, 600 млрд євро спрямовані на створення фонду для виділення кредитів та націоналізації великих підприємств, які особливо сильно постраждають від кризи, та 156 млрд євро – на допомогу малому бізнесу і громадянам.

Уряд Італії затвердив пакети економічних заходів на загальну суму 750 млрд євро для підтримки бізнесу в рамках посилення правил щодо боротьби проти пандемії та державні гарантії на позики і інвестиції. Відповідно до затверджених рішень 340 млрд євро виділено у вигляді державних кредитів, 400 млрд євро – на підтримку ліквідності підприємствам усіх категорій і форм власності, в тому числі: 200 млрд євро – для внутрішнього ринку і стільки ж – на експорт [5].

Збільшення обсягів зовнішніх запозичень до 265 млрд грн посилює ризики невиконання державного бюджету та послаблення національної фінансової безпеки. Крім того, майже всю суму зростання позик очікується

отримати за рахунок кредитів Міжнародного валютного фонду. Слід зауважити, що на момент прийняття змін до держбюджету меморандум з Міжнародним валютним фондом не було підписано. При цьому, щоб отримати новий кредитний транш Україна повинна виконати низку важливих умов не лише економічного характеру, а й політичного, які ймовірно суперечать Конституції.

Крім того внутрішні запозичення в державному бюджеті мають зрости на 146,5 млрд грн на тлі зростання їх погашення протягом 2020 р. на 54,4 млрд грн. Тобто номінально планується збільшити обсяг внутрішніх запозичень на 92,1 млрд грн, що за поточної ситуації стрімкого продажу нерезидентами ОВДП (які лише в березні 2020 р. продали облігацій на суму 8 млрд грн) на тлі зростання курсу долара США і євро, є можливим лише за додаткової емісії гривні Національним банком, що в умовах стагнації економіки України прискорить інфляційні процеси.

Відтак, можна зробити висновки, щодо неповноцінності новоствореного стабілізаційного фонду як інструменту бюджетного регулювання кризової ситуації, спричиненої пандемією COVID-19 в Україні та світі.

Список використаних джерел

1. Кабмін створює стабілізаційний фонд на 200 млрд грн. Ліга, 2020. – Режим доступу : <https://ua-news.liga.net/economics/news/kabmin-stvoryue-stabilizatsiyniy-fond-na-200-mlrd-grn>.

2. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» : закон України від 17 квіт. 2020 р. № 553-IX. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/330149>.

3. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 15 травня 2019 р. № 555 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2020 – 2022 роки» : постанова Кабінету Міністрів України від 29 бер. 2020 р. № 253. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/provnesennya-zmin-do-postanovi-kabinm2903020etu-ministriv-ukrayini-vid-15-travnya-2019-r-555>.

4. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: постанова Кабінету Міністрів України від 11 бер. 2020 р. № 211. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF>.

5. Consiglio dei Ministri n. 39. – URL : <http://www.governo.it/it/articolo/consiglio-dei-ministri-n-39/14413>.

6. EU ministers agree half a trillion euro coronavirus rescue plan. Reuters. – URL : <https://uk.reuters.com/article/uk-health-coronavirus-eu-economy/eu-ministers-agree-half-a-trillion-euro-coronavirus-rescue-plan-idUKKCN21R14J>.

7. European Stability Mechanism. – URL : <https://www.esm.europa.eu>.

Natalia Budnyk

«Public sector finance», 2nd year full-time Master student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Research adviser: PhD, Associate Professor **Mariya Knir**

THE ESSENCE AND PECULIARITIES OF DECENTRALIZATION AS AN ECONOMIC CATEGORY

The history of decentralization has substantially appeared in the XIX - early XX centuries. It is based on the consequence of economic theory and usually includes the following four position [1]:

1. Decentralization gives a more effective distribution of resources in the public sector. A system whereby decisions about the distribution of resources in the public sector are done at the regional and municipal level, that is made the public choice more precise, allowing to take into account local features of social advantages.
2. Decentralization promotes rising accountability of spending budgetary resources in public authorities. The meaning of this reason is that in decentralization, the reference between taxes paid, public goods and services is accepted more direct and transparent, so far as taxes are collected, where budget expenses are made.
3. Having a tax base promotes regional and local authorities to take measures to extend it, that is, to promote the growth of regional and local economies.
4. Giving regional and local authorities the right to self-manage budget funds is motivated them to decrease unwarrantable expenses in the public sector.

The most itemized challenge of decentralization were researched by J. Vedel. In his view, decentralization consists of the relocation of powers not to civil servants and bodies, which are representing the central administration, but to other bodies that are not hierarchically subordinated to the central government, primarily elected by the population [1].

The founder of the theory of financial decentralization is the American economist Charles Tiebout. In his writings *The Pure Theory of Local Expenditures* (1956) and *The Economic Theory of Fiscal Decentralization in Public Finance: necessity, sources and use* (1961) he regards that municipalities have two roads that they can go about in trying to acquire more persons in their community. One route is for the municipalities to act as a cartel, enforcing a singular tax rate among the various communities. In his paper, Tiebout claims this would shrink the right of voice and exit to the individual. The other option is for the municipalities to engage in tax competition. Tiebout claims the end result of both options is the same, as the tax rates of the various municipalities would converge around an average rate. Tax competition for Tiebout was an integral part of the market process between the government and its citizens [3, p.81-94].

In addition, Mr Tibu claims: "Fiscal decentralization grows competition inter local governments, also rises efficiency, as local administration have more accurate information about the needs of their inhabitant than central administration [2]."

Further development of the theory of fiscal decentralization was involved the English scientist Wallace E. Oates. In 1972, was written the decentralization theorem, which means "for a public good – the consumption of which is defined over geographical subsets of the total population, and for which the costs of providing each level of output of the good in each jurisdiction are the same for the central or for the respective local government – it will always be more efficient (or at least as efficient) for local governments to provide the Pareto-efficient levels of output for their respective jurisdictions than for the central government to provide any specified and uniform level of output across all jurisdictions"[5, p.4-6].

That is, Oates accentuate attention primarily in the fact that the government needs to limit the sub-national authorities' own macroeconomic regulation and income redistribution between individuals in order to support the underprivileged. As a general characteristic of the theory analyzed, it can be underlined, that decentralization aims to stimulate the public sector to be more sensitive to the demands of voters [5, p.4-6].

It should be noted, that the main task of producing public goods is meeting of the population needs. If government wants to maximize the effectiveness of this task, it is important to increase the interest and involvement of citizens in budgeting process and local government budget management performance.

Decentralization means growing the effectiveness of the state mechanism and democratic development of regions, and such efficiency and activation are markers of full protection of the rights, legitimate interests and responsibilities of the citizenships, structured in amalgamated territorial communities [4].

The decentralization have an advantage such as [2]:

- the time and place of the decision is in line with the expectations of the public (individuals, staff, communities, etc.);
- the adoption of the decision occurs with the participation of the decision-maker or under his responsibility. Thus, the time and place of the decision are corresponding to the time and place of its realization;
- the system and decision-making process are paraphrasing through the optimal management structure;
- transparency and openness of decision-making procedures and the process of its adoption, which leads to risen effectiveness of administrative activities, detection of errors, sources of their origin, etc .;
- the time period for receiving information from the executor level to the decision level and vice versa is much shorter;
- raising awareness and exacerbating a sense of responsibility for the actions taken and decisions taken. An official in a decentralized system ceases to be an impersonal element in a machine that is not understood by him;

- intensification of innovative potential at decision making;
- minimizing bureaucracy. Convenience and sense of security and comfort for individuals and legal entities. The relationship between the individual and the administration becomes a sign of partnership and gives rise to a sense of "common cause" in both parties.

- territorial decentralization implies proximity to the consumer of public services, etc .;

In some circumstances, decentralization can have risks and dangers. In this case, some areas of public and social life cannot be decentralized. The European science of optimizing public administration has highlighted the following disadvantages of decentralized management [6, p.3–11]:

- autonomy of goals. The risk of isolating partial goals that do not meet the general goals of the administration and may even contradict them;

- risk of realization of individual ambitions;

- the threat of the solidity of the state's policy in the respective spheres;

- disintegration of public administration activities in the provision of public services and management decisions;

- complications of coordination, difficulty in agreeing goals.

- risk of exposure to inappropriate decision-making skills of officials is increased, since freedom of decision-making is quite large. In some cases, the responsibility of senior officials may be conditioned by the unqualified or inappropriate actions of even other entities in the relevant industry (sphere), although the influence of such entities on senior officials is significantly limited.

In any case, decentralization of power for the advantages of local governments and other authorized entities may not be absolute. Therefore, for local state administrations, which are part of the centralized system of executive authorities, the powers to control the legality of local self-government acts and to coordinate the activities of territorial executive bodies that are not part of local state administrations should be retained [4].

List of references

1. Avalov Z. Decentralization and self-government in France [Text]; From Bonaparte Reforms to the Present: Policy Studies. / Z. Avalov., 1905. - 347 p.
2. Haba I.M. «Decentralization»- pro and contra / I.M.Haba // RayonInfo.- 2014.- №1.-S.5.
3. Matzuk Z. A. Fiscal Federalism as a Decentralized Model of Budget Regulation in Ukrain / Z. A. Matzuk // Finance, accounting and audit. - 2014. - Publication. 1. - C. 81-94. – Online : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Foa_2014_1_9.pdf.
4. Tirsk U. Fiscal decentralization in Ukraine / U. Tirsk. – Online: www.c-ed.info/img/pdf/Utt_125_134_ukr.pdf.
5. Oates, Wallace E. 1972. Fiscal Federalism. New York: Harcourt Brace Jovanovich, pp.4-6

6. World Bank (2017), “Decentralization in the transition economies: challenges and the road ahead”, Poverty Reduction and Economic Management Unit, Europe and Central Asia, pp.3–11

Карпич А.Ю., асистент

Будник Н.А., магістрант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У найширшому розумінні «бюджет» – це огляд майбутніх доходів та видатків, тобто документ, згідно якого необхідно планувати свою діяльність. І в залежності від того, що саме береться до уваги – домогосподарство, суб’єкт господарювання чи держава, необхідно по різному підходити до процесу бюджетування та планування, а отже – і до усвідомлення самого поняття бюджету. Із раціоналістичної точки зору, бюджетування як в приватному, так і публічному секторах є діяльністю, що має на меті якнайоптимальніше оцінити всі можливі варіанти доходів, видатків та витрат і, таким чином, якісно збалансувати фінансові ресурси майбутніх періодів. У той же час, слід пам’ятати, що бюджетування, особливо в публічному секторі економіки – це перш за все політичний процес, у якому учасники відстоюють свої власні інтереси, часто – на шкоду інтересам суспільства.

Моделі державного управління в різних країнах світу підтверджують думку про те, наскільки неоднорідними є держави між собою в соціально-економічному та культурному вимірах. Тут варто згадати про рівні ефективності державного апарату у тій чи іншій країні. Що саме буде ефективніше для держави: бюджетна централізація чи децентралізація? Чи буде відповідь на це запитання однаковою чи різною для кожної країни окремо?

Досліджувати вибір країни щодо прийнятої нею моделі бюджетної централізації/децентралізації слід на основі огляду наукової літератури та в рамках відповідного теоретичного підґрунтя. Як зазначають американські вчені Вільдавський та Кайден, бюджет є ще й прогнозом щодо майбутніх подій, тоді як процес бюджетування вони визначають як «перетворення фінансових ресурсів у людські цілі» [7, с. 1].

Розглядаючи сферу публічного сектору, українські науковці Лютий та Іванюк наголошують, що «ідеологією публічних фінансів є децентралізація бюджетних ресурсів» [1, с. 53], тобто за бюджетної децентралізації відбувається переорієнтація на соціально-економічний розвиток держави через сталий розвиток окремих її регіонів. Основною теорією для бюджетної

децентралізації є теорія фіскального федералізму, розвинута Масгрейвом (1959) та Оутсом (1972), яка вивчає розподіл функцій та фінансових ресурсів між учасниками публічного сектору в розрізі різних рівнів уряду країни. Крім того, Оутс зазначив, що теоретично ефективність наданих муніципальних послуг зростає, у разі якщо спостерігається краща проінформованість уряду щодо потреб місцевого населення [3], а це стає можливим саме за умов децентралізації. Автором же теорії фінансової децентралізації є американський економіст Тібу (1961), який в своїй праці “Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела та використання” зазначає, що муніципалітети пропонують різні кошики товарів (муніципальні послуги) за різними цінами (податковими ставками). Згідно теорії Тібу, оскільки жителі муніципалітетів мають різні потреби та сплачують неоднаково податки, вони змінюватимуть місце свого проживання переїжджаючи з однієї громади в іншу, адже шукатимуть максимально корисних суспільних послуг при мінімальному податковому навантаженні. Варто зазначити, що завдяки цьому процесу формується рівновага надання муніципальних послуг відповідно до потреб населення, що сприяє об’єднанню людей в громади зі збалансованими потребами [5, с. 820-826]. При цьому, вчений-соціолог Йоунг у своїй праці “Міф про втечу мільйонерів: яким чином місце все ще відіграє важливу роль для заможних” досліджуючи поведінку заможних верств населення частково спростовує теорію Тібу, довівши, що місце проживання мільйонерів є також однією з форм їхнього капіталу, а тому вони його змінюють достатньо неохоче [8, с. 111].

Теорія клубів, які перекривають один одного (The Theory of Overlapping Clubs) також використовується при вивченні процесу бюджетної децентралізації. Згідно даної теорії, учасники економічних систем знаходяться під впливом сукупностей різних інститутів міжнародного та регіонального рівнів, які забезпечують злагоджені колективні дії [4, с. 221]. Так, прикладами таких “клубів” є Міжнародний валютний фонд та НАТО.

Невід’ємною рисою є те, що різні види децентралізації передбачають в певній формі делегування влади, повноважень і відповідальності до нижчих рівнів влади (напівавтономних державних організацій) або приватним підприємствам, але центральні органи влади мають більший вплив і низку владних повноважень, які регламентуються під час укладання різних контрактів, договорів та угод; зберігається право відстежувати якість наданих послуг або виконання делегованих функцій; внесення за необхідністю корективів або дострокове розірвання укладених договорів.

Незважаючи на наявні в науковій літературі встановлені переваги децентралізації, варто звернути увагу на протилежну їй модель, а саме – бюджетну централізацію. Американські дослідники Коен-Пірані та Вулі у своїй праці “Фіскальна централізація: теорія та докази Великої Депресії” висвітлили посилення державою централізації доходів і видатків місцевих органів влади

під час економічної кризи, що сколихнула світ в період 1929-1933 років. Автори наводять позитивну теорію централізації, яка використовується для інтерпретації подій Великої Депресії. Зокрема, вчені окреслили зміни у відносинах держави та місцевого самоврядування; зазначили, що податок із продажу та державна централізація застосовувалися до багатьох політик Нового курсу 1930-х років, таких як соціальне забезпечення, страхування на випадок безробіття та колективні переговори; також науковці навели гіпотезу, що гострота Великої Депресії дала змогу забезпечити тип інституційної реформи, що вимагає дуже широкого політичного консенсусу [2, с. 39-61].

Особливим випадком бюджетної централізації є бюджетна деконцентрація. Як стверджує іспанський вчений Вільялонга, деконцентрація в значній мірі стосується делегування повноважень, але головна відмінність між деконцентрацією та делегуванням полягає в тому, що останнє тягне за собою перенесення обов'язків на територіальні одиниці, які є більш незалежними від центрального уряду, ніж вони були б за деконцентрованої системи [6, с. 459].

Найчастіше деконцентрація застосовується в унітарних державах, де використовується перерозподіл фінансових та управлінських повноважень, щодо ухвалення рішень, а також визначається відповідальність поміж різних рівнів центральних органів виконавчої влади. Тому, територіальні чи галузеві управління підпорядковуються тільки центральному органу влади. За таких умов, управлінські завдання розподіляються на органи одного й того ж суб'єкта управління. Деконцентрація застосовується вертикально та горизонтально. В першому випадку функції державного управління переходять підпорядкованим державним органам (міністерству), в другому випадку – на одному управлінському рівні створюють належні органи для різних спеціалізованих галузей.

Підбиваючи підсумки, можна наголосити, що вибір моделі бюджетної централізації чи децентралізації у кожній країні обумовлений її соціально-економічним становищем, адміністративно-територіальним устроєм, культурними особливостями тощо. При цьому, держава завжди має враховувати як фінансові можливості своїх регіонів, так і людський потенціал без якого будь-який розвиток не є можливим.

Список використаних джерел

1. Лютий І. О. Іванюк В. Е. Оподаткування доходів фізичних осіб та місцеві фінанси: суперечності й перспективи їх розв'язання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2018. № 1. С.53-60.
2. Coen-Pirani D., Wooley M. Fiscal Centralization: Theory and Evidence from the Great Depression. American Economic Journal: Economic Policy. 2018. № 10(2). P.39-61.

3. Oates W. E. Fiscal Federalism. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1972. 256 p.
4. The new great power coalition: toward a world concert of nations / edited by R. N. Rosecrance. Lanham, 2001. 388 p.
5. The New Palgrave Dictionary of Economics: K to P, Volum 3. / edited by J. Eatwell, M. Milgate, P. Newman. New York, 1994. 1085 p.
6. Villalonga R. J. Fiscal centralization: a remedy for corruption? *SERIEs. Journal of the Spanish Economic Association*. 2018. № 9. P.457-474.
7. Wildavsky A., Caiden N. The New Politics of the Budgetary Process. 4th edition. London, 2001. 379 p.
8. Young C. The Myth of Millionaire Tax Flight: How Place Still Matters for the Rich. Stanford: Stanford University Press, 2017. 160 p.

Кузнєцова Ю. В., студентка
Науковий керівник: **Носач Л.Л.**, к.е.н., доцент
*Національний аерокосмічний університет
ім. М.Є.Жуковського «ХАІ»*

ВІЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗОНИ ЯК СПОСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

На сьогоднішній день країни та їх регіони, що мають високий економічний розвиток та ринкову економіку і знаходиться на піку розвитку міждержавної та міжрегіональної конкуренції в умовах науково-технічного прогресу активно розробляють заходи щодо укріплення своїх економічних позицій. З метою вирішення таких проблем особливо важливу роль відводять територіальним структурам з особливим статусом – вільним економічним зонам (ВЕЗ). Вони створюють сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій.

Питання створення і функціонування ВЕЗ широко обговорюються в економічній літературі. Роботи таких вітчизняних вчених присвячені вивченню даного питання: Авдокушин Е.Ф., Андріанова В. Д., Баранова М. К., Горбунова А. Р., Громова А., Данько Т. П., Ігнатова В. , Манежева С. А., Островського В. Н., Родіонова О., Семенова Г. Н., Смирнова А. М., Смородинської Н. К., Швидака Н., Шеховцова А., Шестаковой М. та інші.

Мета роботи – аналіз вільних економічних зон як спосіб залучення інвестицій до країни.

Об'єкт дослідження – вільні економічні зони.

Предмет дослідження – особливості залучення прямих іноземних інвестицій шляхом створення вільних економічних зон.

Спеціальна (вільна) економічна зона являє собою частину території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб [1].

Закон, що регулює створення та діяльність СЕЗ на території України – «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» – визначає метою створення спеціальних (вільних) економічних зон залучення іноземних інвестицій, активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України [1].

Визначено цілі створення СЕЗ у розрізі привабливості з боку інвестора:

- інфраструктурна доступність;
- зниження витрат у зв'язку з відсутністю мита;
- максимальне наближення до споживача;
- дешева робоча сила;
- низький рівень адміністративних бар'єрів;
- розвиток території.

Варто зазначити ряд переваг ведення бізнесу в умовах СЕЗ:

- повне звільнення доходу і прибутку від податків;
- можливість 100% репатріації капіталу і доходів;
- володіння бізнесом відбувається лише власником;
- спрощена система реєстрації та оформлення документів;
- відсутність митних зборів на товари, ввезені або вироблені в СЕЗ.

Перелік спеціальних (вільних) економічних зон: «Азов», «Донецьк», «Закарпаття», «Інтерпорт Ковель», «Курортотополіс Трускавець», «Миколаїв», «Порто-франко», «Порт Крим», «Рені», «Славутич», «Яворів». Території пріоритетного розвитку із спеціальним режимом інвестиційної діяльності: у Волинській, Донецькій, Закарпатській, Житомирській, Луганській, Чернігівській областях, а також м. Харків, м. Шостка Сумської області [2].

Згідно даних Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України серед очікуваних результатів залучення інвестицій до СЕЗ виділяють наступні: розвиток передових сфер, збереження старих та створення нових робочих місць, як наслідок – активізація процесів, спрямованих на економічний підйом.

Таким чином, обсяг іноземних інвестицій в економіку України є вкрай низьким і за останній рік можна спостерігати зниження інвестиційної

активності. Державна політика щодо іноземних інвестицій є недосконалою і потребує змін. Проте Україна має досить привабливі об'єкти для іноземного інвестування, серед яких українські СЕЗ. Для приваблення інвестора вони мають ряд переваг, які було розглянуто у роботі. З метою поліпшення інвестиційного клімату СЕЗ можна запровадити наступні шляхи вдосконалення:

- розробити державну програму кожної СЕЗ;
- чітко визначити пріоритетні види діяльності, які необхідно розвивати у СЕЗ;
- проаналізувати всі можливі джерела інвестицій і розглянути можливості надання додаткових пільг інвесторам, створення сприятливих умов для них;
- передбачити механізми самостійного розвитку і розширення СЕЗ у довгостроковій перспективі;
- внести поправки до відповідних кодексів, законів і підзаконних актів;
- створювати позитивний імідж СЕЗ.

Список використаних джерел

1. Закон України від 13.10.1992 № 2673-ХІІ «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>

2. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс] – Режим доступу до сайту: <https://www.me.gov.ua/>

Муцько А.Ю., к. держ. упр., доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

УКРІПЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОДОСТАТНОСТІ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Формування, розподіл і використання місцевих фінансових ресурсів належить до найбільш гострих в економічному, соціальному і політичному контекстах проблем. Головними причинами цього визначаються обмеженість фінансового потенціалу регіонів, продовження застосування до управління фінансами практики адміністративно-командної системи, недостатнє використання сучасних технологій управління бюджетами.

Реформа місцевого самоврядування і децентралізації стали каталізатором щодо переосмислення поглядів на формування власних фінансових ресурсів регіонів як ключових чинників соціально-економічного розвитку. Зміцнення

фінансового потенціалу регіонів не лише за рахунок розширення переліку податків місцевих бюджетів, а й шляхом формування систем створення нових джерел продукування фінансових набуває гострої актуальності. Управління фінансовими потоками з метою їх самовідновлення та саморозвитку повинно становити основу діяльності органів місцевого самоврядування регіонального та місцевого рівнів. Це вимагає оновлення та розширення інструментарію щодо максимально ефективного генерування та використання власних доходів, а також розширення доступу до існуючих ресурсних ринків та відкриття нового потенціалу в межах кожного муніципального утворення.

Органи місцевого самоврядування отримали додаткові повноваження щодо встановлення ставок окремих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України (орендна плата за землю, податок на нерухоме майно), що дозволяє застосовувати практику диференціації шкали ставок податків, а саме:

1. Стимулююча шкала ставок оподаткування (зниження податків)

Запроваджується для суб'єктів господарювання на відповідній території за умови дотримання таких умов: збільшення обсягів інноваційної продукції; реалізація інноваційних проектів; підвищення продуктивності праці та якості публічних послуг; зниження матеріалоємності; участь у фондах розвитку.

2. Шкала економічного примусу (підвищення податків)

Запроваджується для суб'єктів господарювання на відповідній території за таких визначальних умов: відсутність економічного ефекту; низький соціальний результат; нераціональне використання природних ресурсів; нецільове та неефективне використання бюджетних джерел фінансування.

Крім того, спираючись на позитивний європейський досвід доцільно закріпити на законодавчому рівні право органів місцевого самоврядування самостійно встановлювати муніципальну надбавку до податку на доходи фізичних осіб, яка буде діяти протягом одного або кількох бюджетних на території конкретної громади (ставки такої надбавки не обмежуються, проте встановлюються для реалізації певних цілей (програм, проектів) за результатами громадських обговорень в залежності потреб громади) [2, с. 304].

Іншим напрямом є застосування портфельного підходу до управління активами, що перебувають у власності територіальної громади, які ми називаємо муніципальними активами. Активи можуть розглядатися в якості груп або портфелів. Рішення щодо використання активів приймаються на основі співставлення портфелів та їх функціональності. Елементи портфелів є замінними. Вони можуть замінювати або доповнювати один одного і, таким чином, можуть розглядатися як перехідні форми (наприклад, із фізичних у фінансові активи). Технологія управління муніципальними активами на основі портфельного підходу включає чотири компоненти: інвентаризація, аналітичний облік, управління портфелями активів, стратегія та тактика реалізації. Якщо процес не охоплює компоненти задовільним чином, органи

місцевого самоврядування можуть зіткнутися з втратами активів та скороченням фінансових ресурсів.

Окремої уваги заслуговують поширені в Європі муніципальні ваучерні програми. Муніципальний ваучер визначаємо як певне в грошовому вираженні зобов'язання органу місцевого самоврядування повністю або частково оплатити певний обсяг послуг у муніципальному секторі регіону. Матеріалізується у вигляді сертифікатів (купонів), які передаються безпосереднім споживачам послуг. Такі програми запускаються з метою досягнення цілей, визначених у стратегії розвитку регіону. Вони є, передусім, стимулюючим інструментом, яким органи місцевого самоврядування можуть мотивувати як мешканців регіону, так представників приватного і муніципального підприємницького секторів, до участі розвитку економічної інфраструктури регіону. Очікувані результати від впровадження практики муніципальних ваучерних програм: ефективне врахування потреб економічної інфраструктури регіону; збільшення варіативності стимулюючих програм і спроможності органів місцевого самоврядування істотно впливати на їх зміст і якість; розширення можливостей приватних та муніципальних підприємств (установ, організацій) щодо залучення додаткових коштів для поліпшення своєї матеріально-технічної бази і підвищення ефективності діяльності працівників.

Одним із першочергових завдань на шляху до фінансової децентралізації є вирівнювання фінансового потенціалу регіонів шляхом активації та створення «точок розвитку» джерел продукування їх фінансових ресурсів. У результаті з'являться повноцінні можливості щодо закріплення власних джерел доходів за територіальними громадами і формування їх самодостатності.

Наявність лише державного фонду регіонального розвитку не забезпечує у повній мірі реалізацію пріоритетних для кожного регіону інвестиційних напрямків і суттєво обмежує вплив органів місцевого самоврядування на розвиток внутрішнього фінансового потенціалу регіону. Тому звертаємо увагу на актуальність впровадження регіональних фондів розвитку, стратегічна мета та цілі створення та функціонування яких визначаються насамперед внутрішніми політиками та стратегіями регіонального розвитку, стратегіями розвитку територіальних громад. Це розширює можливості для збільшення обсягів власного фінансового ресурсу регіону та ефективності його використання.

Регіональний фонд розвитку – це спільна добровільна ініціатива, організована органами місцевого самоврядування конкретної області шляхом формування кумулятивного ресурсу розвитку за рахунок цільових вкладів і спрямовану на сприяння використанню новаційних та інноваційних фінансових інструментів для сталого розвитку територій в контексті внутрішньої політики регіонального розвитку та стратегій розвитку територіальних громад в межах цієї області.

Необхідність створення регіональних фондів розвитку є відповіддю на зміни, які відбуваються у системі місцевого самоврядування України упродовж останніх років у контексті децентралізації влади. Європейський досвід та практика фінансового забезпечення місцевого самоврядування показали, що на разі трансформації критичної точки невідповідності більшості існуючих методів та інструментів управління місцевими фінансами вимогам сучасності.

Створення регіональних фондів розвитку з метою уникнення юридичних колізій потребує внесення додаткових змін в законодавство України, зокрема в Бюджетний кодекс України щодо розширення прав та повноважень органів місцевого самоврядування в управлінні коштами місцевих бюджетів. Такі зміни повністю відповідають базовим принципам децентралізації влади.

На поточному етапі перетворень у системі місцевого самоврядування України регіональний фонд розвитку може бути створений як окрема регіональна цільова програма, яка затверджується рішенням обласної ради. Обсяги фінансування програми (обсяг фонду) передбачаються під час формування видаткової частини обласного бюджету. Кошти із бюджетів інших територій області передаються у вигляді субвенцій з інших місцевих бюджетів на в обласний бюджет на виконання інвестиційних проектів (п. 5 стаття 97 Бюджетного кодексу України [1]). Обсяги фінансування відібраних проектів може додатково відображаються за окремими підпрограмами за окремими напрямками цільової програми та затверджуються в обласному бюджеті під час його уточнення після офіційного оголошення результатів конкурсного відбору.

Принцип превалювання рішень центральних органів влади пронизував всю систему державного управління України з дня проголошення незалежності. Фінансова децентралізація є економічним аспектом скорочення втручання уряду в процеси регіонального та місцевого розвитку. Відповідно, це вимагає перегляду управлінського мислення на всіх рівнях державного управління, у тому числі й в фінансовому забезпеченні розвитку регіонів, вивчення та адаптації успішного європейського досвіду в національну практику.

Список використаних джерел

1. Бюджетний Кодекс України № 2456-VI від 08 лип. 2010 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Трещов М. М. Управління ресурсним забезпеченням місцевих бюджетів в умовах децентралізації влади в Україні : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.04 / Трещов Мирослав Миколайович. – Дніпро, 2019. – 499 с.

Олійник Л.А., к.е.н., доцент
Діскаленко А.С., студентка

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СТАН ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Вагому роль в утворенні бюджетної політики та створенні бюджетного процесу посідає міжбюджетне регулювання. Потрібною вимогою для виконання Європейської хартії місцевого самоврядування, яку Україна ратифікувала у 1997 році, є забезпечення органів місцевого самоврядування відповідними фінансовими ресурсами, обсяг яких повинен відповідати функціям, які покладаються на місцеву владу [1].

У сучасних умовах концентрації фінансових ресурсів на державному рівні при постійному дефіциті коштів місцевих бюджетів роль головного балансуючого інструменту виконують міжбюджетні трансферти.

Метою міжбюджетного регулювання є перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами для забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за відповідними бюджетами та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати їх виконання.

Міжбюджетні відносини – це фінансові відносини в системі перерозподілу фінансових ресурсів між державою та територіальними спільнотами щодо можливості здійснення повноважень органів державної влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на невпинність розвитку держави та її регіонів в економічному та соціальному плані, передбачених Конституцією України та законами України.

Метою врегулювання даних відносин є забезпечення відповідності між повноваженнями на реалізацію видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень.

Органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади виконують певні функції та завдання, які визначають видатки місцевих бюджетів.

Міжбюджетні трансферти - кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

З прийняттям ЗУ від 28.12.2014 року «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» №79-VIII в Україні починаючи з 2015 року почала функціонувати нова система міжбюджетних відносин. Система балансування замінена системою бюджетного вирівнювання. Нова система міжбюджетних відносин базується на принципово новому механізмі горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій [2].

Частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів в 2019 році становила 47,7 %, що свідчить про недостатню самостійність місцевих бюджетів, але все ж таки позитивну тенденцію до зменшення порівняно з 2017 роком (табл. 1).

Таблиця 1. Доходи та міжбюджетні трансферти, що надійшли з державного бюджету до місцевих бюджетів за 2017-2019 роки

Показник	2017	2018	2019
Доходи місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн.	229,49	263,48	300,23
Міжбюджетні трансферти, млрд грн.	279,22	304,67	273,90
Усього доходів місцевих бюджетів, млрд грн.	508,71	568,15	574,13
Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %	54,9	53,6	47,7

Більшість трансфертів, що надійшли з державного бюджету, спрямовувалися на соціально-культурну сферу [3].

Міжбюджетні трансферти поділяються на: базову дотацію; реверсну дотацію; субвенції (кошти для використання на певну мету); додаткові дотації. Головною відмінністю нової системи вирівнювання є скасування дотації вирівнювання (вилучення) і запровадження базової (реверсної) дотації, а також освітньої та медичної субвенцій (з 2015 р.).

Традиційно у структурі трансфертів переважну частку займають субвенції з соціального захисту населення [3].

Основна частина міжбюджетних трансфертів фінансується за рахунок загального фонду державного бюджету. На неї припадає 93-95% від усього обсягу виділених міжбюджетних трансфертів. Базова дотація фінансується із загально фонду Державного бюджету. Найбільші обсяги базової дотації у 2019 році, як і в попередньому році, отримали районні бюджети – 5,6 млрд грн. Друге місце за обсягами базової дотації посідають бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ) – 2,4 млрд грн. Обласні бюджети в 2019 році отримали 1,5 млрд грн, а найменші обсяги базової дотації заплановані для бюджетів міст (районів у містах) – 0,9 млрд грн [3]. Базову дотацію з державного бюджету у 2019 році отримали 935 місцевих бюджетів, у тому числі: 19 обласних бюджетів, 53 бюджети міст обласного значення, 353 районні бюджети та 510 бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Щодо реверсної дотації, яка перераховувалась з місцевих до державного бюджету, то її обсяг у 2019 році становив 6,8 млрд грн. Найбільші обсяги реверсної дотації у 2019 році порівняно з 2018 роком перерахували бюджети міст обласного значення – 4,6 млрд грн. Обсяги реверсної дотації з інших бюджетів є значно меншими. Так, обсяг реверсної дотації, що спрямовується до державного бюджету з обласних бюджетів, становить 0,9 млрд грн, з бюджетів

ОТГ – 0,7 млрд грн, а з районних – 0,6 млрд грн. для зрівняння реверсна дотація 2018 р. -5,4 млрд грн., 2017 р.- 3,9 млрд грн.

У 2019 році реверсну дотацію до державного бюджету перерахували 234 місцеві бюджети, у тому числі: 4 обласні бюджети, 69 бюджетів міст обласного значення, 44 районні бюджети та 117 бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Наслідками міжбюджетної реформи в Україні є: можливість гарантувати адміністративно-територіальним одиницям середній рівень доходів і середній обсяг видатків; поступово зменшуються територіальні відмінності у рівнях надання суспільних послуг громадянам; органи місцевого самоврядування захищені від впливу суб'єктивних чинників у процесі прийняття рішень центральними органами влади; створено необхідні передумови для перспективного фінансового планування на мікрорівні; система вирівнювання податкоспроможності є більш ефективною, ніж система балансування; вирівнювання здійснюється не за видатками, а за доходами.

Удосконалення міжбюджетних відносин для забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України для сьогодення є актуально важливим, вимагає добре обміркованих та прорахованих кроків держави на шляху їхнього реформування та цінних рекомендацій.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. ЗУ «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» №79-VIII від 28.12.2014 року
3. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/2020-7>
4. Бюджетний моніторинг. Аналіз виконання бюджету/ <https://www.ibser.org.ua/publications/monitoringcategories/richnyy>
5. Аналіз міжбюджетних трансфертів у 2018–2019 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/2018-10-04-transfers_md-1.pdf

Теплякова Д.І., студентка
Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Україна має високий інвестиційний потенціал. Вона потенційно є одним із найбільших містких ринків у Європі; має багато природних ресурсів, високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки та техніки й значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має відносно добре розвинену інфраструктуру. Також привабливість вітчизняної економіки для іноземних інвесторів створює наявність порівняно дешевої, але достатньо кваліфікованої робочої сили; сформована законодавча база щодо задоволення потреб іноземних інвесторів, яка, зокрема, впроваджує національний режим діяльності для підприємств із прямими інвестиціями; інтеграція зв'язків з країнами ЄС, членство в СОТ тощо.

Питання поліпшення інвестиційного клімату та умов ведення бізнесу було і залишається найбільш важливим для всіх економік світу, особливо для тих, що розвиваються. Україна не є винятком. Відсутність стабільного розвитку економіки, низький рівень конкурентоспроможності продукції, зношеність основних фондів на 75 % майже в усіх галузях економіки, світова економічна криза та низка інших причин призводять до загострення ситуації з інвестиційною привабливістю економіки, особливо в умовах євроінтеграції країни.

Слід зазначити, що в законодавстві створено сприятливе правове забезпечення інвестиційної діяльності, за якого іноземним інвесторам гарантується захищеність їхніх коштів, повернення коштів у разі припинення інвестиційної діяльності, стабільні та своєчасні виплати за інвестиційними вкладками, а також іноземним інвесторам надається національний режим, що дозволяє іноземцям вести бізнес нарівні з громадянами України. Водночас інвесторів відштовхують несприятливі внутрішні фактори: недостатній рівень компетентності та непослідовність дій влади; відповідність норм вітчизняного законодавства міжнародним нормам і рівень його дотримання; високий рівень корупції; незадовільний рівень інфраструктури, корпоративного управління та судової системи [1].

Зацікавленість в Україні з боку багатьох іноземних інвесторів суттєва, і основні фактори її полягають в наявності сорока мільйонному ринку споживачів, стратегічне розташування в Європі в економічному відношенні, найродючіші сільськогосподарські землі у світі та низка інших природних ресурсів, володіння рядом сучасних технологій; кваліфіковані кадри тощо.

Але рівень іноземного інвестування в Україну залишається порівняно достатньо низьким. Наприклад, іноземне інвестування на душу населення в Румунії майже в чотири рази вищі, ніж в Україні, у Словаччині – вищі у п'ять разів. Інвестиції зі Сполучених Штатів Америки на душу населення в Угорщині в окремі роки вищі, ніж в Україні, у дванадцять - вісімнадцять разів.

Для підвищення рівня іноземного інвестування, насамперед, потрібно проаналізувати вплив окремих чинників та усунути наявні перепони.

До важливих факторів, які враховують іноземні компанії під час інвестування в економіку тієї, чи іншої країни слід також віднести кількість країн, з якими налагоджено тісне співробітництво; рівень конкуренції; розмір ставок ввізного мита, транспортних витрат тощо. Проте головною умовою позитивного прийняття рішення є очікування на порівняно вищий, ніж в інших країнах прибуток. На збільшення його очікуваного рівня також впливають і підвищені ризики.

Дослідження впливу іноземних інвестицій на економічний розвиток країни дає змогу підкреслити, що прямі іноземні інвестиції збільшують розмір сукупного капіталу та сприяють економічному зростанню; сприяють економічному зростанню вищими темпами, якщо вони більш рентабельні, прибуткові у порівнянні з вітчизняними капіталовкладеннями; позитивний вплив іноземного інвестування на економічне зростання можливий лише за наявності зв'язку між інвестиціями та ступенем кваліфікації трудових ресурсів.

Поруч із позитивним впливом іноземних інвестицій зокрема, і капіталу загалом, на економічний розвиток і зростання економіки країни, яка їх отримує, слід враховувати також і наявність потенційних негативних ефектів, серед яких витіснення національних капіталів і компаній через посилення на ринках конкуренції, відтік капіталу з країни на основі трансфертного ціноутворення тощо.

Відповідно, важливим напрямом економічної політики держави щодо залучення та використання іноземних інвестицій є здійснення належного регулювання цих процесів. В іншому разі позитивний вплив іноземного інвестування може бути незначним, і навіть нівелюватися [2].

Отже, можна зробити висновок, що в сучасних умовах глобальних трансформацій не можна стверджувати лише про позитивний вплив залучення іноземних інвестицій на розвиток національної економіки. Обсяги інвестицій, як вітчизняних, так і іноземних, є тільки кількісним показником, в той час як за цільовим призначенням інвестиції потрібно характеризувати за економічним або соціальним ефектом. Можна стверджувати про наявність реального впливу на економічне зростання тільки в окремих сферах, що свідчить про необхідність підвищення ефективності державної політики інвестування в Україні.

Список використаних джерел

1. Харун О. А., Годлевська М. А. Інвестиційний клімат та напрями його покращання в системі конкурентоспроможності національної економіки. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2013. № 3. Т. 3. С. 69-76.
2. Малай А.О. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої країни. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 16 С. 21–24.

Шелудько С.А., к.е.н., викладач

Одеський національний економічний університет

СПІВПРАЦЯ З МВФ ЯК ОСНОВА МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Від моменту відновлення незалежності в 1991 р. економіка України практично постійно знаходиться під впливом структурних криз. Досягнення певної стабілізації, зазвичай, ставало можливим виключно завдяки зовнішній підтримці – в першу чергу, з боку Міжнародного валютного фонду. Проте, численні критично важливі вимоги щодо нормалізації економічних і фінансових відносин всередині країни завжди зустрічали непереможний спротив – як з боку політичних еліт, так і суспільства.

Наріжними каменями цих суперечностей щоразу ставали ті самі проблеми: приховане керування валютним курсом, що призводило до численних девальвацій і хронічної слабкості міжнародної ліквідності; корумпована енергетична галузь, низька ефективність якої створювала постійний тягар державному бюджету; суспільний тиск на фіскальну сферу через низький рівень офіційних доходів населення та незбалансованість пенсійної політики; неповноцінна незалежність центрального банку та недокапіталізована банківська система з її неспроможністю мінімізувати наслідки валютного ризику.

За таких умов результативність співпраці України з МВФ виглядає сумнівною навіть у задумі, в той час як реальність демонструє наочну шкідливість отримання зовнішнього кредитування без наміру виконати необхідні реформаторські кроки для раціонального використання цих позик.

З метою ефективного функціонування заради світової монетарної стабільності та планомірного розвитку ринків капіталу та інвестицій, країни-засновники наділили МВФ двома мандатами: наглядовим і кредитним. Відтак, останній призначений для допомоги країнам-членам у вирішенні проблем платіжного балансу. Основні інструменти поділяють на три групи, в залежності від джерела фінансування, на ті, що фінансуються із Загального рахунку

ресурсів (GRA), ті, що фінансуються за рахунок Трасту для подолання бідності (PRGT) та т.зв. політичні інструменти (які не вимагають фінансування).

Як впливає за табл. 1, різні інструменти призначені для різних типів потреб країн у зовнішньому фінансуванні (зазвичай, для вирівнювання платіжного балансу). Держави-члени, що мають достатню суму на своїх загальних рахунках у МВФ, можуть отримувати допомогу за відповідними програмами. В іншому випадку – зазвичай, для країн з низьким рівнем доходу, – фінансування надається за рахунок спеціально створеного трасту.

Історично, найбільш популярним інструментом є угоди та кредити стенд-бай, призначені для вирішення короткострокових проблем із платіжним балансом.

Таблиця 1. Основні макрофінансові інструменти МВФ

Назва	Термін	Призначення	Джерело
Угода стенд-бай (SBA)	до 3 р.	Швидкий вихід з кризи та відновлення зростання	GRA
Розширене фінансування (EFF)	до 4 р.	Виправлення структурних дисбалансів протягом тривалого часу	
Швидкий інструмент фінансування (RFI)	пряма купівля	Екстрене врівноваження платіжного балансу	
Гнучка кредитна лінія (FCL)	1–2 р.	Попередження потенційних криз платоспроможності	
Пруденційна лінія ліквідності (PLL)	6 міс. або 1–2 р.	Підтримка міжнародної ліквідності	
Кредит стенд-бай (SCF)	1–2 р.	Макроекономічна підтримка країн з низьким рівнем доходу	PRGT
Розширене кредитування (ECF)	3–5 р.	Скорочення бідності, стимуляція додаткової іноземної допомоги	
Швидке кредитування (RCF)	прямий продаж	Екстрена допомога для країн з низьким рівнем доходу	
Політичний інструмент підтримки (PSI)	1–5 р.	Піврічна оцінка МВФ для донорів, кредиторів і громадськості	—
Політичний інструмент координації (PCI)	6 міс. – 4 р.	Стимулювання фінансування з інших джерел	

Джерело: складено автором за даними [1].

Україна активно користується кредитними ресурсами за різними програмами МВФ вже більше чверті століття. За цей час сукупний борг перед цією організацією сягнув близько 7 млрд. СПЗ або 254 млрд. грн. (таблиця 2), що становить, зокрема, 23 % запланованих доходів держбюджету на 2020 р. або більше 50 % валового накопичення в 2019 р.

Як видно за даних табл. 2, у структурі задіяних інструментів МВФ закономірним є перехід у 2015 р. від угод стенд-бай та інших екстрених програм до більш довгострокового розширеного фінансування. Тим не менш,

найбільші зобов'язання були сформовані не в кризові роки (2008–2009 або 2014–2015 рр.), а в періоди декларованої стабілізації економічної ситуації (2010–2012 та 2016–2018 рр.), що формує чітке уявлення про джерела та засоби такого «покращення». Саме тому раціональне розміщення отриманих коштів набуває особливої актуальності, оскільки від цього залежить не лише втримання досягнутого рівня розвитку, а й планомірне погашення боргу в майбутньому.

Таблиця 2. Зобов'язання України перед МВФ, млрд. СПЗ (на кінець року)

Рік	Непогашені зобов'язання				Довідково: всього зобов'язань, млрд. грн.
	всього	у т.ч. за інструментами:			
		SBA	EFF	інші	
1994	0,25	0,00	0,00	0,25	–
1995	1,04	0,54	0,00	0,50	2,76
1996	1,57	1,07	0,00	0,50	3,96
1997	1,78	1,28	0,00	0,50	4,89
1998	1,99	1,24	0,25	0,50	10,53
1999	2,04	0,90	0,71	0,44	14,53
2000	1,59	0,34	0,90	0,35	10,91
2001	1,52	0,06	1,19	0,27	10,27
2002	1,38	0,00	1,19	0,19	10,19
2003	1,24	0,00	1,13	0,10	9,56
2004	1,03	0,00	1,01	0,02	7,92
2005	0,83	0,00	0,83	0,00	6,17
2006	0,55	0,00	0,55	0,00	4,25
2007	0,27	0,00	0,27	0,00	2,24
2008	3,06	3,00	0,06	0,00	35,26
2009	7,00	7,00	0,00	0,00	83,84
2010	9,25	9,25	0,00	0,00	119,43
2011	9,25	9,25	0,00	0,00	114,60
2012	7,02	7,02	0,00	0,00	84,62
2013	3,36	3,36	0,00	0,00	59,36
2014	3,94	3,94	0,00	0,00	116,67
2015	7,70	2,97	4,73	0,00	274,90
2016	8,42	2,97	5,44	0,00	306,40
2017	8,52	2,34	6,18	0,00	321,46
2018	8,04	1,86	6,18	0,00	296,42
2019	6,88	1,00	5,88	0,00	253,89

Джерело: розраховано та складено автором за даними [2].

У грудні 2019 р. директор-розпорядник МВФ Крісталіна Георгієва повідомила про намір укласти нову трьохрічну угоду EFF на суму 4 млрд. СПЗ. Ключовими діями, які мають бути виконані Україною для надання допомоги, є ухвалення низки законодавчих актів, зокрема щодо вдосконалення регулювання банківської діяльності та земельних відносин [3]. Реалізація цього не лише відновить доступ до міжнародного кредитування, а й підтвердить рішучість

намірів українського уряду щодо лібералізації економіки та боротьби з впливом олігархічних капіталів на структуру національного господарства.

Отже, зважаючи на стратегічну важливість співпраці України з МВФ і ключову роль, яку відіграє макрофінансова допомога в забезпечення економічної стабільності, доцільною є реалізація названих реформ, оскільки від них залежить здатність вітчизняної економіки протистояти новим кризовим тенденціям, що розгортаються внаслідок пандемії коронавірусу.

Список використаних джерел

1. IMF Lending. URL: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Lending>
2. Ukraine: Financial Position in the Fund. URL: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/exfin2.aspx?memberKey1=993&date1key=2099-12-31>
3. Statement by the IMF Managing Director on Ukraine (March 26, 2020). URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/26/pr20112-ukraine-statement-by-the-imf-managing-director>

Шкіра А.А., студент
Сафонова Л.Д., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ОПТИМІЗАЦІЇ

Бюджет держави є дієвим інструментом регулювання економічних процесів і засобом реалізації державної політики. У ньому концентрується вагома частка валового внутрішнього продукту, що централізовано розподіляється на розвиток національної економіки. При цьому ключові функції бюджету (розподільча, контролююча та забезпечуюча) виконуються за рахунок ефективного управління його складовими, у першу чергу, видатковою частиною.

Видатки державного бюджету відіграють одну з головних ролей у розвитку нашої держави. Відповідно до Бюджетного кодексу України видатки бюджету – «це кошти, які спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом» [1].

За даними таблиці 1 видатки Державного бюджету протягом 2015–2019 років збільшилися на 409,76 млрд грн або на 101,7%. Найбільшу питому вагу у структурі видатків ДБУ займають статті: загальнодержавні функції, соціальний захист та соціальне забезпечення, громадський порядок, безпека і судова влада і оборона, а в абсолютному значенні найбільше зросли видатки на

соціальний захист та соціальне забезпечення, громадський порядок, безпеку і судову владу, загальнодержавні функції, оборону і охорону здоров'я.

На сьогоднішній день видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення значно перевищують видатки на економічну діяльність, що, на мою думку, і є однією з причин гальмування економічного розвитку країни.

Першочерговими пріоритетами на 2020 рік урядом було визначено вирішення соціальних питань, оборонної сфери, охорони здоров'я, внутрішніх справ та питань освіти. На початку 2020 року виникла проблема з наповненням державного бюджету. За змінами від 13 квітня 2020 видатки бюджету за пропозицією уряду зростуть на 82,39 мільярда гривень, з яких 64,67 мільярда гривень складе спеціальний фонд протидії коронавірусу. Разом з цим, більша частина видатків у бюджеті скоротиться. Можна зауважити, що зменшення існуючих видатків було несистемним та недостатнім, до того ж з'явилися додаткові видатки на медицину та санітарні заходи. У результаті сукупні видатки виявилися більшими за видатки 2019 року на 18%. Частково це покриє інфляція, але потрібно розуміти, що є досить високий ризик, що на усі ці видатки просто не вистачить грошей.

Таблиця 1 Склад та структура видатків Державного бюджету України в розрізі функціональної класифікації за період 2015–2019 рр.

Статті видатків	2015		2016		2017		2018		2019	
	сума, млрд грн	у % до підсумку	сума, млрд грн	у % до підсумку	сума, млрд грн	у % до підсумку	сума, млрд грн	у % до підсумку	сума, млрд грн	у % до підсумку
Усього	402,8	100.00	488,6	100.00	566,4	100.00	686,8	100.00	812,56	100.00
Загальнодержавні функції	103.1	26.60	117,5	24,05	142,4	25,14	162,9	23,72	168,2	20.70
Оборона	52,0	12.91	59,3	12,14	74,3	13,12	97,0	14,12	106,6	13.12
Громадський порядок, безпека, судова влада	54,6	13.56	71,6	14,65	87,8	15,5	116,9	17,02	140,15	17.25
Економічна діяльність	37,1	9.21	31,4	6,43	47,0	8,3	63,6	9,26	72,36	8.91
Охорона навколишнього середовища	4,05	1.01	4,7	0,96	4,70	0,83	5,2	0,76	6,32	0.78
Житлово-комунальне господарство	0,02	0.00	0,01	0,0	0,02	0,0	0,3	0,04	0,11	0.01
Охорона здоров'я	11,45	2.84	12,4	2,54	16,7	2,95	22,6	3,29	38,56	4.75
Духовний та фізичний розвиток	6,6	1.64	4,9	1,00	7,9	1,39	10,1	1,47	9,97	1.23
Освіта	30,18	7.49	34,8	7,12	41,1	7,26	44,3	6,45	51,66	6.36
Соц.захист та соц.забезпечення	103,7	25.75	152	31,11	144,5	25,51	163,9	23,86	218,63	26.91

Джерело: складено за матеріалами Міністерства фінансів України [4]

Як бачимо, до основних проблем видатків державного бюджету можна віднести: проблему оптимізації через недовиконання по статтям видатків та нейтралізації наслідків поширення коронавірусної інфекції COVID-19 у поточному році та недостатній обсяг централізованих капітальних вкладень, і як наслідок, пріоритетними вважаються тільки деякі державні програми - охорона здоров'я, оборона, громадський порядок, безпека та судова влада, а інші - мають недостатнє фінансування.

Вище згадані проблеми потребують пошуку напрямів оптимізації видатків бюджету. Вони можуть бути наступними:

- зменшення рівня видатків на утримання органів державної влади і управління, судів і прокуратури;
- збільшення видатків на освіту і вищу освіту, зокрема;
- особливу увагу необхідно приділити видаткам на економічну діяльність та охорону навколишнього природного середовища [2, С. 132];
- реформування видатків на соціальну сферу;
- оптимізацію видатків бюджету без скорочення пільг за рахунок послідовного впровадження самофінансування [3, С. 487].

Список використаних джерел

1. Бюджетний Кодекс України // [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Степанюк Н.І. Пріоритетні напрямки розвитку бюджетного фінансування в Україні. – Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 29. Частина 2. 2018. – С. 129-132.
3. Західна О.Р. Система видатків державного бюджету в сучасних умовах / О.Р. Західна, Д.В. Трохимчук, Р.А. Глинський. – «Young Scientist» • № 9 (61) • September, 2018. С. 485-488.
4. Міністерство фінансів України // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/>

СЕКЦІЯ 2. СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В СВІТОВОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ

Гнатишин Л.Б., д-р е.н., в.о. професора
Прокопишин О.С., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Основний суб'єкт реалізації соціальної політики, а отже – гарант здійснення такої політики сьогодні – держава.

У межах комплексу соціальної політики варто виокремити систему соціального захисту населення, який здійснюють держава і громадянське суспільство. Як правило, соціальний захист населення має дві форми: система грошової допомоги або комплекс певних соціальних послуг. Джерела фінансування соціального захисту – надходження зі страхових фондів, бюджету та від різних недержавних організацій (благодійних, релігійних). Велику роль у забезпеченні добробуту населення держави відіграє соціальне страхування [4, с. 128].

Вплив процесів глобалізації, зокрема поступове погіршення демографічної ситуації, зумовив активний розвиток світового ринку страхування життя. Натомість зменшується кількість працездатного населення й зростає кількість пенсіонерів.

Страхування життя в усіх державах із ринковою економікою – найважливіша складова соціальної системи країни, що дає змогу успішно вирішувати чимало соціальних проблем, наявних у суспільстві, задовольняючи запити юридичних та фізичних осіб щодо забезпечення стійких гарантій захисту власних економічних інтересів стосовно здійснення різних видів господарської діяльності, збереження належного рівня добробуту та здоров'я.

Системою соціального страхування передбачено засади страхової солідарності: в умовах ринку країна не може відповідати за забезпечення низки соціальних ризиків, тож їхнє фінансування повинно ґрунтуватися на залученні щонайбільшої кількості учасників. Основний принцип роботи державного соціального страхування – солідарність, тобто розподіл допомоги залежно від потреб, не враховуючи обсяги сплачуваних внесків і податків.

Особисте страхування є гарантією здобутого рівня добробуту і слугує добровільними страховими внесками громадян. Основний принцип роботи особистого страхування – еквівалентність, тобто одержання допомоги пропорційно до обсягу сплачених страхових внесків.

Національний ринок страхування сьогодні характерний поступовою інтеграцією в міжнародний фінансовий ринок, тож питання стосовно нинішнього розвитку ринку страхових послуг і ефективності напрямів його поліпшення – вкрай актуальне й потребує ґрунтовного дослідження. Для розвитку вітчизняного ринку страхових операцій притаманне динамічне зростання кількості його основних представників, а це – оференти страхових послуг [2, с. 234].

Страхування життя є одним з основних механізмів у забезпеченні соціальної стабільності в державі. За своєю суттю воно втілює в собі соціально-правові відносини між страховиками і страхувальниками, у результаті яких відбувається захист майнових інтересів застрахованих осіб, пов'язаних із забезпеченням їх життя і здоров'я, а також накопичення для них певного капіталу у формі страхової суми й інвестиційного доходу [1, с. 9-15].

У свою чергу дослідник П.В. Заруба наголошує, що в основу особистого страхування, як і страхування майна, також покладено замкнений перерозподіл страхових платежів між учасниками особистого страхування через спеціальний страховий фонд. Водночас очевидні й розбіжності між ними, тому що об'єктами страхових відносин в особистому страхуванні є працездатність, здоров'я, життя людей, тобто воно пов'язане із специфічною особливістю виробництва – відтворенням робочої сили. На відміну від страхування майна, особисте страхування не забезпечує відшкодування матеріальних збитків, а дає змогу одержати грошову допомогу застрахованим громадянам або їхнім сім'ям [3, с. 282].

Саме завдяки страхуванню зростає інвестиційний потенціал, а відтак – національне багатство, позаяк страхові компанії завдяки довгостроковому страхуванню життя залучають «тривалі» гроші в економіку, стаючи локомотивом, спроможним ефективно розвивати систему інституціональних інвестицій, а це вкрай важливо для розвитку економіки нашої держави.

За оцінками деяких експертів, покриття страхового поля в Україні неабияк різниться від покриття країн Західної Європи. Через недовіру, а також украй низький рівень знань про послугу, маємо низьку популярність страхування серед населення. Задля переконання пересічного українця застрахувати власне життя та життя своєї родини страхові компанії повинні діяти у двох напрямках: надання високоякісних послуг та активне пропагування їх поміж населенням [5, с. 89].

Сьогодні люди здебільшого вкладають власні кошти в банки, адже відсоток у банках вищий за відсоток у страховій компанії, позаяк банк оминає комісійні затрати на залучення клієнтів та відповідальність у разі смерті вкладника.

Звісно, страхувати життя не є нагальною потребою. Тож до такої послуги вдаються лише за умови задоволення першочергових потреб у фізичній безпеці й появи певного матеріального надлишку. Водночас рівень пенсійного

забезпечення сьогодні вкрай низький, тож забезпечення старості – турбота власне громадян, і накопичувати кошти слід під час трудової діяльності. Наявною трирівневою пенсійною системою також передбачено особисту ініціативу людей у формуванні третього пенсійного рівня: укладання угод страхування життя.

Чинна в Україні система соціального захисту неналежно послуговується механізмом обов'язкового соціального страхування. На сьогодні можна розглядати деякі складові соціального страхування, для яких значною мірою притаманне застосування засад соціальних захисту й допомоги.

Отже, завдяки страхуванню життя неабияк покращуються економічний та соціальний розвиток країни, вирішуються проблеми економічних суб'єктів. Ефективно вкладати тимчасово вільні кошти, завдяки чому одержувати додатковий прибуток, – не лише економічний, а й соціальний поступ економічних змін.

Список використаних джерел

1. Артюх Т. М. Страхування життя в умовах сучасного страхового ринку України. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 9–15.
2. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С. Страхування життя як важлива складова ринку страхування. *Формування ефективних механізмів управління в умовах трансформації соціально-економічних систем*. збірник матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 12 берез.). Харків, 2020. С. 233–235.
3. Заруба О. Д. *Страхова справа: підручник*. Київ: Товариство «Знання», КОО, 1998. С. 321.
4. Карамішев Д., Карамішева Л. Соціальне страхування як механізм. Д.Карамішев, Л.Карамішева. *Публічне управління: теорія та практика* Збірник наукових праць. 2011. № 1. С. 128–132.
5. Прокопишин О. С. *Страховий ринок в Україні: проблеми й перспективи*. *Фінанси, банківська система та страхування: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці України*: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 02-03 берез.). Дніпро, 2020. С. 88–90.

Томашевський Ю. М., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СИСТЕМИ САМОСТРАХУВАННЯ ТА ВЗАЄМНОГО СТРАХУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Самострахування – це форма захисту власних майнових інтересів завдяки створенню децентралізованих резервних фондів безпосередньо на підприємствах та в організаціях. Як правило, самострахування повністю забезпечує покриття збитків, які зумовлені лише відносно незначними ризиками. Проте, щодо шкоди, яка заподіяна середніми та великими ризиками, власними ресурсами можна покрити тільки таку її частку, яка адекватна визначеній страховим договором франшизі.

Найпоширенішими методами здійснення самострахування є витратний та фондний. Перший передбачає фінансування невеликих за обсягом витрат за рахунок оборотних коштів підприємства. Другий полягає в завчасному формуванні спеціальних цільових резервних фондів.

Основними перевагами самострахування перед класичним страхуванням, необхідно віднести такі: швидке відшкодування невеликих збитків; заощадження страхових платежів страховикам у частині, що спрямовується ними на утримання офісів працівників, комісії посередникам, сплату податків та інші витрати; доходи від інвестування власних резервних коштів залишаються в розпорядженні осіб, що організують самострахування; кошти власного резервного фонду використовуються на покриття власних збитків й не вилучаються на подібні потреби інших підприємств.

Проте, вказані переваги самострахування в сільськогосподарських підприємствах не можуть повною мірою замінити потреби в страхуванні. Адже настання великого ризику може призвести до банкрутства та ліквідації господарства через нестачу коштів на покриття збитків з власного резервного фонду. Виокремлення значних ресурсів до резервного фонду може теж негативно позначитися на виробничому процесі. Крім того, через виникнення нагальної потреби у відшкодуванні збитків, зумовлених непередбаченими обставинами, резервні фонди можуть перебувати в неліквідній формі, а це зробить їх термінове використання неможливим.

Тому з метою уникнення цих та інших недоліків, але за одночасного збереження самої ідеї самострахування, у міжнародній практиці виник новий тип організації страхових відносин, який почав динамічно розвиватися і вдосконалюватися. Основна особливість такого типу полягає в тому, що кошти самострахування набувають тепер окремої інституційної форми управління, що наближує його до професійних страховиків [1].

Такі формування мають статус товариства, у створенні якого бере участь одна або кілька споріднених підприємств, які зацікавлені в організації

самозахисту від часто властивих їм ризиків. Ця специфічна організаційно-правова форма стала причиною того, що таке товариство самострахування почали іменувати поняттям “captive”, що в перекладі означає “залежний”. Значний розвиток така форма організації самострахування отримала в 1970-ті роки. Цьому сприяла низка причин, таких як брак інших можливостей для покриття значних збитків, обмеження страхової відповідальності професійними страховими компаніями, можливість заощадити на оплаті страхового посередника, страхові платежі не оподатковувалися, витрат на управління такими ризиками не існувало, а також можливість повнішого та оперативнішого обслуговування власних ризиків.

Практика за кілька десятиліть виробила окремі організаційні види товариств самострахування. На початку домінував вид, репрезентований товариством, яке було власністю однієї компанії або спільною власністю декількох формувань і яке обслуговувало тільки їхні ризики. Така організаційна форма самострахування особливо популярна серед великих фірм [1].

Інша форма кептивних фірм виникла на базі товариств, які створювалися на кошти кількох підприємств, що належали до одної галузі або були тісно взаємопов'язані між собою виробничими інтересами. Важливою передумовою зацікавленості кількох засновників кептивних компаній, більшою мірою, є податкова політика. Адже податкові органи почали формувати свої взаємовідносини з такими кептивними компаніями першого типу на підставі економічної, так званої, теорії сім'ї. Основним в даному випадку є те, що розрахунки зі сплати страхових платежів і виплати страхового відшкодування між компанією-засновницею і кептивною компанією здійснюються в межах одного спільного консолідованого балансу, активи якого належать одному власнику. Тому, пошуки способів зменшення сплати податків стимулювали розвиток кептивних страхових формувань.

Сьогодні самострахування підтримується лише на рівні господарств, але ступінь страхового самозахисту рідко коли є оптимальним. Сільськогосподарські формування через нестачу готівкових коштів, які б могли скеровуватися на цілі страхування, не спроможні передавати свої ризики на відповідальність страховику. Разом з тим сьогодні спостерігається активне зростання вимог банків та інших кредиторів до мінімізації ризиків, які пов'язані з поверненням позичених коштів. Тому, на нашу думку, самострахування є необхідним елементом розвитку системи страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників.

Законодавчо дозволена можливість доводити розмір страхового резервного фонду до 25 % від суми власного статутного фонду за рахунок відрахувань від прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків, процентів за користування кредитом і штрафів [2].

Використання резервних фондів самострахування сільськогосподарськими підприємствами, на нашу думку, зміцнить економічне

становище таких формувань, а також дасть можливість оперативно ліквідувати наслідки несприятливих природно-кліматичних умов, які завдають збитки різного характеру. Водночас самострахування буде ефективним лише за наявності таких умов: самострахування не повинно виключати проведення страхування страховими компаніями; самострахування має використовуватись для усунення негативних наслідків, які зумовлені безгосподарністю та грубими помилками в управлінні сільськогосподарських підприємств; самострахування не повинно відволікати до резервного фонду ресурси понад реальну потребу та призводити до дефіциту коштів у господарському обігу.

Досвід зарубіжних країн доводить, що ефективність страхового захисту аграрного виробництва суттєво залежить і від організаційно-правової форми страховика. У багатьох країнах існує такий тип страховиків, як товариства взаємного страхування. Такі товариства мають ознаки самострахування та страхування.

Товариство взаємного страхування – це такий організаційний статус страховика, за якого кожний страхувальник одночасно є співвласником майна страховика, тобто це об'єднання страхувальників з метою надання взаємодопомоги. Товариству взаємного страхування меншою мірою притаманна комерційна спрямованість, ніж акціонерному типу організації страховика [1].

Товариство взаємного страхування має для сільгоспвиробників низку переваг над традиційним класичним страхуванням, зокрема: управління товариством здійснюється членами-страхувальниками, що дає змогу самим визначати розподіл і напрямки ефективного використання страхових резервів на власний розсуд членів відповідно до їх потреб; стає можливим надання, у разі потреби, знижок, зменшення розмірів тарифів; у разі, об'єднання членів різних товариств, послаблюється потреба в перестрахованні ризиків, оскільки має місце територіальне їх розосередження.

Досвід багатьох розвинених країн показав, що товариства взаємного страхування це пріоритетна й важлива форма організації страхування в у сільському господарстві. Проте на сьогодні в Україні така форма страхового захисту не використовується. Але потреба в таких товариствах у аграрному страхуванні з кожним роком зростає. Хоча певні спроби з метою організації системи страхування сільськогосподарських ризиків у рамках страхових пулів вже були. Потреба у створенні пулу ґрунтується на необхідності розвитку страхового ринку в сільському господарстві та об'єднанні зусиль провідних страховиків країни задля створення дієвої системи страхового захисту для сільськогосподарських виробників [1].

Товариства взаємного страхування мають значні переваги особливо в сільськогосподарському страхуванні. Зокрема: фінансовий стан сільськогосподарських товаровиробників, зокрема, їхня платоспроможність

особливо потребує надання їм страхових послуг на еквівалентних засадах; потенційним страхувальникам необхідна наявність більш демократичних форм страхових відносин, які б базувалися на принципах взаємодопомоги; страхувальники зацікавлені в тому, аби на вітчизняному страховому ринку існувала здорова конкуренція; зростає попит на якісне страхування сільськогосподарських ризиків, оскільки комерційне страхування не здатне в повному обсязі задовольнити потреби виробників як за якістю послуг, так і за їх вартістю [3].

Отже, з метою підвищення якості страхування та здешевлення його вартості пропонується утворення товариств взаємного страхування, які дозволяють своїм членам-страхувальникам визначати розподіл і напрямки ефективного використання страхових фондів на власний розсуд членів відповідно до їх потреб. Крім того, стає можливим отримання, у разі потреби, знижок, зменшення розмірів тарифів, а також у разі, об'єднання членів різних товариств, послаблюється потреба в перестрахованні ризиків, оскільки має місце територіальне їх розосередження.

Список використаних джерел

1. Смоленюк Р. П. Методи побудови тарифів при страхуванні врожаю сільськогосподарських культур. *Фінанси України*. 2002, № 11. С. 131-135.
2. Смоленюк Р.П. Актуальні питання страхового захисту в сільському господарстві. *Регіональні перспективи: наук.-практ. журнал*. Полтава. 2001. №2-3 (15-16), С. 91 – 93.
3. Навроцький С. А. Шляхи вдосконалення сільськогосподарського страхування. *Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т.Шевченка : Сер. Економіка*. 2002, № 60-61. С. 66-67.
4. Томашевський Ю.М. Шляхи вдосконалення системи страхування в аграрному секторі. *Збірник наукових праць Луцького НТУ. – Серія «Облік і фінанси»*. Луцьк, 2011. С. 212-215.

Аберніхіна І.Г., к.е.н., доцент
Сокиринська І.Г., к.е.н., доцент

Національна металургійна академія України

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У БУДІВЕЛЬНІЙ СФЕРІ

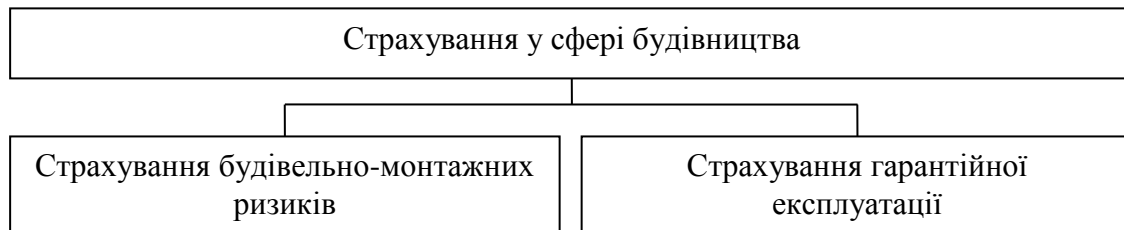
Будівельно-монтажні роботи охоплюють усі роботи, що виконуються при зведенні будівлі або споруди безпосередньо на місці будівництва.

Будівництво належить до категорії високо ризикових сфер діяльності як з огляду на високий рівень травм на виробництві, так й існування специфічних

ризиків, пов'язаних із застосування нових матеріалів, впровадження складної техніки [3, 6].

Одним з методів компенсації ризиків будівництва є страхування технічних ризиків (будівельно-монтажних ризиків). Страхування у сфері будівництва здійснюється за основними двома групами: страхування будівельно-монтажних робіт та страхування гарантійної експлуатації (рисунок).

Рис. 1. Основні напрями проведення страхування у сфері будівництва
Узагальнено авторами

До особливостей страхування будівельно-монтажних ризиків можна віднести:

- тривалий період врегулювання збитків, який може сягати декількох років;

- будівельно-монтажні ризики характеризуються низькою ймовірністю настання страхових випадків, при високій середній величині страхових виплат.

Відповідальність страхової компанії за будівельними ризиками може розтягнутися на декілька років, залежно від термінів будівництва і вказаного в договорі гарантійного періоду після введення об'єкта будівництва в експлуатацію. При цьому найбільша ймовірність значних збитків припадає саме на етап введення будівельного об'єкту в експлуатацію [7, с. 81].

Тому, проведення страхування актуально практично на кожному етапі будівництва: від підготовки будівельного майданчика до підписання акту здачі-приймання об'єкта і на гарантійний період, в т.ч. будівельна частина, включаючи нульовий цикл, зведення стін, установка перекриттів тощо, монтаж всіх систем, інженерних мереж і комунікацій, оздоблення, установка обладнання, пусконаладжувальні роботи, благоустрій території, тимчасові будівлі і споруди, будівельна техніка та обладнання будівельного майданчика [3, с. 3; 5, с. 33; 7, с. 81].

Страхування у сфері будівництва включає комплекс ризиків, що відносяться до кількох галузей страхування.

Майнове страхування поширюється на такі об'єкти страхування: продукцію будівельно-монтажних та інших робіт, прямо пов'язаних з будівництвом, реконструкцією та капітальним ремонтом; будівельні машини, а також засоби та обладнання для виконання монтажу; обладнання будівельного

майданчика; будови та споруди, які реконструюються або ремонтуються [1, с. 260; 2, с. 74-75; 4; 5, с. 33].

Об'єктами страхування виступають майнові інтереси страхувальника, пов'язані з правом володіння, користування та розпорядження [1, с. 260-261; 5, с. 35]:

а) під час будівництва: всіма об'єктами громадського наземного та підземного будівництва, а також допоміжними спорудами, всіма матеріалами, що знаходяться на будівельному майданчику і є необхідними для виконання будівельних робіт та ін.; роботами, які проводяться будівельним підприємством або його підрядчиками згідно з договором, включаючи підготовчі роботи на будівельному майданчику; обладнанням будівельного майданчика; будівельними машинами, що використовуються на будівельному майданчику; витратами на розчистку території від уламків при ліквідації збитку після страхового випадку на будівництві. Можуть бути застраховані також роботи з монтажу машин, установок і металевих конструкцій, якщо вартість монтажних об'єктів, включаючи витрати на монтаж, становить не менше ніж 50% загальної страхової суми;

б) під час монтажу та пробному пуску: всіма видами машин, механізмів та конструкцій, їх монтажем та пробним пуском; обладнанням для проведення монтажу; предметами, що знаходяться на монтажному майданчику та мають відношення до монтажу; витратами по розчистці території після нанесення збитку при монтажу. Можуть бути застраховані будівельні роботи, якщо їх вартість менша від вартості монтажного обладнання;

в) при страхуванні машин: всіма машинами, апаратами, механічним обладнанням, устаткуванням, включаючи машини і устаткування для розподілу енергії та виробничі і допоміжні машини;

г) при страхуванні електронного обладнання: електронними обчислювальними машинами для оброблення даних; обладнанням передачі інформації та іншими; витратами щодо відновлення інформації на носіях даних, пов'язаних з виходом із строю ЕОМ;

д) при страхуванні від простою будівництва, що викликаний комерційними (відсутність фінансових коштів, непостачання матеріалів та інше) чи технічними (аварія, поломка обладнання та інше) причинами: збиток неодержання в результаті настання страхового випадку прибутку, збільшення поточних витрат і витрат на ліквідацію наслідків страхового випадку.

Страхування відповідальності – сфера, яка об'єднує види страхування, в яких об'єктом виступає відповідальність перед третіми особами, яким можуть бути заподіяні збитки. Основною метою страхування відповідальності є захист економічних інтересів страхувальника, який може спричинити збитки як громадянам, так і майну третіх осіб [5, с. 35-36]:

а) у процесі будівельно-монтажних робіт (страхувальник – будівельна організація);

б) при проектних, інженерних та інших роботах (страхувальник – проектувальник та упорядник комунікаційних споруд, проектувальник мостів, будівель та інше).

В Україні переважним чином в розрізі страхування будівельно-монтажних ризиків надається страхове покриття окремих ризиків, а не всіх ризиків, що можуть статися на будівельному майданчику. Більшість компаній страхують будівельні ризики за правилами страхування від пошкодження вогнем. На сьогодні страхування будівельно-монтажних ризиків в нашій країні під силу лише великим професійним страхувальникам, які мають договори перестраховування з іноземними перестраховальниками.

Список використаних джерел

1. Жилякова Г. С. Страхування технічних ризиків як метод забезпечення економічної стабільності будівельних підприємств / Г. С. Жилякова, С. М. Братішко, О. В. Жилякова. // Науковий вісник будівництва. – 2015. – №4. – С. 259–264.

2. Капінус К. В. Страхування фінансових ризиків будівельно-монтажних робіт в Україні / К. В. Капінус, С. С. Серьогін. // Економіка і Фінанси. – 2017. – №11. – С. 70–78.

3. Кравченко С. Г. Державне регулювання страхової діяльності у будівництві як аспект державної політики розвитку / С. Г. Кравченко. // Державне будівництво. – 2017. – №1. – С. 1–8.

4. Мелко В. Л. Державний інституціональний механізм забезпечення процесів страхування у галузі будівництва [Електронний ресурс] / В. Л. Мелко // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://el-zbirn-du.at.ua/2017_1/17.pdf.

5. Мелко В. Л. Механізми державного регулювання страхової діяльності в будівельній сфері : дис. канд. держ. упр. : 25.00.02 / Мелко В. Л. – Чернігів, 2017. – 199 с.

6. Сердюк Т. В. Ризики в будівництві та особливості їх страхування в сучасних економічних умовах в Україні [Електронний ресурс] / Т. В. Сердюк, М. О. Малик. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://tserdyuk.vk.vntu.edu.ua/file/49bde36294ebd445d7ea98aa3f077890.pdf>.

7. Тарасова Н. О. Організація системи страхового захисту будівельної компанії [Електронний ресурс] / Н. О. Тарасова // Проблемы материальной культуры – Экономические науки – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45771/23-Tarasova.pdf?sequence=1>.

Гаврецька І.І., студентка
Клепанчук О.Ю., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ступінь розвитку страхового ринку відіграє вкрай важливу роль для економіки держави в умовах нестабільності, оскільки діяльність страхових компаній сприяє накопиченню грошової маси та є джерелом довгострокових інвестицій в економіку.

Порівняно з європейськими країнами, де страхування охоплено понад 94% страхового поля, в Україні страхові послуги користуються значно меншим попитом (10–15% страхового поля), особливо у галузі майнового та окремих видів особистого страхування, що зумовлено як низькою довірою економічних суб'єктів до страховиків, так і низьким рівнем їхньої обізнаності у сфері страхування [3].

Таблиця 1. Динаміка розвитку страхових компаній в Україні

Назва показника	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість страхових компаній, од.	382	361	310	294	281	233
Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49 367,5	53 001,2
Обсяг страхових виплат, млн. грн.	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12 863,4	14 338,3
Активи страхових компаній, млн. грн.	70261,2	60729,1	56075,6	57381,0	63 493,3	63 866,8

Джерело: складено автором на основі даних [1]

Кількість страхових компаній значно скоротилася, так за 2019 рік порівняно з 2018 роком, кількість компаній зменшилася на 48 СК, порівняно з 2017 роком зменшилася на 61 СК [1].

У порівнянні з 2018 роком на 3 633,7 млн грн (7,4%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій збільшився на 5 161,7 млн грн (15,0%) [1].

Валові страхові премії за три квартали 2019 року зросли на 16,3%, валові виплати – на 12,5%. Чисті премії та чисті виплати (без урахування перестраховування) – на 18,8% і 13,7% відповідно. Водночас левову частку премій у ризиковому страхуванні – 98,1% – генерують 100 страхових компаній з 211 зареєстрованих. У страхуванні життя 96,7% премій акумулюють 10

страховиків з 23 зареєстрованих. Тобто концентрація ринку зберігається на високому рівні [1].

Кількість договорів страхування за січень–грудень 2019 року зросла на 3,9%, з клієнтами-фізособами – на 1,8% [1].

Наростили страховики активи і резерви. Сукупні активи зросли на 12,6%, у тому числі активи для представлення коштів страхових резервів – на 17,1%. Обсяг сформованих страхових резервів збільшився на 19,4% [1].

Якщо окремо розглядати ризикове страхування та страхування життя, то за дев'ять місяців 2019 року non-life виріс на 18,6%, life – на 20,2% [1].

Порівняння цієї динаміки з офіційним індексом споживчих цін, який за ті самі дев'ять місяців 2019 року склав лише 3,4%, показує, що зростання страхового ринку – не інфляційне, як це було декілька років тому.

Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 58,2% та 61,0%, за видами добровільного особистого страхування – 36,1% та 40,0%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 39,0% та 39,4% відповідно [1].

Однак у 2020 році на всі сфери економіки, зокрема й страховий ринок, значний вплив справила пандемія коронавірусу, яка спровокувала настання фінансової кризи.

Негативні події на світовому ринку будуть можуть нести собою такі ризики для страхового ринку України:

- підвищення ціни перестрахування;
- зниження рейтингів фінансової стійкості/надійності перестраховиків;
- введення додаткових винятків і обмежень у перестрахуванні;
- зменшення активності чи припинення роботи з дрібними ринками чи ринками, що розвиваються, якщо для входу на ринок потрібні фінансові інвестиції [2].

Спалах епідемії негативно вплине на страхування життя й особисте нон-лайф страхування, оскільки є ризик того, що зросте кількість псевдохворих на ГРВІ, пневмонію, грип та інші схожі недуги. Така ситуація призведе до збитковості в секторі особистого страхування. За багатьма страховими договорами передбачено, що пандемія є винятком і витрати, пов'язані з наслідками пандемії, можуть не відшкодовуватися страховими компаніями.

Також на український страховий ринок впродовж багатьох років впливають такі негативні чинники, як недосконалість управління збоку державних органів, кризовий стан економіки, інфляційні процеси, недостатність впровадження інновацій страховиками, низький рівень довіри населення до українських страхових компаній, непопулярність страхових послуг, які не передбачені законом як обов'язковий вид страхування.

У вересні 2019 року було прийнято законопроект, за яким повноваження щодо нагляду за страховим ринком передаються від Нацкомфінпослуг – Нацбанку.

З початку 2020 року була покращена система нагляду за страховим ринком. НБУ створив два підрозділи, які регулюватимуть діяльність небанківського фінансового ринку. Це департамент методології регулювання діяльності небанківських фінансових установ та департамент нагляду за страховим ринком.

Такі зміни призведуть до оздоровлення фінансового ринку. Спочатку це може привести до скорочення кількості страховиків на ринку. А у довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню рівня якості надання страхових послуг.

Список використаних джерел

1. Підсумки діяльності страхових компаній за 2019 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html>

2. Комунікаційна група Імпульс. Карантин2020: Що ми побачимо на страховому ринку в 2020–2021 роках: прогноз від Broker's Insurance Group [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uaprom.info/digest/24235-karantin2020-shho-mi-pobachimo-strahovomu-rinku-2020-2021-rokah-prognoz-vid-brokers-insurance-group.html>

3. Пурій Г.М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку / Г.М. Пурій // Ефективна економіка. -2018. - №10.

Кириченко А.В., к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

РИНОК ДОБРОВІЛЬНОГО ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРИ

Страхові ринки, в тому числі добровільного особистого страхування, зазнають постійних змін та формується глобальний страховий простір. Відбувається це під впливом створення транснаціональних страхових компаній, що проникають своїми капіталами до будь-якої держави шляхом перестраховування страхових ризиків на іноземних страхових ринках. Процеси формування глобального страхового простору найбільш помітні у розвинених державах світу, але вони також мають свій вплив і на вітчизняний ринок добровільного особистого страхування.

Процеси формування глобального страхового простору безпосередньо впливають на розвиток, інформатизацію і функціонування національних ринків

особистого страхування. Держава, яка не враховує глобальних аспектів розвитку страхової сфери, ризикує залишитися далеко позаду від лідерів світового страхового ринку та не зможе претендувати на взаємовигідне партнерство в міжнародному співтоваристві. Глобалізація страхового простору набирає обертів в усьому світі. ТОП 20 страховиків володіють 80% всього українського страхового ринку. Щороку покидають ринок дрібні компанії і їх портфелі відразу ж “поглинаються” лідерами ринку. Це ще більше прискорює процес концентрації ринку топовими страховиками [3, с. 32].

Зважаючи на інтеграцію України у європейське співтовариство, обов'язковою умовою розвитку ринку особистого страхування є зміна його відповідно до європейських стандартів. Аналіз його основних показників діяльності свідчить про наявність позитивної тенденції розвитку починаючи з 2000 р., однак цього не достатньо для того щоб відігравати суттєву роль у розвитку національної економіки.

На ринку добровільного особистого страхування, враховуючи його об'єкт, прийнято виділяти такі сегменти: страхування життя та пенсій, медичне страхування та страхування від нещасних випадків. Впродовж 2008-2018 рр. ринок добровільного особистого страхування суттєво зріс, про це свідчать збільшення чистих страхових премій (на 7,6 млрд грн) та виплат (на 2,7 млрд грн). Найбільше зростання спостерігаємо в такому сегменті як медичне страхування: зростання чистих страхових премій на 3,9 млрд грн, а чистих страхових виплат на 1,9 млрд грн. Найбільшу частку в структурі медичного страхування займає безперервне страхування здоров'я (надходження по чистих страхових преміях з безперервного страхування здоров'я збільшилися за аналізований період в 5,1 разів, а чисті страхові виплати – в 4,5 разів). Що стосується страхування життя та пенсій, то надходження по чистих страхових преміях збільшилися за аналізований період в 3,6 разів, а чисті страхові виплати

– в 18,7 разів. Аналіз страхування від нещасних випадків показав збільшення надходжень по чистих страхових преміях в 3,2 разів, а чистих страхових виплат – в 4,2 разів.

Проведений аналіз виявив як позитивні, так і негативні тенденції розвитку ринку добровільного особистого страхування. Серед позитивних слід виділити такі: зростання обсягу страхових премій, збільшення обсягу та рівня виплат; основними негативними тенденціями є не висока частка досліджуваного ринку страхування в загальному обсязі страхових премій, недостатня капіталізація ринку та низька платоспроможність страхових компаній.

Важливим показником, що характеризує попит на ринку добровільного особистого страхування є частка валових страхових премій у ВВП. Протягом досліджуваного періоду спостерігалось зростання співвідношення страхової премії і ВВП. Свого максимуму показник досяг в 2018 р. і становив 0,31%.

Тенденція до зростання спостерігалася упродовж усього 2008-2018 рр., тільки в 2017 р. можна побачити незначне зниження до 0,28%.

Розмір страхової премії на душу населення – важливий показник, що характеризує попит на ринку добровільного особистого страхування. За 2008-2018 рр. спостерігаємо динаміку збільшення аналізованого показника, що свідчить про динамічний розвиток ринку добровільного особистого страхування в Україні.

Щоб оцінити рівень інвестицій в економіку необхідно проаналізувати частку довгострокового страхування у загальній сумі страхових премій. Так, в Україні частка страхування життя та пенсій у загальному обсязі зібраних страхових премій у 2017 р. становила лише 6,7%. У порівнянні із розвиненими державами світу, де частка страхування життя складає понад 60%, таке страхування все ще залишається на дуже низькому рівні свого розвитку.

Активізація страхування життя та пенсій має важливе значення для розвитку національної економіки, тому що саме у сфері страхування життя акумулюються внутрішні довгострокові ресурси, які можна спрямовувати у вигляді інвестицій у різні галузі економіки, сприяючи економічному зростанню держави [1]. У розвинених державах компанії, що займаються страхуванням життя та пенсій, забезпечують понад 30% інвестицій у національну економіку, а досвід європейських держав свідчить, що розвинуте страхування життя дає можливість ефективно вирішувати ряд соціальних проблем, не створюючи додаткового навантаження на державний бюджет.

Отже, такий сегмент ринку добровільного особистого страхування як страхування життя і пенсій в Україні потрібно реформувати, враховуючи її теперішній стан, а також соціальне значення та притаманний цій галузі потужній інвестиційний потенціал.

Що стосується медичного страхування, то варто наголосити що щорічний приріст медичного страхування протягом останніх 5 років становив близько 15%. Для розвитку медичного страхування необхідно: мотивувати населення до здійснення контрольних заходів у сфері охорони здоров'я; встановлення взаємозв'язків між державою та страховими компаніями, для забезпечення доступності медичного страхування всім громадянам; встановлення доступних тарифів на базі актуарних розрахунків з урахуванням різних факторів, які можуть вплинути на ймовірність настання страхових випадків; спрощення системи отримання он-лайн полісу.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що добровільне особисте страхування, розвивається повільно, зокрема, це обумовлено відсутністю економічної та політичної стабільності і недосконалістю законодавства в сфері страхування; недовірою населення до вітчизняних страхових компаній та недостатністю його фінансового забезпечення; інфляційними процесами в державі та слабким розвитком фондового ринку. Але не зважаючи на вищезгадані недоліки український ринок добровільного

особистого страхування розвивається і виступає важливим інструментом подолання соціальних проблем. Перспективи ринку добровільного особистого страхування залежатимуть не лише від кількісної чи якісної структури ринку, а й від подальшого розвитку законодавчої страхової бази, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних страховиків, подальшої інтеграції України у міжнародні структури, належної взаємодії держави та страхового ринку при вирішенні найважливіших питань соціального захисту населення [2].

Список використаних джерел

1. Кириченко А.В. Особливості страхування життя населення. «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка». 2019. №15(43). С. 104-107.
2. Кириченко А. В. Ринок добровільного особистого страхування: теорія та практика. Сучасні тенденції розвитку фінансово-кредитної системи: теорія та практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2019. 115 с., С. 62-66.
3. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. Економіка та держава. 2019. № 8, С. 28-34.

Коледіна К.О., к.е.н., викладач
Деркач К.І., магістр

Харківський національний університет будівництва та архітектури

АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «КОНКУРЕНЦІЯ» ТА «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ» СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

В сучасних мінливих умовах конкуренція є необхідною умовою для розвитку та вдосконалення діяльності організацій різних галузей економіки. Беручи до уваги, що страховики є найбільшими суб'єктами на ринку небанківських фінансових послуг, питання оцінки та забезпечення їх конкурентоспроможності є вкрай важливим [1]. Так, комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року акцентує увагу на необхідності досягнення збалансованості економічних інтересів через формування ринкового конкурентоспроможного середовища. Також програмою передбачено створення передумов стабільного розвитку економіки України, перетворення фінансового сектору держави у конкурентоспроможне середовище з інвестиційно-інноваційним кліматом. Отже, конкурентоспроможність сучасної України як у регіональному розрізі, так і в загальнодержавному, перебуває під пильною увагою вітчизняних та

закордонних економістів, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Дослідженню питань, пов'язаних з оцінкою рівня конкурентоспроможності страхових компаній, формуванням методології управління конкурентоспроможністю компаній на страховому ринку присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких слід відмітити: В.Д. Базилевича, В.А. Вайсмана, Н.М. Внукову, К.Г. Воблого, Л.В. Временко, О.О. Гаманкової, О.В. Козьменко, Г.В. Кравчука, М.В. Мниха, С.С. Осадця, Л.А. Приступа, В.В. Шахова, А.І., О.Б. Харчука, Чухрової та багатьох інших.

Поняття «конкурентоспроможність» тісно пов'язане з поняттям «конкуренція». Так, конкуренція як явище виникла з часів формування найпростішої ринкової економіки. Під конкуренцією треба розуміти економічне змагання, суперництво учасників ринку за залучення більшої кількості покупців та одержання максимального доходу в короткостроковому або довгостроковому періодах.

З кожним роком розвитку економіки та бізнесу конкуренція стає жорсткішою. Така ситуація пов'язана, перш за все, з основною функцією конкуренції, що полягає в завоюванні ринку в економічній боротьбі за споживача, зайнятті переможної позиції над конкурентами та отриманні найбільшого прибутку [2]. Конкуренція як головна складова ринкового механізму діє через попит, пропозицію та ринкову ціну. Суть економічної конкуренції страхової компанії полягає в наявності на ринку великої кількості страховиків і споживачів страхових продуктів.

Конкуренція на ринку страхування покликана сприяти формуванню ефективного конкурентного середовища як механізму, що у короткостроковій перспективі сприятиме економічному зростанню, а в довгостроковому – стане одним з вагомих чинників створення і функціонування соціально орієнтованої ринкової економіки. Даний процес регулює кількість компаній на ринку, рівень цін та якості послуг, які надаються клієнтам, а також стимулює подальший розвиток ринку. Поведінка суб'єктів страхового ринку також визначається умовами конкурентного середовища [3, с. 174-179].

Конкурентоспроможність страхової компанії досягається якістю організації та функціонування його внутрішнього середовища, а також своєчасною ідентифікацією змін зовнішніх факторів впливу. Отже, конкурентоспроможність страхової компанії – це комплекс факторів та важелів, які визначають можливість страхової компанії створювати конкуренцію іншим страховикам.

Водночас особливою умовою для страхової компанії є здатність оперативно й адекватно реагувати на зміни в поведінці клієнтів, їх потребі в інноваційних та традиційних (але з новими функціями) продуктах, послугах та перевагах. Конкурентоспроможність страхової компанії на ринку є результатом

якісного виконання визначених завдань тактичного та стратегічного управління [4, с. 1201-1206].

Таким чином, про конкурентоспроможність будь-якої страхової компанії можна говорити лише при наявності конкуренції на страховому ринку. Визначено, що конкурентоспроможність – це комплекс факторів та важелів, які визначають можливість страхової компанії створювати конкуренцію іншим страховикам. Проблема конкуренції, а відповідно й конкурентоспроможності, страхових компаній в умовах глобалізації не лише не втрачає своєї актуальності, а навпаки набирає обертів, що потребує подальшого ґрунтовного дослідження та аналізу стану й перспектив досягнення вітчизняними страховими компаніями конкурентних переваг для виходу на український та світовий ринки.

Список використаних джерел

1. Опешко Н.С. Оцінка конкурентоспроможності страхових компаній. Ефективна економіка. 2019. №6. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/21788/1/Опешко_Н.С_147056.pdf (дата звернення 30.03.2020 р.).
2. Конкуренция-2018: что день грядущий нам готовит: Юрліга. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/181152_konkurenciya-2018-chto-dengryadushchiy-nam-gotovit (дата звернення 01.04.2020 р.).
3. Кравчук Г.В. Оптимізація внутрішніх резервів страхової компанії для оцінки рівня її конкурентоспроможності. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2010. №1. С. 174-179.
4. Приступа Л.А., Харчук О.Б. Концептуальні засади конкурентоспроможності страхової компанії в сучасному ринковому середовищі. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 1201-1206.

Курганська М.Г, студентка

Науковий керівник Скоромна О.Ю., к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

У поліпшенні соціальної захищеності громадян важливе місце посідає забезпечення їм можливості одержати необхідну, своєчасну та якісну медичну допомогу. Щороку чисельність населення України зменшується, стан здоров'я осіб працездатного віку погіршується й кількість економічно активного населення скорочується. Тому необхідним є реформування медичної сфери за допомогою впровадження медичного страхування і закріплення його як фундаменту фінансування сфери охорони здоров'я. Але в умовах недостатнього

бюджетного фінансування системи охорони здоров'я та низької якості медичного обслуговування в державних медичних закладах зростає значення позабюджетних джерел фінансування. Одним із основних таких джерел є добровільне медичне страхування.

Проблема полягає в тому, що в 2015 році була запропонована Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015–2020 роки є складовою Національного плану дій з реформування, котрий був проголошений Указом Президента України від 12 січня 2015 року №5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» та урядом України (програма діяльності Кабінету Міністрів України, схвалена постановою Верховної ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII).

Наразі медична реформа проходить досить повільно – у 2020 році знаходить на стадії реформування первинної ланки через що ускладнюється процес популяризації добровільного медичного страхування [1].

В сучасному світі є такі види медичного страхування – обов'язкове та добровільне (поліси ДМС), проте в світі з'явився третій вид страхування, що запроваджено вперше в Колумбії - солідарне недержавне часткове медичне страхування на базі громадської організації. Цей проект зветься «BIVE». Він спрямований перш за все на поліпшення доступу до високоякісної медицини саме для людей з обмеженими фінансовими можливостями в одному з найбільш бідніших регіонів країни – Кальдас [3].

Проте, що стосується України, то за програмами добровільного страхування проходить не більше 6% українців, як правило більша частина застрахованих громадян була вимушена придбати поліс у рамках корпоративного страхування. Це обумовлюється ціною і простотою документального оформлення, оскільки необхідна лише заява від керівника колективу. Ще одним важливим чинником вибору корпоративного страхування є те, що воно на 20-30% дешевше добровільного страхування. Страхові компанії також вважають, що особисте медичне страхування не вигідне для них та приводить до збитків, оскільки при корпоративному страхуванні договір укладають як здорові, так і хворі люди, а за особистою медичною страховкою звертаються люди, що мають проблеми зі здоров'ям [2].

Експерти вважають, що придбання поліса ДМС є альтернативою державній медицині, через те, що особисте страхування дає можливість отримати високоякісну медичну допомогу і компенсацію витрат на медичні препарати, як у приватних, так і державних клініках. Але, як правило, програми ДМС розробляються індивідуально для кожного клієнта – так формується ціна, а також при цьому прописуються вартісні показники поліса. На початку 2020 року в середньому вартість полісів коливається від 3,4 тис. гривень до 32 тис. гривень і вище. Наприклад, для молоді сім'ї з двох людей у віці 17-35 років медична страховка з покриттям у розмірі 55 тис. гривень на рік обійдеться для

кожного майже у 6 тис. гривень на рік. При цьому визначитися з ціною можна тільки при зустрічі зі страховим агентом або менеджером компанії [2].

Отже, можна зробити висновок, що для запровадження стійкої системи добровільного медичного страхування необхідно провести перелік дій, насамперед головною метою є забезпечення балансу інтересів страховиків і страхувальників, що сприяло розвитку страхового ринку. Важливим є промотивувати громадян здійснювати контрольні заходи у сфері охорони здоров'я, а також встановити взаємозв'язків між державою та страховими компаніями для забезпечення доступності медичного страхування всім громадянам. Це можна зробити, якщо звернутися до рекомендацій європейської спільноти та проаналізувати досвід зарубіжних країн щодо належної кодифікації норм адміністративної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Міщук І., Віннічук І. Сучасний стан обов'язкового медичного страхування в Україні та шляхи його розвитку [Текст] / І. Міщук, І. Віннічук // Підприємство, господарство і право. – 2019 р. – №2 – с. 113
2. Шапошнікова Л. Медичне страхування в Україні: скільки коштує і навіщо потрібно [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://fakty.com.ua/ua/lifestyle/zdorove/20190805-medychne-strahuvannya-v-ukrayini-skilky-koshtuye-i-navishho-potribno/>
3. Штепенко К. П., Борисова Т. І. Стан добровільного медичного страхування в контексті розгляду діяльності страхових компаній [Текст] / К. П. Штепенко, Т. І. Борисова // Ефективна економіка. – 2019 р. – 28.02.2019

Мацедонська Н.В., к.е.н., доцент
Дацюк А.О., магістрант

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Системи обов'язкових накопичувальних індивідуальних пенсійних рахунків стрімко поширювалися світом із 1990-х років і до самого початку глобальної фінансової кризи 2008 року. З 2008 року світ почав рухатись у зворотному напрямку. Приватне пенсійне забезпечення тепер відступає, а державні пенсійні системи проходять переоцінку. Навіть у Чилі - країні, що довго розглядалась як взірець у цій сфері, і рішення якої були скопійовані більш ніж 30 країнами Латинської Америки, Південно-Східної Азії та Східної Європи, - настрої повернулись проти цієї системи. Головною причиною цього стало відставання виплат із чилійської пенсійної системи індивідуальних накопичувальних рахунків від очікувань і обіцянок, згідно з якими розмір

пенсій (коефіцієнт заміщення заробітку) мав би становити 70% заробітної плати пенсіонерів. У 2016 році середній розмір пенсії, виплаченої з накопичувальної системи, становив у Чилі 315 доларів США, що на 18% нижче мінімальної зарплати (384 долари США), а пенсії 40% пенсіонерів були нижчими за прожитковий мінімум [1].

Чилійська обов'язкова накопичувальна система виявилась неспроможною досягти мети, що полягала в забезпеченні адекватного розміру пенсій, оскільки в ній спостерігається тенденція до віддзеркалення проблем, що мають місце на ринку праці. На відміну від багатьох країн Латинської Америки більшість чилійців не проводить увесь період своєї трудової діяльності в неформальному секторі, проте багато з них працюють поперемінно то у формальному, то в неформальному секторі. Це означає, що майже всі вони мають пенсійний накопичувальний рахунок і, в цьому сенсі, «забезпечені пенсією». Але багато з тих, хто має такий рахунок, не сплачували внесків регулярно. Регулярно сплачують внески лише кожний третій чоловік і кожна четверта жінка. Таким чином, накопичувальна пенсійна система є фінансово вигідною та забезпечує виплату гідних пенсій лише тим, хто сплачував внески регулярно упродовж усієї трудової діяльності. Серед учасників чилійської накопичувальної пенсійної системи, страховий стаж яких становить від 24 до 32 років, медіанний коефіцієнт заміщення для приватних пенсій становить 46% їхньої останньої зарплати (замість очікуваних 70%). Крім того, параметри системи (ставки внесків і встановлений законом пенсійний вік: 65 років для чоловіків і 60 років для жінок) за 36 років її існування не змінювались [2].

Реформи, спрямовані на запровадження накопичувальних пенсійних систем, призвели до виникнення «квазі-ринку» пенсійних послуг: на зміну державній монополії прийшли незалежні конкуренти (адміністратори та/або компанії з управління активами приватних пенсійних фондів). Ринок послуг пенсійних фондів обов'язкової накопичувальної системи із визначеним внеском зазвичай є досить сконцентрованим, причому концентрація, як правило, з часом лише зростає завдяки операціям злиття та придбання. Рівень концентрації в галузі приватних пенсійних фондів є високим у всіх країнах, в яких було впроваджено різні варіанти чилійської моделі пенсійної системи. У Чилі на двох найбільших адміністраторів пенсійних фондів (АПФ) припадає 51% учасників другого рівня пенсійної системи та 53% активів в управлінні (а на три найбільші фонди - 68% учасників і 74% пенсійних активів). У Болгарії на два найбільші пенсійні фонди припадає 48% учасників і 49% активів (а на три найбільші фонди - 62% учасників і 64% активів). В Естонії два найбільші пенсійні фонди мають 38% учасників і 40% активів (а три найбільші пенсійні фонди - 53% учасників і 54% активів), тоді як у Румунії у двох найбільших пенсійних фондах зосередилось по 58% учасників і пенсійних активів (а три найбільші фонди контролюють 72% учасників і 73% пенсійних активів) [2].

Між різними країнами та фінансовими продуктами спостерігаються разючі відмінності в розподілі активів пенсійних фондів. Акції домінують в інвестиційних портфелях пенсійних систем другого рівня Естонії, Польщі, Швеції та Швейцарії. Державні та корпоративні облигації переважають у Чилі, Болгарії, Казахстані й Румунії, причому в Румунії лєвова частка інвестицій (65%) здійснюється в державні облигації. Загалом, протягом 2000-2016 років спостерігався перерозподіл напрямків інвестування активів пенсійних фондів з акцій на користь зростання частки державних боргових інструментів, що може потягнути за собою зниження очікуваних доходів через те, що процентні ставки за облигаціями на сьогоднішній день вийшли на історичний мінімум.

Ефективність приватних пенсійних систем можна оцінювати шляхом порівняння їхніх загальних операційних витрат із розміром активів в управлінні з урахуванням усіх витрат на адміністрування пенсійних рахунків та управління інвестиціями. Винагороди та комісії пенсійних фондів значно зменшують дохідність інвестицій. Схеми справляння плати за послуги з адміністрування та інвестування пенсійних активів часто бувають складними і непрозорими. Як правило, про їх гармонізацію між різними надавачами пенсійних послуг і продуктів немає й мови. Деякі країни почали встановлювати загальні граничні розміри плати за послуги з приватного пенсійного забезпечення. У цілому, в країнах, що мають системи з визначеним внеском і велику кількість невеликих пенсійних фондів (за розмірами активів) встановився вищий рівень операційних витрат, ніж у країнах, у яких лише кілька фондів пропонують пенсійні схеми з визначеною виплатою, гібридні схеми або колективні схеми з визначеним внеском.

Надавачі пенсійних послуг в більшості країн ОЕСР, що звітували, мали негативну дохідність від інвестицій у 2008 році та меншою мірою у 2011 році. Незважаючи на ці невдалі роки, реальна інвестиційна дохідність обов'язкових та добровільних недержавних пенсійних фондів, за вирахуванням операційних витрат, мала позитивний середньорічний інвестиційний дохід за 10-річний період (з грудня 2006 року по грудень 2016 року) у більшості країн-членів ОЕСР та країн, що не є членами ОЕСР. Найменша реальна середньорічна інвестиційна дохідність за відповідний 10-річний період спостерігалася в Естонії (-1,8%), Латвії (-0,6%), Болгарії (-0,5%), Словаччині (-0,4%), США (0,3%) та Чехії (-0,2%) [3]. Основними чинниками, що впливали на результати інвестування пенсійних фондів, були зміни кон'юнктури ринків акцій і облигацій, оскільки пенсійні фонди зазвичай вкладали переважну більшість коштів саме в ці два класи активів.

Міжнародний досвід вказує на те, що запровадження накопичувальних пенсійних систем із визначеним внеском може не забезпечити виплату адекватних пенсій через вплив таких чинників як: недостатність розміру внесків; надто великий розмір операційних витрат (адміністративних зборів і плати за управління активами); надмірну мінливість кон'юнктури ринків у

період перед виходом на пенсію; недостатність або відсутність захисту, що пропонується інвестиційними стратегіями; надто низький рівень суспільної довіри й розуміння накопичувальних пенсійних систем з визначеним внеском; неспроможність або неготовність громадян обирати відповідні інвестиційні стратегії чи фонди.

За останні три роки Україна досягла прогресу в реформуванні соціальної політики, реалізації заходів із підвищення макроекономічної та фіскальної стабільності, а також покращення у сферах регулювання та нагляду. Тим не менш, потрібно ще багато зробити у сфері ринків капіталу. Важливі законодавчі акти, що мають основоположний характер для реформування фінансових ринків, не приймаються протягом уже більш ніж двох років. Ринок капіталу в Україні є дуже слабозвинутим, відсутні інструменти управління ризиками, при цьому можливостей для здійснення інвестицій, крім як у банківські депозити та державні облігації практично не існує. Низька поточна реальна дохідність інвестицій та випадки шахрайства, що сталися у минулому, показують, що в Україні наразі відсутні передумови для безпечного запровадження обов'язкового другого рівня. Враховуючи існуючий рівень фінансової грамотності громадян України, необхідно буде проведення масштабної просвітницької кампанії для ознайомлення українців з основами інвестування.

Список використаних джерел

1. Chileans Wonder How They'll Ever Retire, New York Times, 10 September 2016. URL:<https://www.nytimes.com/2016/09/11/world/americas/with-pensions-like-this-315-a-monthchileans-wonder-how-theyll-ever-retire.html>
2. Barr Nicholas and Diamond Peter, Reforming Pensions in Chile, Polityka Społeczna, No. 1, 2016, pp. 4-9.
3. Pension Savings: The Real Return 2017 Edition, с. 22.

Мацедонська Н.В., к.е.н., доцент

Ткач І.О., магістрант

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ТНЕУ

ФОРМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Медичне страхування протягом багатьох десятиліть відіграє найважливішу роль у соціальному захисті населення в усьому світі. Будучи складовою економічної категорії страхування, воно завдячує своїй появі специфічним соціальним ризикам, пов'язаним із загрозою втрати здоров'я. Медичне страхування здійснюється у двох формах: обов'язковій і добровільній, які істотно відрізняються одна від одної і перспективи розвитку яких мають

пріоритетне значення в соціально-економічній політиці держави як основний напрямок забезпечення охорони здоров'я населення країни належними фінансовими ресурсами. Вибір форми медичного страхування в кожній країні залежить від конкретних економічних і культурно-історичних умов, від особливостей демографічних і соціальних показників, рівня захворюваності та інших факторів, які характеризують загальний стан здоров'я і рівень медичного обслуговування.

Медичне страхування, яке провадиться в обов'язковій формі, один із найбільш важливих елементів системи соціального захисту населення в частині охорони здоров'я й одержання необхідної медичної допомоги застрахованим у разі захворювання. Обов'язкове медичне страхування координується, як правило, державними структурами і перебуває під жорстким контролем держави і характеризується безприбутковістю. Для обов'язкового медичного страхування характерно те, що сплата страхувальниками-роботодавцями страхових внесків здійснюється у встановлених розмірах і у встановлений час, а рівень страхового забезпечення однаковий для всіх застрахованих. Страхові внески формують страховий фонд, частина якого може створюватися і за рахунок внесків, які утримуються із заробітної плати працюючих. Питома вага кожної зі сторін залежить від конкретних економічних умов проведення такого страхування та вартості медичного обслуговування. Із коштів створеного страхового фонду відбувається відшкодування необхідного мінімального рівня витрат на лікування застрахованих працівників у разі їхньої непрацездатності через втрату здоров'я. В основу проведення обов'язкового медичного страхування закладаються програми обов'язкового медичного обслуговування. Ці програми визначають обсяги й умови надання медичної та лікувальної допомоги населенню. Програма охоплює мінімально необхідний перелік медичних послуг, гарантованих кожному громадянину, який має право ними користуватися [1].

Державна система обов'язкового медичного страхування пропонує однаковий рівень медичних послуг для всіх груп осіб, втім, дуже часто ці послуги задовольняють потреби населення неповністю. Ця проблема вирішується за допомогою послуг добровільного медичного страхування. Саме воно має на меті забезпечити застрахованій особі гарантії повної або часткової компенсації страховиком додаткових витрат, пов'язаних із зверненням до ЛПУ за послугою, яка надається згідно з програмою добровільного медичного страхування. У рамках добровільного медичного страхування передбачається оплата медичних послуг понад програму обов'язкового медичного страхування. Воно має на меті забезпечити страхувальникові (застрахованому) гарантії повної або часткової компенсації страховиком витрат на оплату вартості медичних послуг, яка надається згідно з програмою добровільного медичного страхування.

Обов'язкове медичне страхування діє у Франції, Канаді, ФРН, Нідерландах, Швеції, Бельгії та інших країнах. В Ізраїлі, Швейцарії, США переважає добровільне страхування здоров'я, а обов'язкове державне страхування існує лише певних категорій громадян, наприклад, для військовослужбовців і поліцейських. Обов'язкова форма використовується, як правило, у тих країнах, де переважне значення має суспільна охорона здоров'я, а добровільна – у тих країнах, де поширені приватні страхові програми [2].

В Україні ж добровільне медичне страхування діє як самостійна складова соціального захисту, оскільки обов'язкове медичне страхування так і не було запроваджено. Користувачами послуги добровільного медичного страхування в нашій країні є не більш ніж 3% населення. Також спостерігаємо покращення ситуації щодо розвитку українського страхового ринку з добровільного медичного страхування, а саме зростання страхових премій. Аналогічна ситуація склалася й щодо страхових виплат, тобто суми, яку страховик зобов'язаний виплатити при настанні страхового випадку згідно з договором страхування. Але у загальному плані спостерігається перевищення страхових премій над виплатами, що є позитивним моментом у діяльності страхових компаній. У 2018 р. валові премії на ринку добровільного медичного страхування зросли на 29,8%, порівняно з 2016 р. Взагалі, динаміка зростання українського ринку добровільного медичного страхування пов'язано з тим, що на сьогоднішній день ринок розвинутий ще слабко, втім, він має великий потенціал розвитку в нашій країні. Досліджуючи у цьому контексті динаміку рівня страхових виплат, визначимо збитковість цього виду страхування. Рівень виплат за добровільним медичним страхуванням є досить високим та перевищує 50% (64% у 2015 р.), а це свідчить про збитковість цього виду страхування. Позитивним аспектом для страховиків є зниження показника рівня виплат у 2018 році до 57,9%, що є найнижчим за вісім років. Зважаючи на те, що рівень захворюваності населення та вартість медичних послуг не знизився у нашій країні, це є негативною тенденцією для страхувальників та означає ухилення страховиків від виплати страхового відшкодування у разі настання страхових випадків за договорами. Це, безумовно, негативно позначається на довірі громадян до страхування, яке не створює гарантії страхового захисту та характеризує неефективність функціонування страхового ринку.

На даному етапі розвитку страхового ринку України з добровільного медичного страхування діють понад 50 страхових компаній. Найбільш відомі і популярні з них на даний час – це ПрАТ «Страхова компанія «Провідна», ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПАТ «Страхова компанія «АХА Страхування», ТДВ «Страхова компанія «Нафтогазстрах», ЗАТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна», ПрАТ «Страхова компанія «PZU Україна», ПрАТ «Страхова компанія «Альфа Страхування», ПАТ «Страхова компанія «Українська страхова група», ПАТ «Страхова компанія «Країна», ПрАТ

«Українська страхова компанія АСКА» [3]. Усі страхові компанії пропонують практично одні й ті самі програми медичного страхування зі схожим набором послуг, прикріплення до одних і тих самих клінік із приблизно однаковим сервісом з організації медичної допомоги. У більшості із них є декілька програм та класів, які відрізняються між собою більшим або меншим асортиментом послуг, в залежності від чого і різняться страхова сума та ціна за поліс. Наприклад, програма «Медицина для кожного» страхової компанії «Провідна», яка має 6 класів, головна відмінність яких полягає у встановленні ліміту на оплату послуг, а також пропозиції невідкладної стоматологічної допомоги та медичного огляду у більш дорогих полісах «Еліт» та «ВІП». Що стосується страхових програм компанії «УНІКА», то тут страхова компанія робить акцент на рівні акредитації комерційних лікарень, в яких буде обслуговуватися клієнт.

На сучасному ринку страхових послуг в Україні помітне місце займає «АХА Страхування». Вона пропонує такі медичні послуги згідно з програмам медичного страхування: швидка медична допомога, екстрена стаціонарна допомога: екстрена стаціонарна допомога, яка вимагає оперативного втручання; амбулаторно-поліклінічна допомога - лабораторна діагностика; забезпечення медикаментами, витратними матеріалами, засобами медичного призначення, а також додаткові послуги «Телемедична консультація», «Лікар до дому». Такі компанії як «Нафтагазстрах», «Українська страхова Група», «Країна» займаються виключно корпоративним страхуванням клієнтів, завдяки цьому напряму страхування вони входять до ТОП-10 страхових компаній за добровільним медичним страхуванням.

Успіх реформування охорони здоров'я, досягнення прийняттого рівня медичної допомоги і показників здоров'я населення багато в чому визначаються правильністю вибраної моделі фінансування та адекватної соціально-економічним і політичним умовам. Саме тому, на нашу думку, країні потрібно розширювати джерела фінансування сфери охорони здоров'я та переходити до фінансування медичної галузі на страхових засадах.

Список використаних джерел

1. Третяк Д. Д. Сутність та соціально-економічне значення медичного страхування. Інвестиції: практика та досвід. 2019. №12. С. 44-47.
2. Перловська Н. В. Розвиток добровільного медичного страхування в Україні. Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. №8(215). 2014. С. 144-149.
3. Insurance TOP. Рейтинг страхових компаній України. URL:<http://insurancetop.com/>

Новосьолова О.С., к.е.н., доцент

Малюжець О.І., магістрант

Херсонський національний технічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

Ринок страхових послуг є одним із найбільш значимих складових розвинених економік світу. Він виступає дієвим інструментом консолідації інвестиційних ресурсів, запорукою економічного розвитку держави та гарантує страховий захист суспільству. Особливе значення у сфері страхової діяльності займають послуги зі страхування майна.

Важливість даної галузі страхування обумовлена тим, що майно є обов'язковим елементом господарської діяльності економічних суб'єктів, тому забезпечення страхового захисту майна є пріоритетним в системі страхових відносин.

За останні роки чітко простежується тенденція до збільшення рівня капіталізації ринку страхових послуг, наразі він є найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків.

Суттєвим стимулом для розвитку ринку майнового страхування є посилення зацікавленості власників, а також розпорядників майна в його збереженні, що пов'язано з масовою приватизацією в Україні і поступовим подоланням стереотипу про те, що держава відшкодує завданий збиток [1].

Водночас, присутній ряд проблем, які суттєво перешкоджають розвитку майнового страхування. Наприклад, однією з проблем є висунення страховиками певних вимог до об'єктів страхування, які найчастіше стають абсолютно неприйнятними для страхувальників.

Ще одним проблемним аспектом залишається значне заниження страхової суми порівняно із дійсною вартістю майна, що приймається на страхування. За таких умов у разі настання страхового випадку страхове відшкодування є неадекватним, і відновити втрачене майно стає неможливо. Це нівелює основну функцію страхування - надання комплексної страхового захисту і можливості відновити втрачене в повному обсязі.

Низький рівень довіри з боку населення до страхових організацій виступає істотною перешкодою для розвитку страхового ринку в цілому. І хоча страховики активно проводять рекламні кампанії, розміщують у публічному доступі фінансову звітність, проводять інформаційні лекції для потенційних споживачів страхових продуктів темпи зростання страхового ринку залишаються досить незначними [2; 3, с. 167].

Подальший розвиток майнового страхування вимагає докорінних змін у системі підготовки та забезпечення кадрами учасників страхового ринку: збільшення чисельності працюючих на ринку страхування спеціалістів,

залучення до роботи висококваліфікованих спеціалістів (сюрвеєрів, актуаріїв, брокерів, аварійних комісарів, аджастерів).

На думку маркетологів, успіх страховиків багато в чому залежатиме від розвитку роздрібного страхування. Компанії, які вже зараз почали вибудовувати агентську мережу, володіють безперечною конкурентною перевагою [4, с. 150].

Таким чином, головною метою розвитку ринку майнового страхового є підвищення рівня страхового захисту майнових інтересів фізичних і юридичних осіб, зменшення витрат органів державної та місцевої влади на попередження і ліквідацію наслідків стихійних лих та техногенних аварій. У свою чергу, страхові компанії забезпечують формування ефективних механізмів залучення інвестиційних ресурсів у національну економіку за рахунок страхових внесків. А ефективне функціонування ринку страхових послуг виступає рушійною силою економічного розвитку. В Україні майнове страхування має значний потенціал розвитку, який потребує детального оцінюванні всіх наявних можливостей для сталого розвитку.

Першочерговими завданнями для розвитку вітчизняного ринку майнового страхування повинні стати:

- вирішення проблем законодавчого характеру для оптимізації процесу використання механізму страхування майна;
- підвищення рівня страхової культури суспільства, формування довіри до інституту страхування у потенційних споживачів страхових послуг;
- досягнення макроекономічної стабільності та економічного зростання в державі, а в результаті - збільшення реальних доходів населення і зростання споживчої активності потенційних страхувальників.

Список використаних джерел

1. Журавка О. С., Васильчук А. Ю. Аналіз сучасного стану страхового ринку України. Ефективна економіка. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5493>.
2. Сухий А. П. Проблеми та перспективи розвитку галузі страхування в Україні. URL: <http://intkonf.org/suhiy-ap-problemita-perspektivi-rozvitku-galuzi-strahuvannya-v-ukrayini/>.
3. Лелюк Ю. М., Лелюк М. В. Сучасні тенденції розвитку каналів продажу страхових продуктів в Україні. Економічний простір. 2013. № 74. С. 163-173.
4. Марценюк-Розарьонова О.В. Майнове страхування: особливості, значимість та перспективи розвитку. Фінансовий простір. 2014. № 3. С. 147-153.

Пошивалова О.В., к.фіз.-мат.н., доцент
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Страхування як сектор національної економіки що суттєво впливає на соціально-економічну стабільність суспільства, розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни [1]. Держава зацікавлена у розвитку страхового ринку, і це обумовлено багатьма чинниками: забезпечення економічної безпеки національної економіки, зменшення навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків природно-техногенного характеру; підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів; перенесення соціальних виплат з коштів бюджету на страхові виплати. Розвиток страхового ринку пов'язано з забезпеченням фінансової безпекою країни [2].

Умови динамічного розвитку вітчизняної економіки визначають сучасний фінансовий ринок як життєво важливе підґрунтя для зростання, розвитку й стабільності країни, оскільки він забезпечує ресурсами майже всі сфери життя суспільства, що актуалізує питання вивчення його динаміки й стану. Хоча вітчизняний страховий ринок набув стрімкого розвитку лише наприкінці ХХ ст., на сьогодні страховий сегмент виділяють як один із досить активних на ринку фінансових послуг. Питанням організації страхування, розвитку страхового ринку та визначення ринку страхових послуг приділяється значна увага вітчизняних та зарубіжних науковців і фахівців, що й обумовлює всебічну дискусійність у досліджуваній сфері [3].

В Україні страховий ринок представлений усіма страховиками, які локалізовані на певній території й реалізують свою діяльність відповідно до законодавства. Цей вид ринку розглядається як середовище, у якому формується попит і пропозиція на страхові послуги та досягається певний результат від взаємодії страховиків і страхувальників.

Здійснено періодизацію розвитку страхового ринку України за період її незалежності умовно можна поділити на 6 етапів. На сучасному етапі розвитку страхового ринку України існують негативні зовнішні та внутрішні чинники. До зовнішніх чинників відноситься: економічні – інтервенція іноземного капіталу, обмеженість пропозиції на світовому перестраховальному ринку; політичні – анексія Криму, АТО; соціальні – зубожіння населення, відтоки працездатного населення на заробітки. Негативними чинниками, що впливають на стагнацію страхового ринку, є: курсова нестабільність, відсутність транспарентності страхового ринку, низька капіталізація, дисбаланс інституціональної структури, нерозвинений фінансовий ринок, брак достовірної інформації для прийняття усвідомленого рішення про купівлю страхових послуг.

Стан розвитку ринку страхових послуг показав, що кількість фінансових установ в Україні, в тому числі й страхових компаній за останні п'ять років знижується, що викликано загальними тенденціями в розвитку економіки та світовою фінансовою кризою. Вивчення окремих показників функціонування ринку свідчить про те, що вони не відповідають світовим стандартам.

Основними причинами коливання рівня страхових виплат стало не лише зменшення числа застрахованих осіб, а й зменшення кількості страхових компаній, які працювали на ринку страхових послуг в Україні через внутрішньо економічні, політичні та інші причини.

Таким чином, аналіз сучасного стану і проблем розвитку вітчизняного страхового ринку свідчить про певні здобутки та численні недоліки. Для поступального розвитку страхового ринку України необхідно: збільшити рівень капіталізації страхових компаній; підвищити їх фінансову стійкість, конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість; підвищити добробут громадян і поліпшити стан корпоративних і державних фінансів; розвивати види довгострокового і накопичувального особистого страхування; збільшити обсяг і частку страхових виплат; розвивати сучасну інфраструктуру страхового ринку; підвищити прозорість страхового ринку.

Список використаних джерел

1. Wiengarten, F., Fan, D., Lo, C. K., & Pagell, M. (2017). The differing impacts of operational and financial slack on occupational safety in varying market conditions. *Journal of operations management*, 52, 30-45. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272696316300961>
2. Гільорме Т. В., Степаненко Ю. В. Витрати на персонал підприємства: обліковий аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Випуск 11. Ч. 2. С. 68-71.
3. Пошивалова О.В. Статистичний аналіз структурних зрушень в розподілі грошових переказів українських заробітчан. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. №9. С. 27-30.

Ткачук Н.М., к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Глобальні зміни та стрімкий розвиток фінансових технологій, посилені складністю системи задіяних інститутів та використанням широкого спектру фінансових інструментів, визначаються вагомими зрушеннями як з боку пропозиції фінансових послуг, так і з боку попиту на них. Ринок страхових послуг змушений реагувати на окреслені трансформації задля максимального

задоволення потреб і побажань своїх клієнтів з метою їх страхового захисту в частині удосконалення підходів до ведення бізнесу, розробки інноваційних каналів реалізації продуктів і надання послуг та технологій обслуговування.

Поточний стан розвитку ринку страхових послуг в Україні зумовлює необхідність постійного відстеження тенденцій та виявлення особливостей функціонування цієї сфери небанківських фінансових послуг, що має важливе значення для ефективного функціонування не тільки фінансової системи держави, а й усієї економіки.

Оцінити стан розвитку ринку страхових послуг України та рівень його впливу на соціально-економічний розвиток країни дають можливість індикатори, до яких відносимо: ступінь проникнення страхування, щільність і ємність страхування, щільність і ступінь доступності страхових послуг. Індикатор ступеня проникнення страхування визначається як співвідношення обсягу страхових премій (валових або чистих) до обсягу валового внутрішнього продукту (ВВП). Чим більше буде питома вага страхових премій у ВВП, тим вищий рівень розвитку ринку страхових послуг, що виявляється в більш об'ємному перерозподілі ВВП через механізм страхових відносин у державі.

На основі обчислених основних індикаторів розвитку страхового ринку України у табл. 1, відзначимо, що на сьогодні вітчизняний ринок страхових послуг перебуває на низькому рівні розвитку: питома вага валових страхових премій у ВВП (ступінь проникнення страхування) не досягає і 2%, а питома вага чистих страхових премій і ВВП перебуває в межах 1-1,2%.

Таблиця 1. Основні індикатори розвитку страхового ринку України у 2014-2018рр. [2-4]

Показники	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
ВВП, млрд. грн.	1586,9	1988,5	2385,4	2983,9	3558,7
Чисельність населення, тис. осіб	45426,2	42929,3	42760,5	42584,5	42386,4
Валові страхові премії, млн. грн.	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5
Чисті страхові премії, млн. грн.	18592,8	22354,9	26463,8	28494,4	34424,3
Страхові виплати, млн. грн.	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4
Щільність страхування, грн.	589,2	692,7	822,5	1019,9	1164,7
Щільність страхових послуг, грн.	111,5	188,7	206,7	247,4	303,5
Ємність страхування, грн.	0,04	0,03	0,02	0,02	0,017
Ступінь доступності страхування	0,008	0,008	0,007	0,007	0,006
Питома вага у ВВП:					
- валових страхових премій, %	1,7	1,5	1,5	1,4	1,4
- чистих страхових премій, %	1,2	1,1	1,1	0,9	0,9

Як свідчить страхова практика розвинутих країн, ринок страхових послуг є ефективним, якщо показник ступеня проникнення становить 8-12%, так, наприклад, значення рівня проникнення у Фінляндії – 11,8%, у Великій Британії – понад 11%, в Італії – 9,09%, у Франція – 9,73%, у США – 7,3%, в Німеччині – 6,84%, що свідчить про належний рівень страхової культури населення та про високий рівень довіри до страхових компаній у цих країнах [1]. Крім того, упродовж 2014-2018рр. відбувалося зниження даного показника, незважаючи на збільшення обсягів ВВП і обсягів страхових премій. Очевидно, що в значно більшій мірі повинні зростати обсяги страхових премій, щоб показник проникнення збільшувався.

Ще одним важливим індикатором, який відображає ступінь проникнення страхування в суспільстві й дає можливість оцінити рівень розвитку страхового ринку, є показник щільності страхування, який визначається як співвідношення обсягу страхових премій до чисельності населення країни. При цьому вважається, що страховий ринок є достатньо розвиненим і страхування є ефективним механізмом фінансування ризиків та інструментом страхового захисту в державі, якщо цей показник становить більше 140 дол. США [5].

Як видно з отриманих результатів розрахунків у табл. 1, показник щільності страхування має невисокі значення й на кінець 2018р. становив 1164,7 грн. (близько 48 дол. США) на одну особу, що більше, ніж у 2014р. у два рази, але й значно нижче від показників розвинутих країн. Наприклад, у Польщі показник щільності страхування має значення 140 дол. США, в Німеччині – 1482 дол. США, в Японії – 5-6 тис. дол. США [5]. Індикатор щільності страхових послуг показує обсяг страхових виплат на душу населення. Як бачимо з даних табл. 1, у 2018рр. на одну людину припадало 303,5 грн. страхових виплат, більше порівняно з 2014р. у три рази, але є ще низьким значенням відносно розвинених західних країн.

Аналізуючи індикатор ступеня доступності страхових послуг (співвідношення кількості страховиків до чисельності населення країни) варто відмітити його стабільне значення в межах 0,006-0,008 на 1000 жителів. Індикатор ємності страхування показує співвідношення активів страхових компаній і ВВП країни, позитивно оцінюється тенденція до зростання даного індикатора. Фактичне значення даного індикатора досить низьке й наявна тенденція до зниження на кінець 2018р., що свідчить про незначну ще роль страхового ринку в забезпеченні створення ВВП країни. Відтак, страхування в нашій країні ще не в повній мірі виконує свою важливу функцію на відміну від більшості розвинених країн світу, де страхова галузь є важливим атрибутом та головним фактором стимулювання економіки.

В загальному слід відмітити, що ринок страхових послуг України характеризується значною динамічністю та розширенням переліку страхових послуг з числа добровільних видів страхування, однак одночасно склалися і певні характерні риси, які визначають перспективи виходу страхової компанії

на нові ринки при розширенні обсягів діяльності. Низький рівень проникнення страхування свідчить про те, що на сьогодні розвиток ринку страхових послуг України все ще знаходиться на досить низькому рівні. Відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України, планується поступове підвищення даного показника, й на кінець 2025 року даний індикатор повинен становити 7% [6].

Таким чином, формування розвиненого ринку страхових послуг забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації національної економіки. Попри те, що кількісні показники розвитку ринку страхових послуг України мають позитивну динаміку, його функціональні та інституційні характеристики в цілому ще не відповідають реальним потребам національної економіки.

Для успішного розвитку та покращення ситуації на українському ринку страхових послуг необхідна злагодженість та скоординованість роботи як держави, так і страхових компаній. При цьому держава має забезпечити ринок стабільною нормативною базою, необтяжливим державним наглядом, а з іншого боку страхові компанії мають бути максимально сумлінними та чесними у процесі співпраці зі своїми клієнтами.

Список використаних джерел

1. Рудь І. Ю., Кондрацька К. В. Страховий ринок України: аналіз та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 87-91.
2. Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html>
4. Населення України за 2018р. Демографічний щорічник. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ukr_2018.pdf
5. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. Економіка та держава. 2019. №8. С. 28-34.
6. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: // <https://bank.gov.ua/about/develop-strategy>

Чапранська Т.І., студентка
Науковий керівник: **Богач М. М.**, к.е.н., доц.
Львівський національний аграрний університет

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Страховання є одним із головних елементів правильного функціонування фінансового ринку. Через це, його поява та існування на пряму проявляється у протиріччях між природою та людиною, у виникненні непередбачуваних ситуацій, явищ, випадків та ризиків, які мають місце у процесі виробництва в ринковій економіці. Тому, постало питання про негайне створення певних страхових фондів, які дадуть можливість покривати непередбачувані збитки.

На сьогоднішній день, немає єдиного поняття страховання, оскільки науковці підходять до цього питання по-різному. Наприклад, А. Манес визначає страховання як господарську організацію, яка діє з метою покриття випадкової непередбачуваної майнової потреби [1]. Важливою є думка, висловлена С. Саркісовим, проте те, що страховання це така господарська установа, яка може пом'якшити чи навіть усунути негативні наслідки випадкових, непередбачених подій, щодо майна окремої особи і розділяє ці наслідки на ряд випадків [2].

Найхарактернішим визначення страховання є визначення А. Вагнера, який стверджує, що страховання це та господарська установа, яка і усуває, і пом'якшує певні шкідливі наслідки непередбачуваних подій щодо майна конкретної особи.

Офіційне визначення страховання зазначено у Законі України «Про страховання», у якому зазначено, що страховання - це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страховання або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. [3]

Таким чином, аналізуючи попередні означення, можемо визначити функції страховання:

1) розподільна або перерозподільна (частина ВВП перерозподіляється через страховання рухом засобів страхових фондів поміж страховальниками);

2) ризикова (у випадку настання страхового випадку здійснюється оцінка розміру збитку і виплата);

3) превентивна (запобіжна) (формується резерви запобіжних заходів щодо страхових випадків. Ці резерви формуються як відрахування конкретного відсотка зі страхових);

4) накопичувальна або ощадна (виникає при довгостроковому страхуванні життя або пенсій);

5) контролююча (здійснює фінансовий контроль страхових операцій, тобто полягає в цільовому формуванні та використанні засобів зі страхового фонду) [4].

Існує багато видів страхування, проте всіх їх поділяють на особисте та майнове. Особисте страхування це галузь страхування, де до об'єктів страхування відносимо майнові інтереси, які пов'язані з життям, працездатністю та здоров'ям і пенсійним забезпеченням. У галузі майнового страхування об'єктом страхових відносин є майнові інтереси, які пов'язані з користуванням, володінням та розпорядженням майном.

Навіть на сьогоднішній час, важко знайти країну, де було б ідеальне функціонування страхового ринку. Тому і в Україні є існують певні проблеми. Порівняно з іншими небанківськими установами фінансового ринку України, ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим, проте показники розвитку страхових компаній щороку зменшуються. Це відбувається через зменшення кількості страхових компаній на ринку.

Таблиця 1. Кількість страхових компаній

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2017	Станом на 30.06.2018	Станом на 31.12.2018	Станом на 30.06.2019	Станом на 31.12.2019	Темп приросту 31.12.2019 на 31.12.2018
Загальна кількість	294	291	281	249	233	-17,1
в т.ч. СК "non-Life"	261	260	251	223	210	-16,3
в т.ч. СК "Life"	33	31	30	26	23	-23,3

Таке скорочення страхових компаній відбувається з різних причин, серед яких є періодичне збільшення страхових виплат, зменшення страхових премій, несправедлива конкуренція, недосконала законодавча база тощо. Згідно таблиці станом на 31.12.2019 року, загальна кількість становила 233 СК, а на 31.12.2018 року - 281, тобто їхня кількість зменшилася на 48 СК, або на 17,1%

Ситуація згідно страхових премій та виплат щороку також змінювалася. У 2019 році порівняно з іншими роками почали зростати як страхові премії так і страхові виплати.

Таблиця 2. Страхова діяльність страхових організацій в Україні

	2017	2018	2019	Темп приросту 2019/2018 %
Валові страхові премії, у тому числі, млн. грн.:	43 431,8	49 367,5	53 001,2	7,4
Зі страхування життя млн. грн.	2 913,7	3 906,1	4 624,0	18,4
Валові страхові виплати, у тому числі млн. грн.:	10 536,8	12 863,4	14 338,3	11,5
Зі страхування життя млн. грн.	556,3	704,9	575,9	-18,3
Рівень волових виплат, %	24,3%	26,1%	27,1%	-
Чисті страхові премії млн. грн.	28 484,4	34 424,3	39 586,0	15,0
Чисті страхові виплати млн. грн.	10 256,8	12 432,6	14 040,5	12,9
Рівень чистих виплат, %	36,0%	36,1%	35,5%	-

Проаналізувавши дану таблицю, ми побачили, що валові страхові премії станом на 2019 рік становили 53 001,2 млн. грн., тобто порівняно з 2018 роком вони збільшилися на 7,4%. Проте, страхові виплати на 2019 рік становили 14 338,3 млн. грн., порівняно з 2018 роком, вони збільшилися на 11,5 %. Тобто це свідчить про деяке збільшення кількості непередбачуваних ситуацій.

На сьогоднішній день, існує безліч проблем пов'язаних з розвитком та можливістю правильного функціонування страхового ринку України. Серед таких проблем необхідно виділити : чинне законодавство у сфері страхування, що потребує доопрацювання та вдосконалення; неефективне державне регулювання ринку страхових послуг; недостатня кількість кваліфікованих фахівців у цій сфері; недостатній попит на послуги в галузі особистого страхування і відсутність чіткої стратегії розвитку страхового ринку; нестабільність політичної та економічної ситуації в країні, що має негативний вплив на фінансову і страхову діяльність.

Отже, на основі проведеного дослідження можна стверджувати, що страхування є своєрідною «кровоносною системою», без якої важко навіть уявити ефективне функціонування фінансового ринку. Щоб мати можливість протистояти даним проблемам перш за все необхідно удосконалити законодавчу базу держави.

Список використаних джерел

1. Манэс А. Основы страхового дела. Москва: Анкил, 1992. 114 с.
2. Саркисов С. Э. Личное страхование в системе страховых отношений. Финансы. 1996. № 5. С. 45–46.
3. Закон України «Про страховий ринок» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
4. Шахов В. В. Страхование: учебник для вузов. Москва: Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. 311 с.

Шкіра А.А., студент

Бец О.І., доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХУВАННЯ МАЙНА В УКРАЇНІ

З посиленням глобалізаційних та інтеграційних процесів у світі, розвитком комп'ютерно-інформаційних технологій майнове страхування є незамінним механізмом для забезпечення циклічності відтворювального процесу, гарантування соціальної стабільності, безпеки та впевненості у завтрашньому дні.

До майнового страхування у світовій практиці відносять будь-яке страхування, що не пов'язане з особистим страхуванням та страхуванням відповідальності.

Зазвичай, під майном у майновому страхуванні розуміють як конкретні предмети, вантажі, транспортні засоби, так і групу речей, предметів, виробів тощо.

Страховий ринок в Україні, перебуваючи під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, зазнає кількісних і якісних змін в процесі свого розвитку. Причому зростання частки страхових послуг на вітчизняному фінансовому ринку свідчить про зростання доходів фізичних і юридичних осіб та про розвиток страхового ринку. Розглядаючи страховий ринок України загалом, можна говорити про те, що найбільшу частку в його структурі займає саме майнове страхування.

Загалом український страховий ринок завершив 2018 рік на підйомі. За даними Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, сумарний обсяг валових страхових премій за 2018 рік становив 49,4 млрд грн, що на 13,7% більше, ніж у 2017-му. Чисті страхові премії (без урахування перестраховання) зросли майже на 21%. При цьому питома вага чистих страхових премій у валових преміях досягла у 2018 році 69,7%, що на 4,1 в. п. більше, ніж роком раніше.

Зростав і обсяг виплат страхувальникам. Обсяг валових відшкодувань у 2018-м проти 2017-го збільшився на 22,1%, чистих виплат – на 21,2%. Найбільший приріст чистих виплат зафіксовано зі страхування вантажів і багажу (+86,7%), від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (+51,2%), медстрахування (+25,3%), з автострахування (+17,1%) і особливо зі страхування майна [1].

Одним зі стимулів для розвитку страхування загалом є ринок майнового страхування, а саме посилення зацікавленості власників, а також розпорядників майна в його збереженні, що пов'язане з масовою приватизацією в Україні і поступовим подоланням стереотипу про те, що держава відшкодує завданий збиток.

Аналіз чисельності страхових компаній в Україні за період 2013–2019 рр. свідчить про їх зменшення з 473 до 234, або на 50,5%, серед яких і ті, що займаються страхуванням майна. Як бачимо, кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так тільки за 9 місяців 2019 року порівняно з аналогічним періодом 2018 року, кількість компаній зменшилася на 51.

За розрахунками Mind найбільшими компаніями на ринку страхування майна в Україні в 2018 році були «Уніка», «АХА Страхування», «Арсенал Страхування», «Альянс» і «Аска» [2].

Аналіз діяльності страхових компаній щодо майнового страхування за 2014–2018 рр. показує, що валові страхові премії та валові страхові виплати скоротилися відповідно на 30,8% і 17,9%. Також бачимо, що чисті страхові премії мали негативну тенденцію до зменшення на 52,1%, а чисті страхові виплати зменшилися на 8,3% [1].

У структурі майнового страхування валові надходження страхових платежів, чисті страхові премії й чисті страхові виплати зі страхування наземного транспорту (крім залізничного) є переважаючими порівняно з іншими видами. Виділяються також у структурі такі види, як страхування вантажів та багажу, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ. При цьому слід відмітити дуже малу частку страхування повітряного транспорту і страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів).

Проаналізовані дані свідчать про те, що ринок майнового страхування негайно потребує вирішення проблем, що стримують його розвиток та залучення громадян до страхування.

Список використаних джерел

1. Консолідовані звітні дані страховиків за 2014–2018 рр. / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг в Україні. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>.
2. Рейтинг страхових компаній – 2019. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20198476-rejting-strahovih-kompanij-2019>.

СЕКЦІЯ 3.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Онисько С.М., к.е.н., професор
Лизак М.П., аспірант

Львівський національний аграрний університет

ПРИБУТОК – НАЙВАЖЛИВІШИЙ ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Головну роль у системі економічних показників відіграють показники фінансово-економічних результатів, які відображають усі сторони виробництва, збуту, закупівель та фінансової діяльності підприємства. Як відомо, метою створення будь-якого підприємства є отримання прибутку. Таким чином місце і роль прибутку у господарському процесі безперервно зростає.

Поняття прибутку в економічній системі існує у зв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою і розвитком інституту власності, особливо приватної. Перші визначення прибутку збігалися зі значенням валового доходу, який за індивідуалістичною системою розподілу поділявся на три категорії: доходи від капіталу, землі та доходи від праці. Вважалося, що кожен із видів доходів є обов'язковою винагородою для одержувача за надані ним послуги у народному господарстві.

Поняття прибутковості відносно діяльності підприємницьких структур досить детально розглядається у численних сучасних наукових працях, дослідженнях, методичних матеріалах і посібниках вітчизняних учених. На думку Н. О. Власової, О. А. Круглова, Л. І. Безгінова, поняття прибутку неоднозначне, тому вони пропонують декілька варіантів його пояснення:

- перетворена форма додаткової вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу, яка сформована в процесі суспільного відтворення для задоволення різних інтересів підприємства та його власника;
- фінансова категорія, яка відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виробленої (реалізованої) продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості;
- мірило фінансового здоров'я підприємства, характеристика рентабельності вкладення коштів у активи конкретного підприємства;
- основне власне внутрішнє джерело, яке забезпечує розвиток підприємства на принципах самофінансування;
- основний критерій ефективності господарювання;
- різниця між ціною товару та витратами на його виробництво;

– сума, на яку доходи перевищують витрати [1, с. 241–242; 2].

Прибуток можна виділити з кількох виразних позицій, зокрема з урахуванням: соціальних відносин – як засіб задоволення інтересів учасників ринкових відносин, що беруть участь в його формуванні; економічних відносин – як частина доданої вартості, яка вбудована в виробництво і фактично надходить на підприємства у вигляді виручки від продажу продукції; фінансових відносин – як вид фінансового результату діяльності підприємств (разом зі збитками і нульовим результатом), який визначається позитивним балансом між отриманим доходом і витратами, понесеними підприємством.

Прибуток найбільш повно відображає фінансовий результат підприємницької діяльності, забезпечує фінансування розширеного виробництва, соціально-економічний розвиток, є джерелом матеріального стимулювання працівників та основою для обчислення показників інвестиційної привабливості підприємства.

Прибуток є найголовнішою метою та основним індикатором ефективної діяльності підприємства, яке функціонує в сучасних ринкових умовах. Прибуток безпосередньо впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання та виступає захисним механізмом від банкрутства, а також забезпечує фінансування внутрішніх потреб і подальшого його розвитку. В умовах розвитку ринкової економіки України прибуток є основним спонукальним мотивом здійснення будь-якої підприємницької діяльності, оскільки він забезпечує зростання добробуту власників та працівників підприємства через дохід на вкладений капітал.

Список використаних джерел

1. Василенко Л. П. Фінанси підприємства у схемах і таблицях: наоч. навч. пос.. / Л. П. Василенко, Л. В. Гут, П. О. Оксєнко. – Київ : Дакор, 2006. – 344 с.
2. Круглова О.А. Якість прибутку як індикатор ефективності управління підприємством / О. А. Круг-лова, В. О. Козуб, С. О. Козуб // Вісник ХДУ. Серія Економічні науки. – 2018 – № 28. – С. 115–119. – URL: <http://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/75> (дата звернення: 11.01.2020.).

Божанова О.В., к.е.н., доцент
Національна металургійна академія України

ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних економічних умовах інноваційний розвиток підприємства є основним джерелом економічного зростання промислового підприємства. Світова практика підтверджує, що стійкий розвиток підприємства і підтримання його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі залежить від інновацій [1, 2, 3]

Від стану інноваційного розвитку промислового підприємства залежить вибір стратегії його економічного розвитку, а тому важливо визначитися зі складом показників, які дозволяють об'єктивно і комплексно провести оцінку рівня інноваційного розвитку підприємства.

Аналіз наукової літератури показав, що існує багато методів, які дозволяють здійснити аналіз інноваційного розвитку підприємства, проте існуючі методи оцінки інноваційного розвитку промислового підприємства сфокусовані на аналізі великої кількості розрізнених показників, що призводить до труднощів при їх розрахунках та узагальненні.

Оцінку рівня інноваційного розвитку підприємства, на наш погляд, необхідно здійснювати на підставі системного підходу, який розглядає промислове підприємство як відкриту економічну систему, тобто, з одного боку промислове підприємство розглядається як система, що складається із певного ряду взаємопов'язаних складних підсистем, а з іншого, як єдине ціле по відношенню до навколишнього зовнішнього середовища [4].

Системний аналіз дозволяє забезпечити управлінців промислового підприємства інформацією для інтеграції прийнятих рішень не тільки у часі, що обумовлює неперервність рішень, але і в просторі, що передбачає узгодження різних рішень як за напрямом (виробничі, фінансові, маркетингові та ін.), так і за рівнем (стратегічні, тактичні, оперативні).

Другим найважливішим принципом аналізу є комплексність. Комплексна оцінка результатів діяльності являє собою підсумок багатостороннього дослідження сукупності показників, що відображають більшість аспектів господарських процесів, і містить узагальнюючі висновки про результати діяльності промислового підприємства.

Комплексність оцінки інноваційного розвитку промислового підприємства проявляється в багатоаспектності, багатоваріантності і багатокритеріальності побудови. Таким чином, комплексна оцінка рівня інноваційного розвитку промислового підприємства є всебічною якісно-кількісною характеристикою результатів діяльності підприємства.

У свою чергу рівень інноваційного розвитку підприємства характеризується безліччю елементів, кожен з яких складається із сукупності підсистем.

Список використаних джерел

1. Балычева Ю.Е., Панин Б.А. Особенности структуры инновационного процесса российских промышленных предприятий // Креативная экономика. – 2014. – № 9. – С. 31-42.
2. Innovations – und Technologiemanagement. – Weinheim: Betz Verlag, 2007. – 412 p. – P. 66-69; Utterback J. M., Abernathy W. J. A dynamic model of process and product innovation // Omega. – 1975. – Vol. 3. – № 6. – P. 639-656.
3. Wirtschaftsfaktor Umwelt: Innovation, Wachstum und Beschäftigung durch Umweltschutz. – Wuppertal: Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und Reaktorsicherheit, 2006. – S. 12-13
4. Журавлев П.В. Теория системного менеджмента [Текст]. – М.: Экзамен, 2002.

Богач М.М., к.е.н., доцент

Паславський Р.І., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

СУЧАСНІ ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Будь-який суб'єкт економічної діяльності чи економіка в цілому періодично переживають періоди підйомів та занепаду - криз. Кризи у ній зі своїх форм притаманні кожному виробництву. Щоб визначити методологічну основу визначення кризи потрібно встановити обставини, які спричинили її виникнення.

Кожна криза є специфічною, вона може характеризуватися сферою її дії, тривалістю та глибиною, взаємодією багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів.

Кризові ситуації можуть розвиватися на різних рівнях: особи, групи, підприємства, галузі, регіону, держави або навіть групи держав. Криза є ситуативною характеристикою функціонування суб'єкта у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Кризові ситуації можна класифікувати за наступними причинами виникнення:

- раптове виникнення непередбачених подій у зовнішньому середовищі (такі як зміна політичної ситуації чи податкового законодавства, коливання валютних курсів та ін.);

- зміна відносин суб'єкта з його контрагентами (постачальниками, замовниками, субпідрядниками та ін.);
- зміни всередині самого суб'єкта (зміна організаційної структури, зміна кадрового складу та ін.);
- зміни, внаслідок науково-технічного прогресу.

Передбачуваність кризових ситуацій залежить як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів, які можемо поділити на дві групи. Перша група: зовнішні фактори, тобто ті, які не залежать від самого суб'єкта управління, друга група - внутрішні фактори, які залежать від суб'єкта управління (тобто суб'єкт може на них впливати та їх змінювати).

Кризові явища та ситуації повніше можна класифікувати наступним чином: за належністю до країни у якій функціонує суб'єкт управління; за рівнем виникнення (мікрорівень, рівень суб'єкта управління, регіону, держави); за сферою походження (соціально-політичні, адміністративно-законодавчі, комерційні, фінансові, природно-екологічні, геополітичні; за причинами виникнення (невизначеність майбутнього, недостатністю інформації для прийняття рішень).

Що до системності, то кризові явища діляться на системні та несистемні. Системними є ті, які викликані самою системою, існують в економіці, та є передбачуваними, але їх повністю усунути неможливо. Несистемні, тобто унікальні кризові явища не є притаманними системі і їх вплив є мінімальним.

Також кризові явища можна поділити на прогнозовані та частково не прогнозовані, які виникають внаслідок форс-мажору. За ступенем реалізації кризові явища класифікують на такі, що реалізувалися і представляють собою кризові події. І нарешті кризові явища ділимо за ступенем впливу на суб'єкти управління.

Німецькі вчені поділяють кризу на стратегічну (яка стосується всієї економіки; кризу "успіху" (яка виникає через недостатність менеджменту); криза неплатоспроможності (ліквідності) (коли організація не має можливості погасити свої борги).

Гостроту кризи можна знизити, якщо врахувати її особливості та вчасно розпізнавати наближення. Це можна досягнути за допомогою управління. Адже фактично кожне управління організацією має бути антикризовим.

Звичайно досвід, отриманий західними країнами щодо антикризового управління, має велике значення, але ми мусимо враховувати, що це є досвід управління в дещо інших умовах.

По-перше, це було антикризове управління, яке діяло в умовах уже сформованої ринкової економіки, де чітко діяли закони конкуренції і була стабільна соціально-політична ситуація. В цих умовах банкрутство розглядається як явище, що очищує ринок від слабких конкурентів.

Згідно "Вашингтонського консенсусу" тобто програми, згідно з якою вся світова економіка перетворюється на ринкову і вважається, що це є шляхом до

соціального прогресу людства, який був би позитивний для розвитку країн з перехідною економікою. Цей процес включає десять позицій: фінансова дисципліна; спрямування державних витрат в ті сфери, які позитивно впливатимуть на розподіл доходів; реформування податкової системи; лібералізація відсоткової ставки; встановлення конкурентних валютних курсів; лібералізація торгівлі; лібералізація притоку прямих іноземних інвестицій; приватизація; дерегуляція; забезпечення прав власності.

Такі дії Дж.Уільямсон та інші економісти вважали найефективнішою для переходу до ринкової економіки. Але через деякий час виявилось, що такі реформи є суперечливими, розгортаються дискусії щодо правильності таких реформ.

До сьогодні економісти об'єднували спад виробництва або з попитом, або з пропозицією. Різні моделі криз, які створені останніми десятиліттями, відбиваються на цих уявленнях.

Інституціональним перетворення привернули увагу в після приватизаційний період. При цьому виникли наступні проблеми внутрігосподарського управління:

- розробка та впровадження короткострокових виробничих програм на всіх рівнях управління підприємствами;
- диференціація за рівнями завдань стратегічного й тактичного управління, організація повномасштабного циклу виконання управлінських рішень.

При приватизації використовують різноманітні методи, від прямого продажу до масової приватизації.

Від початку ринкових реформ ідуть суперечки що до того, як має бути пов'язана реструктуризація та приватизація та що з них має відбутися раніше.

Деякі фахівці зводять антикризове управління до фінансового процесу, який пов'язаний із ліквідацією заборгованості, що має підприємство. Інші кажуть, що це лише діяльність менеджерів в умовах банкрутства. Думаємо, що антикризове управління слід розглядати як багатоплановий, комплексний процес, до якого входять спеціальні фінансові процедури, специфічний маркетинговий план, заходи мобілізації персоналу. Таким чином, антикризове управління є функцією або навіть обов'язковою складовою банкрутства. Антикризове управління має суттєві відмінності від звичайного управління підприємством, воно є досить специфічним.

В кризових умовах на певний період можуть змінюватися цілі діяльності підприємства. Адже досягнення мети потребує гнучкішої структури розподілу ресурсів, як того вимагатимуть антикризові пріоритети. В антикризовому управлінні на першому плані часто виникає непередбачуваність у діях, відсутність конкретного розподілу функцій між учасниками.

Таким чином, налагодження дієвого антикризового управління на підприємствах є складним процесом та вимагає конкретних методичних планів.

Поняття антикризового управління стає звичним щодо фінансово неспроможних підприємств. Але лише самою оцінкою фінансового стану, оцінкою неплатоспроможності підприємства не можливо прояснити ситуацію. Тому при антикризовому управлінні доречно розглядати інші фактори, які пов'язані з різносторонньою виробничою діяльністю. Зокрема ті фактори, які враховують специфіку того стану економіки країни в якому опинилася країна, а також зовнішні та внутрішні впливи. Таким чином, антикризове управління є сукупністю методів та форм реалізації антикризових процедур щодо окремо взятого підприємства-боржника. Антикризове управління є мікроекономічною категорією та відображає такі виробничі відносини, які складаються на підприємстві при його оздоровленні чи ліквідації.

Процес, коли здійснюється реалізації антикризових процедур відносно підприємств-боржників називається антикризовим. Антикризовий процес за ринкової економіки є керованим. А саме поняття антикризового управління пов'язують із банкрутством. Але ми вважаємо, що процес антикризового управління повинен бути на підприємстві і до настання кризи. Бо сама криза – це вже переломний етап у діяльності будь-якої системи і загрожує її руйнуванню.

Основним завданням менеджера при настанні кризи є недопущення або хоча б пом'якшення етапу шоку від кризи, а також адаптації до ситуації. Таким чином, заходами, притаманних менеджменту в умовах кризи мають бути:

- постійний контроль як зовнішнього, так і внутрішнього середовища;
- розроблення заходів що знизить зовнішню уразливість фірми;
- зростання гнучкості усередині самої фірми;
- розроблення планів з метою недопущення кризи, та попередні заходи що дозволять ці плани реалізувати;
- плани, що передбачають докризові заходи.

Найважливішим моментом при вивченні механізму виникнення кризових ситуацій є уміння поєднати стратегію і тактику антикризового управління.

Складність цього проявляється в тому, що, з однієї сторони, стратегічні рішення, які спрямовуються на запобігання кризи, мають бути прийняті та реалізовані на ранніх стадіях управління, коли процес ще не став незворотним. А з іншої сторони, рішення, які приймаються на ранніх стадіях, як правило, базуються на слабких і тому не дуже достовірних сигналах щодо виникнення несприятливих ситуацій.

Отже, вивчення механізму виникнення кризових ситуацій можливе при постійному моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища з метою виявлення загроз кризи, яка насувається, та аналізуючи сигнали і визначаючи канали зв'язку між економічними явищами.

Список використаних джерел

1. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління / [Т.С. Клебанова, О.М. Бондар, О.В. Мозенков та ін.]; за ред. О.В. Мозенкова. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 272 с.
2. Бригхем Е.Ф. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. – К.: Изд-во «Молодь», 1997. – 998с.
3. Шеремета М. Моделі передбачування ймовірного банкрутства / М. Шеремета // Наукові записки – 2007. - № 4. – С. 58-62.

Бігун М. П., студентка,
Мещеряков В. Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

На сучасному етапі розвитку економіки інвестиційна діяльність є однією з найперспективніших напрямків фінансово-господарської діяльності підприємств. Предметом купівлі або продажу є основні засоби (такі, як будівлі, машини, земельні ділянки тощо); матеріальні оборотні засоби: готова продукція, товари, матеріали, сировина тощо; нематеріальні активи: ліцензії, торгові марки, патенти тощо та фінансові інвестиції. Фінансові інвестиції – це вкладення капіталу з метою прибутку на основі придбання різних видів цінних паперів, що вільно обертаються на фондовому ринку (облігації, акції), та корпоративні права на участь у капіталі інших суб'єктів господарювання, а також здійснення вкладів у банк у вигляді депозиту.

Фінансові інвестиції класифікуються за різними ознаками. Зокрема, за термінами вкладення фінансові інвестиції поділяються на:

- довгострокові інвестиції – це інвестиції, які мають строк більше ніж один рік;
- короткострокові інвестиції – це інвестиції, які мають строк менший за один рік.

Довгострокові фінансові інвестиції розглядаються як необоротні активи, а короткострокові фінансові інвестиції розглядаються як поточні активи [2].

Якщо врахувати інфляційні процеси, то без фінансових інвестицій стабілізувати економічний розвиток на даному етапі розвитку економіки практично неможливо. Для того щоб використовувати та залучати фінансові інвестиції, необхідно щоб умови задовольняли інтереси обох сторін, як інвесторів так і підприємців, які використовують фінансові інвестиції для розвитку підприємства.

Ефективне використання інвестиційних ресурсів, може бути досягнуто цільовою спрямованістю інвестицій, сформованих до початку здійснення реального інвестування за деякими інвестиційними проектами, наприклад, коли кон'юнктура ринку дозволяє одержати достатньо великий рівень прибутку на рівень вкладеного капіталу.

Таким чином, фінансові інвестиції реального сектора економіки є формою ефективного використання тимчасово вільного капіталу; або фінансові інвестиції діють як інструмент для реалізації стратегічних цілей, які пов'язані з диверсифікацією операційної діяльності [1].

У процесі управління фінансовими інвестиціями вирішуються такі завдання:

- забезпечення надійності вкладень;
- підвищення дохідності інвестицій;
- збільшення ринкової вартості вкладень;
- забезпечення ліквідності фінансових інвестицій.

Головна мета управління фінансовими інвестиціями підприємства є отримання максимального прибутку від вкладень з мінімальними ризиками не тільки в поточному, а й в перспективному періодах. Але це вимагає серйозних розробок управління, що забезпечують реалізацію головної мети інноваційної діяльності, яка полягає у дотриманні наступних вимог: максимальної прибутковості з урахуванням певного ступеня ризику, необхідних темпів розвитку діяльності підприємства та інвестиційної підтримки, реалізації програм розвитку колективу у соціальному напрямку, можливості швидкого реінвестування капіталу при змінах факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ [3].

Відповідно, в процесі управління фінансовими інвестиціями в сучасних умовах розвитку економіки необхідно враховувати існують різноманітні можливості для здійснення фінансових інвестицій, тому підприємствам потрібно діяти, дотримуючись власної інвестиційної та фінансової стратегій в цілому, а також враховувати стан інвестиційної та фінансової політики держави.

Список використаних джерел

1. Глазунов В. Н. Финансовый анализ и оценка риска реальных инвестиций. Москва: Финстатинформ, 2007. 135 с.
2. Класифікація фінансових інвестицій. URL: https://minfin.com.ua/taxes/-/gospoper/bo_2_4_1_oblicfininvest.html.
3. Селіверстова Л. С. Шляхи формування ефективною стратегії підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 7. С. 133-137.

Вороніна М.В., студентка

Науковий керівник: **Волошенко С.В.**, асистент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кризові явища сьогодення в Україні та світі негативно впливають на економічну стійкість вітчизняних підприємств. Відсутність сталої законодавчої системи, зміна темпів інфляції, різке коливання валютного курсу гривні, розмір відсоткової ставки, зниження купівельної спроможності, нестача власних коштів, застаріле обладнання та інші фактори сприяють погіршенню зовнішнього та внутрішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання. Для успішного функціонування підприємству необхідно встановлювати напрямки розвитку на довгострокову та короткострокову перспективу, а також знайти внутрішні резерви, що сприятимуть ефективному досягненню встановлених цілей. Тобто суб'єкти господарювання потребують застосування у своїй діяльності конкретних механізмів, які впливають на виробничу складову підприємства, фінансових інструментів та важелів, які регулюють фінансову діяльність підприємства. Ефективність управлінських рішень залежить від розробленої та прийнятої фінансової політики на підприємстві. Базою розробки фінансової політики є аналіз фінансово-економічного стану підприємства.

За І.О. Бланком, фінансова політика - форма реалізації фінансової ідеології та стратегії підприємства в розрізі найбільш важливих аспектів фінансової діяльності на окремих етапах її здійснення [1].

Фінансова діяльність підприємства направляється фінансовою політикою суб'єкта господарювання, яка опрацьовується власниками підприємства, координується із загальною соціально-економічною політикою підприємства. Також ця діяльність є планом дій щодо реалізації загальної стратегії підприємства з розвитку виробничих потужностей, маркетингу, поточної діяльності.

На сьогодні, коли підприємство самостійно здійснює управління фінансами, варто встановлювати фінансову політику, яка б регулювала: період планування; вимоги до методів розрахунку планових показників; процедуру складання фінансового плану та внутрішнього фінансового контролю; механізм взаємодії структурних підрозділів у складанні плану та встановлення взаємин із контрагентами. Отже, фінансова політика підприємства являє собою цілеспрямовану діяльність фінансових менеджерів по досягненню цілей ведення бізнесу.

Основні цілі ефективної фінансової політики:

- недопущення збитків та збільшення маси прибутку;
- мінімізація фінансових ризиків;

- оптимізація грошового обігу і підтримка постійної платоспроможності;
- лідерство у боротьбі з конкурентами;
- зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання та максимізації добробуту власників його капіталу;
- пошук резервів поліпшення фінансового стану та підвищення фінансової стійкості підприємства на основі економічного аналізу;
- раціональний розподіл отриманого прибутку в розширення виробництва і споживання.

Пріоритетність тієї чи іншої цілі фінансової політики зумовлюється, насамперед, цілями ведення бізнесу. А для її досягнення використовують відповідний фінансовий механізм.

Для забезпечення цілей фінансової політики, підприємство вирішує наступні задачі:

- розробляє облікову та податкову політику;
- забезпечує розробку кредитної політики підприємства;
- здійснює вибір дивідендної політики;
- виконує аналіз фінансово-економічного стану підприємства;
- здійснює управління витратами, у тому числі обираючи амортизаційну політику;
- керує наявними оборотними коштами.

Отже, нові умови господарювання вимагають переходу до управління фінансовими ресурсами на базі розробленої стратегічної мети відповідно до ринкових умов та пошуку шляхів досягнення поставленої мети у межах прийнятої фінансової політики, яка являє собою сукупність заходів з накопичення та використання грошових коштів для здійснення конкретних визначених цілей та завдань.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.

Городняк І.В., к.соц.н., доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ

Споживання домогосподарств, зокрема споживання продовольства, є важливою сферою життєдіяльності суспільства, зорієнтованої на забезпечення розвитку людини, її фізичного, інтелектуального, духовного потенціалу та задоволення потреб.

Споживча поведінка окреслює комплекс дій споживача, що пов'язана з виникненням потреби та її усвідомленням, рішенням здійснити покупку, вибором товару, його використанням або утилізацією.

Споживча поведінка домогосподарств на продовольчому ринку, перш за все, зумовлена специфікою даного ринку. У сучасних умовах серед усіх видів ринків особливе місце займає продовольчий ринок, хоча його й не виділяють у окремий ринок на макроекономічному рівні дослідження. Саме продовольчий ринок бере участь у життєзабезпеченні соціуму, так як наявність продовольства слугує базовою умовою життєдіяльності людини. Продовольчий ринок визначає стан розвитку економіки країни, соціальну стабільність суспільства, перебіг соціально-економічних процесів, які формують добробут нації в цілому, а також визначають ситуацію в аграрному секторі економіки [5, с. 167].

Вивчаючи споживчу поведінку домогосподарств на продовольчому ринку важливо аналізувати три основних чинники: фізіологічні потреби у продуктах харчування, платоспроможного попиту населення і товарної пропозиції виробників.

Фізіологічна потреба у продуктах харчування відрізняється від багатьох інших потреб людини, адже таку потребу має бути задоволено безумовно. Натомість, потреба в їжі обмежена фізіологічними потребами людського організму. Людина споживає їжі стільки, скільки потрібно для підтримання життєвих функцій організму. Цю потребу не можна задовольнити в запас. Однак в умовах ринку можливість задоволення потреби у їжі обмежується платоспроможністю споживача. У результаті виникає таке поняття, як платоспроможний попит населення. Він характеризується тією сумою грошових коштів, яку домогосподарство може витратити на купівлю продуктів харчування. На такій основі відбувається перетворення платоспроможного попиту в купівельну спроможність домогосподарства — здатність купувати продукти харчування відповідно до наявності у споживача грошових коштів. Однак реалізація цієї здатності й купівельного попиту залежить також від таких категорій, як товарна пропозиція і ціна продукту [2, с. 44].

Аналізуючи структуру споживання продуктів харчування вітчизняних домогосподарств, слід зазначити, що рівень споживання продуктів

тваринництва на одного споживача в Україні є меншим порівняно з рекомендованими фізіологічними нормами. У 2017 р. українці в середньому споживали на 29,5% менше м'яса і м'ясопродуктів, молока і молочних продуктів – на 39,1%, яєць – на 17,8%, аніж це рекомендовано нормами харчування Українським НДІ харчування [1, с. 19].

Таблиця 1. Споживання продуктів харчування у домогосподарствах України в середньому на одну особу на рік

Продукти, кг	Роки								Науково обґрунтована норма ²	2017р. до норми, %	2018 р. до норми, %
	2011	2012	2013	2014 ¹	2015 ¹	2016 ¹	2017 ¹	2018 ¹			
м'ясо і м'ясопродукти	61,2	60	61,2	58,8	55,2	56,4	56,4	58,8	80	70,5	73,5
молоко і молочні продукти	229,2	235,2	243,6	243,6	237,6	235,2	231,6	229,2	380	60,9	60,3
яйця, шт.	240	240	240	240	228	228	240	228	292	82,2	78,1
риба і рибопродукти	20,4	20,4	21,6	19,2	14,4	14,4	15,6	16,8	20	78,0	84,0
цукор	38,4	37,2	36	36	33,6	32,4	33,6	32,4	38	88,4	85,3
олія та інші рослинні жири	21,6	21,6	20,4	20,4	19,2	18	18	18	13	138,5	138,5
картопля	94,8	93,6	85,2	82,8	79,2	80,4	76,8	75,6	124	61,9	61,0
овочі та баштанні культури	118,8	121,2	112,8	108	105,6	110,4	102	106,8	161	63,4	66,3
фрукти, ягоди, горіхи, виноград	44,4	44,4	49,2	44,4	37,2	39,6	44,4	45,6	90	49,3	50,7
хліб і хлібні продукти	110,4	109,2	108	108	102	99,6	100,8	99,6	101	99,8	98,6

1 – без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя

2 - Норми харчування, рекомендовані Українським НДІ харчування

Джерело: побудовано за даними [3].

У 2018 році середньодушкове споживання продуктів харчування покращилося у 5 з 10 основних продовольчих груп, а саме: споживання м'яса зросло на 1,1 кг, риби – на 1,0 кг, фруктів – на 5,0 кг, овочів – 4,2 кг, яєць – на 2 штуки. Натомість зберігалось зниження середньодушкове споживання молока і молокопродуктів, яке скоротилося на 2,3 кг, що є одним з найнижчих показників за останні роки та забезпечує лише 52% від раціональної норми.

Низькі показники покриття раціональної норми спостерігаються і по інших, найбільш вартісних для споживача групах продовольства: риби та рибопродуктах – 59% забезпечення норми, фруктах – 64%, м'ясу та м'ясопродуктах – 66%. Як і попередні роки, по найбільш економічно доступних продуктових групах, споживання знаходилося у межах, або вище визначених раціональних норм, а саме: хлібопродуктах, картоплі, овочах, яйцях, олії. [4].

Таким чином, аналіз споживання основних продовольчих продуктів в Україні свідчить про те, що вітчизняний аграрно-продовольчий ринок функціонує в умовах низького попиту переважної більшості населення майже на всі продовольчі продукти.

Список використаних джерел

1. Городняк І. В., Терендій А.Б. Порівняльний аналіз споживання домогосподарств України та країн Євросоюзу. Інфраструктура ринку, 2019. Випуск 33. С. 18-25.
2. Кушнір Т.М., Харченко-Кушнір Н.М. Маркетингова оцінка середнього класу на підставі аналізу продовольчого попиту. Агросвіт, 2012. №7. С. 43-48.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо зниження ставки податку на додану вартість для деяких видів сільськогосподарської продукції». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GH5Q41BA.html (дата звернення 25.04.2019).
4. Продовольча безпека в Україні у 2018 році. Огляд основних індикаторів. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2018-roci-oglyad-osnovnyh-indykatoriv> (дата звернення 15.11.2019).
5. Сенишин О.С. Теоретичні засади дослідження продовольчого ринку. Економічний вісник, 2013. №2. С. 164-171.

Жам О.Ю., к.е.н., доцент

Синяк Ю.В., студентка

Охріменко В.В., студентка

Національний авіаційний університет, м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ТЕРИТОРІЇ ГРОМАД В РАМКАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічних відносин, одним з найефективніших шляхів поліпшення економічного стану, зокрема підприємницької діяльності, країни є реформування органів місцевого самоврядування. Оскільки, саме місцева влада створює сприятливий клімат для розвитку підприємницького сектору в країні загалом, зокрема шляхом залучення фінансових інвестицій в його розвиток. В рамках проведення децентралізації, розвиток підприємницької діяльності набув нових концептуальних значень, зокрема для України також.

Запровадження на території України в 2014 році політики децентралізації [1] надало місцевим громадам часткової незалежності в формуванні бюджету та її економічного функціонування в цілому. Також, це дало поштовх для організації та оптимізації підприємницької діяльності на території об'єднаних територіальних громад (ОТГ). У зв'язку з набуттям певної незалежності об'єднаними громадами постає питання ефективного функціонування, зокрема розвитку підприємництва на їх територіях.

Отже, ми виділили низку питань які постають після виділення проблематики:

1. Недостатній рівень підтримки громад зі сторони місцевої влади, а інколи навіть її повна відсутність з боку районних адміністрацій та місцевих «еліт», оскільки в умовах політики децентралізації вони втрачають можливість лобювати свої інтереси.

2. Повільна підготовка кадрового складу органів місцевої влади.

3. Відсутність належного фінансування діяльності ОТГ зі сторони держави. У 2018 році рівень субвенцій становив 1,9 млрд. грн. на 665 ОТГ. У 2019 році він зріс до 2,1 млрд. грн., однак кількість територіальних громад зросла до 806 [2].

4. Тіньова діяльність суб'єктів підприємницької діяльності на торговельних майданчиках.

5. Неповноцінне використання інноваційного, а також інвестиційного потенціалу територіальних громад для розвитку середнього та малого бізнесу.

6. Відсутність ефективної нормативно-правової бази для організації діяльності суб'єктів господарювання та контролю за законністю їх дій.

Дані проблеми зазвичай проявляються на початкових стадіях розвитку об'єднаних територіальних громад, і не є показником для припинення процесу

їх формування, а навпаки є рушійним фактором посилення контролю за їх діяльністю з метою оперативного вирішення вищевказаних проблем.

Тому, для оптимізації підприємницької діяльності та поліпшення економічної ситуації в об'єднаних територіальних громадах в цілому в рамках проведення політики децентралізації, ми пропонуємо наступні шляхи вирішення:

Забезпечення кадрового складу органів місцевої влади актуальними нормативно-правовими документами, проведення тренінгів та курсів з метою підвищення їх кваліфікації.

Проводити управління об'єднаними територіальними громадами на засадах прозорості та відкритості, з метою уникнення проведень махінацій зі сторони гілок влади.

Збільшити рівень дотацій зі сторони держави до ОТГ, що в подальшому дасть базу для самофінансування, не лише за рахунок податків, а й власної підприємницької діяльності.

Надавати податкові пільги та фінансову допомогу малим та середнім підприємствам, що діють на території громад.

Створити торговельні майданчики на території ОТГ на умов мінімального оподаткування (на нашу думку, доцільно використовувати 1% на оренду площі для здійснення торговельної діяльності суб'єктами господарювання).

Запроваджувати досвід іноземних країн з метою покращення організації підприємницької діяльності на території громад.

Отже, застосувавши перелічені вище напрями оптимізації, об'єднані територіальні громади зможуть набути бюджетної самостійності, що в свою чергу дасть поштовх для активізації підприємницького потенціалу територіальної громади та розвитку зокрема.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. №157-VIII / Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>

2. Розпорядження Уряду про розподіл інфраструктурної субвенції ОТГ у 2019 році [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/news/10955>.

Жовтогарячий А.С., студент

Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Процес інвестування є базовим елементом повсякденної господарської діяльності суб'єктів ринку. Інвестиційна діяльність забезпечує організаціям можливість виходу з фінансово-економічної кризи, є чинником структурних перетворень в економіці, технічного розвитку та зростання якісних показників господарювання. Саме поточні фінансові інвестиції дають можливість отримання прибутку у короткостроковий термін.

Тенденції до інтеграції діяльності та централізації управління виробничими підприємствами, створення на їх основі об'єднань територіально-виробничих комплексів визначають необхідність формування ієрархії стратегічних цілей і забезпечення можливості пошуку джерел фінансування для їх реалізації [1].

Умовами та формою організації якісного розвитку в галузі виробництва в сучасних умовах є інституційна система управління капітальними вкладеннями. Саме вона регулює та спрямовує інвестиції на забезпечення комплексного, цільового розвитку та конкурентоспроможності виробничого підприємства у довгостроковій перспективі. Зміни в управлінні інвестиційним процесом на виробничих підприємствах обумовлюють ситуацію, коли кожний інвестор повинен сам ухвалювати рішення про ефективність і доцільність тих чи інших інвестицій. Для цього він повинен бути обізнаним в системі різноманітних методів і способів для вибору найкращого рішення.

В рамках системи управління інвестиційною діяльністю виробничого підприємства створюється необхідна суб'єктна організація, впроваджується технологія розробки та моніторингу інвестиційної діяльності, визначаються методичні джерела прогнозування, планування, аналізу та оцінки ефективності інвестиційних рішень, завдяки чому забезпечується організаційний супровід реалізації інвестиційної програми. Організаційний супровід інвестиційних програм включає такі заходи:

- формування організаційно-технічних і фінансових умов, необхідних і достатніх для досягнення цілей програми;
- оцінку організаційно-технічного та фінансового потенціалу підприємства-виконавця програми;
- визначення організаційно-технічних і фінансових можливостей виконання умови реалізації інвестиційної програми на основі порівняльного аналізу їх відповідності для виявлення негативних факторів, які обмежують можливості підприємств-учасників програми;

- формування організаційно-технічних заходів, що забезпечують приведення потенціалу підприємств-учасників у відповідність із заданими умовами реалізації інвестиційної програми.

Дослідження основних аспектів управління інвестиційною діяльністю комерційного підприємства підтверджує, що їх реалізація в контексті реалізації інвестиційного проекту окремо взятого організаційного підрозділу призведе до підвищення ефективності зазначеної інноваційної діяльності та оперативної роботи підприємства в цілому. Основані на наявних теоретичних розробках прикладні програми впровадження систем управління інвестиційною діяльністю для окремого підприємства, повинні враховувати специфіку його галузевої, виробничої та ринкової діяльності, що дозволить визначати найкращі шляхи залучення й використання інвестиційних ресурсів [2].

Отже, залучення інвестиційних ресурсів є відправною точкою у реалізації управління інвестиційною діяльністю підприємства. Критерії відбору, прийняття або відмови від проекту підприємство встановлює для себе самостійно, виходячи з конкретних умов виробничої та фінансової діяльності, відповідно, під час прийняття рішень щодо окремого проекту можуть виникати діаметрально протилежні висновки про прийнятність інвестицій, обґрунтованих на тому, які критеріальні значення взяті за основу.

Список використаних джерел

1. Сабліна Н. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств. Економіка та управління підприємствами. 2016. Вип. 10. С. 485-490. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/218.pdf>.

2. Феєр О. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств у ринкових умовах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2016. № 851. С. 140-145. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37706/1/19_140-145.pdf.

Ivanets D.V., student
National Aviation University, Kyiv

SOCIAL AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF THE SHADOW ECONOMY IN UKRAINE

Today, the shadow economy is an urgent problem for Ukraine. It is worth noting that this was made possible by increasing the gap between classes in society, between rich and poor, and the loss of people's confidence in the system of state power. Analysts of the authoritative Bloomberg Agency put Ukraine on the 2nd position in the ranking of the world's poverty Index, based on indicators of inflation and poverty.

That is, there is a situation in which the population has no other option but to create their own small and medium-sized enterprises, where the level of informal employment is flourishing. We get a twofold situation: on the one hand, thanks to the shadow sector, the population has a chance to survive, but on the other hand, it encourages the development of corruption in various forms of its manifestation : domestic, political, economic, and, as a result, it has a destructive effect on the social and economic development of the Ukrainian state.

The term "shadow economy" is not clearly defined. From a legal point of view, this is an economic activity that is prohibited by the legislation of Ukraine. Also, the shadow economy is understood as a set of economic activities that, for various reasons, are not taken into account in official statistics, and as a result, are not included in the gross domestic product.

As of 2020, the level of Ukraine's shadow economy is 23.8% of the official GDP. The process of reducing this indicator was influenced by measures taken by the State fiscal service of Ukraine and measures to deregulate business activities, namely, active work was carried out to identify subjects of minimizing tax liabilities that formed a fictitious tax credit and provided it to taxpayers of the real sector of the economy.

The shadow economy has a significant negative impact on all socio-economic processes that occur in society. Without taking into account the shadow economy, it is impossible to carry out economic analysis at the macro and micro levels, to make effective managerial and legislative decisions. The spread of the shadow economy leads to a sharp decrease in the effectiveness of public policy, making it difficult and sometimes impossible to regulate the economy using market methods using monetary and tax policy instruments. Further shadowing of the economy, its rootedness in transformational societies predetermines macroeconomic imbalances and structural deformations of socio-economic development, which leads to the recognition of the shadow economy as one of the threats to the national interests of the country and national security in the economic sphere.

The growth of the shadow economy and its criminal consequences causes a significant harm to society, hinders the process of creating a state in Ukraine. In addition, there is an urgent social problem: in the public consciousness, there is a doubt about the ability of state institutions, especially law enforcement agencies, to guarantee public safety and protect the person and property of citizens. The moral consequences of the shadow economy are disastrous, since it distorts people's consciousness and generates social pessimism.

The shadowing of the economy significantly affects not only economic activity, but also on the social processes taking place in a transformational society. This is due to the collision of new and outdated rights, rules and regulations, and the willingness of business entities to act in conditions of legal uncertainty in order to meet their own needs. Under these circumstances, informal rules, infrastructure, rates and tariffs for bureaucratic services were gradually formed, and consequently, the shadow economy

was institutionalized. The presence of the shadow sector is becoming a global problem of our time. In Ukraine, a crucial role in its development was played by the slow pace and inconsistency of economic transformations, so the shadow economy is not so much a cause as a consequence of the deformation of the legal economy.

To overcome the consequences of the shadow economy, a number of measures are being taken. The main goal of detenzation of the Ukrainian economy is to create the necessary conditions to improve the investment climate, reduce tax and regulatory pressure on business activities, protection of property rights and labor relations. The above mentioned reforms will also give an impetus to ensuring economic development, which in the conditions of high shadow economy indicators economics is impossible. In order to overcome the negative consequences of the shadow economy of Ukraine, it is necessary to develop and implement a number of measures to significantly reduce its level about counteracting this phenomenon. Priorities of unshadowing of economy of Ukraine is the introduction and implementation of economic reforms, the legalization of the labour market and deregulating financial flows.

Kovalchuk N. O., Associate Professor of the Department of Public,
Corporate Finance and Financial Mediation
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

REQUIREMENTS FOR MANAGING CASH FLOWS OF AN ENTERPRISE IN MODERN CONDITIONS OF ECONOMY

The economic growth of an enterprise is based on maintaining its financial equilibrium as well as maximizing the value of the enterprise. At the same time the main factor of formation value of the enterprise is cash flow. In other words sufficient cash flow is an important measure of financial health for any business. In this connection cash flow management has impact on effective enterprise's activity so this one needs new and progressive instruments of such management.

If your business constantly spends more than it earns, you have a cash flow problem. In this case you need making some decisions aimed at forming a positive cash flow. This occurs when the cash funneling into your business from sales, accounts receivable, etc. is more than the amount of the cash leaving your businesses through accounts payable, monthly expenses, salaries, etc.

The significant way to optimize cash flow of enterprise is analyze and management your cash flow to more effectively control the inflow and outflow of cash.

An equally important way of generating sufficient cash flow is to take into account the factors affecting cash flow.

Such factors should be considered in terms of external and internal, systematic and episodic.

For example, today, for the Ukrainian enterprises, the predominantly influential factor is not the typical one, that is the economic and social instability associated with quarantine measures in Ukraine and in the world. This factor can also be defined as external, that is, with limited ability to influence it by enterprise managers.

Classification of factors influencing the movement of funds is important, because it allows you to develop at least some preliminary tools to reduce their negative impact in the event of occurrence. Unfortunately, some external factors are difficult and impossible to predict, but early identification is the first viable way to avoid or reduce their effects.

Current economic conditions are still characterized by a significant impact of inflation on cash. In this regard, cash flow management should be carried out not on the purpose of maximizing positive cash flow but on the purpose of optimizing its size.

The feasibility of this is also confirmed by the possibility of generating alternative income from the use of free cash balance.

Undoubtedly, planning is an effective tool for achieving a positive money management effect at the enterprise.

Even a cash flow worksheet will help enterprise keep tabs on your general cash flow management. With a worksheet, you can track your cash outflows and cash inflows, and make general cash flow projections.

The lag between the time you have to pay your suppliers and employees and the time you collect from your customers is the problem, and the solution is cash flow management.

In this way managers of enterprise also can extend payables to net-60 or net-90. This will give them a higher cash balance but will also increase debt of enterprise. Some suppliers charge late fees, however, so they must be sure they pay on time to avoid being penalized.

Consequently, the value of enterprise depends on the cash flow management. Taking into account and maximum preventing factors of the external and internal environment is a prerequisite for the formation of a sufficient amount of funds, optimization of their ratio with costs and payments.

Козенкова В.Д., асистент
Національна металургійна академія України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Система управління вартістю на підприємствах чорної металургії, орієнтована на інтеграцію економічної політики підприємства в усіх виробничих ланках від одиничних об'єктів до системи в цілому з оцінкою та прогнозуванням можливих втрат за всіма елементами вартості.

Для забезпечення ефективного управління вартістю доцільно в межах діючих служб управління відокремлювати підрозділи (окремих фахівців), що несуть відповідальність за дослідження елементів вартості з метою визначення їх впливу на економічну безпеку підприємства для мінімізації можливих втрат.

Передумовами впровадження пропонованої системи є: вдосконалення інформаційної системи підприємства шляхом створення в її складі підсистеми моніторингу вартості; визначення додаткових функцій штатних фахівців центру управління підприємством, так і топ-менеджерів в межах зон функціональної відповідальності відповідно до задач, що пов'язані з координацією питань управління вартістю та ризиками, що з нею пов'язані.

Концентрація всієї вартісноорієнтованої діяльності в єдиному центрі дозволить забезпечити економію коштів по зниженню масштабів негативних економічних наслідків втрати вартості та раціонального використання обмежених коштів на їх зниження. Економія досягається за рахунок декількох складових: за рахунок ліквідації можливих факторів вартісних ризиків; за рахунок оптимізації коштів, що спрямовуються на превентивні заходи, забезпечуючи максимальну віддачу на загальносистемному рівні; за рахунок більш кваліфікованого і своєчасного вирішення різноманітних завдань за сферами функціональної відповідальності, які направлені на зниження ризиків втрати вартості (вартісних ризиків) всієї системи[1].

Практика моніторингу результативності менеджерів на підприємствах показує, що впровадження будь-якої системи управління пов'язана з вирішенням проблем організаційно-інформаційної підтримки. Для впровадження і кваліфікованого супроводу системи управління економічними наслідками технічних ризиків на промисловому підприємстві потрібна організаційно-інформаційна підтримка[2].

Організаційне забезпечення складається з впровадження та функціонування системи управління вартісними ризиками та їх впливом на показники економічної безпеки підприємства. Впровадження системи управління містить технологію їх оцінки та реструктуризацію системи управління вартісними ризиками шляхом доповнення її складу економічними наслідками вартісних ризиків. Для реалізації реструктуризації необхідно

сформувати відповідні зони функціональної відповідальності, призначити центри підготовки, накопичення та використання відповідної інформації.

Інформаційне забезпечення системи управління економічними наслідками вартісних ризиків складається з формування бази даних оцінки ризиків, обробки інформації та комп'ютерно-мережевого забезпечення.

Структура бази даних системи управління економічними наслідками вартісних ризиків має реляційну (табличну) архітектуру та складається з двох частин – оперативної та умовно-незмінної.

Умовно незмінна частина бази даних складається з інерційних (з точки зору інформаційних змін) баз алгоритмів оцінки та прогнозування економічних наслідків вартісних ризиків та нормативно-довідкової бази об'єктів вартісних ризиків.

База алгоритмів оцінки та прогнозування економічних наслідків вартісних ризиків методологічно та програмно забезпечує комп'ютерну обробку інформації. До її складу входять: алгоритм обґрунтування заходів управління економічними наслідками вартісних ризиків; алгоритм ідентифікації; алгоритм розрахунку фактичних збитків одиничного об'єкту за кожною подією; алгоритм розрахунку економічних наслідків вартісних ризиків; алгоритм розрахунку коефіцієнтів вартісних ризиків; алгоритм ранжування об'єктів за рівнем ризику та формування переліку основних об'єктів, що потребують впровадження превентивних заходів; алгоритм вибору прийомів управління економічними наслідками вартісних ризиків; алгоритм оцінки прогнозного рівня вартісних ризиків; алгоритм оцінки прогнозного рівня економічних наслідків.

Корегування цієї бази потрібно при появі нових наукових результатів щодо обробки нових методів оцінки та прогнозування економічних наслідків вартісних ризиків

Інформація, яка необхідна для управління економічними наслідками вартісних різноманітна, її склад та обсяг можуть суттєво варіюватись в залежності від етапу управління, а доступ до неї має бути достатньо оперативним. Тому у межах системи управління економічними наслідками вартісних ризиків слід сформувати модель інформаційного забезпечення. Ця модель є компонентом підсистеми, що дозволить менеджерам своєчасно отримувати необхідну інформацію і визначається як ієрархія потоків даних, що описують асинхронний процес перетворення інформації від її введення в систему до видачі користувачу.

Модель інформаційного обміну, що відображає всі потоки інформації в процесі управління економічними наслідками вартісних ризиків може складатися з трьох блоків.

Блок 1 – «Ідентифікація і оцінка економічних наслідків вартісних ризиків» націлено на виявлення факторів, видів рівня ризиків та оцінку прогнозного рівня економічних наслідків вартісних ризиків.

Блок 2 – «Розробка заходів реагування на ризики» описує процес вибору

методів і інструментів управління ризиками та розробку конкретних шляхів їх реалізації.

Блок 3 – «Реалізація заходів мінімізації економічних наслідків вартісних ризиків» здійснює реалізацію прийнятих рішень.

Сформульовано наступні основні вимоги до вдалого функціонування інформаційного забезпечення системи управління економічними наслідками вартісних ризиків:

- склад та зміст інформаційних потоків, що циркулюють в системі управління економічними наслідками вартісних ризиків, мають бути узгоджені з організаційною структурою системи управління ризиками;

- надходження інформації на всі рівні структури повинно бути оперативним;

- обсяг даних, що необхідні для прийняття рішень по управлінню економічними наслідками вартісних ризиків має відповідати за змістом; інформація повинна потупати з різних джерел, що вимагає узгодженості системи управління економічними наслідками вартісних ризиків з іншими службами.

Сформована модель інформаційного забезпечення є частиною загальної інформаційної системи підприємства, яка побудована на основі локальних мереж, обміну даними з віддаленими офісами та робочими місцями, а також баз даних, що створюються і використовуються в процесі виробничої діяльності. Крім того, вона має специфічні риси, до яких можна віднести моделі і методи обробки даних, а також деякі особливості самої інформації (наприклад облік потенційних збитків). Автоматизована обробка інформації повинна бути організована у тому комп'ютерному середовищі, яке функціонує на об'єкті впровадження.

Список використаних джерел

1. Ризикологія: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / П. І. Верченко, Г. І. Великоіваненко, Н. В. Демчик та ін.; Київ. нац. екон. ун-т. – К.: КНЕУ, 2006. – 175 с.

2.Кормен Т., Лейзерсон Ч., Ривест Р. Алгоритмы: построение и анализ: пер. с англ. М.: МЦНМО, 2001. – 960с.

Кубіна В.Ю., студент
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЗАЛУЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ КОШТІВ ШЛЯХОМ ВИХОДУ НА ІРО

Починаючи з 2000-х років на первинне публічне розміщення акцій виходили сотні Українських підприємств, але світова криза призупинила цю тенденцію, а інтерес іноземних інвесторів помітно скоротився. Але зараз назад вихід на ІРО знову набуває оборотів. У 2019 році публічними стали 159 підприємств, а їх загальні збори сягнули більше 46 млрд. доларів.

Initial Public Offering (ІРО) – первинне публічне розміщення акцій, що веде за собою тільки одну ціль, отримати додаткове фінансування. Деякі компанії використовують кошти для розширення свого бізнесу, а деякі просто щоб отримати гроші, та покинути справи.

Підготовка триває до 3-х років. Компанія веде звітність, яка має бути «кришталево чистою» та за всіма стандартами. Інформація про компанію, її стратегія та цілі мають бути у вільному доступі. Підприємство має бути привабливим для інвестора, тому у цьому аспекті головне стабільність, мінімальна, але стабільність.

Усе відбувається наступним чином. За 2-3 тижні до виходу на біржу, компанія публікує інформацію про відкриття торгів: фінансову звітність за 3 роки, цілі та плани на майбутнє, а також ризики які власники бачать у своєму бізнесі. Купівля акцій підприємств в ІРО має високий ризик втрати, але у свою чергу і високі прибутки.

Як правило ціни на акції ростуть в перший же день. Це супроводжується попитом зі сторони інвесторів, котрі не встигли придбати акції до початку торгів на біржі. Середня дохідність ІРО сягає близько 20%, а окремі компанії показують показник у декілька сотень. Акції які куплені за підпискою не можливо продати відразу після початку торгів, тобто різко отримавши прибуток ви не зможете продати акції комусь іншому, має пройти певний період, який називається **Lock Up**. Переважно цей період триває 3 місяці.

Найбільш перспективними галузями для виходу на ІРО є охорона довкілля та технології. А у зв'язку з останніми подіями і охорона здоров'я. також тут є популярними стартап – компанії, наприклад **Uber** або **Zoom**.

Не зважаючи на потенційні прибутки, не варто забувати про ризики, бо від цього ніхто не застрахований. Наприклад при виході на біржу акції компанії **Facebook** спочатку рухнули вниз і тримали тенденцію на спад певний час, тому компанія могла просто закритись. Тому завжди варто розглядати альтернативу ІРО.

Найкращою альтернативою будуть різні міжнародні фінансові організації. Найпопулярнішою такою організацією є Європейський банк

реконструкції та розвитку, або Міжнародна фінансова корпорація. Якщо банківське кредитування компанії не підходить, варіантом залучення додаткових коштів може бути випуск облігації. Але він більше характерний великим компаніям. Для невеликих компаній та тих які тільки починають розвиватися хорошим шляхом буде пряме або венчурне фінансування.

Враховуючи все вище вказане, вихід компаній на IPO є нелегким, але потенційно прибутковим заняттям. Також це хороший варіант для інвесторів вдало вкласти свої кошти та отримати дохід.

Список використаних джерел

1. Стащук О. В., Підцерковний Б. В. Технічний аналіз ринку Форекс. Наукові записки. Серія «Економіка»: збірник наукових праць. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2011. – Випуск 18. – С. 505-510.

Кузуб А.С., студентка

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Основою перспективного розвитку та економічного зростання кожної держави є забезпечення сприятливого бізнес-середовища для суб'єктів підприємницької діяльності. Розвинений малий та середній бізнес є важливим фактором збільшення ВВП країни та поповнення держбюджету, інструментом підвищення зайнятості населення, шляхом створення нових робочих місць, джерелом забезпечення населення товарами та послугами, отриманими в результаті діяльності та формуванні конкурентоспроможності країни загалом на міжнародному рівні. На сучасному етапі розвитку економіки України існує ряд факторів, які стоять на перешкоді сприятливому клімату діяльності малого та середнього підприємництва держави. До них можемо віднести недосконалу законодавчу базу і систему оподаткування, адміністративний тиск на підприємства, політичну нестабільність та несприятливий інвестиційний клімат.

Питання ефективного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні висвітлили у своїх працях такі вітчизняні вчені, як Н. Бех, О. Дикань, В. Табінський, Н.Фролова, О. Якушева та ін. Проте тема досліджень забезпечення високого рівня розвитку ринкової економіки шляхом подальшого перспективного зростання підприємницького сектору та подолання поточних несприятливих факторів залишається актуальною і сьогодні.

Метою роботи є дослідження існуючих проблем та визначення перспектив подальшого успішного розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Розвиток підприємництва є важливою складовою економіки держави, підтвердженням чого є досвід закордонних країн з ринковою економікою. Провідні країни світу забезпечують сектори малого та середнього бізнесу державною підтримкою, тим самим стимулюють інноваційний розвиток, забезпечують конкурентоспроможність товарів та послуг і сприяють досягненню високого соціального стандарту життя свого населення. Дані сектори господарювання створюють можливості широкої мобілізації та залучення фінансових, трудових, інформаційних, матеріальних та інших ресурсів. Основним напрямком розвитку підприємницької діяльності в Україні можна вважати малий бізнес, оскільки основними його перевагами є гнучкість та можливість пристосовуватися до ринкових змін, враховуючи фактори зовнішнього середовища. Він дає можливість ближчого розташування до ринків збуту, більш тісну взаємодію між постачальниками і споживачами та реалізацію не менш важливого інтелектуального та наукового потенціалу усіх співробітників [1].

Визначення правових та економічних норм і засад державної політики у сфері контролю, розвитку та підтримки малого і середнього бізнесу регулюється Законом України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», що прийнятий у березні 2012 року. В ньому визначаються напрями, мета і принципи державної політики у сфері розвитку малого і середнього бізнесу в Україні [2].

Не дивлячись на економічну нестабільність та складну політичну ситуацію в країні за останні роки кількість підприємств незалежно від організаційно-правової форми прямує в напрямку зростання. Протягом 2016 – 2020 рр. їх кількість зросла із 1121347 до 1350627 юридичних осіб. При цьому кількість державних підприємств скоротилася із 4019 юридичних осіб у 2016 році до 3750 у 2020 р., приватних підприємств із 201788 до 200285; одночасно комунальних підприємств збільшилося з 11438 до 13883; товариств з обмеженою відповідальністю зросла величина із 488205 юридичних осіб до 674437; кількість фермерських господарств збільшилась зі 43743 до 46929 [3].

Поділ суб'єктів господарювання на суб'єктів малого підприємництва, суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва сформований на основі кількості працюючих та доходів від діяльності за рік. Порівняння основних показників діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва наведено в Таблиці 1 [3].

Аналізуючи дані, наведені вище у таблиці, можемо підсумувати, що за чисельністю переважають суб'єкти малого та мікропідприємництва. За кількістю зайнятих працівників першу позицію займають суб'єкти великого підприємництва. Що стосується обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг),

то лідерські позиції займає великий та малий бізнес. Беручи до уваги досвід економічно розвинених країн, варто зазначити, що їх найбільша частка ВВП зосереджена від малого та середнього бізнесу. Забезпечується це тим, що саме такі підприємства в змозі швидко пристосовуватися до ринкових умов при впливі зовнішніх факторів, у них наявна достатньо швидка оборотність активів, невисока величина апарату управління та ін [4].

Отже, аналізуючи розвиток суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні, варто зауважити, що для сталого зростання даного сектору необхідно сформулювати виважену і дієву державну політику у цій сфері та здійснити ряд заходів, зокрема:

– впровадити механізм державної фінансової підтримки малого та середнього підприємництва, ініціюючи процес фінансування на пільгових умовах з мінімізацією кредитних ставок;

– оптимізувати адміністративний та податковий тиск на юридичних осіб з метою стимулювання розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання та формування сприятливого бізнес-клімату;

Таблиця 1. Основні показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва (2016–2018 рр.)

	Кількість суб'єктів, одиниць		
	2016	2017	2018
Суб'єкти великого підприємництва	383	399	446
Суб'єкти середнього підприємництва	14832	14937	16057
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва)	291154	322920	339374
Суб'єкти мікропідприємництва	247695	278102	292772
	Кількість зайнятих працівників, тис. осіб		
	2016	2017	2018
Суб'єкти великого підприємництва	6461,9	6575,9	6959,9
Суб'єкти середнього підприємництва	1586,6	1560,9	1574,3
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва)	2621,4	2591,3	2742,5
Суб'єкти мікропідприємництва	1505,9	1562,4	1553,8
	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн. грн		
	2016	2017	2018
Суб'єкти великого підприємництва	6726739,8	8312271,9	9966804,5
Суб'єкти середнього підприємництва	2391454,3	2929516,6	3515839,5
Суб'єкти малого підприємництва (з урахуванням мікропідприємництва)	2668695,7	3296417,9	3924059,6
Суб'єкти мікропідприємництва	1177385,2	1482000,7	1766150,4

- забезпечити безкоштовні юридичні консультативні послуги суб'єктам малого та середнього бізнесу;
- вжити заходи за для усунення корумпованості влади;
- забезпечити захист національних суб'єктів господарювання на міжнародному ринку;
- сприяти реалізації конкурентоспроможної продукції як на внутрішньому ринку, так і на експорт.

Список використаних джерел

1. Фролова Н.Л. Аналіз державної політики в сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. С. 62–71.
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Стащук О.В., Грисюк О.В., Василюк А.С. Характеристика джерел формування та напрямів витрачання фінансових ресурсів підприємства Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання, 2018. - № 20. – С. 900-903 URL: <http://global-national.in.ua/issue-20-2017>

Курінна О.В., ст. викладач
*Таврійський національний університет
імені В.І. Вернадського, м. Київ*

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансові ресурси підприємства нерозривно пов'язані з відтворювальними процесами, виступають матеріальними носіями фінансових відносин і є необхідною умовою здійснення розширеного відтворення на всіх його стадіях і в усіх його формах. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємств впливає на темпи економічного зростання країни, оскільки вони обслуговують основну ланку суспільного виробництва, де створюються матеріальні й нематеріальні блага та формується переважна маса державних фінансових ресурсів.

Обсягом фінансових ресурсів, що формуються на рівні підприємства, визначаються можливості проведення необхідних капітальних вкладень, збільшення оборотних коштів, виконання всіх фінансових зобов'язань,

забезпечення потреб колективу організації. Нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємства, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей, зменшує можливості фінансування подальшого розвитку підприємства [1].

Серед загальних принципів організації фінансових ресурсів підприємства слід виділити:

1) фінансові ресурси формуються підприємствами за рахунок: власних засобів; коштів, мобілізованих на фінансовому ринку; коштів, отриманих в порядку перерозподілу;

2) фінансова діяльність підприємства планується на майбутній господарський рік з урахуванням показників і результатів діяльності за попередній період;

3) забезпечення збереження власних оборотних засобів. Вважається, що оборотні засоби повинні зберігатися у повному обсязі; якщо їх сума буде скорочуватись, то підприємство може втратити фінансову стійкість і, в кінцевому підсумку, стати банкрутом.

Первинне формування фінансових ресурсів відбувається в процесі заснування підприємства, в момент формування його статутного фонду. Надалі, в процесі здійснення господарської діяльності, основним джерелом фінансових ресурсів виступає дохід від реалізації продукції в рамках основної та інших видів діяльності [2].

До переходу на ринкові умови господарювання підприємства отримували значні фінансові ресурси на основі внутрішньогалузевого перерозподілу грошових коштів та бюджетного фінансування. Однак, при переході до ринкової економіки відбулися важливі зміни у сфері фінансових взаємозв'язків підприємств з іншими структурами. Це, перш за все, розвиток страхових операцій та суттєве скорочення сфери безоплатно отриманих асигнувань. При цьому, в умовах функціонування ринку цінних паперів з'явилися такі види фінансових ресурсів, як дивіденди та відсотки за цінними паперами інших емітентів, а також дохід від проведення фінансових операцій.

Отже, організація фінансових ресурсів підприємства є основоположною в загальному комплексі проблем забезпечення їх ефективності [3]. Основні принципи організації фінансових ресурсів, на наш погляд, наступні:

1. Оптимальний склад і структура фінансових ресурсів. Нераціональна структура фінансових ресурсів та їх якісний склад можуть привести до погіршення фінансового стану підприємства. Також слід зазначити, що склад і структура фінансових ресурсів неоднакова в різних галузях економіки. Вони визначаються багатьма факторами виробничого, економічного та організаційного характеру.

2. Організація джерел формування фінансових ресурсів підприємства. При розгляді даного принципу найважливіше значення має структура джерел формування фінансових ресурсів і, насамперед, питома вага власних.

Практично кожен виробник намагається сьогодні вирішити свої проблеми організації фінансів не за рахунок вишукування власних ресурсів, а все більше за рахунок банківського і комерційного кредиту. Однак слід пам'ятати, що велика питома вага залучених коштів ускладнює фінансову діяльність підприємства додатковими затратами на виплату відсотків за кредитами комерційних банків, дивідендів за акціями й облигаціями. Тому формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємств для фінансування необхідного обсягу затрат та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань фінансів господарюючих суб'єктів.

3. Встановлення потреби підприємства у фінансових ресурсах. У даному аспекті на перший план виходить проблема прогнозування фінансових ресурсів, від якості якого залежить мінімальний необхідний резерв грошової готівки підприємства. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин проявляється необхідність у правильному визначенні потреби (нормування) оборотних коштів підприємства, а від цього прямо залежить величина «вільного залишку» фінансових ресурсів.

4. Цільове використання фінансових ресурсів у відповідності з їх призначенням. Фінансова політика, яка проводить державою, може перешкоджати або стимулювати нормальну фінансово-господарську діяльність підприємства, в тому числі раціональне використання фінансових ресурсів. Разом з тим, відволікання фінансових ресурсів підприємства на невиробничі цілі знижає ефективність його роботи й значною мірою погіршує його фінансовий стан.

5. Збереження фінансових ресурсів. На сьогоднішній день проблема контролю і збереження фінансових ресурсів пов'язана з основною метою функціонування підприємства: забезпечення інтересів власників, і з цієї точки зору, організація фінансових ресурсів є проблемою організації менеджменту в цілому на підприємстві і контролю за ним з боку власників.

Таким чином, роль фінансових ресурсів в підприємницькій діяльності важко переоцінити, оскільки вони здатні в короткі строки перетворюватися в будь-який інший вид економічних ресурсів і забезпечувати їх кругообіг. Тому від наявності у підприємства достатньої кількості фінансових ресурсів значною мірою залежить успішність підприємницької діяльності і надійність організації як ділового партнера.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник. Київ, 2000. 416 с.
2. Курінна О.В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка». 2013. Вип. 2. С. 136-144.
3. Мішина С. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків: ХНЕУ, 2006. 110 с.

Кутова К.Г., студентка
Науковий керівник **Годованюк А.В.**, викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

БІЗНЕС-СИМУЛЯЦІЯ У ФІНАНСОВОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Оновлення змісту й форм бізнес-освіти висуває нові вимоги до освітніх продуктів, що використовуються у практиці інтерактивного навчання підприємництву. Вирішального значення набувають: практична ефективність методик (можливості формування прикладних бізнес-компетентностей); індивідуалізація навчального процесу (доступність освітніх технологій, зручність у користуванні, відповідність потребам суб'єктів навчання) та спрямованість на подальшу професійну діяльність тих, хто навчається.

Усім зазначеним вимогам повністю відповідають бізнес-симуляції – інноваційні комп'ютерні програми, що моделюють реальне економічне середовище та дають можливість реалізовувати знання з ведення підприємництва й бізнесу на практиці.

На думку більшості науковців і практиків, бізнес-симуляція має в умовах ігрової діяльності сформулювати цілі й завдання, а також розробити план дій, вирішити стратегічні й тактичні задачі, і в результаті підвищити ефективність бізнес-процесів [4].

Бізнес-симуляція надає кожному учаснику чудову нагоду спробувати себе в управлінській ролі і оцінити свою ефективність у прийнятті складних стратегічних рішень. Головна мета симуляції, як правило, полягає в тому, щоб ефективно організувати діяльність підприємства, вистояти в конкурентній боротьбі, забезпечити успішний розвиток свого бізнесу, зростання прибутку і, в підсумку, збільшити вартості фірми.

Симуляція вимагає від учасників серйозної концентрації уваги, так, як частина роботи відведена аналізу ринку, його тенденцій, визначення внутрішніх і зовнішніх проблем підприємства, плануванні стратегії і тактики рішень. Для досягнення успіху, учаснику необхідно зрозуміти внутрішні особливості підприємства, виділити її сильні сторони, можливості і обмеження. Крім цього, беручи управлінські рішення, доводиться враховувати інтереси і потреби інших учасників, які представляють собою керівників структурних підрозділів компанії, її клієнтів, а іноді і конкурентів.

Будучи командної формою роботи, бізнес-симуляція забезпечує високий рівень емоційної залученості учасників, які цілком занурюються в ігру середу і орієнтовані на досягнення високих результатів. Це дозволяє кожному проявити свої лідерські та комунікативні навички, організаторські здібності у фінансовому менеджменті [2].

Ключова особливість бізнес-симуляцій у фінансовому менеджменті полягає у використанні унікального алгоритму навчання. Тут немає теорії. Спочатку учасники занурюються в проблемну ситуацію і намагаються розв'язати цю проблему за допомогою наявних у них знань, навичок і ресурсів. Коли вони стикаються з тим, що існуючих можливостей не вистачає для вирішення завдання, вони починають самостійно шукати нові способи дій, запитувати додаткову інформацію. У цей момент відбувається справжнє навчання і розвиток, людина повинна відчувати цінність нового знання через власний досвід проб і помилок. Тільки на відміну від реального бізнесу, в симуляції ціна цих помилок не настільки висока [1].

Бізнес-симуляція не закінчується чиєюсь перемогою або поразкою. Вона завжди завершується певним результатом і отриманим учасниками досвідом. Саме командний результат і досвід кожного аналізується провідним по завершенні основної частини гри. Підведення підсумків є не менш важливою частиною бізнес-симуляції, ніж сама гра. Від якості цієї роботи залежить те, наскільки глибокий розвиваючий ефект отримає кожен учасник.

Використання готових стандартних рішень дозволяють заощадити часові та матеріальні витрати. Мінуси типових бізнес-симуляцій можна нівелювати за рахунок додаткової адаптації структури гри під бізнес-реальність замовника. Цей процес займає в середньому, 2-3 місяці.

І, нарешті, можна використовувати готові бізнес-симуляції без додаткової адаптації. В цьому випадку, існує ризик, що отриманий в ході гри досвід буде складно використовувати в реальній практиці через відмінності в специфіці ігрових і реальних бізнес-процесів. Мінімізувати цей ризик можна за рахунок професіоналізму ведучого при підведенні підсумків гри, коли отримані учасниками висновки і способи рішень будуть аналізуватися стосовно поточної реальності Компанії та її особливостям. Це може допомогти учасникам зрозуміти, як отриманий в ході гри досвід, знання і навички використовувати при вирішенні практичних завдань на своєму робочому місці [3].

Підготовка в бізнес-симуляції ViAL+ може бути корисна для майбутнім чи працюючих економістів та управлінців, маркетологів, фінансових аналітиків, бухгалтерів, технологів виробництва та багатьох інших фахівців. Використання симулятора дозволяє опанувати низку найважливіших функцій підприємства, а саме:

- організацію виробничого процесу;
- формування й управління основними фондами;
- набір персоналу й управління ним;
- розробку та освоєння нових видів продукції;
- управління виробничими процесами;
- управління споживчою якістю продукції;
- вивчення ринків збуту й вироблення стратегії й тактики реалізації продукції (маркетинг);

- організацію збуту продукції;
- управління фінансами компанії, у тому числі шляхом доступу до кредитних і депозитних інструментів;
- підвищення ефективності виробництва;
- організацію ведення бухгалтерського обліку та формування балансу компанії [3].

Відсутність готового сценарію розвитку подій на ринку максимально наближає симуляцію до реальних умов підприємництва. У той же час, середовище симулятора створене з урахуванням дії реальних ринкових законів (спадної віддачі, попиту і пропозиції, додаткової вартості, конкуренції, переливу капіталу та ін.), що дозволяє гравцю побачити й оцінити їх на практиці.

Бізнес-симуляція ViAL+ відкриває широкі можливості для вироблення індивідуального стилю ведення бізнесу. Зокрема, до завершення чергового періоду участі в симуляції кожне рішення може коригуватися – це дає змогу пробувати всі варіанти, застосовувати й оцінювати різноманітні бізнес-стратегії.

Бізнес-симуляція надає кожному учаснику можливість спробувати себе в новій управлінській ролі та оцінити ефективність самостійного прийняття складних стратегічних рішень. Вона вимагає від гравців серйозної концентрації уваги, оскільки їм необхідно вивчити велику кількість правил, запам'ятати значення ігрових фішок, провести аналіз ринку, його тенденцій, виявити внутрішні та зовнішні проблеми компанії, приділити увагу плануванню на стратегічному та тактичному рівнях тощо. Для досягнення успіху учаснику важливо врахувати внутрішні особливості підприємства, виділити її сильні боки, можливості та обмеження. Крім цього, прийняття управлінських фінансових рішень вимагає враховувати інтереси та потреби клієнтів, а іноді й конкурентів. Ключова особливість бізнес-симуляції у фінансовому менеджменті полягає у використанні власного досвіду та знань учасників, де мало теорії, і завжди є місце для імпровізації.

Список використаних джерел

1. Євдокимова Н.М. Поглиблення аналітичних компетентностей засобами тренінг-технологій URL: <http://conference.spkneu.org/2014/02/pogliblennya-analitichnihkompetentno/>
2. Корпоративний менеджмент: бізнес-симуляції в програмному навчанні: переваги та недоліки. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/simulation_edu.shtml
3. Офіційний сайт КІНТ – компанії інтелектуальних технологій: URL: <http://kint.com.ua/ua/>
4. Чекурн И.В. Бизнес-симуляции и бизнес-игры. URL: <http://www.birc.ru/index.php/education-tools-ru/business-simulation-ru>

Лемішко О.О., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ФУНКЦІОНУВАННІ ЗЕМЕЛЬНОГО КАПІТАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Одним із базових чинників, що визначають стратегію розвитку системи аграрного виробництва, є земельні відносини; вони відображають відносини між фізичними, юридичними особами, державними органами влади з приводу володіння, користування, розпоряджання та управління землею як засобом виробництва в сільському господарстві [2, с. 42]. Ключовим фактором у земельних відносинах є земельний капітал. У функціонуванні земельного капіталу в аграрному секторі економіки суттєву роль грають сільські домогосподарства. Сільські домогосподарства в Україні є неоднорідними за площею землі [1, с. 466]. На домогосподарства з розміром землі 0,50 га і менше за чисельною їх кількістю приходиться найбільша питома вага - 51,3%, але вони володіють лише 12,0% площі земельних ділянок (табл. 1).

Таблиця 1. Групування сільських домогосподарств за площею землі, 2018 р.

Ознаки домогосподарства	Чисельність домогосподарств, %		Спів- відношення, разів
	за кількістю	за площею землі	
Домогосподарства з площею землі, га:			
0,50 і менше	51,3	12,0	4,28
до 0,25	25,1	3,5	7,17
0,26 – 0,50	26,2	8,5	3,08
0,51 – 1,00	28,0	16,5	1,70
1,01 і більше	20,7	71,5	0,29
1,01 – 5,00	17,0	28,4	0,60
5,01 – 10,00	2,3	13,4	0,17
10,01 і більше	1,4	29,7	0,05

Джерело: розраховано і побудовано на основі [4]

Чверть домогосподарств (25,1%), розміром до 0,25 га, мають площу, яка складає лише 3,5% від загальної. Більше чверті домогосподарств (26,2%) розміром 0,26 – 0,50 га - припадає 8,5% земельних площ. Господарства розміром 0,51 – 1,00 га складають за кількістю 28,0%, за площею 16,5%. Найбільшою часткою земель (71,5%) володіють найкрупніші домогосподарства (1,01 га і більше). Ділянки розміром 10,01 га і більше мають 1,4% домогосподарств за кількістю і 29,7% за площею, тобто, домогосподарства за площею мають експоненціальне розподілення за схемою: малих підприємств багато, великих підприємств мало. На 1% площі найменших домогосподарств (до 0,25 га) приходиться 7,17% їх кількості, на 1% площі найбільших

підприємств (більше 10 га) припадає 0,05% їх чисельності. Також існують значні відмінності у компактності розташування земельних ділянок сільських домогосподарств у 2018 році залежно від розміру. Зі зростанням розміру земельної ділянки збільшується частка домогосподарств, які знаходяться не в єдиному масиві – 0,5 га і менше (16,9%), 0,51–1,00 га (59,2%), 1,01 га і більше (94,2%) (табл. 2).

Таблиця 2. Компактність розташування земельних ділянок сільських домогосподарств у 2018 році, %

Площа ділянок	Усі домогосподарства	У т.ч. домогосподарства з площею землі		
		0,5 га і менше	0,51–1,00 га	1,01 га і більше
Домогосподарства, земельні ділянки яких знаходяться не в єдиному масиві	44,8	16,9	59,2	94,2
	100,0	100,0	100,0	100,0
у т.ч. з середньою віддаленістю земельних ділянок, км:				
0,5 і менше	20,2	37,5	24,9	8,6
0,51 – 1,0	31,5	37,3	38,0	23,6
1,01 – 1,5	15,3	10,8	16,3	16,4
1,51 – 2,0	15,1	9,3	11,8	20,3
2,01 – 2,5	3,4	1,3	2,7	4,9
2,51 – 3,0	6,2	2,9	3,4	10,1
3,01 – 4,0	3,7	0,4	1,6	6,9
4,01 – 5,0	2,2	0,3	0,8	4,3
5,01 – 6,0	0,8	0,1	0,2	1,7
6,01 – 7,0	0,5	0,0	0,2	0,9
7,01 – 8,0	0,5	0,0	0,1	1,1
8,01 – 9,0	0,1	0,0	0,0	0,3
9,01 – 10,0	0,3	0,0	0,0	0,5
10,01 і більше	0,2	0,1	0,0	0,4
Середня віддаленість земельних ділянок, км	1,6	1,0	1,2	2,2

Джерело: розраховано і побудовано на основі [4]

Більше половини домогосподарств мають середню віддаленість земельних ділянок до 1 км. Зі збільшенням розміру площі землі, яка знаходиться у домогосподарствах, зростає питома вага сільських домогосподарств, які володіють технікою: 0,5 га і менше - 12,0%, 0,51–1,00 га – 20,5%, 1,01 га і більше – 38,6%, загалом усі домогосподарства – 19,9% (табл. 3).

Таблиця 3. **Обробка землі в сільських домогосподарствах у 2018 році**

у відсотках до домогосподарств, які обробляли землю

Спосіб оброблення землі	Усі домогосподарства	У т.ч. домогосподарства з площею землі		
		0,5 га і менше	0,51–1,00 га	1,01 га і більше
Домогосподарства, які використовують для обробки землі:				
ручний труд	92,5	93,5	92,1	90,5
коней, волів	25,6	18,2	30,8	36,8
Трактор	81,4	76,6	86,0	87,3
Домогосподарства, що обробляють землю:				
тільки вручну	7,5	13,1	1,8	1,5
тільки кіньми, волами	1,1	1,0	1,2	1,1
тільки трактором	5,9	5,1	6,2	7,5
і вручну і кіньми, волами	10,0	9,3	11,0	10,1
і вручну і трактором	61,0	63,6	61,2	54,2
і кіньми, волами і трактором	0,5	0,4	0,5	0,9
і вручну і кіньми, волами і трактором	14,0	7,5	18,1	24,7
Довідково: частка домогосподарств, що не обробляли землю, %	0,5	0,8	0,2	0,1

Джерело: розраховано і побудовано на основі [4]

Рівень оснащення технічними засобами виробництва зростає по мірі збільшення земельної площі домогосподарства: малі – 91,8%, середні – 137,1%, великі – 226,9% при середньому рівні 159,2%. Найбільше розповсюдженим засобом виробництва є: плуг (32%), борона (27,5%), трактор (27,2%), причому їх найбільша їх концентрація спостерігається у великих сільських домогосподарствах – відповідно 47,9%, 43,4%, 38,6%. У малих домогосподарствах, порівняно з іншими, більш поширеним є використання крупорушки - 25,8%. Рівень ручної праці у домогосподарствах, які обробляють землю, дуже високий і у всіх за розміром домогосподарствах перевищує 90%. Рівень використання тракторів також значний і коливається від 76,6% у малих сільських господарствах до 87,3% у великих.

18 грудня 2018р. ООН прийняла Декларацію про права фермерів та інших категорій громадян, що працюють в сільських районах, в якій означено, що головним правом селян є право на землю як фундаментальне право людини; діяльність селян має виняткове значення у створенні стійких продовольчих систем, що забезпечують здоровий раціон харчування для всіх [3].

Висновки. Земельний капітал відіграє винятково важливу соціально-економічну роль у функціонуванні сільських домогосподарств України. Вектор подальших наукових досліджень необхідно спрямувати на опрацювання наслідків скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського

призначення, враховуючи, що відкриття ринку землі спровокує, у тому числі, входження значного об'єму спекулятивного капіталу. Основні завдання лежать у площині визначення центральної ролі селян у формування механізму ефективного функціонування земельного капіталу та раціонального використання земель сільськогосподарського призначення.

Список використаних джерел

1. Лемішко О.О. Відтворення капіталу в аграрному секторі економіки: проблеми розробки і реалізації фінансової політики: монографія/О.О. Лемішко. – К. НУБіП України, 2019. – 779 с.

2. Онисько С. М., Томашевський Ю. М. Удосконалення земельних відносин в аграрному секторі України. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2019. №3 (67). С. 42 – 51.

3. Проект декларації Організації Об'єдинених Націй о правах крестьян и других лиц, работающих в сельских районах URL: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/WGPleasants/Session5/A_HRC_WG.15_5_3-Russian.pdf

4. Статистичний щорічник України: Збірник // Державна служба статистики України /www.ukrstat.gov.ua.

Лисогор А.І., магістрант

Науковий керівник: **Зайцев Л.О.**, к.е.н., доцент

*Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка,
м. Старобільськ*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ

Усунення негативних тенденцій посилення глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, погіршення якісно-структурних характеристик функціонування внутрішнього ринку та забезпечення сталого і структурно-збалансованого розвитку компаній об'єктивно потребує вдосконалення системи управління фінансовим забезпеченням розвитку як в короткостроковій, так і довгостроковій перспективі. Важливою складовою такого управління є розробка фінансової стратегії як інструмента попередження, подолання та протидії кризовим явищам компанії. Під фінансовою стратегією розуміють загальний напрям і засоби використання фінансових ресурсів для досягнення поставленої мети. Стратегія орієнтує на ті варіанти рішень, які забезпечують досягнення поставленої мети. «Нові цілі потребують розроблення нової стратегії»[3].

Сутність фінансової стратегії залежить від ряду зовнішніх і внутрішніх факторів. Так, до зовнішніх факторів належать макро економічні показники:

галузь, сегмент ринку, який займає компанія, кон'юнктура ринку, законодавство, податкова політика, валютна політика, обсяги зовнішньо економічного співробітництва компанії з іноземними партнерами та клієнтами тощо. Внутрішніми факторами є форма власності компанії, її фінансовий стан, структура власного і позикового капіталу та інші показники [2].

Головними елементами стратегії є її мета, цільові орієнтири, завдання, суб'єкти, об'єкти. В якості об'єктів стратегічного фінансового управління під час розробки стратегії фінансування пропонуємо розглядати безпосередньо обсяг і склад фінансових ресурсів, процеси та умови їх надходження, фінансові взаємовідносини суб'єктів із іншими суб'єктами господарювання, державними органами влади, фінансово-кредитними інституціями, а також ризики, що виникають під час залучення фінансових ресурсів.

До суб'єктів можна віднести інституційні одиниці, які безпосередньо мають відношення до формування та реалізації фінансової стратегії розвитку компаній. Їх об'єктивно можна поділити на суб'єкти макроекономічного регулювання (органи вищої державної влади, органи місцевого самоврядування, контролюючі органи), суб'єкти мікроекономічної системи (партнери по бізнесу), суб'єкти інституційної інфраструктури розвитку (фінансово-кредитні структури, інвестиційні та венчурні фонди, асоціативні об'єднання підприємств, суб'єкти, що надають інформаційно-консалтингові послуги та ін..).

В компаніях стратегія розробляється на чотирьох різних організаційних рівнях [4, с.73]:

1. Корпоративна (загальна) стратегія – стратегія для компанії та сфер її діяльності в цілому.
2. Ділова стратегія – для кожного окремого виду діяльності компанії.
3. Функціональна стратегія – для кожного функціонального напрямку певної сфери діяльності. Сюди відносяться фінансова стратегія, виробнича стратегія, маркетингова стратегія та ін..
4. Операційна стратегія – більш вузька стратегія для основних структурних одиниць: заводів, торгових регіональних представників.

Фінансова стратегія дозволяє здійснювати оцінювання фінансового стану компаній, сильних та слабких сторін, загроз і можливостей його фінансового розвитку, резервів підвищення ефективності фінансової діяльності та забезпечення збалансованого фінансування всіх бізнес-процесів, а також звіряти в подальшому чи розвиток фінансової сфери компанії здійснюється у відповідності до стратегічного плану чи відхиляється.

Таким чином, стратегію можна розглядати як інструмент досягнення поставлених довгострокових цілей, визначеними засобами з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. При цьому особливо важливого значення стратегія набуває тоді, коли зміни середовища становлять реальну загрозу подальшому функціонуванню компанії.

Як свідчить здійснений аналіз, існує досить багато класифікацій стратегії підприємств, що відрізняються набором та кількістю класифікаційних ознак.

Варто виділити такі види фінансової стратегії:

фінансову стратегію стабілізації, що застосовується в умовах нестабільності при падінні фінансово-господарських показників, виникненні довгострокових фінансових складнощів;

фінансову стратегію зростання, що спрямована на отримання позитивного ефекту за рахунок розширення ділової активності підприємства в умовах стабільного зовнішнього середовища та сегмента ринку, у якому працює компанія;

фінансову стратегію виживання, що застосовується в умовах глибокої кризи у стані, близькому до банкрутства, полягає в застосуванні швидких скоординованих дій, що базуються на максимально точних розрахунках;

фінансову стратегію ліквідації, що забезпечує максимально ефективний процес ліквідації всієї компанії,

а також комбіновану фінансову стратегію [5].

Етапи формування фінансової стратегії можна згрупувати у три блоки, такі як:

1) розроблення фінансової стратегії (встановлення мети фінансової стратегії, визначення періоду реалізації фінансової стратегії, збір інформації про зовнішнє і внутрішнє середовище, обґрунтування власного фінансового потенціалу, вибір фінансової стратегії на підставі оцінювання фінансової конкурентоспроможності компанії);

2) реалізація фінансової стратегії (застосування фінансової стратегії в компанії, контроль за виконанням фінансової стратегії, зіставлення мети та результатів фінансової стратегії);

3) коригування фінансової стратегії (виявлення відхилень у фінансовій стратегії на етапі реалізації, встановлення причин; внесення змін до фінансової стратегії).

Усі ці три блоки за своєю важливістю не можна вважати рівноцінними, оскільки обґрунтоване розроблення фінансової стратегії може значно спростувати процедуру її реалізації в компанії, а також не вимагатиме постійного коригування. Своєю чергою, ефективна реалізація фінансової стратегії є основою для пошуку шляхів удосконалення фінансової діяльності загалом. Фінансові рішення щодо коригування фінансової стратегії можуть забезпечувати компанії стійкий розвиток у довготерміновому періоді. Отже, найбільш відповідальним етапом формування фінансової стратегії є етап її розроблення [1].

Фінансова стратегія є конкретною програмою дій із пошуку джерел залучення фінансових ресурсів, а також використання власних і залучених ресурсів з метою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності в умовах мінливого середовища.

Кожна компанія функціонує у середовищі, яка постійно змінюється, тому дуже важливо постійно аналізувати фактори, що впливають на її діяльність, визначати силу їх впливу та заходи по нейтралізації. Для цього необхідно переглядати фінансову стратегію, орієнтуючись на нові цілі, залежно від її стану.

Список використаних джерел

1. Гудзь О. І. Формування фінансової стратегії підприємства / О. І. Гудзь // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 24(1). - С. 107-110. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24\(1\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24(1)_25).
2. Онишко С. В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: монографія/ С. В. Онишко ; Ін-т екон. прогнозування НАН України, Нац. акад. держ. податк. служби України. –Ірпінь : Нац. акад. ДПС України, 2004. –434 с
3. Рясних Є. Г. Основи фінансового менеджменту: навч. посіб. / Є.Г.Рясних.–К. : Академвидав, 2010. –336 с.
4. Томпсон А.А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. — М : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. - 576 с.
5. Хаванова М.С. Види фінансової стратегії підприємства / М.С. Хаванова // Вчені записки Університету «КРОК». – 2013. – Вип. 33. – С. 223–228.

Мельник Б.В., студент
Науковий керівник: **Годованюк А.В.**, викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

БІЗНЕС ЯК КЕРОВАНА ФІНАНСОВА СИСТЕМА

Новітній світ бізнесу є багато різноманітним, а підприємства різняться за сферами та видами діяльності, обсягом інвестицій, формами власності.

Бізнес як керована фінансова система базується на основних аспектах фінансового менеджменту для забезпечення високої фінансової стійкості компанії та ефективного використання ресурсів. Вона підвищує кваліфікацію у розв'язанні стратегічних та оперативних фінансових проблем, оцінці та прогнозуванні фінансового стану організації, визначенні засобів фінансового забезпечення реалізації стратегічних цілей підприємства.

Сьогодні світ бізнесу нескінченно різноманітний - підприємства ведуть свій бізнес у таких галузях, як виробництво, торгівля, фінанси й надання послуг. Підприємства також розрізняються за своїми правовими й

організаційними структурами. Загальним для успішного функціонування всіх компаній є правильне керування в трьох сферах прийняття рішень:

- обережне фінансування бізнесу, свідоме сполучення користі й ризику при використанні зовнішніх джерел фінансування (фінансова діяльність підприємства);
- одержання прибутку від поточної діяльності завдяки ефективному використанню всіх трудових ресурсів (операційна діяльність підприємства);
- вибір і використання інвестицій на підставі розумного економічного аналізу й менеджменту (інвестиційна діяльність підприємства) [2, С. 195].

Експерт у галузі фінансового менеджменту Е.Хелферт вважає, що будь-який бізнес можна розкрити як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, зумовлено управлінськими рішеннями. Такий підхід є доцільним адже він представляє фінансову природу цілої діяльності бізнесу, а також повідомляє її в фінансово-економічних термінах [3, с. 30].

На сьогодні практика засвідчує, що рішення менеджерів не може бути реалізовано через, те що рішення не підкріплене до руху фінансових ресурсів. Управління потоком фінансових ресурсів, проявлених у грошах, є головним питанням в фінансовому менеджменті.

Щодо механізму прийому управлінських рішень будь-який бізнес дозволено розділити на три галузі: інвестиційну, виробничу, фінансову (рис. 1). В кожній галузі фінансовий менеджмент має свої своєрідні завдання.

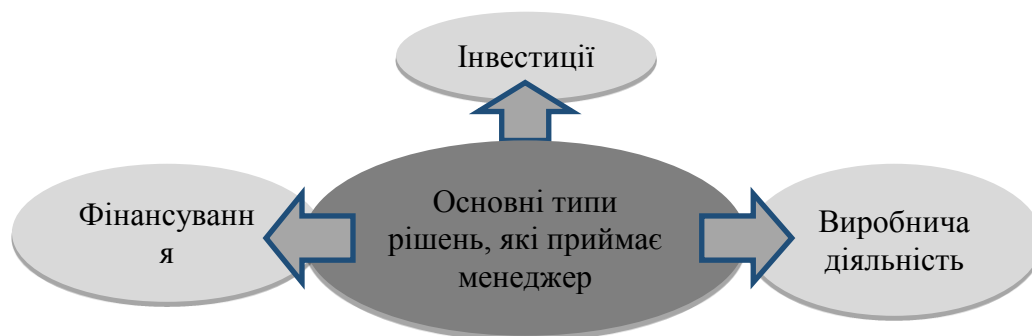

Рис.1 Основні галузі прийняття ділових рішень

В галузі інвестицій виникають такі завдання:

- створення достатнього об'єму фінансових ресурсів для забезпечення стабільної виробничої діяльності;
- реалізація інвестицій на підставі обґрунтованого економічного аналізу і менеджменту.

В галузі виробничої діяльності - це гарантування прибуткової поточної діяльності за підтримкою ефективного використання всіх наявних ресурсів.

У фінансовій галузі головними завданнями є:

- ефективний розподіл отриманого прибутку;

- обачливий фінансовий бізнес, за котрим свідомо поєднуються користь і ризик у використанні зовнішнього кредиту [4, с. 67].

Управлінська бізнес-система

- формує цілісне бачення фінансової системи та її ролі в управлінні компанією;

- дає розуміння принципів взаємодії фінансової системи з іншими підрозділами компанії;

- дозволяє побачити як працюють конкретні інструменти під час виконання практичних завдань та розбору бізнес-кейсів;

- надає набір інструментів та методик для побудови ефективної системи управління фінансами відповідно до стратегії і тактики компанії [1, с. 41].

Головне у бізнесі як керовані системі - це правильна постановка цілі, яка відповідає фінансовим інтересам об'єкта управління. Бізнес динамічний, ефективність його функціонування багато в чому залежить від швидкості реакції на зміни умов фінансового ринку, фінансової ситуації, фінансового стану об'єкта управління. Тому бізнес повинен ґрунтуватися на знанні стандартних способів управління, на умінні швидко й правильно оцінювати конкретну фінансову ситуацію та на здатності швидко знайти правильне її рішення.

Список використаних джерел

1. Лаврів Л.А. Планування діяльності організації: навчальний посібник. Тернопіль: Крок, 2013. 320 с.

2. Моргулець О.Б. Динаміка розвитку сфери послуг України // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 11. С. 194-197.

3. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник. Технол. ун-т Поділля. Хмельницький, 2010. 210 с.

4. Федулова Л.І. Менеджмент організацій: підручник. Київ: Либідь, 2014. 448 с.

Мельниченко А.М., магістр

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

МОДЕЛЮВАННЯ БЕЗГРОШОВОГО ФІНАНСОВОГО ПОТОКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Фінанси, безумовно, відіграють найважливішу роль в діяльності будь-якого підприємства, забезпечуючи його грошовими ресурсами. Зазвичай переважає думка, що грошові ресурси потрібні для початку будь-якої діяльності, або нового виробничого циклу, у такій же мірі, як і матеріальні, трудові та інші ресурси. Під цим кутом зору до відділів фінансів підприємств,

дивлячись на роль фінансів спрощено, пред'являють вимоги забезпечити грошовими ресурсами за будь-яку ціну. У суспільстві, виробництві, навіть, частково й у науковій думці підтримується певний фетишизм фінансів, який роззброює виробників і підприємців на шляху вирішення своїх реальних господарчих проблем при певній нестачі грошових ресурсів.

У дійсності вся господарська діяльність в Україні давно вже функціонує в умовах жорсткого грошового дефіциту і звикла до роботи із величезними кредиторськими і дебіторськими зобов'язаннями. Але, не зважаючи на це, зараз, коли у зв'язку із прийнятими карантинними заходами через світову пандемію, деякі галузі господарства призупинили свою роботу, а для інших, через порушення звичайних виробничо-торгівельних ланцюжків, дуже звузилися потоки надходження грошових ресурсів, деякі підприємства, керівники опинилися в ступору перед новою хвилею нестачі грошових ресурсів. Навіть підприємства і наукові установи, залучені до вироблення вітчизняних засобів тестування й лікування хворих на новий вірус, проявили певну безпорадність, пояснюючи її нестачею грошових коштів, без яких вони, мовляв, не в змозі розпочати такі роботи. У цьому акті ще раз висвітлилося певне нерозуміння дійсної ролі фінансів, відмінності між суто виробничою і фінансовою діяльністю. А саме те, що виробничі відношення виникають безпосередньо в процесі створення продукції, а фінансові – лише в сфері обміну готовими продуктами через грошову форму, яка формально може відділятися від змісту обмінного процесу. Справа в тому, що виробничий і фінансовий цикл не обов'язково відбуваються синхронно, а можуть доволі сильно зміщатися один відносно іншого і в разі настання тяжких для фінансових потоків умов суб'єкти господарювання повинні вміти користуватися механізмом фінансування своєї діяльності не тільки за допомогою грошових, але й безгрошових фінансових потоків. Такі умови актуалізують необхідність моделювання фінансових потоків з метою визначення реальних можливостей господарювання у безгрошовому режимі протягом тривалого періоду.

Природу формування безгрошових фінансових потоків розкриває характер взаємодії матеріального і грошового циклів у часі яка може формувати позитивний або від'ємний оборотний грошовий потік.

Якщо надходження грошей починається раніше – варіант *а)* на рис. 1, або середня за день сума надходжень перевищує суми їх сплати – варіант *б)* на рис. 1, то автоматично створюється позитивний грошовий потік.

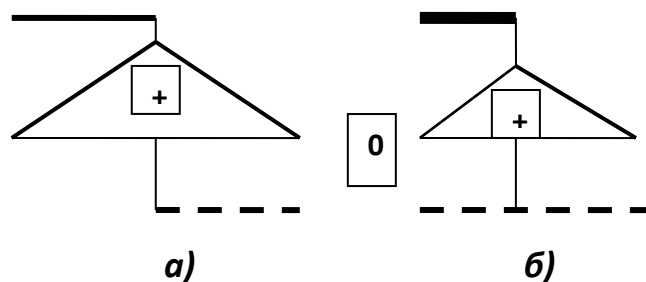

Рис. 1. Варіанти створення позитивного грошового потоку)

І навпаки, якщо операція сплати коштів починається раніше їх надходження, або якщо середня за день сума виплат перевищує суму їх надходжень, то створюється від'ємний грошовий потік, як це показано на рис. 2.

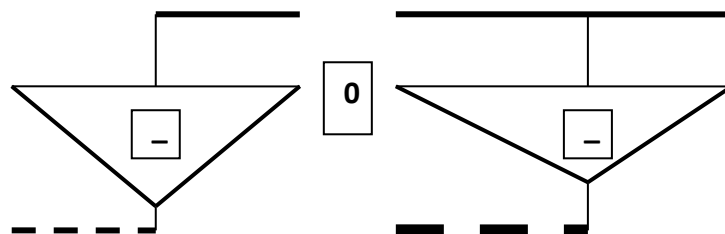

Рис. 2. Варіанти формування від'ємного грошового потоку (суцільна лінія – надходження коштів; переривчаста лінія – сплата коштів)

На одних відрізках часу можуть випереджати грошові надходження, тоді як на інших – грошові сплати. Саме до такої схеми й звикла більшість наших суб'єктів господарювання. Але в умовах карантину надходження коштів запізнюється протягом тривалих періодів, у зв'язку з чим підприємства зіткнулися з необхідністю працювати в умовах безгрошових фінансових потоків, як це демонструє графік на рис. 3. У таких умовах грошове забезпечення господарської діяльності підприємства зводиться до того, що б у будь-який момент часу мати можливість компенсувати від'ємний залишок (нестачу) грошових коштів, під гарантію надходження яких діяльність підприємства може тривати певний час у безгрошовому фінансовому просторі, як це демонструє схема на рис. 4. Отже, продовження господарської діяльності підприємств в умовах пандемії змушує їх вдаватися до моделювання тривалого періоду безгрошового фінансового потоку, параметри якого залежать від отримання без оплати матеріальних ресурсів, затримки або сплати скорочених заробітних плат, затримування розрахунків з постачальниками і очікування

отримання коштів споживачів, надходжень закордонних замовників, коштів державного замовлення тощо.

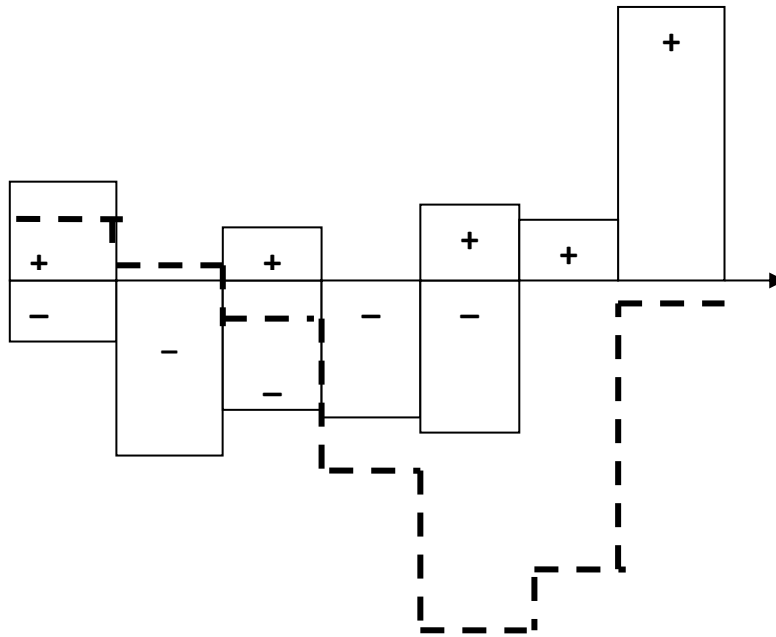

Рис. 3. Формування безгрошового фінансового потоку

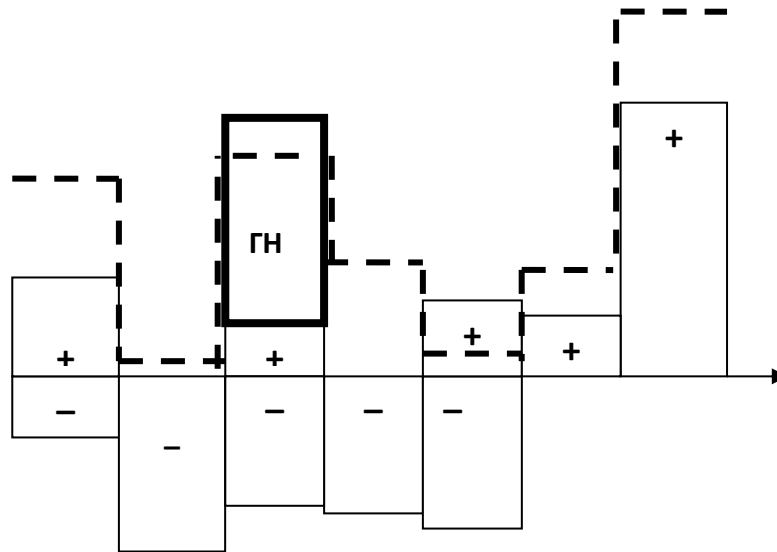

Рис. 4. Компенсація безгрошового фінансового потоку
(ГН – грошові надходження)

Економічний розвиток країни значною мірою залежить від постійного розвитку кожного підприємства та вдосконалення процесу його управління. Отже, моделювання безгрошового фінансового потоку дає можливість продовжити функціонування підприємства в умовах карантину аж до моменту отримання очікуваних коштів, які нарешті перетворюють від'ємний грошовий потік у позитивний, після чого цикл відтворення повторюється.

Список використаних джерел

1. Федішин М.П. Роль фінансового моделювання грошових потоків у контексті оптимізації функції планування на підприємстві. Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. 2013. Випуск 1. С. 226-236.

Мирончук З.П., к.е.н., доцент

Андрушко Р.П., доцент

Львівський національний аграрний університет

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ВИТРАТ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ У ЗВІТАХ

В сучасних умовах розвитку економічного стану країни роздрібні підприємства набули великого значення. Роздрібні торговці забезпечують завершальний етап процесу обміну товарами. Вони опосередковують процес відтворення, впливають на обсяг та структуру постачання на продовольчому ринку, стабілізують його, пов'язуючи обмін у формі купівлі-продажу з особистим споживанням їжі, і перш за все, забезпечують життєві потреби населення їжею.

Бухгалтерський облік та звітність у торгівлі здійснюються відповідно до принципів, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», прийнятими Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, Національним планом рахунків для обліку активів, капіталу, зобов'язань зобов'язань та господарських операцій підприємств та організацій, законодавчих та регулюючих активів з урахуванням.

Методологічні засади формування в обліку інформації про витрати підприємств та їх розкриття у фінансовій звітності сформульовано в національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Затверджений наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 та від 31.12.1999. № 318.

Групування витрат торгових підприємств за об'єктом витрат наведено в таблиці 1.

Витрати - це зменшення економічної вигоди у вигляді розпорядження активами або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу шляхом його вилучення або розподілу між власниками). Відповідно до наказу Міністерства економіки та європейської інтеграції України про витрати на торговельну діяльність № 145 від 22 травня 2002 року затверджено «Методичні рекомендації щодо

формування складу видатків та порядку їх планування у торговельній діяльності».

Витрати - важлива категорія, яка характеризує фінансові результати діяльності підприємства. Витрати виражаються у споживанні грошових активів, зовнішніх послуг, робочої сили, а також у веденні бізнесу в певний час з метою досягнення економічної вигоди. Виходячи з цього, можна визначити наступні ознаки витрат: їх вартість надійно встановлюється протягом звітної періоду та їх виникнення пов'язане з ймовірним зниженням економічних вигод. Синтетичний облік витрат на торговельну діяльність ведеться на активних рахунках 9 класу Схеми рахунків обліку: 90 «Собівартість продажу», субрахунок 902 «Вартість реалізованих товарів».

У цьому контексті обґрунтування рішень щодо управління витратами тісно пов'язане з процесами обліку та аналізу. Важливість якісного обліку та аналізу витрат для прийняття ефективних рішень керівництвом підприємств в Україні, особливо в сучасних умовах динамічних змін внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, під впливом необхідності забезпечення простоти сприйняття облікової та аналітичної інформації широким колом зацікавлених осіб (власниками, інвесторами, органами державного контролю тощо), потребує пошуку шляхів забезпечення ефективності обліку та аналізу витрат. Одним із найважливіших та найефективніших із них, як свідчить світова практика, є використання міжнародних стандартів у вітчизняній бухгалтерській та аналітичній практиці.

Стандарти бухгалтерського обліку об'єктивно висвітлюють поточні питання бухгалтерської та аналітичної практики в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, пов'язані з визнанням подій та операцій, їх вимірюванням (оцінкою) та поданням фінансової звітності, а також додатковою інформацією в примітках та поясненнях.

Міжнародні стандарти фінансової звітності містять достатньо чіткі вимоги та встановлюють певні принципи, важливі для формування ефективної системи обліку та аналітики в діяльності підприємств, зокрема щодо обліку та аналізу витрат на діяльність. Застосування міжнародних стандартів, впровадження яких в Україні посилюється та підтримується на державному рівні, але ще не набуло широкого поширення, вимагає певних практичних рішень для вдосконалення бухгалтерської та аналітичної практики вітчизняних підприємств, що дозволить здійснити якісну обробку даних для аналізу фінансової звітності.

Тому проблеми обліку витрат у вітчизняній практиці полягають насамперед у тому, щоб забезпечити більш детальну спрямованість витрат ресурсів підприємства та врахувати галузеву специфіку діяльності підприємств. Важливо, як і у випадку обліку доходів, збільшити свободу підприємств у формуванні структури звітності, цілком можливо відповідно до принципів міжнародних стандартів фінансової звітності, якими декларативно керується

Україна, та усунути непотрібне інформація звітності, не має облікової вартості (облік не ведеться або значення за рядком завжди дорівнює нулю). Для України досвід застосування міжнародних стандартів фінансової звітності є важливим елементом забезпечення повноти, об'єктивності та актуальності інформації для підготовки аналітичних звітів про результати діяльності підприємств, особливо цінних через потребу в Україні забезпечити та посилити відкритість економіки до іноземних інвесторів.

Інформація про витрати відповідно до фінансової звітності підприємств, адаптована до специфіки діяльності цих підприємств, є одним з ключових елементів, за яким потенційні інвестори мають можливість оцінювати вітчизняні підприємства з точки зору їх інвестиційного потенціалу та реального значення. Ця інформаційна прозорість та зручність сприйняття інформації іноземними інвесторами, які забезпечуються саме завдяки широкому розповсюдженню міжнародних стандартів фінансової звітності, як показав досвід іноземних підприємств, є важливим фактором конкурентоспроможності українських підприємств у міжнародному масштабі бізнес-середовище, отже, - необхідна умова економічного зростання країни, покращення добробуту та поліпшення життєвого рівня її громадян. У цьому сенсі особливу увагу слід приділити пошуку шляхів надання керівництву вітчизняних підприємств найповнішої, найбільш об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 (зі змінами та доповненнями) // В.М. Пархоменко. Бухгалтерський облік в Україні. Нормативи. Коментарі. Ч.9. – Луганськ: Футура, 2006. – 672с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318 (зі змінами та доповненнями) // В.М. Пархоменко. Бухгалтерський облік в Україні. Нормативи. Коментарі. Ч.9. – Луганськ: Футура, 2006. – 672с.
3. Інструкція про застосування книжково-журнальної форми бухгалтерського обліку в організаціях і підприємствах споживчої кооперації – К.: ДІА, 2002. – 214с.
4. В.Озеран, П.Куцик, А. Волошин. Бухгалтерський облік у споживчій кооперації: навч. посіб – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2008. – 660с.

Мирончук З.П., к.е.н., доцент

Ціцька Н.Є., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

СУТНІСТЬ І ОБЛІК ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ЇХ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Функціонування підприємства – це складний динамічний процес, що є результатом неперервного циклічного руху грошових потоків. Грошовий потік є результатом трьох основних груп діяльності: операційна діяльність, інвестиційна діяльність та фінансова діяльність.

Термін «грошовий потік» - cash-flow (англ.) - з'явився в іноземній літературі по фінансовому аналізу та фінансовому менеджменту наприкінці 50-х років минулого сторіччя. Початково термін використовувався виключно у процесі визначення вартості фінансових активів та оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів. Пізніше грошові потоки набули значно ширшого значення та використання у фінансовій практиці. Останнє було зумовлено поступовим переходом від всебічного дослідження показників прибутковості до розгляду ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, тощо. Тобто визначальним етапом у розвитку економічної категорії «грошовий потік» став перехід до вирішення дилеми «ризик-прибутковість» як запобіжника ймовірного банкрутства та фінансового краху.

Зважаючи на те, що готівкою наші зарубіжні колеги і партнери називають не лише ті гроші, які тримають в руках, тобто касу (cash), а всі без винятку грошові надходження й оплати, що проходять за касовими (готівковими) і банківськими (безготівковими) рахунками підприємства, ми також називатимемо cash-flow весь грошовий потік. "Живі гроші" – такий термін неофіційно використовують у вітчизняній практиці. До "живих грошей" відносять усі надходження і перерахування, що не є бартерним обміном чи тимчасовими боргами, зарахованими до обсягів реалізації чи авансів виданих (дебіторська заборгованість) або неоплачених витрат чи отриманих авансів (кредиторська заборгованість).

Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства і реалізації його попиту на кошти. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають грошові потоки кожного окремого суб'єкта господарювання.

Основними завданнями обліку грошових коштів є:

- виконання операцій з грошовими коштами за розрахунками з постачальниками, покупцями;
- контроль за дотриманням касової і розрахункової дисципліни;

- своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з руху грошових коштів, щоденний контроль за збереженням готівки і цінних паперів у касі підприємства;
- інвентаризація грошових коштів і відображення її результатів на рахунках бухгалтерського обліку;
- надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період.

Необхідність в організації обліку, контролю та економічного аналізу грошових потоків на підприємствах обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління, що стоять на рівні проблеми виживання окремих підприємств, галузей і виходу із кризового стану економічної системи в цілому.

Класифікація грошових потоків відповідно до МСБО 7 "Звіт про рух грошових потоків" вимагає від суб'єкта господарювання подати звіт про рух грошових коштів як складову частину його первинної фінансової звітності. Звіт про рух грошових коштів класифікує та подає грошові потоки під трьома заголовками: (I) Операційна діяльність, (II) Інвестиційна діяльність та (III) Фінансування діяльності.

Операційна діяльність може бути представлена двома різними способами. Перший - це прямий метод, який показує фактичні грошові потоки від операційної діяльності - наприклад, надходження від клієнтів та платежі постачальникам та персоналу. Другий - це непрямий метод, який приносить дохід отриманий від оподаткування операційного прибутку. За обома цими методами сплачені відсотки та сплачені податки подаються як грошові відтоки, що віднімаються з грошових коштів, отриманих за операції.

Грошові потоки інвестиційної діяльності - це ті, що стосуються необоротних активів, включаючи інвестиції. Прикладами інвестування грошових потоків є витрачання грошових коштів на придбання та продаж основних засобів, виручка від продажу необоротних активів та будь-які грошові доходи, отримані в результаті інвестицій.

Інформація про здійснені підприємством протягом звітного періоду операції, що узагальнена та згрупована у відповідних облікових реєстрах, після перевірки та коригування переноситься в бухгалтерську (фінансову) звітність.

На рис. 1 представлено взаємозв'язок Звіту про рух грошових коштів з Балансом (Звітом про фінансовий стан) підприємства.

Звіт про рух грошових коштів відрізняється від звіту про прибутки та збитки тим, що відображає фактичні грошові кошти в касі, а не заборгованість (дебіторська заборгованість). Його метою є відображення інформації про використання фінансових ресурсів, щоб допомогти керівництву здійснити оцінку ліквідності компанії.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала весь комплекс питань, що відображають всі сторони цієї категорії.

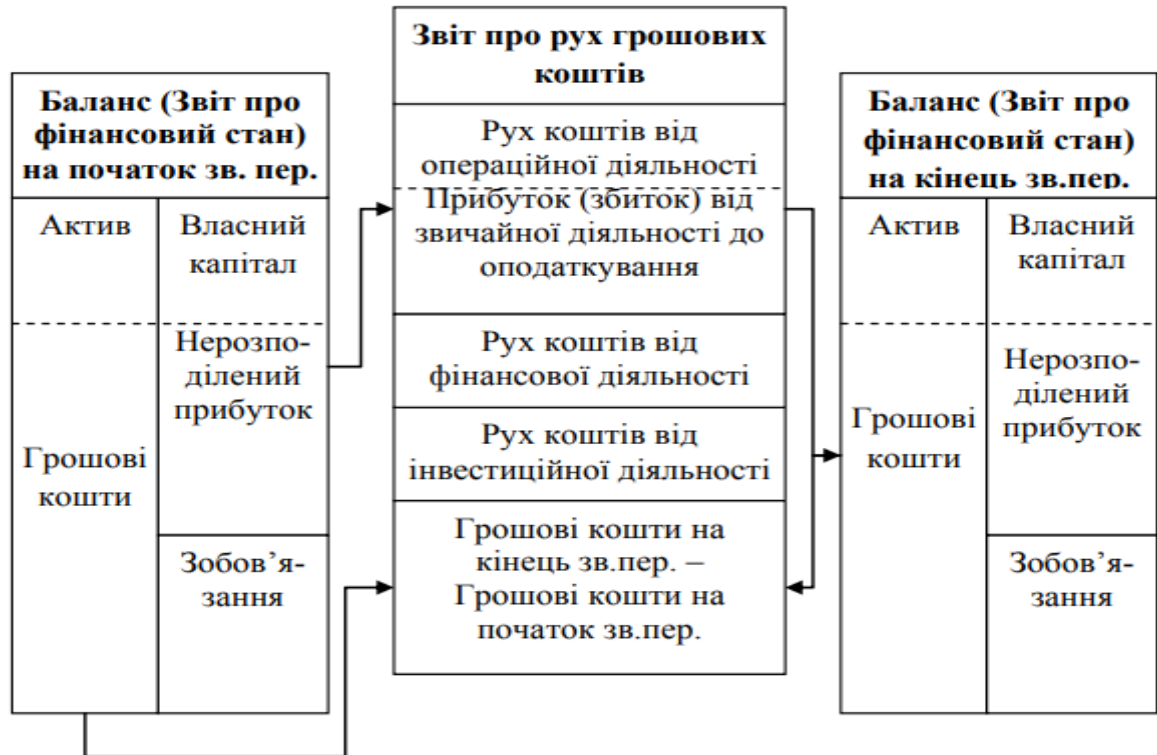

Рис. 1. Взаємозв'язок Звіту про рух грошових коштів з Балансом (Звітом про фінансовий стан) підприємства

За допомогою результатів аналізу грошових потоків і контрольних заходів, здійснених на підприємстві з приводу виявлення відхилень в обліку касових і розрахункових операцій, можна знайти нові раціональніші шляхи використання грошових коштів; запропонувати заходи з мінімізації негативних та оптимізації позитивних грошових потоків; визначити наявність і стан власної заборгованості перед кредиторами та вживати певних заходів з її усунення; встановити проблемні ділянки в управлінні дебіторською заборгованістю.

Список використаних джерел

1. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Нацбанку України від 15.12.2004 р. № 637 (zareestrovano в Мін'юсті України 13-01.2005 р. за № 40/10320, за текстом - Положення № 637) із наступними змінами та доповненнями [Електронний ресурс] : Режим доступу http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T312500.html.

2. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 21 січня 2004 року за № 22 (zareestrovano в Міністерстві юстиції

України 29 березня 2004 р. за №377/8976) [Електронний ресурс] : Режим доступу http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T312500.html.

3. Ткаченко Н. М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського обліку / Н. М. Ткаченко. – К.: А.С.К., 2009. – 352 с.

4. Гранова Р. О. Грошові кошти. Розрахунки: Бухгалтерський облік / Р. О. Гранова. – К. : ЦУЛ, 2010. - 207с .

Павлюк В. А., студентка
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Стійкість і потужність економічної системи будь-якої держави значною мірою залежать від рівня фінансової безпеки підприємств-резидентів. Водночас рівень фінансової безпеки підприємств перебуває під постійним впливом як внутрішніх, так і зовнішніх загроз, серед яких, передусім, необхідно виділити економічну нестабільність у державі. Вона, зокрема, проявляється через погіршення основних макроекономічних показників: зниження обсягу ВВП, зростання рівня безробіття, темпів інфляції та девальвації національної валюти. Наслідки вищезазначених проявів економічної нестабільності суттєво відбиваються на показниках фінансового стану підприємств, що, в свою чергу, призводить до зниження рівня їх фінансової безпеки. Виходячи з цього, зростає актуальність здійснення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності. Наслідки такого управління позитивно відобразяться не тільки на рівні фінансової безпеки підприємств, а й на строках стабілізації економіки.

Система управління фінансовою безпекою підприємства являє собою впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдину функціональну цілісність, призначену для встановлення та підтримки оптимального рівня фінансової безпеки. Від злагодженості взаємодії даних елементів значною мірою залежать успішність і ефективність функціонування системи управління фінансовою безпекою підприємства [1].

Фінансова безпека підприємства може порушуватися внаслідок впливу різного роду загроз. Такими загрозами є наявні чи потенційно можливі явища або чинники, що створюють небезпеку для реалізації фінансових інтересів підприємства. Однією із суттєвих загроз фінансовій безпеці підприємств є економічна нестабільність у державі. Узагальнення основних наукових підходів до сутності цього поняття дозволило сформулювати авторське визначення економічної нестабільності як стану розбалансованості економічної системи

держави, що характеризується коливанням макроекономічних показників і нездатністю оперативно реагувати на вплив екзогенних і ендогенних факторів унаслідок порушення існуючих у даній системі взаємозв'язків [2].

Аналіз теоретичних досліджень, щодо визначення сутності та змісту поняття «управління економічною безпекою» виявив його багатоаспектність, що проявляється в об'єктному, суб'єктному та інструментальному аспектах. Об'єктний аспект економічної безпеки фокусує увагу на вивченні об'єктів системи, що є найважливішими для неї з точки зору її життєдіяльності та безперервного функціонування й тому потребують певного захисту. До таких об'єктів дослідники відносять можливості щодо досягнення цілей та дотримання цінностей підприємства – інтереси, ресурси та процеси їх використання. Такий погляд на управління економічною безпекою відповідає ресурсному підходу, а дотримання балансу інтересів підприємства з його цілями – інституціональному.

Спираючись на результати оцінювання, а також виходячи з положення про те, що система управління економічною безпекою повинна бути інтегрована у процеси функціонування та розвитку підприємства, розроблено методичний підхід до управління економічною безпекою підприємства та інструментарій управління, напрями формування якого відповідають стратегічним цілям підприємства та визначеній конфігурації економічної безпеки підприємства – «інтереси», «фінансово-економічна стійкість», «ефективна функціональність» «організаційна адаптивність», «стратегічна компетентність». Такими заходами є: створення системи узгодження інтересів підприємства; діагностика фінансово-економічної стійкості підприємства; розробка профілю захисту реалізації стратегічних планів розвитку; розробка процедур технологічного контролю та моніторингу підприємства; формування політики інформаційної та кадрової безпеки підприємства.

Список використаних джерел

1. Могиліна Л. А. Методичні аспекти оцінки рівня економічної нестабільності як фактора негативного впливу на фінансову безпеку промислових підприємств / Л. А. Могиліна // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2013. – Вип. 37. – С. 305–318.

2. Ярошенко О. Ф. Формування системи економічної безпеки підприємства / О. Ф. Ярошенко // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні погляди розвитку економіки: новації, проекти, гіпотези» (Дніпропетровськ, 30-31 березня 2012 р.). – Дніпропетровськ : НО «Перспектива», 2012. – С. 106–109.

Пахомова В.І., магістр
Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

ПРОГНОЗУВАННЯ ЯК ЧАСТИНА АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Актуальність проблематики антикризового фінансового управління підприємством визначається потребою в новітніх науково-обґрунтованих методах управління економічними процесами. Реалізація сучасної концепції антикризового управління дозволить підприємствам зменшити розмір можливого збитку, знизити ймовірність виникнення нових кризових ситуацій, активізувати потенціал протидії кризовим явищам, поліпшити адаптаційні можливості підприємств і зміцнити їх конкурентні позиції на ринку. Суть антикризового фінансового управління полягає в застосуванні різних фінансових інструментів і механізмів з метою подолання кризового стану підприємства. Антикризове фінансове управління можна здійснювати як на етапі попередження кризи, так і під час кризи.

Можливий наступ банкрутства є такою стадією фінансової кризи, на якій підприємство вже не може здійснювати фінансове забезпечення своєї господарської діяльності. При цьому непрогнозований процес втрати потенціалу розвитку підприємства стає загрозою для його подальшого існування. У результаті прогнозування отримують ідентифікацію поточного стану підприємства, у тому числі опис проблеми і картину майбутнього, яку можна використовувати як основу при антикризовому плануванні. При цьому використовуються як досвід, накопичений у минулому, так і поточні гіпотези щодо майбутнього з метою його визначення.

Процес прогнозування можна представити як технологію розробки моделей розвитку організації. Прогнозні оцінки мають імовірнісний характер, але мають певну вірогідність. Мета прогнозування – отримати науково обґрунтовані варіанти тенденцій розвитку підприємства (показників його стану) у часі і просторі. Антикризове прогнозування має одну спільну мету – виявлення зв'язків між минулим і майбутнім, між інформацією про негативні процеси в контрольований період часу і характером протікання цих процесів у подальшому. Від того, наскільки точно описані досліджувані зв'язки, залежить точність прогнозування. На ефективність прогнозування впливають такі умови:

- 1) обсяг і якість інформації щодо прогнозованого процесу;
- 2) чіткість формулювання завдання прогнозування;
- 3) обґрунтованість вибору методів прогнозування;
- 4) наявність необхідних обчислювальних засобів і обчислювального апарату відповідно до обраних методів;
- 5) рівень кваліфікації і професійного досвіду менеджерів .

Для антикризового прогнозування тенденцій розвитку організації застосовують наступні прогнозні моделі: SWOT-аналіз, SPACE-метод, матриця BCG та інші [1, с.83].

Основна функція наукового прогнозування полягає в пошуку найбільш ефективних шляхів розвитку організації на основі всебічного ретроспективного аналізу та вивчення тенденцій зміни стану організації. Правильно підібрані засоби прогнозування значно покращують якість прогнозу, оскільки:

- 1) забезпечують функціональну повноту, достовірність і точність прогнозу;
- 2) зменшують часові та матеріальні витрати на прогнозування;
- 3) різноманітність видів господарської та економічної діяльності обумовлює застосування значної кількості методів розробки прогнозів.

На практиці до уваги зазвичай приймаються два найбільш важливі критерії – витрати і точність. Слід з'ясувати, скільки коштів виділено на підготовку прогнозу, яким чином можна мінімізувати витрати, яка ціна помилкових результатів і наскільки великий ризик прийняття рішень. Кращий прогноз, як правило, являє собою оптимальне поєднання точності і вартості.

На практиці розроблені та апробовані різні технології прогнозування, однак відсутність необхідного методологічного забезпечення інтеграції прикладних знань з прогнозування для різних наук і дисциплін, недостатні комплексні дослідження науково-розумової діяльності людини не дозволяють забезпечити цілісну, струнку систему знань, рекомендацій з прогнозування. У зв'язку з цим існують різні класифікації методів прогнозування, в тому числі в антикризовому управлінні. Умовно методи прогнозування можна поділити на:

- 1) кількісні методи, які базуються на інформації, яку можна отримати, знаючи тенденції зміни параметрів або маючи статистично достовірні залежності, що характеризують діяльність організації (статистичний, регресійний аналіз та інші);
- 2) якісні методи, що засновані на судженні, досвіді, компетенціях фахівців в області прийнятих рішень (методи експертних оцінок, мозковий штурм, Дельфі, інтерв'ю та інші) [3, с. 165].

Розподіл методів прогнозування на кількісні і якісні можна простежити на прикладі визначення ймовірності банкрутства підприємства. Перші засновані на дослідженні кредитоспроможності організації на основі фінансових показників (ліквідність, платоспроможність, рентабельність), другі – на вивченні окремих характеристик, притаманних бізнесу, який рухається у напрямку до банкрутства. У зарубіжній практиці найбільшого поширення набули модель американського економіста Е. Альтмана, модель Гордона, Л. В. Спрінгейта, модель британських вчених Таффлера і Тішоу [2, с. 235]. Зарубіжні моделі прогнозування ймовірності банкрутства підприємства мають певні обмеження для застосування в Україні, які виражаються в наступному:

- 1) нерозвинений фондовий ринок не дає можливість оцінити ринкову вартість підприємства;
- 2) неефективне податкове законодавство змушує підприємства приховувати свій прибуток;
- 3) нормативне забезпечення бухгалтерського обліку відрізняється від західних.

У зв'язку з цим побудова моделей прогнозування банкрутства, подібних західним, для українських підприємств є проблематичною, в тому числі через нестабільність нормативної бази банкрутства і відсутність повноцінної статистики банкрутств. Таким чином, існуючі кількісні (фінансові) методики прогнозування кризи на підприємстві характеризуються швидкістю і точністю оцінки, але мають і ряд недоліків:

- 1) фінансові моделі не передбачають виявлення ранніх кризових симптомів. Вони констатують факт наявності проблем і не можуть обґрунтувати стратегічний горизонт прогнозування через вплив великої кількості важко формалізованих факторів на підприємстві;
- 2) за кількісними моделям важко визначити причини кризової ситуації;
- 3) різні моделі можуть давати різні результати, які можуть дезорієнтувати менеджерів;
- 4) фінансові показники мають однозначний характер, і якщо вони нижче певного нормативу, підприємство отримує вирок – криза.

На будь-якому підприємстві завжди знайдеться ряд явних недоліків, які необхідно правильно інтерпретувати в помилки. Далі на основі аналізу скоєних помилок виявляються симптоми наближення банкрутства через комплекс показників як кількісного (погіршення фінансових показників), так і якісного характеру. Управлінську кризу можна визначити або спрогнозувати в найближчому майбутньому за якісними характеристиками, тобто без будь-яких цифрових показників і звітності, на основі таких ознак, як відсутність або формальний підхід до написання бізнес-планів, планів доходів і витрат, планів продажів, відсутність мотиваційно-стимулюючих систем, наявність заборгованості по заробітній платі, висока плінність кадрів.

Таким чином, якщо проблема кількісних моделей прогнозування банкрутства складність визначення причин кризової ситуації, то важливий недолік якісних моделей – це розмитість критеріїв, їх недетермінованість і невизначеність. Тому залишається актуальною розробка сучасних прогнозних моделей в сфері банкрутства підприємств.

Список використаних джерел

1. Воронкова Т.Є. Формування системи антикризового управління підприємством у сучасних умовах господарювання. Економіка та держава. 2017. № 5, С. 82–84.

2. Колошко Н.В. Оцінка ймовірності банкрутства як метод прогнозування фінансового стану підприємства. Економічні науки. 2019. № 33, С. 231–236.

3. Пономаренко, Т. В. Прогнозування ймовірності банкрутства в контексті оцінювання економічної стійкості підприємства. Економічна думка. 2016. № 2, С. 160–168.

Пелехацький Д.О., студент
Поліщук О.Т., доцент
ДонНУ імені Василя Стуса

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ

На сучасному етапі розвитку суспільства, одним з найбільш поширених, зручних і доступних способів здійснення регулярних грошових розрахунків вважається безготівкова форма здійснення платежів / переказів.

Банки та інші кредитно-фінансові установи, які здійснюють розрахунково-касове обслуговування своїх клієнтів, активно стимулюють широке використання безготівкових коштів, роблячи його більш дешевим і комфортним. Знижуються розміри комісій, поширюються і заохочуються розрахунки пластиковими картами.

Активно впроваджуються і стрімко розвиваються прогресивні технології дистанційного керування безготівковими платежами (наприклад, онлайн-банкінг, клієнт-банк). Все це сприяє поширенню безготівкових розрахунків серед юридичних / фізичних осіб.

Безготівковий спосіб розрахунку доступний сьогодні широкому колу суб'єктів - організаціям, приватним підприємцям, звичайним фізичним особам. Внаслідок виникає проблема його контролю та аудиту.

Проблему контролю та аудиту безготівкових розрахунків досліджували такі науковці, як Видріна І. П., Панкова А.В., Коблянська О. І., Бабенко О. С. та багато інших.

Метою дослідження є розробка науково-обґрунтованих рекомендацій і пропозицій щодо удосконалення аудиту безготівкових розрахунків.

Відповідно до Інструкції «безготівкові розрахунки» - перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Ці розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді [1].

Безготівкові розрахунки здійснюються за типовими банківськими документами на паперових носіях або в електронному вигляді. Передбачені наступні банківські документи, які визначають форму безготівкових розрахунків: платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, платіжні вимоги, акредитиви, розрахункові чеки, тощо.

Наприклад, акредитивна форма розрахунків передбачається окремим договором. Вона забезпечує безперечну оплату шляхом бронювання суми на окремому акредитивному рахунку. Такий вид акредитиву називається покритим. Його сума перераховується з поточного рахунка. Непокритий акредитив – це акредитив, оплата за який, при тимчасовій відсутності коштів на рахунку платника, гарантується за рахунок банківського кредиту.

Для оформлення акредитиву виписується і направляється банку заява на акредитив. Кошти заявника при цьому бронюються на аналітичному рахунку «Розрахунки за акредитивами» балансового рахунка № 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті» [2].

Безготівковий спосіб грошових платежів характеризується як явними перевагами, так і певними недоліками.

Таблиця 1. Характеристика безготівкових розрахунків

Переваги	Недоліки
Мало залежні від часу доби, відстані, геолокації.	Наявність великої кількості реквізитів при оформленні платіжних документів.
Низька вартість обслуговування (порівняно з готівкою).	Помилкове заповнення платіжних документів може призвести до проблем з здійсненням оплати.
Зручно для юридичних осіб. Відсутність жорстких нормативних вимог до оформлення, організації, бухобліку (порівняно з готівковими розрахунками, які передбачають дотримання норм касової дисципліни).	Для виконання безготівкових транзакцій завжди потрібен певний час (встановлений регламентом банку виконавця).
Зручно й вигідно для фізичних осіб, які розраховуються пластиковими картками	Учасники безготівкових розрахунків сильно залежать від банків, що їх обслуговують (фінансових установ).

Тому, розпочинаючи аудит обліку грошових коштів на поточному та інших рахунках у банку, слід розробити детальну програму аудиторської перевірки, яка повинна включати такі питання:

– установлення кількості поточних, розрахункових та інших рахунків в установах банку, відповідності господарських операцій, які відображаються на вказаних рахунках, чинному законодавству;

– перевірка повноти і своєчасності оприбуткування грошових коштів, що надійшли на рахунки підприємств, своєчасності перерахування податків до бюджету й обов'язкових платежів;

– перевірка правильності кореспонденції рахунків за банківськими операціями.

Джерелами інформації аудиту розрахункових операцій є первинні документи та облікові реєстри по обліку розрахунків з постачальниками, покупцями, різними дебіторами та кредиторами, розрахунки по претензіям і т.д.

Вивчають також відповідні журнали-ордера і відомості журнально-ордерної форми обліку, баланс та інші фінансові звіти. Особливої уваги потребує перевірка облікових даних про вартість матеріалів, що знаходяться в дорозі, якщо вони оплачені, але не надійшли до кінця місяця на підприємство[3].

Насамперед аудитор перевіряє правильність відкриття рахунку в комерційному банку. Наступним етапом аудиту є перевірка правильності ведення аналітичного й синтетичного обліку за кожним із відкритих у комерційних банках рахунком. Аудитор встановлює підтвердження кожної операції, яка відображена у виписці з особового рахунку в банку, первинними документами. Така взаємна перевірка має поєднуватися з контролем за банківськими документами. У процесі перевірки аудитор звертає особливу увагу на правильність оформлення первинних документів, відповідність назви платежу фактично проведеній господарській операції, а також на додатки до первинних документів та договори, положення тощо.

При перевірці правильності відображення у бухгалтерському обліку банківських операцій аудитор повинен пам'ятати про типові порушення, можливі у процесі ведення банківських операцій [4].

Отже, аудитор має виявити також незаконні дії, фальсифікації виписок банківських рахунків та записів цих операцій в облікові реєстри.

Висновок. Безготівкові форми платежу невласлива наявність суттєвих лімітів при отриманні / сплаті коштів і, що особливо важливо, дозволяють уникнути ряду незручностей, пов'язаних з повсякденним використанням готівки.

Безготівкова оплата часто виявляється більш кращою для господарюючих суб'єктів, в той час як обсяг готівкових операцій в діловій сфері характеризується жорсткими нормативними обмеженнями і відчутно скорочується.

Тому, результати дослідження можуть бути корисні при здійсненні облікового аудиту та перевірці правильності відображення даних у бухгалтерському обліку, руху грошових коштів на поточних рахунках, виявлені

та перешкоджанні реалізації незаконних дій пов'язаних з грошовими махінаціями.

Список використаних джерел

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова від 21.01.2004 р. №22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (дата звернення: 18.02.2020).
2. Облік грошових коштів на інших рахунках у банку. 2020. URL: <https://olgacim77.wixsite.com/gvrauoblik/9-3-1> (дата звернення: 18.02.2020).
3. Видріна І. П., Панкова А.В. Облік безготівкових форм розрахунків. *Матеріали XI Всеросійської молодіжної науково-практичної конференції*. 2019. С. 106-110.
4. Коблянська О. І., Коблянська Г. Ю., Бабенко О. С. Облік і аудит операцій на поточному рахунку. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «ModernEconomics», №7. 2018. С. 77-84.

Поляк Д.М., студентка

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЗАВДАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У вітчизняній та зарубіжній практиці існують різні підходи щодо побудови системи показників фінансового стану підприємства. На основі абсолютних показників фінансової звітності можна розрахувати більше 200 відносних аналітичних показників, які можуть використовуватись при аналізі фінансового стану, однак на практиці використовується не більше 80-ти коефіцієнтів. Загалом при виділенні основних показників фінансового стану підприємства з усієї сукупності коефіцієнтів необхідно керуватись принципом максимальної інформативності, а групувати коефіцієнти відповідно до певного аспекту діяльності підприємства, який вони дозволяють описати.

Наразі існує ряд моделей, які дозволяють отримати інтегральний показник для оцінки фінансового стану, зокрема існує ряд методів оцінки ймовірності банкрутства, найвідомішою з яких є модель Альтмана, розроблена ще в США ще в 1950-1970 роках і не може враховувати особливості сучасної економічної ситуації в Україні.

Звичайно, що проведення комплексної оцінки фінансового стану підприємства за допомогою методів інтегральної оцінки має певну мету. Її можна інтерпретувати наступним чином: у найстисліші строки розрахувати окремі показники фінансового стану та інтегральний показник на основі обраної математичної моделі комплексного фінансового дослідження

операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства-об'єкта дослідження, ідентифікувати фактичні результати та обґрунтувати прогностичний тренд розвитку фінансового стану суб'єкта господарювання у коротко- або довгостроковому періодах.

Таким чином, завданнями комплексної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства є:

- підвищення науково-економічної обґрунтованості бізнес-планів, бізнес-процесів і нормативів у процесі їх розробки;
- об'єктивне і всебічне дослідження виконання бізнес-планів, бізнес-процесів і дотримання нормативів;
- визначення ефективності використання трудових та матеріальних ресурсів;
- виявлення і вимір внутрішніх резервів на всіх стадіях виробничого процесу;
- перевірка оптимальності управлінських рішень.

Отже, проведення комплексної інтегральної оцінки фінансового стану підприємства має лаконічно дати відповідь на запитання яким є фінансовий стан підприємства в цілому з метою ідентифікації загрози виникнення кризовий явищ.

Рубай О.В., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

У системі управління сучасними підприємствами в умовах сьогодення найбільш складною і відповідальною ланкою є управління фінансами. Як відомо, фінансові відносини знаходяться в суворій послідовності і підпорядкованості елементам розвитку суспільства від простих відносин до більш складних. Однак ефективність фінансового менеджменту сьогодні переживає не найкращі часи через низку об'єктивних причин, а саме: фінансову кризу, яка охопила практично всі галузі економіки, економічні труднощі становлення ринкових відносин, формування нормативно-правової бази, підготовки кадрів для роботи в кризових економічних умовах і ін..

Фінансовий менеджмент, виступаючи складовою загального менеджменту підприємства, відіграє одну з найважливіших ролей у його життєзабезпеченні. Він дозволяє координувати і підвищувати результати всіх складових загального менеджменту суб'єкта господарювання, підтримувати високі темпи виробничого розвитку, забезпечувати постійне зростання

власного капіталу, ресурсного потенціалу, суттєво підвищувати конкурентну позицію на ринку, забезпечувати стабільний економічний розвиток в стратегічній перспективі.

Оснoву управління у фінансовому менеджменті являє грошовий оборот. Він передбачає розробку раціональної фінансової стратегії і тактики підприємства на основі аналізу фінансової звітності та оцінки прогнозованих грошових потоків, з метою досягнення поставленої мети і максимізації прибутку. Недооцінка ролі фінансового менеджменту в управлінні грошовими потоками призводить до зниження прибутковості та збільшення частки збиткових підприємств [1, с.12]. Фінансовий менеджмент вивчає всі грошові потоки підприємства, які здатні вплинути на формування капіталу підприємства в умовах нестабільного ринку, де фінансові ризики нескінченні.

Фінансовий менеджмент, по-перше: вид професійної діяльності, спрямованої на управління фінансово-господарським функціонуванням підприємства на основі використання сучасних методів і є одним з ключових елементів всієї системи сучасного управління, який має особливе, пріоритетне значення для сьогоdnішніх умов економіки; по-друге: мистецтво управління фінансовою діяльністю підприємства, тобто фінансовий менеджмент розглядається як мистецтво розробки, відбору та реалізації фінансових рішень із врахуванням дії всіх можливих чинників, визначення впливу внутрішнього та зовнішнього середовищ, прогнозування можливих загроз та ризиків, оцінки їх рівня та характеру впливу на фінансову безпеку суб'єкта господарювання з метою досягнення визначених цілей та реалізації завдань [2, с. 385].

На основі фінансового менеджменту здійснюється управління усією фінансово-господарською діяльністю підприємства, формування і використання усіх видів його фінансових ресурсів із застосуванням методів та важелів фінансового механізму.

І по-третє: як наука, фінансовий менеджмент, дозволяє керівництву підприємства знайти відповіді на найактуальніші питання, які виникають в процесі діяльності, а саме:

- який обсяг фінансових коштів необхідно затратити підприємству, щоб забезпечити безперебійний процес виробництва та успішну реалізацію своєї продукції на ринку з постійно мінливими умовами зовнішнього середовища;

- як оптимізувати джерела фінансування успішної діяльності, чи будуть вони позиковими або власними коштами підприємства, в якому співвідношенні вони повинні бути, щоб підприємство змогло розвиватися;

- як правильно вести господарську діяльність підприємства, щоб вона була рентабельною, активи нарощувалися, капітал використовувався за призначенням, платоспроможність і фінансова діяльність були стійкими, доходи росли;

- як забезпечити зниження чи уникнення ризиків підприємства, які постійно виникають в будь-якій сфері господарювання.

У практичному ж використанні фінансовий менеджмент пов'язаний з управлінням різними фінансовими активами, кожен з яких вимагає використання відповідних прийомів управління і обліку специфіки відповідної ланки фінансового ринку. Тому фінансовий менеджмент можна розглядати як складний управлінський комплекс який являє собою механізм управління організацією, та орієнтований на швидкі зміни, що відбуваються в ринковому середовищі. Необхідно відмітити, що даний механізм управління фінансами повинен бути гнучким, за рахунок цього він відіграє важливу роль в діяльності підприємства, так як здатний максимально швидко і якісно пристосувати роботу суб'єкта господарювання в залежності від умов зовнішніх і внутрішніх факторів. Фінансовий менеджмент передбачає активне використання сучасних ресурсів суспільства і ринку таких як, інформаційні технології, сучасні управлінські рішення, інновації і ін., що робить підприємство більш конкурентоспроможним.

Отже, роль фінансового менеджменту на підприємстві велика, грамотне управління фінансами, розподіленими між трьома основними напрямками діяльності (операційна, інвестиційна і фінансова), дозволяє підприємству досягти намічених цілей і можливостей для розвитку.

Список використаних джерел

1. Вдовенко Л.О., Михальчишин М.С., Степовий В.О. . Роль фінансового менеджменту в діяльності підприємств. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»* 2018. № 13(53), С. 11-14.
2. Юрій С. І., Федосова В.М. Фінанси: підруч. за ред. С. І. Юрія. К.: Знання, 2008. 611 с.

Савонік Н.Л., магістрант
Науковий керівник: **Єлізаров І.Г.**, асистент
Криворізький національний університет

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В РИНКОВИХ УМОВАХ

Сьогодні в українському суспільстві стрімкого поширення набуває розуміння необхідності глибокого та всебічного вивчення нових способів і підходів до управління економічними процесами. На сучасному етапі економічних перетворень успіх діяльності суб'єкта господарювання залежить від того, наскільки раціонально й ефективно побудована їх система управління. Значною мірою це стосується управління процесами формування та

використання фінансових ресурсів підприємницьких структур.

Управління фінансами в умовах становлення та розвитку ринкової економіки потребує посиленого наукового обґрунтування управлінських рішень з фінансів.

Система управління фінансами в соціально-економічній сфері має вирішальне значення для її функціонування і розвитку. Дослідженням проблем сутності управління фінансами та фінансового менеджменту займалися наступні вітчизняні та зарубіжні вчені: А. Бабич, В. Базилевич, Л. Баластрик, Н. Бараннікова, І. Бланк, О. Василик, Л. Дробозіна, Г. Кірейцев, Б. Коласс, В. Кудряшов, Л. Павлова, В. Опарін, Н. Самсонов та ін.

В умовах ринкової економіки підприємства, які функціонують, можуть вирішувати в процесі своєї фінансово-господарської діяльності різні завдання і ставити перед собою різну мету.

Метою управління фінансами підприємств, яка полягає в досягненні цілей підприємства, є:

- підтримання і досягнення високого рівня конкурентоспроможності підприємства;
- забезпечення зростання обсягів реалізації продукції;
- максимізація ринкової вартості підприємства;
- забезпечення високих темпів економічного зростання;
- забезпечення високого рівня рентабельності виробничо-господарської діяльності;
- максимізація прибутку підприємства;
- мінімізація витрат тощо [1].

Управління фінансами – складний процес, який представляє собою, єдність управляючої і управляємої систем. Процес управління не однозначний, він включає не тільки управління об'єктами, але і вдосконалення діяльності, організації самих суб'єктів управління.

Об'єктами є різноманітні види фінансових відносин; суб'єктами виступають ті організаційні структури, які здійснюють управління.

Існує три групи об'єктів:

- фінансових підприємств (організацій, закладів);
- страхові відносини;
- державні фінанси;

Їм відповідають такі суб'єкти управління:

- фінансові служби (відділи) підприємств;
- страхові органи;
- фінансові органи та податкові інспекції;

Під час переходу до ринкової системи господарювання зароджується конкуренція як важливий механізм регулювання економічних процесів. Конкурентоспроможність підприємства можна забезпечити

правильною організацією управління фінансами: рухом фінансових ресурсів та фінансовими відносинами. Зміст фінансового менеджменту полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

Отже, фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручка, прибуток, амортизація, оборотні кошти, кредит, бюджет, податки), нормативів, різного роду стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів [2].

Головними завданнями фінансового управління є:

- виявлення фінансових джерел розвитку виробництва;
- визначення ефективних напрямів інвестування фінансових ресурсів;
- раціоналізація операцій із цінними паперами;
- налагодження оптимальних стосунків із фінансово-кредитною системою, суб'єктами господарювання.

Значення управління фінансами підприємств полягає в такій організації роботи фінансових служб, яка дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, інвестувати їх із найбільшим ефектом, проводити прибуткові операції на фінансовому ринку [1].

Таким чином, управління фінансами підприємства забезпечує його господарську діяльність фінансовими ресурсами, вирішує існуючі фінансові суперечності у фінансових відносинах, здійснює контроль за дотриманням фінансової дисципліни і спрямоване на подальший розвиток підприємства, досягнення його стратегічних цілей.

Список використаних джерел

1. Бердар М.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
2. Яцкевич І.В. Фінанси : навч. посіб. / І. В. Яцкевич, О. В. Голинська. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2014. – 316 с.

Солошенко М.М., студентка
Науковий керівник: **Волошенко С.В.**, асистент
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ФІНАНСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Визначне місце у структурі фінансових відносин суспільства як складової фінансової системи займають фінанси підприємства. Фінансова діяльність суб'єкта господарювання відіграє важливу роль у житті та добробуті суспільства та країни в цілому, забезпечуючи формування фінансових ресурсів країни через бюджет і позабюджетні фонди. При цьому важливо розрізняти поняття «фінанси підприємств» та «фінанси суб'єктів господарювання». Остання категорія розширює коло учасників господарських відносин та включає у себе поняття «фінанси підприємств».

Відповідно до статті 333 Господарського кодексу «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання», фінанси суб'єктів господарювання є самостійною ланкою національної фінансово-кредитної системи з індивідуальним кругообігом коштів, що забезпечує покриття витрат виробництва продукції (робіт, послуг) і одержання прибутку [1].

Сутність фінансів суб'єктів господарювання розкривається у сукупності економічно-грошових відносин, що виникають між суб'єктами господарювання. Наприклад, між підприємствами та постачальниками, між підприємствами та різними ланками фінансово-кредитної системи держави, а також всередині самого підприємства між його підрозділами.

Виходячи з цього суб'єктами господарювання можуть бути підприємства та організації, інвестиційні фонди, страхові компанії та банківські установи, а також інші суб'єкти господарювання, які є юридичними особами.

Об'єктом фінансів суб'єктів господарювання є економічні відносини, які пов'язані з рухом коштів, а також з формуванням і розподілом грошових фондів.

Успішна діяльність підприємства залежить від того, наскільки правильно воно використовує свої ресурси, а в умовах сучасного ринку ефективність будь-якого бізнесу залежить не тільки від об'єму ресурсів, що використовуються або були залучені, але, у першу чергу, від результативності управління та ефективності взаємодії між ними.

Управління фінансами суб'єктів господарювання – це система принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів підприємства й організацією обороту його коштів.

Ефективне управління фінансами здійснюється за допомогою проведення фінансового аналізу, планування, обліку, контролю та регулювання грошових

коштів. У сучасних умовах система управління повинна бути саморозвинена. Це сприяє виникненню таких якостей, як гнучкість й адаптивність до змін, орієнтація на інновації, пошук та розробка ідей із залучення інвестицій. Саме зараз ефективна система управління фінансами може стати джерелом додаткових фінансових ресурсів для розвитку бізнесу.

Для оцінки ефективності управління фінансами використовують систему показників, що характеризують зміни структури капіталу підприємства за його розміщенням та джерелами виникнення, ефективністю та інтенсивністю використання, платоспроможністю та кредитоспроможністю, запасом його фінансової стійкості.

На сьогодні вітчизняним суб'єктам господарювання доводиться функціонувати в умовах ризику, нестабільності та непевності, що фінансовий прибуток буде перевищувати витрати, що вони будуть відповідати плану.

На думку Бреуса С.В. та Острової Ю.Г, це відбувається через низку внутрішніх та зовнішніх чинників. До зовнішніх факторів вони відносять девальвацію гривні; високий рівень безробіття; анексію Криму та воєнні дії на Сході України; високий рівень тіньової економіки та інше. Також неможливо не віднести до зовнішніх чинників ситуацію з коронавірусом COVID-19, яка підірвала фінансово-економічний стан усіх суб'єктів господарювання.

До внутрішніх чинників вони відносять неспроможність керівництва підприємств передбачити погіршення фінансового стану підприємств та розробити адекватні заходи для уникнення їх у майбутньому та недопущення банкрутства; зниження обсягів виробництва та реалізації продукції через неефективну фінансово-економічну діяльність підприємств; дебіторська заборгованість підприємств тощо [2].

Отже, фінанси суб'єктів господарювання - це економічні відносини, пов'язані з рухом грошових потоків, формуванням, розподілом і використанням доходів та фінансових ресурсів суб'єктів господарювання у процесі відтворення.

Управління фінансами суб'єктів господарювання представляє собою процес, основною ціллю якого є оптимізація руху та розподіл грошових коштів для досягнення добробуту як підприємства в цілому, так і окремих працівників.

Аби покращити фінансовий стан суб'єктів господарювання у сучасних умовах необхідно розробити комплекс заходів, які можуть бути реалізовані окремими суб'єктами господарювання і державою в цілому. А саме програми щодо зменшення інвестиційного ризику; посилення ролі держави у процесі забезпечення економічної безпеки; можливість більш доступного здобуття вищої освіти та підвищення кваліфікації; впровадження заходів щодо регулювання зайнятості населення та зменшення безробіття; контроль податкової системи держави; зменшення рівня соціальної напруженості тощо.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс] // ВВР. – 2003. – №№18-22. – ст.144 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Бреус С. В., Осетрова Ю.Г. Фінансовий стан вітчизняних суб'єктів господарювання у сучасних умовах та основні напрями підвищення його ефективності / С. В. Бреус, Ю. Г. Осетрова // Економіка та суспільство. – 2017. – № 11. – С. 61-65

Столярчук Н.М., к.е.н, ст.н.с

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Принципово всі джерела фінансових ресурсів підприємства можна представити у вигляді такої послідовності:

- власні фінансові ресурси і внутрішньогосподарські резерви,
- позикові фінансові кошти,
- залучені фінансові кошти (від продажу акцій, пайових та інших внесків членів трудових колективів, громадян, юридичних осіб),
- грошові кошти, централізовані об'єднаннями підприємств,
- кошти позабюджетних фондів, державного бюджету, кошти іноземних інвесторів.

Усі надані в розпорядження ІІ кошти мають ціну, за їх використання треба платити незалежно від джерела їх отримання. Плата за використання ресурсів надається інвестору у вигляді дивідендів для власника підприємства (акціонера), процентних відрахувань для кредитора, який надав грошові ресурси на певний час. В останньому випадку передбачається повернення суми інвестованих коштів. Маючи фінансові ресурси, підприємство завжди має можливість інвестувати їх, тому, мінімальна вартість цих ресурсів – дохід від альтернативного способу їх вкладення. Таким чином, підприємство, вирішує вкласти гроші у власний ІІ, передбачає вартість цього капіталу як мінімум рівну вартості альтернативних вкладень.

Плата власникам підприємства не обмежується дивідендами. Прибуток підприємства, що залишився в розпорядженні власників (після сплати винагороди кредитному інвестору) виплачується у вигляді дивідендів та/або реінвестується в підприємство. При обчисленні вартості власного капіталу необхідно весь грошовий прибуток підприємства (чистий грошовий потік), що залишилася після розрахунків з кредитором розглядати як плату сукупному власнику за надані інвестиції. Структура джерел власних коштів підприємства представлена на рис. 1.

Особливості мобілізації внутрішніх активів у тому, що в процесі капітального будівництва у підприємства можуть утворюватися специфічні джерела, що мобілізуються для підготовки ІІ (будівництва або реконструкції, встановлення обладнання). Механізм мобілізації полягає в тому, що частина оборотних активів підприємства вилучається з основної діяльності (так як ця діяльність може бути уповільнена у зв'язку з капітальним будівництвом) і пускається на фінансування капітального будівництва.

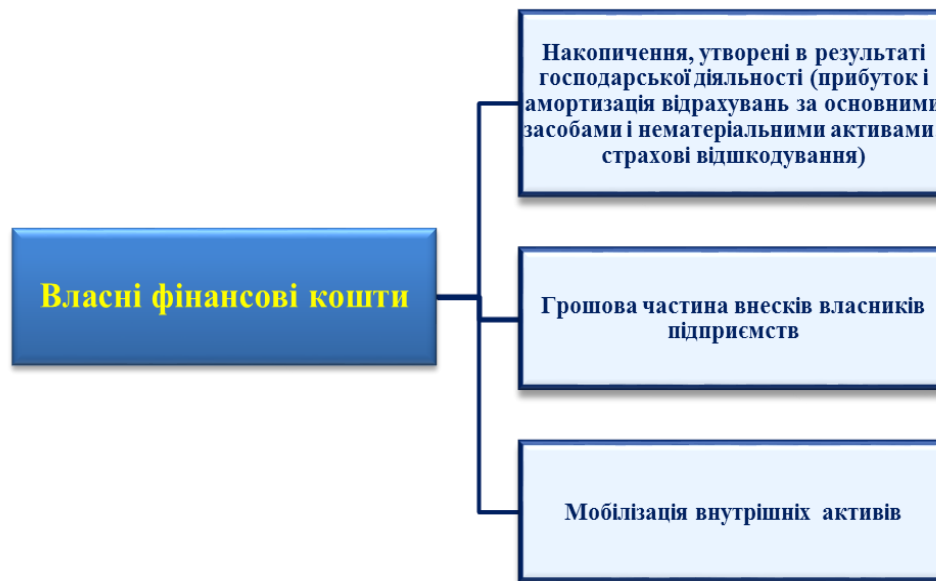

Рис.1. Структура власних фінансових ресурсів*
Примітка.*Побудовано автором на основі [1]

Довгостроковий банківський кредит, розміщення облігацій і позики юридичних осіб є традиційними інструментами позикового фінансування. Сутність лізингу полягає в тому, що якщо підприємство не має вільних коштів на покупку устаткування, воно може звернутися в лізингову компанію. Відповідно до укладеного договору лізингова компанія повністю оплачує виробнику (або власнику) обладнання його вартість і здає в оренду підприємству-покупцеві з правом викупу (за фінансового лізингу) в кінці оренди. Таким чином, підприємство отримує довгострокову позику від лізингової фірми, яка поступово погашається в результаті віднесення платежів по лізингу на собівартість продукції. Лізинг дозволяє підприємству отримати обладнання, почати його експлуатацію, не відволікаючи кошти від обороту. У ринковій економіці використання лізингу становить 25% - 30% від загальної суми позикових коштів. Ухвалення рішення щодо лізингу базується на співвідношенні величини лізингового платежу з платою за використання довгострокового кредиту, можливістю отримання якого має в своєму розпорядженні.

Основна відмінність між власними і позиковими фінансовими ресурсами полягає в тому, що процентні платежі віднімаються до податків, тобто включаються до валових витрат, в той час як дивіденди виплачуються з прибутку.

Таким чином, кредитне фінансування більш вигідно для підприємства, ніж фінансування за допомогою власних фінансових коштів. У той же час, кредитне фінансування для підприємства є більш ризиковим, оскільки відсотки за кредит і основну частину боргу йому потрібно повертати в будь-яких умовах, незалежно від успіху діяльності підприємства. Для інвестора така форма вкладення грошей є менш ризиковою, оскільки він відповідно до законодавства, в крайньому випадку, може отримати свої гроші через суд. Підприємство, прагнучи зменшити свій ризик, випускає фінансові інструменти власності (акції). Для залучення інвестора вкласти гроші в ці інструменти, більш ризиковані, ніж боргові зобов'язання, необхідно забезпечити для нього більш високу плату за залучення належних йому ресурсів.

Список використаних джерел

1. Просяник В. М. Інвестиційні ресурси: теорія і прикладний аналіз [Текст] / В. М. Просяник. – Х.: «Гриф». 2001. – 78 с. – Бібліогр.: с. 73–78. – ISBN 966-7165-96-5.
2. Мних Є. В., Романенко О. А. Експрес-аналіз формування фінансових ресурсів холдингових компаній [Текст] // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 108–115.

Сушинська О.В., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У НЕСТАБІЛЬНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Нині українська економіка переживає важкі часи, у складних умовах господарювання опинились вітчизняні підприємства.

З огляду на це зростає роль оцінки рівня платоспроможності суб'єктів господарювання. Причому у об'єктивних результатах аналізу платоспроможності зацікавлені як самі підприємства, так і основні їх контрагенти.

Оцінка рівня платоспроможності підприємства необхідна для:

- контролю за своєчасним виконанням зобов'язань підприємства;
- повного чи часткового повернення кредитів і оцінки ефективності їх використання;

- регулярного прогнозування фінансового становища і стійкості;
- підвищення довіри партнерів і інвесторів до проведення спільної діяльності.

Розглядаючи статичний та динамічний підходи до аналізу платоспроможності, особливо актуальним стає останній. Мінливі умови господарювання ставлять нові вимоги до результатів аналізу, до інформаційної бази прийняття зважених управлінських рішень. Таким чином, наразі важливо аналізувати та прогнозувати на коротко- та довгострокову перспективу рух грошових коштів. Саме грошовий потік визначає позитивне чи негативне сальдо грошових коштів, достатність вільного залишку грошових коштів для виконання платіжних зобов'язань.

Натомість показники ліквідності як статичні індикатори наразі в меншій мірі визначають платоспроможність, адже реалізація навіть середньо ліквідного майна потребує часу, особливо в сучасних надважких умовах карантинних обмежень.

Для оперативного внутрішнього аналізу поточної платоспроможності, щоденного контролю за надходженням коштів від продажу продукції, погашення дебіторської заборгованості та іншими надходженнями грошових коштів, а також для контролю за виконанням платіжних зобов'язань перед постачальниками, банками та іншими кредиторами складається платіжний календар, в якому, з одного боку, підраховуються готівку й очікувані платіжні кошти, а з іншого - платіжні зобов'язання за цей же період.

Отже, нестабільні та мінливі умови господарювання підкреслюють значимість такого напряму фінансової роботи як аналіз, а особливо аналізу платоспроможності підприємства. Оперативне реагування на можливі загрози фінансовому стану підприємства можливе лише за умови систематичного дослідження факторів, які мають негативний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства, їх оцінки та вжиття превентивних наслідків. У випадку виявлення негативної дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на платоспроможність підприємства, важливо вжити оперативні заходи щодо зменшення негативних наслідків такого впливу.

Терендій А.Б., студентка
Львівський національний університет імені Івана Франка

ВИДАТКИ НА СПОЖИВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПИ

Вагомим соціально-економічним показником розвитку країни є структура доходів та видатків домогосподарств. Адже саме дохід домогосподарства є найвагомим чинником, який визначає його споживчу поведінку, величину заощаджень, обсяги та якість придбаних товарів і послуг відповідно до своїх смаків та уподобань. На жаль, споживча поведінка вітчизняного домогосподарства окреслена мінімальними споживчими стандартами, боротьбою за підтримання мінімального рівня життя в умовах серйозних ресурсних обмежень і суворо регламентованого вибору.

Дохід домогосподарства становить загальна сума грошей, які отримала особа або родина протягом певного періоду (як правило, за рік) та включає: заробітну плату, дохід від власності, дохід від підприємницької діяльності та самозайнятості, державні трансферти, дохід від продажу продукції та майна, грошові допомоги від родичів та інших осіб, дохід з інших джерел (спонсорство, спадок, тощо).

Слід зазначити, що протягом 2010-2018 рр. близько 90% усіх доходів домогосподарства в Україні отримували у вигляді грошей (у даному випадку більше половини грошових надходжень складала заробітна плата, і близько чверті – пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою), а решту – як вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель. Доволі несуттєву частку у формуванні доходів домогосподарств в Україні протягом аналізованого періоду складала пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива, а також пільги на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку та ін.

Видатки домогосподарства формує сукупність платежів, які здійснює домогосподарство з метою забезпечення своєї життєдіяльності. Вони включають видатки на придбання продовольчих і непродовольчих товарів та оплату послуг, інвестиційні видатки, податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти. Основна частина видатків домогосподарств пов'язана з особистим споживанням [1, С. 60-361].

Аналіз споживчих видатків домогосподарств України впродовж 2010-2018 років вказує на стале переважання споживчих сукупних видатків над неспоживчими сукупними видатками [2].

Споживчі сукупні видатки вітчизняних домогосподарств у 2018 році становили 92,0%, а неспоживчі сукупні видатки лише 8,0%. Зокрема, у 2018 р.

видатки на продукти харчування скоротилися порівняно з усіма попередніми роками та становили 47,7% видатків домогосподарств. Також упродовж останніх років простежується незначне зростання видатків на непродовольчі товари та послуги, які в 2010 р. становили близько 35%, а в 2018 р. – майже 41%.

Слід зазначити, що структура споживання домогосподарств в Україні продовжує залишатися недосконалою. Незважаючи на те, що спостерігається позитивна тенденція зменшення видатків домогосподарств на продукти харчування (у 2016 році становили 53,1%, а у 2018 році - 47,7%), вони є вкрай високими порівняно з промислово розвинутими країнами. Так, широко застосовувана в Японії класифікація умов життя споживачів, оцінюючи різні можливі обсяги продуктів харчування, так констатує частку їхніх видатків: на рівні 40% - як «маловтішне існування», на рівні 45% - як «існування, що дає змогу абияк підтримувати фізичне здоров'я», і приблизно 50% - як «існування, яке ледве дає змогу підтримувати душу в тілі» [4, С. 52].

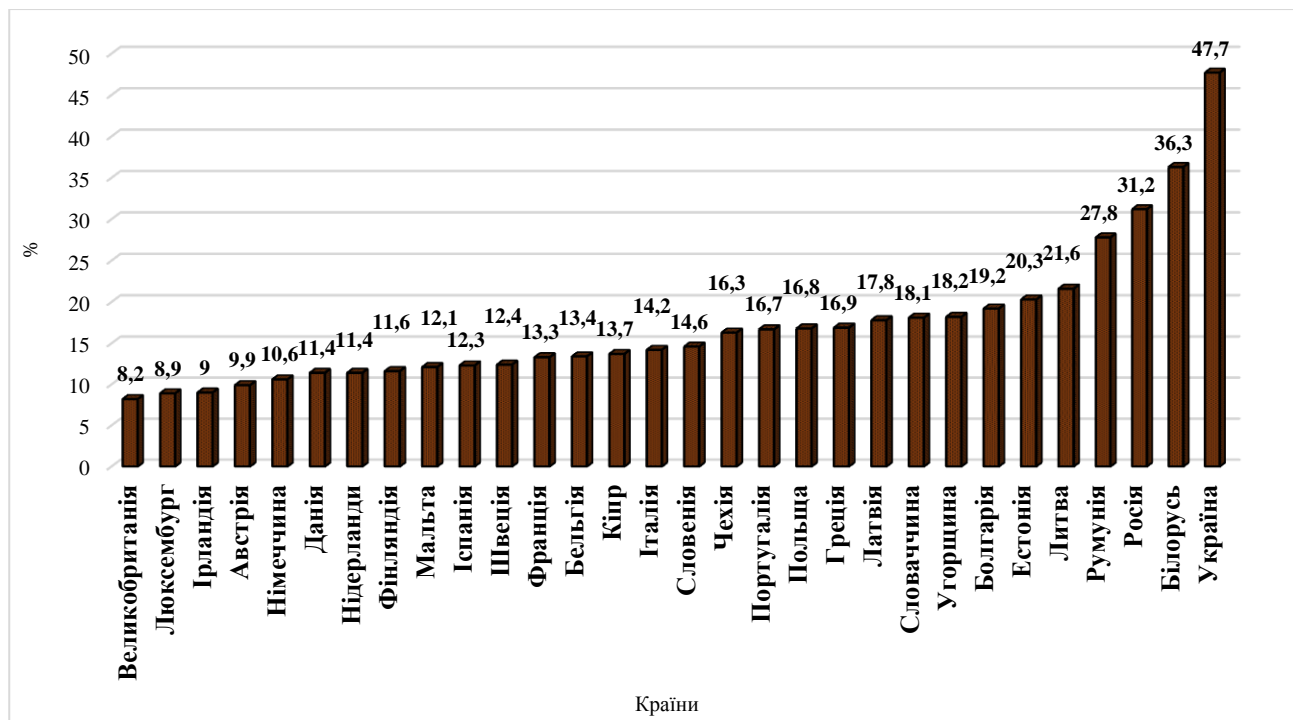

Рис. Частка видатків на харчування у сукупних споживчих видатках домогосподарств у окремих країнах світу, %
(без урахування видатків на харчування поза домом)

Джерело: побудовано на основі [3].

Незважаючи на зменшення частки споживчих продовольчих видатків, їхня питома вага у структурі загальних видатків українців залишається найвищою серед країн Європи. Частка видатків на придбання продуктів харчування в Україні (у 2018 році – 47,7%) майже в 4 рази перевищує

аналогічний показник в країнах ЄС-28, де вона в середньому становить 12,2%: від 8,2% у Великобританії до 27,8% у Румунії (при 60% граничному критерії даного показника).

Структура споживчих продовольчих видатків вітчизняних домогосподарств порівняно з попереднім роком суттєвих змін не зазнала. Перші три позиції посідають видатки на м'ясо та м'ясопродукти – 25%, хліб і хлібопродукти – 14%, молоко і молочні продукти – 14%.

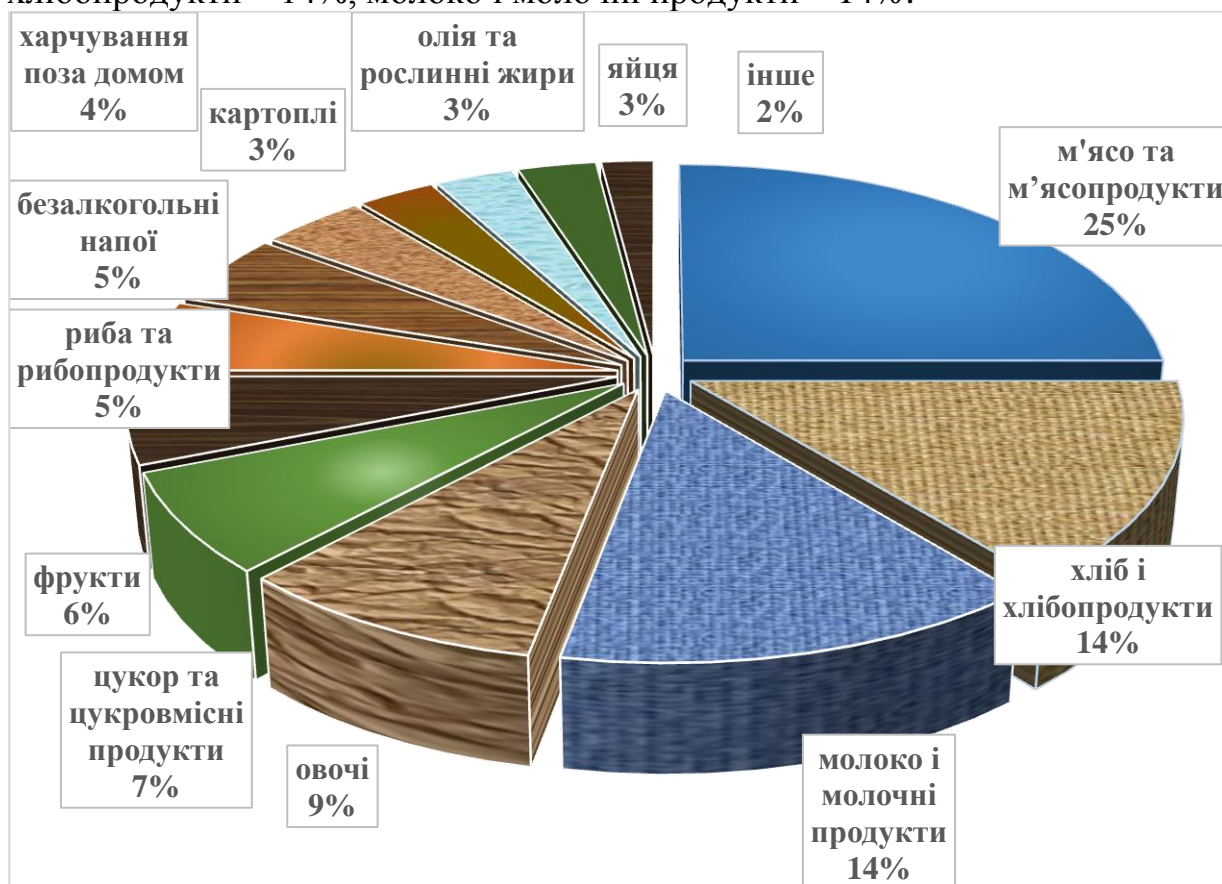

Рис. Структура сукупних споживчих видатків на харчування у 2018 році

Джерело: побудовано на основі [3].

Значні видатки домогосподарств на споживання свідчить про високий рівень бідності населення країни. Адже бідними вважають ті домогосподарства, які витрачають понад 60% сімейного бюджету на продукти харчування. На нашу думку, зростання видатків вітчизняних домогосподарств на продовольчі товари найближчими роками не відбудуватиметься, оскільки вони і так є вже достатньо високими. Також при збільшенні вартості основних продуктів харчування домогосподарства схильні заощаджувати, купуючи більш доступні продукти.

Список використаних джерел

1. Видатки і ресурси домогосподарств України у 2017 році. Статистичний збірник. Київ, 2018. Ч.1. 380с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 06.10.2019).
3. Продовольча безпека в Україні у 2018 році. Огляд основних індикаторів. Економічний дискусійний клуб. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2018-roci-oglyad-osnovnyh-indyktoriv> (дата звернення 15.11.2019).
4. Станкевич Ю.Ю. Характеристика споживчої поведінки вітчизняних домогосподарств. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки, 2014. Вип. 7. Ч. 1. С. 49-52.

Тетченко В., Ткаченко Д., студенти
Науковий керівник: **Лютова Г.М.**, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський інститут

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тема облікової політики в нашій державі є актуальною з моменту проведення реформи національної облікової системи. Існуючий стан обліку свідчить про необхідність всебічного вивчення і вирішення його проблем в умовах докорінної перебудови діяльності підприємств малого бізнесу. Історично так склалося, що суб'єктами малого бізнесу в нашій країні є як юридичні, так і фізичні особи. Для фізичних осіб-підприємців ведення системного бухгалтерського обліку є необов'язковим, а для юридичних осіб, відповідно до статті 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів облікової політики підприємства зробили відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: В.А. Кулика, В.І. Юрчика, О.І. Малишкіна, К.В. Безвершого, М. Білуха, Ф. Бутинець, З. Варналій, С. Голов, Г. Давидов, Н. Дорош та ін.

Метою статті є дослідження формування облікової політики на підприємствах малого бізнесу та розробка основних напрямків підвищення її ефективності.

Віднесення підприємств до сфери малого бізнесу на рівні чинного законодавства врегульовано з введенням в дію Податкового та Господарського кодексів. Головним законодавчим актом, що визначає термін «суб'єкт малого підприємництва» є Господарський кодекс України. Відповідності до статті 55 ГКУ «суб'єктами малого підприємництва є фізичні особи, зареєстровані в

установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, а також юридичні особи – суб’єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України» [2].

Однак суб’єкти малого бізнесу – юридичні особи мають неоднорідний склад, тому для визначення особливостей організації обліку необхідно їх класифікувати за відповідними ознаками (табл. 1) [3].

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що мікропідприємствами є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності відповідають хоча б двом із таких критеріїв: балансова вартість активів - до 350 тисяч євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 700 тисяч євро; середня кількість працівників - до 10 осіб. Малі підприємства мають відповідати не менше ніж двом із таких критеріїв: балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро; середня кількість працівників - до 50 осіб.

Таблиця 1. Класифікація підприємств малого бізнесу відповідно до принципів облікової політики [3]

Класифікаційна ознака	Різновид	Примітки
За чисельністю працівників мікропідприємства	Фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618
	Юридичні особи - суб’єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб	
За чисельністю працівників малого підприємства	Фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618
	Юридичні особи - суб’єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб	

Продовження таблиці 1

За обсягом реалізації товарів, робіт, послуг мікропідприємства	Річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618
	Річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.	
За обсягом реалізації товарів, робіт, послуг малого підприємства	Річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618
	Річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.	
За системою оподаткування	Загальна система та Єдиний податок	Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI
За формою організації обліку	Меморіальна-ордерна	
	Журнально-ордерна	
	Спрощена	
	Автоматизована	
За формою фінансової звітності	Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства – форма № 1-м, № 2-м	НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»
	Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства - №1-мс, № 2-мс	

Цим суб'єктам підприємницької діяльності надано дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат та спрощену систему обліку і звітності.

Відповідно до наведеної класифікації, необхідно диференціювати підходи до формування облікової політики за видом підприємства. Поділ на мікропідприємства та малі підприємства з урахуванням чисельності працюючих, обсягів реалізації товарів, робіт, послуг, видів діяльності, системи оподаткування та інших чинників потрібно враховувати при формуванні наказу про облікову політику, техніку, методіку та організацію обліку на таких підприємствах.

Сучасні умови ведення обліку на малих підприємствах потребують удосконалення нормативно-правової бази, та застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, тому доцільно провести аналіз і групування малих підприємств за окремими ознаками для вдосконалення організації

облікового процесу. Спрощена система оподаткування для малих підприємств передбачує заміну сплати певних видів податків, зборів та платежів єдиним податком.

Отже, формування облікової політики на малих підприємствах складається не тільки із сукупності способів і методів ведення бухгалтерського обліку, а й з досягнення ефективності управління обліковими процесами та прийняття управлінських рішень. Ураховуючи чисельність працюючих, обсяги реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), види діяльності, систему оподаткування та інші чинники, які впливають на вибір методів ведення і організації обліку, власники та обліковий персонал малих підприємств повинні виходити з принципу раціональності та врахування індивідуальних особливостей при формуванні облікової політики.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Господарський кодекс України: Стаття 55 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618 [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
4. НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

Хлопук Х. Г., студентка

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЇХ ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

В сучасних умовах ринкової економіки України важливе місце посідає розвиток малого підприємництва та все більш актуальним постає завдання набуття вітчизняними підприємствами конкурентних переваг порівняно з іноземними суб'єктами господарювання, у яких рівень менеджменту та техніко-технологічного розвитку значно перевищує вітчизняні. Гаврилюк Г.Є. та Одрибец Н.О. визначають мале підприємництво як вагому складову й основну базу цивілізованого господарства країн із ринковою економікою, особливий, невід'ємний елемент властивого їй конкурентного механізму [1].

На сьогоднішній день стан розвитку малого підприємництва в Україні знаходиться на дуже низькому рівні, так як кількість підприємств постійно скорочується внаслідок впливу несприятливих економічних чинників та нестабільного бізнес-середовища.

До основних причин гальмування розвитку малого підприємництва в Україні відносяться:

- слабка інноваційна інфраструктура;
- неефективна система оподаткування підприємницької діяльності;
- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва;
- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, системи навчання та перепідготовки персоналу для підприємницької діяльності;
- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;
- нерозвиненість системи кредитування малого підприємництва тощо.

Однією з головних перешкод для розвитку малого підприємництва слід вважати недосконалість державного регулювання й управління при існуючій організації економічної влади.

Розв'язання наявних проблем розвитку малого підприємництва в Україні необхідно починати з докорінної перебудови державної політики щодо сприяння цьому сектору економіки через формування відповідної законодавчої бази розвитку малого підприємництва шляхом установлення правових гарантій для забезпечення свободи і захисту приватної власності та розробки дієвих законодавчо-нормативних актів, спрямованих на стимулювання малого бізнесу [2].

Для стимулювання розвитку малих підприємств в Україні необхідно по-перше, створити умови для формування сприятливого підприємницького клімату; по-друге, забезпечити належний рівень підготовки та перепідготовки кадрів для заняття бізнесом; по-третє, забезпечувати малих підприємців доступом до необхідної інформації; по-четверте, розробити механізми фінансово-кредитної підтримки малих підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність .

Список використаних джерел

1. Гаврилюк, Г.Є. Сучасний стан і проблеми розвитку малого підприємництва в Україні / Г.Є. Гаврилюк та Н.О. Одрибец // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///D:/Documents/Downloads/Vlca_ekon_2015_48_5%20\(1\).pdf](file:///D:/Documents/Downloads/Vlca_ekon_2015_48_5%20(1).pdf)
2. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV в поточній ред. від 05.12.2012 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=40-1519>

3. Stashchuk O., Shmatkovska T., Borysiuk O. Asset management mechanism of the enterprise based on the implementation in economic system. National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine. Collective monograph. Vol. 3. Poland: "Izdebnieciba "Baltija Publishing", 2016. P. 423-439.

Чернікова А. П., студентка
Мещеряков В. Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва

АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ В ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкових відносин та істотного розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного і якісного аналізу фінансового стану підприємства; оцінки його ліквідності, платоспроможності й фінансової стійкості; пошуку шляхів підвищення й зміцнення фінансової стабільності.

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства. Визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що характеризують наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів [1]. Відтак, необхідно систематично, структурно і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану підприємства залежить його економічна перспектива, що є дуже актуальним завданням у сучасних економічних умовах. Дослідженням цього питання займалися такі вчені, як І.Т. Балабанов, К.В. Ізмайлова, Г.В. Савицька, Л.А. Лахтіонова та ін. Однак, накопичений досвід розробки та використання методів оцінки фінансового стану підприємства потребує їх деталізації залежно від мети його проведення.

Оцінка фінансового стану підприємства має здійснюватися шляхом обчислення системи економічних показників, які характеризують господарсько-фінансове становище суб'єктів господарювання, та за допомогою певних аналітичних методів, яких існує дуже багато. Одним з основних є горизонтальний (часовий) аналіз. Його сутність полягає в порівнянні показників фінансової звітності попереднього і звітного періодів кожної статті, визначаються їх абсолютні та відносні відхилення. Основним недоліком цього методу є те, що результати горизонтального аналізу показують лише зміну окремих показників у часі, не відображаючи при цьому фактори, під впливом яких сталися ці зміни [2].

На відміну від горизонтального аналізу, який відтворює динаміку фінансової звітності за визначений період, вертикальний аналіз зображує

внутрішню структуру звітності. Це дає можливість одержати найбільш загальне уявлення про якісні зміни, які відбувались у структурі коштів і джерел їх утворення, а також динаміці цих змін. Цей метод, також, не є досконалим, оскільки він лише показує певну структуру, не беручи до уваги зміни цих статей у часі та вплив на них відповідних факторів. Наступним методом є аналіз тенденцій розвитку (трендовий аналіз), який має деяку схожість з горизонтальним аналізом. Він передбачає порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів, аби визначити тренд, тобто основну тенденцію динаміки показника, «очищену» від випадкових впливів індивідуальних особливостей зміни показника за окремі періоди, дозволяє визначити тенденцію розвитку, зробити прогноз на перспективу [2]. Аби отримати більш обґрунтовані і точні результати при використанні цього методу аналізу, доцільно його проводити спільно з коефіцієнтним або горизонтальним аналізом.

Наступним, не менш важливим і найбільш популярним методом, є аналіз фінансових коефіцієнтів – розрахунок співвідношень різних абсолютних показників між собою. Для аналізу фінансового стану підприємства використовується велика кількість коефіцієнтів і найчастіше їх поділяють на такі п'ять груп: ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності, ділової та ринкової активності. У результаті розрахунку коефіцієнтів ліквідності встановлюється, чи у достатньому ступені забезпечене підприємство оборотними коштами, необхідними для розрахунків з кредиторами за поточними операціями. Коефіцієнти фінансової стійкості характеризують ступінь покриття запасів «нормальними» джерелами фінансування (власними оборотними коштами, довгостроковими та короткостроковими кредитами), а також структуру капіталу підприємства. Коефіцієнти рентабельності призначені для оцінки загальної ефективності вкладення коштів у підприємство, яке аналізується. Найбільш інформативними серед них є рентабельність авансованого і власного капіталу. Коефіцієнти ділової активності характеризують ефективність поточної фінансово-господарської діяльності підприємства. До них належать коефіцієнти оборотності матеріальних, трудових і фінансових ресурсів; тривалість операційного, виробничого і фінансового циклів тощо. Коефіцієнти ринкової активності розраховуються з метою визначення прибутку на одну акцію, стану підприємства на ринку цінних паперів тощо.

При проведенні аналізу фінансового стану підприємства найчастіше використовують саме аналіз відносних величин, оскільки він є відносно простим при обчисленні потрібних показників; використовує коефіцієнти у просторово-часовому аспекті, тобто дає можливість швидко у відносних величинах здійснювати як експрес-, так і комплексну діагностику [2]. Але водночас, і цей метод має свої певні недоліки, основними з яких є трудомісткість, відсутність нормативних значень деяких коефіцієнтів. Крім

того, ці методики розраховані на обмежене коло підприємств і не враховують те, що існують підприємства, які в силу своїх особливостей повинні мати великі запаси, або велику дебіторську заборгованість, або навпаки не мати їх [3]. До інших недоліків можна віднести результативність обмеження множинності пропонованих наборів показників коефіцієнтного аналізу, складність обґрунтованого нормування показників, відсутність чітких механізмів інтерпретації значень показників і отримання підсумкових висновків і рекомендацій.

Менш популярним є факторний аналіз, який спрямований на кількісну оцінку впливу різноманітних чинників на зміну фінансових результатів діяльності підприємства. В його основі лежить використання методичного прийому елімінування, який дозволяє відокремити вплив кожного чинника на зміну результативного показника, що відбулася у звітному періоді [3]. Основними його недоліками є те, що не завжди можна обмежити кількість показників та факторів для аналізу, і, залежно від моделі, результати можуть відрізнятися: якщо кількість факторних ознак перевищує три, складність інтерпретації результатів різко зростає. Тому під час аналізу треба зменшити кількість факторів, вплив яких на залежну змінну вивчається в одній ситуації.

Певною популярністю користується і комплексна оцінка фінансового стану підприємства. Особливістю цього підходу є те, що для проведення комплексної оцінки всі показники бажано привести у порівняний вигляд за об'єктами дослідження [4]. Для проведення комплексної оцінки використовують багато методик, а найпоширенішими з них є бальна та рейтингова. Методика бальної оцінки передбачає те, що одне з обраних для аналізу підприємств береться за базу і кожен з показників оцінюють в 100 балів. Потім, по кожному підприємству вираховують загальну суму балів. В підсумку кращим вважається те підприємство, яке має найбільшу суму. Рейтингова оцінка дозволяє врахувати економічну значущість певних показників у виробничій діяльності підприємства, і передбачає декілька етапів проведення розрахунків. Порівняльна рейтингова оцінка показує суму квадратів коефіцієнтів по кожному підприємству, з якої потім знаходять квадратний корінь. Чим вище отримане значення, тим краще спрацювало підприємство. Треба відмітити, що з метою одержання більш точної комплексної оцінки кожним з перерахованих методів може бути врахована порівняльна значущість показників-індикаторів. Коефіцієнти значущості, як правило, визначаються експертним шляхом [4].

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що не існує єдиного універсального методу для всебічної оцінки фінансово стану підприємства. Обираючи із низки методів потрібний треба враховувати цілі проведення аналізу; особливості об'єкта аналізу, галузі, у якій досліджуване підприємство здійснює свою діяльність, та інші важливі нюанси.

Список використаних джерел

1. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. 2-ге вид. Київ: МАУП, 2001. 152 с.
2. Ромашова Я. В. Особливості аналізу ліквідності в системі оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2015. Вип. 5. С. 135-139.
3. Синькевич Н. І., Василюшин Т. М. Аналіз існуючих прийомів і методів фінансового аналізу діяльності суб'єктів господарювання. Бізнес Інформ. 2015. № 4. С. 313-317.
4. Ключник О. С., Кондратюк О. В. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини». 2015. № 1. С. 120-127.

Шарова М. В., студентка
Одеський Національний Економічний Університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Важливого значення в сучасних умовах господарювання набувають процеси підвищення ефективності діяльності вітчизняних підприємств. Це багатоаспектне завдання вимагає також формування нової ідеології побудови системи оплати праці, що має бути одним із головних стимулів підвищення продуктивності праці й ефективності управління. Дослідження показують, що низька заробітна плата та несвоєчасна виплата негативним чином позначаються на ставленні працівників до своїх прямих обов'язків і є одним із мотивів вимушеної вторинної зайнятості. Тому завданнями і шляхами реформування заробітної плати є створення кожній працездатній людині необхідних умов для життя та забезпечення реалізації відтворювальної, регулюючої і стимулюючої функцій заробітної плати [1].

Науковці зазначають, що на підприємстві необхідно вирішити такі завдання, як оплата праці кожному робітнику відповідно до результатів його праці та вартості робочої сили на ринку та забезпечення працедавцеві досягнення в процесі виробництва такого результату, який дозволив би йому відшкодувати витрати та одержати прибуток.

Для того, щоб підвищити зацікавленість персоналу до роботи, на умку науковців, потрібно встановити систему бонусів та премій як річних, так і квартальних. Наприклад, це можуть бути премії за виконання плану поставки продукції, підвищення обсягу продажів товарів, приріст обсягів відвантажень продукції тощо [4].

Дослідження показують, що завдяки ефективній прибутковій роботі підприємства, коли кожен працівник отримує певну винагороду, у робітника

формується почуття приналежності до загальної справи та з'являється зацікавленість у процвітанні підприємства. Величина премії працівника однаковою мірою повинна залежати від рівня індивідуальної заробітної плати (відповідно до його професійно-кваліфікаційного рівня), від результатів діяльності всього підприємства і від особистої активності працівника. Преміювання працівників забезпечує підвищення результатів діяльності підприємства, а отже, і збільшення прибутку, який, у свою чергу, створює базу економічного розвитку держави в цілому [6].

Перед керівниками організацій повинне стояти завдання організувати робочий процес, а також його оплату так, щоб кожен робітник та службовець намагався покращувати якість виконання та продуктивність праці, знаючи, що кращі результати його роботи сприяють більшій винагороді. Необхідно змусити кожного робітника відчувати себе не індивідумом, а частиною колективу, адже продуктивність праці відділу зростає у декілька разів за умови збільшення продуктивності не конкретного працівника, а колективу в цілому [7].

Науковці підкреслюють, що найбільшу винагороду повинні одержувати колективи структурних підрозділів, які зробили найбільший внесок у результати діяльності всього підприємства. Така система буде стимулювати працівників до кращого та ефективнішого виконання своїх зобов'язань, допоможе максимально реалізовувати свій фізичний чи інтелектуальний потенціал, а також сформує довгострокову прихильність працівників до підприємства та буде запобігати "перетіканню" персоналу з однієї організації в іншу [2].

Дослідники зазначають, що в Україні були і залишаються незадовільні співвідношення заробітної плати, а це означає, що заробітна плата не формується під впливом чинників, що визначають рівень оплати праці в світовій практиці (кількості та якості праці, результатів праці), а визначається належністю до певної сфери економічної діяльності. Цей факт призводить до підриву мотивації до праці. Для вирішення проблеми диференціації рівня заробітної плати потрібно вдосконалити тарифну систему та запровадити нормування праці [3].

Неефективна система винагороди може викликати у працівників незадоволеність і привести до негативних для організації наслідків у вигляді демотивації працівників, зниженню продуктивності, високої плинності персоналу, напруженості у відносинах між співробітниками.

Ефективна система винагороди підвищує продуктивність працівників, направляє їх діяльність в потрібне для організації русло. Звичайно ж, треба розуміти, що хоча матеріальна винагорода і відіграє основну роль в мотивації співробітників, але вона не є єдиним способом стимулювання працівників. Це також може бути надання відгулів, просування по службі, визнання колективу, комфортні умови праці і т. д.

Мотивація співробітників була і є одним з важливих питань для керівників будь-якої компанії. Найголовнішим стимулом, звичайно ж, є матеріальна вигода.

Крім того, існують ще один спосіб вдосконалення оплати праці - це преміювання. Розробляються на підприємствах системи преміювання, які можуть бути націлені на стимулювання росту виробітку або обмежування цього зростання (регресивні системи преміювання). Але в будь-якому випадку премії слід виплачувати працівникам при досягненні або перевиконанні встановленої норми праці при високому коефіцієнті темпу роботи.

Матеріальна винагорода хоча і відіграє провідну роль в мотивації, але без урахування інших факторів не досягає своїх цілей. Вона повинна поєднуватися з соціально-психологічними і організаційно-адміністративними факторами: визнанням колективу, участю в прийнятті управлінських рішень, владою, привілеями, цікавою роботою, просуванням по службі, комфортними умовами праці та інше [5].

На нашу думку, до основних напрямків удосконалення оплати праці відносяться:

- залучення фахівців, які необхідні організації для досягнення стратегічних завдань;
- забезпечення конкурентоспроможності системи винагороди, щоб уникнути втрати співробітників, на професійне навчання і розвиток яких організація затратила визначені засоби;
- регулювання винагороди державним законодавством, ігнорування якого може привести до судових і адміністративних санкцій проти організації, що пов'язано зі значними матеріальними і моральними витратами;
- ефективність та простота в розумінні кожному співробітнику (у іншому випадку вона може викликати неадекватну реакцію персоналу і спричинити за собою не ті дії, які вона була покликана стимулювати).

Можливо зробити висновки, що всі зміни в сфері винагороди повинні бути добре продумані і відповідним чином підготовлені, так як це вкрай чутлива область, безпосередньо зачіпає матеріальні інтереси співробітників, в якій ціна помилки надзвичайно велика. В цілому це сприяє прискоренню економічних процесів і виробництва. Саме тому доцільно активізувати та стимулювати розвиток оплати праці в Україні. Вважаємо, що підтримка зазначених процесів на державному та регіональному рівні стане значним підґрунтям для ефективної праці економіки України та підприємств.

Список використаних джерел

1. Потриваєва Н. В. Стан та проблеми застосування форм і систем оплати праці в Україні / Н. В. Потриваєва // Інноваційна економіка. – 2010. – № 7. – С. 43–46.

2. Колективно-договірне регулювання оплати праці: проблеми та напрями удосконалення / Т. Г. Кицак, І. Ф. Коваленко // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2018. - № 1. – С. 169-171.
3. Удосконалення організації оплати праці в акціонерних товариствах / А. Г. Семенов, Г. О. Закаблук // Наукові праці Кіровоградського національного університету Економічні науки. – 2012 – Вип. 22(2). – С 50-51.
4. Петрович Й. М. Економіка і фінанси підприємства / Й. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів: Магнолія, 2014. – 406 с.
5. Суліма Н. М. Економіка і фінанси підприємства / Н. М. Суліма, Л. М. Степасюк, О. В. Величко. – Київ: «ЦП «КОМПРИНТ», 2015. – 466 с.
6. Цивінська Т.М. Актуалізація питань оплати праці на підприємствах / Т.М. Цивінська // Ринок праці та зайнятість населення. – 2013. – № 1 (34). – С. 19-20.
7. Подмешальська Ю.В. Удосконалення оцінки якості внутрішнього контролю на підприємстві / Ю.В. Подмешальська // Економічний вісник ЗДА: збірник наукових праць. — Запоріжжя, 2012. — №2. — С. 106—114.

Шкіра А.А., студент
Ляхова О.О., доцент
*ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Необхідність поживлення економіки України та посилення світової конкуренції вимагають нових підходів до управління підприємством, зокрема створення такої інформаційної системи, яка б забезпечила своєчасне отримання якісних даних та їх трансформацію в корисну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо пріоритетних напрямків фінансової діяльності підприємств, спрямованих на досягнення стратегічних та оперативних завдань. Саме такою системою і є фінансовий контролінг, тобто комплекс функціональних завдань, інструментів і методів довготермінового управління фінансами, вартістю та ризиками.

Основною метою фінансового контролінгу є забезпечення за допомогою фінансових інструментів стабільного розвитку підприємства у певному сегменті ринку, орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку і вартості капіталу та мінімізацію фінансових ризиків.

В наш час фінансовий контролінг виступає не лише важливою функцією управління, але й практичною необхідністю сьогодення. Проблема його організації є актуальною, оскільки жодне сучасне підприємство не може ефективно функціонувати на ринку без фінансового контролінгу.

Основними функціями фінансового контролінгу виступають: координація, розробка фінансової стратегії підприємства, планування та бюджетування, внутрішній контроль, внутрішній консалтинг та методологічне забезпечення.

Залежно від виконуваних функцій і методологічної підтримки фінансовий контролінг поділяють на стратегічний та оперативний.

Стратегічний фінансовий контролінг - це комплекс функціональних завдань, інструментів і методів довготермінового управління фінансами, вартістю та ризиками. Він спрямований на забезпечення досягнення довгострокових цілей, зокрема, збільшення вартості та забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Стратегічний фінансовий контролінг на підприємстві забезпечує виконання таких завдань, як: визначення стратегічних цілей і розробка фінансової стратегії підприємства, ідентифікацію та формування стратегічних факторів успіху та забезпечення конкурентоспроможності у довгостроковому періоді, визначення горизонтів фінансового планування, формулювання цільової методології стратегічного та оперативного планування на підприємстві відповідно до встановлених горизонтів, впровадження дієвої системи раннього попередження та реагування, довгострокове управління вартістю підприємства для забезпечення зростання добробуту акціонерів і забезпечення інтеграції довгострокових стратегічних цілей та оперативних завдань, які ставляться перед окремими працівниками та структурними підрозділами [1].

Головним завданням оперативного фінансового контролінгу є організація системи управління досягненням поточних фінансових завдань підприємства. Він на відміну від стратегічного спирається переважно на внутрішні джерела інформації, зокрема дані рахунків прибутків і збитків, руху грошових коштів тощо. Оперативний фінансовий контролінг передбачає формування та реалізацію системи обґрунтування, прийняття, виконання та контролю за виконанням оперативних фінансових рішень з метою досягнення поточних (короткострокових) фінансових цілей підприємства.

До основних методів та інструментів фінансового контролінгу належать: система «директ-костинг», аналіз точки беззбитковості, АВС-аналіз, функціонально-вартісний аналіз, SWOT-аналіз, бенчмаркінг, портфельний аналіз і система раннього попередження та реагування.

У сучасних умовах фінансовий контролінг повинен зайняти пріоритетне місце в системі управління підприємством. Тому у структурі підприємства, а саме в складі фінансової служби, необхідно створити службу фінансового контролінгу. Запровадження системи фінансового контролінгу на підприємстві дасть змогу підвищити рівень його ліквідності, ділової активності, прибутковості, фінансової стійкості, збільшити ефективність використання фінансових ресурсів, поліпшити оперативність та якість прийняття управлінських рішень і запобігти виникненню кризових ситуацій [2, с. 231].

Список використаних джерел

1. Кравчук О.М. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. посіб / О.М. Кравчук, В.П. Лещук . – К .: Центр учбової літератури, 2010. – 504 с.
2. Іщенко Н.А. Фінансовий контролінг в системі управління фінансовою діяльністю підприємства / Іщенко Н.А.// Наукові праці КНТУ. Економічні науки, 2012, вип. 22, ч.1. – С. 227-232.

Шкіра А.А., студент
Шмігельська Є.А., викладач
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток бізнесу відкриває нові можливості перед учасниками ринку капіталів та вимагає нових підходів до визначення ефективності діяльності компанії. У вітчизняній практиці управління фінансами для оцінювання ефективності діяльності підприємств здебільшого використовуються показники чистого прибутку або ж рентабельності, що розраховані на базі прибутку. Але використання цих показників має низку недоліків (менеджмент підприємства має багато можливостей до маніпулювання показниками прибутку, які відображаються у звітності, показники чистого прибутку не дають інформації про зміну вартості компанії, і не враховується ціна залучення власного капіталу підприємства та інші економічні витрати, тощо) [1, с. 157].

Альтернативною до традиційної фінансової моделі є вартісна модель оцінювання ефективності підприємства, за якою успішність діяльності компанії пов'язується з приростом його вартості. Ця концепція виникла у зв'язку з потребою у формуванні підходу, який здатний забезпечити зростання вартості підприємства у довгостроковій перспективі та збалансувати інтереси акціонерів та менеджерів. Вартісно-орієнтоване управління — це підхід щодо ухвалення фінансово-економічних рішень, заснований на пріоритетності фінансових інтересів власників і необхідності максимізації вартості компанії з урахуванням цілей стейкхолдерів як додаткової умови.

Ця концепція управління компанією є найбільш успішною, оскільки відповідає ринковим умовам функціонування, а зміна вартості як критерій ефективності господарської діяльності враховує майже всю інформацію, пов'язану з її діяльністю. Крім того, відкритість та стабільність функціонування є важливими характеристиками з позиції інвесторів, а створення вартості є

результатом процесу інвестування в ті сфери і напрями, в яких підприємство має ринкові конкурентні переваги. Тому оцінювання вартості базується на визначенні стратегічних перспектив, які оцінюються на основі грошових потоків, та дають змогу генерувати наявні й створювані активи.

Незважаючи на всі наведені переваги вартісно-орієнтованого управління, запровадження даної концепції на більшості українських підприємств передбачає виникнення досить значних проблем та суперечностей.

По-перше, вартісно-орієнтоване управління є всеосяжною та цілісною системою менеджменту, тому для ефективного впровадження необхідна повна зміна старої культури на нову.

По-друге, недостатній розвиток фондового ринку не дає можливості точно визначити ринкову вартість власного капіталу та, відповідно, коректно виміряти зміну вартості компанії.

По-третє, фундаментом для розрахунку є дані фінансової звітності компаній, а звітність українських підприємств поки що не повністю відповідає міжнародним стандартам та може штучно занижувати прибуток.

По-четверте, успішність запровадження західними компаніями VBM пов'язане зі стабільною економікою та орієнтацією на ефективне довгострокове функціонування, а цього в Україні поки що немає [2, с. 7].

По-п'яте, чисто українські фактори, як закритість суб'єктів бізнесу і непередбачуваність багатьох умов, якими є несподівані зміни законодавства або упереджене ставлення до компанії державних органів з політичних причин.

Тому навряд чи ця концепція пошириться в Україні найближчим часом.

Таким чином, концепція управління підприємством, заснована на максимізації його вартості, як показало життя, вважається однією з найбільш успішних, оскільки зміна вартості компанії, яка є критерієм ефективності господарської діяльності, враховує майже всю інформацію, пов'язану з її функціонуванням.

В Україні ця концепція посіла гідне місце лише в теорії фінансового менеджменту і лише деякі підприємства використовують її у практиці стратегічного управління і це відкриває нові можливості для їхнього стабільного розвитку і сприяє адекватному відображенні ситуації про поточний стан справ на підприємстві.

У діяльності більшості українських підприємств базові постулати концепції вартісно-орієнтованого управління ще ставляться під сумнів. Але уже сьогодні існують українські підприємства, що взяли за орієнтир максимізацію своєї ринкової вартості. При цьому дуже важливо уникати стереотипів і не прагнути використовувати готові шаблони. Кожній компанії треба прокладати свій шлях до мети, зважаючи на свої стартові позиції та індивідуальні цілі, і лише тоді компанія буде успішною, а її вартість зростатиме.

Список використаних джерел

1. Терещенко О.О. Фінансовий контролінг: [навч. посіб.] / О.О. Терещенко, Н.Д. Бабяк. – К. : КНЕУ, 2013. – 408 с.
2. Коробков Д.В. Особливості впровадження та використання вартісно-орієнтованого управління на українських підприємствах / Д.В. Коробков, А.В. Сотніков // Актуальні проблеми управління. – 2012. – № 11. – С. 1–9.

Щебликіна З.В., старший викладач

Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА ГРОШОВИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Цілі та характер використання окремих видів оборотних активів різних підприємств мають суттєві відмінні риси. Тому на підприємствах з великим обсягом щодо використання оборотних активів розробляється система управління окремими їх видами – дебіторською заборгованістю та грошовими активами, до яких також прирівнюються й короткострокові фінансові вкладення як форма тимчасового використання вільного залишку грошових активів.

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба проведення розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами. Відвантажуючи вироблену продукцію, підприємство, як правило, не отримує гроші негайно, тобто воно кредитує покупців.

Таким чином, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства «мертві» у вигляді дебіторської заборгованості. Тому важливим завданням є ефективне управління дебіторською заборгованістю, спрямоване на оптимізацію загального її розміру та забезпечення своєчасної оплати боргу.

У сучасній господарській практиці дебіторська заборгованість класифікується за такими видами:

- 1) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, строк оплати яких не наступив;
- 2) дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, що неоплачені у вказаний термін;
- 3) дебіторська заборгованість за отриманими векселями;
- 4) дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом;
- 5) дебіторська заборгованість за розрахунками з персоналом;
- 6) інші види дебіторської заборгованості.

Серед перерахованих видів найбільший обсяг дебіторської заборгованості підприємств припадає на перші три види. У загальній сумі дебіторської

заборгованості на розрахунки з покупцями припадає 80-90%. Отже, з метою ефективного управління цією дебіторською заборгованістю на підприємствах повинна розроблятися і здійснюватися особлива фінансова система управління дебіторською заборгованістю або його кредитна політика щодо покупців продукції.

Система управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину загального управління оборотними активами й маркетингової політики підприємства, що спрямована на розширення обсягу реалізації продукції та полягає в оптимізації загального розміру цієї заборгованості та забезпеченні своєчасної її оплати.

Формування системи управління дебіторською заборгованістю підприємства здійснюється за такими основними етапами [1]:

1. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства у попередньому періоді.
2. Формування принципів кредитної політики відповідно до покупців продукції.
3. Визначення можливої суми фінансових засобів, що інвестуються в дебіторську заборгованість за товарним (комерційним) і споживчим кредитом.
4. Формування системи кредитних умов.
5. Формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту.
6. Формування процедури оплати дебіторської заборгованості.
7. Забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.
8. Побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною оплатою дебіторської заборгованості.

Політика управління грошовими активами є частиною загальної політики управління оборотними активами підприємства, що полягає в оптимізації сукупного розміру їх залишку з метою забезпечення постійної платоспроможності й ефективного використання в процесі збереження.

Розробка політики управління грошовими активами підприємства включає такі основні етапи [1]:

1. Аналіз грошових активів підприємства в попередньому періоді.
2. Оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства.
3. Диференціація середнього залишку грошових активів у національній та іноземній валюті.
4. Вибір ефективних форм регулювання середнього залишку грошових активів.
5. Забезпечення рентабельного використання тимчасово вільного залишку грошових активів.
6. Побудова ефективних систем контролю за грошовими активами підприємства.

Отже, система управління оборотними засобами це система цілеспрямовано організованих взаємодій між об'єктом та суб'єктом управління шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою з урахуванням дії на них чисельних факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [2].

Список використаних джерел

1. Бланк І.А. Управління активами. Київ : Ника-Центр, Эльга, 2011. 702 с.
2. Щєбликіна І.О., Щєбликіна З.В. Механізм управління оборотними активами підприємства. Інтеграція освіти, науки і бізнесу : монографія / за заг. ред. А.В. Череп. Запоріжжя, 2019. С. 95-102.

Щєбликіна І.О., к.е.н., доцент
Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий менеджмент, як управлінська діяльність з оцінки виробничих і фінансових напрямів діяльності господарюючого суб'єкта, передбачає запровадження принципово нових форм і методів фінансової роботи, використання сучасних механізмів фінансового ринку.

У контексті фінансового менеджменту підприємства важливе місце належить управлінню його оборотними активами, складність якого залежить від таких умов, як:

- формування обсягу оборотного капіталу, що використовується операційному процесі;
- формування різних видів активів за рахунок оборотного капіталу;
- прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства [1].

Система управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, їх фінансуванні й оптимізації структури.

Проведення економічної діагностики ефективності управління оборотними активами можливо за допомогою певної збалансованої системи показників-індикаторів, які відображають та характеризують стан оборотних активів підприємства.

Збалансована система показників (ЗСП) є однією з найбільш поширених на сьогоднішній день систем управління результативністю підприємства,

оскільки інтегрує оцінку діяльності підприємства з точки зору фінансових і не фінансових індикаторів з урахуванням причинно-слідчих зв'язків між результуючими показниками і ключовими факторами, дає можливість оцінити ефективність обраної стратегії, отримати інформацію про комплексний стан суб'єкта господарювання на визначений момент часу, виявити недоліки його діяльності й оперативно відреагувати на вплив негативних чинників [2].

Збалансованість:

- взаємозв'язок оперативної діяльності підприємства з його стратегією;
- рівновага між короткостроковими та довгостроковими цілями;
- «баланс» між фінансовими та нефінансовими показниками;
- рівновага між зовнішніми та внутрішніми факторами;
- взаємозв'язок між підсистемами та окремими компонентами.

Система:

- сукупність взаємозв'язаних та взаємодіючих елементів;
- цілісна сукупність взаємозв'язаних елементів, які знаходяться в певних відносинах один з одним та із зовнішнім середовищем.

Показники:

- вимірники, які характеризують стратегічні цілі, ключові фактори та конкретні дії;
- кількісні або якісні вимірники, які характеризують стан аспекту або процесу, тобто об'єкта управління.

На сьогодні існує безліч схем з розроблення збалансованої системи показників на підприємстві залежно від галузі та виду діяльності, а також від специфіки організації самого підприємства. Проте, на нашу думку, для вдалого впровадження ЗСП на підприємстві слід ретельно розробити кожний з її етапів, зокрема і для діагностики ефективності управління оборотними активами підприємства.

На початковому етапі розроблення ЗСП для діагностики ефективності управління оборотними активами підприємства було визначено стратегічну ціль, якої прагне досягти підприємство, та визначено основні фактори успіху, за допомогою яких буде досягнута поставлена ціль.

Вважаємо, що основу збалансованої системи показників підприємства в цілому формують такі чотири перспективи, як фінанси, клієнти, внутрішні бізнес-процеси та навчання і розвиток.

В даному випадку для проведення діагностики ефективності управління оборотними активами необхідно визначити такі основні аспекти формування ЗСП, як економічна та соціальна ефективність.

Економічна ефективність – сукупність відносних показників, що порівнюють отриманий ефект із витратами або активами, використаними для досягнення цього ефекту [1]. До критеріїв економічної ефективності можна віднести: стратегічну та оперативну ефективність.

Під соціальною ефективністю розуміється максимально можливе

забезпечення суспільних потреб людей необхідною продукцією та ступінь задоволення персоналу підприємства. Основними критеріями соціальної ефективності є маркетингова ефективність та ефективна кадрова політика.

На базі розгляду кожного критерію як відносно відособленої системи можна запропонувати сукупність показників-індикаторів та методіку розрахунку цих показників, що дозволяють виявити причино-наслідкові зв'язки і ступінь впливу на ефективність управління оборотними активами підприємства.

Вибір найбільш оптимальних ключових показників-індикаторів за кожним пріоритетним критерієм є надзвичайно важливим завданням оскільки на основі отриманих результатів відбувається розробка конкретних заходів, а тому навіть незначні помилки при виборі системи показників можуть призвести до неадекватності отриманих результатів.

Список використаних джерел

1. Бланк І.А. Управління активами. Київ : Ника-Центр, Эльга, 2011. 702 с.
2. Щєбликіна І.О., Щєбликіна З.В. Проблеми формування ефективної політики управління оборотними активами підприємства. Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., (м. Покровськ, 13-14 травня 2019 р.). Покровськ, 2019. С. 292-295.

Якубовський І.В., магістр

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває необхідність визначення пріоритетних напрямів та розробки комплексу заходів антикризового фінансового управління, спрямованих на виявлення кризових явищ, попередження банкрутства вітчизняних підприємств та посилення економічної безпеки держави в цілому.

Існуючий в Україні інститут банкрутства не виконує своїх функцій, зумовлених як недоліками законодавства, так і іншими чинниками, зокрема неврегульованістю відносин власності, відсутністю системи страхування на випадок банкрутства, нестачею бюджетних коштів для мінімізації його негативних соціально-економічних наслідків тощо.

Пріоритетними напрямками фінансової санації українських підприємств мають стати: покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення; поновлення або збереження ліквідності й платоспроможності підприємств; скорочення всіх видів заборгованості; поліпшення структури оборотного

капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру; вдосконалення організаційної структури підприємства та підвищення якості менеджменту.

Підвищення якості менеджменту неминуче пов'язане із прийняттям ефективних управлінських рішень, що залежать від інформаційної бази, якою виступають результати фінансового аналізу.

Світовий досвід оцінки ймовірності банкрутства представлений рядом моделей, найвідомішими з яких є модель Альтмана, Таффлера і Тішоу, Лису та ін. Можливість застосування таких моделей для аналізу фінансового стану вітчизняних підприємств досить сумнівна, адже вони були розроблені, виходячи із результатів діяльності зарубіжних підприємств, які функціонують у зовсім інших умовах, ніж українські.

Досить відомою моделлю визначення ймовірності підприємств України є модель Терещенка, яка дозволяє проводити оцінку із врахуванням розміру підприємства та галузі, в якій воно функціонує, що є позитивним.

Окрім інтегральних методик при аналізі ймовірності банкрутства доцільно проводити комплексну оцінку фінансового стану підприємства шляхом оцінки показників ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності.

Отже, лише поєднання різних методик оцінки ймовірності банкрутства дає змогу отримати найбільш об'єктивний результат та якісне антикризове управлінське рішення.

СЕКЦІЯ 4. ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Марків Г.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ДОСТУПНИХ КРЕДИТІВ – ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

З 1 лютого 2020 року в Україні стартувала державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» з метою отримання дешевих кредитів мікро- та малим бізнесом (рис.1).

В рамках даної програми підприємці зможуть отримати до 15 млн грн. доступного кредиту під 5, 7 або 9% для створення або розширення власного бізнесу. За попередніми оцінками, близько 50 тисяч позичальників зможуть взяти участь в цій програмі вже у 2020 році, що сприятиме зростанню рівня зайнятості в Україні, розвитку інноваційних та ефективних підприємств, а відтак розширюватиме податкову базу та збільшуватиме доходи до державного бюджету.

Кожен українець, який хоче відкрити власну справу, або має бізнес з доходом до 50 млн грн на рік, може подати заявку на отримання кредиту. Для цього потрібно заповнити анкету на сайті 5-7-9.gov.ua і чекати на зворотній зв'язок.

Рис. 1 – Очікування від впроваджені державної програми доступних кредитів 5-7-9%

Згідно з умовами програми, бізнес, що претендує на кредит, повинен мати державну реєстрацію як юридична особа або фізична особа-підприємець (ФОП). Також обов'язково, щоб учасники підприємства і його кінцевий власник були резидентами України. Діючі підприємства повинні бути

прибутковими останні 4 квартали, а новостворені – мати обґрунтований бізнес-план.

Кредити видаються у гривні на термін до 5 років, максимальна сума – 1,5 млн грн. Власний внесок має становити не менше 30% від вартості проєкту для нового бізнесу, 20% – для чинного бізнесу. Також позичальник повинен буде подумати про кредитну заставу, адекватну запитуваній сумі кредиту.

Використати кредит можна тільки на інвестиційні цілі: купівлю нового обладнання або ремонт приміщення. Важливо, що позичальник, відповідно до умов програми, зобов'язується подавати щоквартальну звітність щодо кількості найманих працівників та низки економічних показників.

Відсоток по кредиту залежить від розміру бізнесу: 5% річних – якщо виручка до 25 млн грн і створюються мінімум 2 робочих місця, 7% річних – для бізнесу з виручкою до 25 млн грн, який не створює нових робочих місць, 9% річних – для бізнесу з виручкою до 50 млн грн. (рис.2).

Рис. 2 – Умови державної програми доступних кредитів 5-7-9%

При цьому підприємець може понизити ставку завдяки створенню робочих місць. Ставка знижується на 0,5% за кожне створене робоче місце, але не може бути меншою за 5%.

Наразі учасниками програми є державні банки: Укргазбанк, Ощадбанк, Приватбанк та Укрексімбанк. Аби програма не була збитковою для банків, держава компенсує частину відсоткової ставки на кредити, які видаватимуть банки.

Важливо зазначити, що саме банки перевірятимуть заявки і кредитну історію та ухвалюватимуть рішення, чи виділяти кредит. Проте навіть якщо банк відмовить, підприємець може доопрацювати свій бізнес-план, пройти навчання і звернутись повторно

Для підприємців-початківців програма передбачає можливість безкоштовного навчання, а також допомогу у складанні бізнес-плану. На

порталі є відповідний розділ, на якому можна пройти навчання онлайн або дізнатись про навчальні заходи у своєму регіоні.

Загалом у 2020 році на програму передбачено 2 млрд гривень. В уряді прогнозують, що за рік буде видано понад 50 тисяч доступних кредитів і створено до 90 тисяч нових робочих місць. Наразі програма доступних кредитів розрахована на п'ять років. Водночас залежно від ефективності та попиту з боку підприємців її можуть розширити.

З 1 березня Державна програма "Доступні кредити 5-7-9%" включає додаткову опцію - кредитні гарантії. Це дозволить в подальшому вирішити проблему відсутності або недостатчі застави у позичальника.

За допомогою запуску другого компоненту програми "Доступні кредити 5-7-9%" фактично розблоковується інструмент доступного кредитування для тих підприємців, на яких банки до цього не звертали уваги. Йдеться про підприємців, які вирішили створити власну справу з нуля і окрім ідеї не мають ані прийнятної заставної майна, ані звітності й історії діяльності. І це важливо, адже програма має стати доступною для якомога ширшого кола підприємців. Звісно, у разі необхідності, діючий бізнес теж зможе отримати часткову кредитну гарантію, що покриватиме до 50% його кредиту за програмою "Доступні кредити 5-7-9%".

Очікується, що Державна програма "Доступні кредити 5-7-9%" сприятиме розширенню діяльності мікро- та малого бізнесу, їхньому виходу з "тіньового" сектору економіки, створенню нових робочих місць, імпортозаміщенню та поверненню трудових мігрантів.

Список використаних джерел

1. Уряд дав старт Державній програмі "Доступні кредити 5-7-9%" [online] Доступно: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?id=93e2d1bd-fcd2-454b-ad61-55251e5fe784>
2. Як отримати "доступні кредити" під 5–9% річних%” [online] Доступно: <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/02/3/656586/>
3. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» [online] Доступно: <http://avdvca.gov.ua/avdiivka/ekonomika-ta-pidpriemnytstvo/59-derzhavna-prohrama-dostupni-kredyty-5-7-9protsent/5652-derzhavna-prohrama-dostupni-kredyty-5-7-9protsent.html>

Hirna O.J., associate professor
Lviv Institute SHEI «Banking University»

COMPARISON OF 2014 AND 2019 VERSIONS OF THE SYSTEMATICALLY IMPORTANT BANKS ASSESSMENT METHODOLOGIES

The global financial crisis of 2008-2009 has highlighted the problem of systemically important financial institutions (SIFI) that hold a significant share of the financial market and whose potential bankruptcy is likely to disrupt the stability of the financial system. The National Bank of Ukraine initiated the identification of domestic systemically important banks (D-SIBs) in Ukraine in 2014. The assessment methodology was updated in 2019. This paper provides a comparative analysis of the previous and updated versions of the methodology of the National Bank of Ukraine and its correspondence to Ukrainian realities.

The National Bank of Ukraine has started the annual evaluation of D-SIBs since 2015 when the new bank capital requirements were approved by NBU Board Resolution No.312 dated 12 May 2015 On Amendments to the Instruction on Banking Regulation in Ukraine. The Procedure for identifying systemically important banks (PISIB-2014) was carried out in accordance with the Regulation approved by NBU Board Resolution No. 863 dated 25 December 2014 [1]. On June 19, 2019, that methodology was updated by NBU Board Resolution No.79 (PISIB-2019) [2].

In 2015, the NBU recognized 8 banks as D-SIBs. During 2016-2018, the systemically important banks were the following state-owned banks: PrivatBank, Ukreximbank and Oschadbank. The new methodology has significantly expanded the list of systemically important banks in 2019. According to the NBU, 14 systemically important banks are the following: PrivatBank, Oschadbank, Ukreximbank, Ukrgasbank, Alfa-Bank, Ukrsootsbank, Raiffeisen Bank Aval, FUIB, Ukrsibbank, Tascombank, Universal Bank, Kredobank, OTP Bank, Bank Pivdennyi.

The identifying and characterizing the role of systemically important Ukrainian banks is widely disclosed in numerous publications of researchers and practitioners, such as: N. Shulga (2016), V.Lavrenyuk (2016), A.Buriak, S.Lyeonov, T.Vasyliieva (2016), L.Zherdetska (2017), V. Bura(2019), O.Malakhova, R.Klimovych (2018), J.Onyschenko, O.Rimko (2016), V.Lesyk (2018) et al. The methodology PISIB-2014 was criticised by a number of scholars who were proving that it did not sufficiently take into account many important realities and risks of the current Ukrainian financial system related to the activities of systemically important banks.

We analyse the main changes in the updated methodology PISIB-2019 compared to the previous one (Table 1) and their correlation with the changes that have taken place in the economy and the financial system of Ukraine over the last 5 years.

The capacity of the Ukrainian banking market is relatively small and has sharply decreased over the past few years. Total assets (liabilities) of the banking sector, which amounted to \$160 billion at the beginning of 2014, decreased to \$70 billion (beginning of 2019). After clearing the banking system of Ukraine, when the number of banks in the market from 2014 to 2019 decreased from 180 to 78, the concentration level of the banking system increased from low concentrated to moderately concentrated, and on deposits of individuals approached high concentration. Such changes in the structure of the banking system justify the reduction of the size criterion in the updated methodology from 70% to 30%.

Table 1. Comparison of Basel Committee's D-SIB and 2014 and 2019 revised versions of the National bank of Ukraine assessment methodologies

BCBS			PISIB-2014			PISIB-2019	
Criteria	Indicators	Weight	Criteria	Indicators	Weight	Indicators	Weight
Size	Total assets	25,00%	Size	Total assets	35,00%	Total assets	30,00%
				Deposits (except interbank)	35,00%		
Interconnectedness	Intra-financial system assets	8,33%	Interconnectedness	Funds raised from other banks	7,50%	Funds raised from resident banks	7,50%
	Intra-financial system liabilities	8,33%		Fund placed in other banks	7,50%	Funds posted in resident banks	7,50%
	Debt securities outstanding	8,33%				Liabilities of non-residents to the bank	7,50%
Substitutability	Private sector deposits	8,33%	Direction of activity	Agriculture, Industry and Construction Loans	15,00%	Bank liabilities to non-residents	7,50%
	Private sector loans	8,33%				Deposits (except interbank)	10,00%
	Value of domestic payment transactions	8,33%				Loans (except interbank)	10,00%
						Annual Transactions with the use of electronic cards issued by the Bank	10,00%
Complexity	Value of OTC derivatives (notional)	8,33%				Annual Initial payments in the electronic payment system	10,00%
	Cross-jurisdictional liabilities	8,33%					
	Cross-border claims	8,33%					

Information is taken from BCBS⁷ and NBU⁸ sources.

The ratio of loans to GDP, that is, the "financial depth" of the economy, has sharply decreased in recent years: at the beginning of 2018, this figure was 35%, and as of January 1, 2019 - 30%. For comparison, in 2014 this figure was at the level of 67%. Moreover, in the Eurozone, for example, this figure is more than 100%, in Turkey - 80%, in Japan - 180%. The sectoral structure of issued loans is dominated

by loans to the wholesale and retail trade, i.e. to industries with low added value. Increasing lending to the real sector is still not a priority for the banking sector. Therefore, in these circumstances, the removal of the credit indicator of the real sector of the economy, which in the old method had a weight of fifteen percent, is quite justified.

At the same time, the introduction of indicators that characterize the scope of banking, as well as the volume of non-cash payments and the introduction of new financial technologies criterion areas of activity, brings this criterion closer to the criterion recommended by the Basel Committee, which contains similar indicators. The introduction of the latter two indicators is especially relevant in view of the doubling of the share of non-cash transactions using electronic payments issued by Ukrainian banks in 5 years, which increased from 2% in 2014 to 50% in Q1 2019 in the total structure operations.

In times of banking crises, foreign banks can transfer instability from foreign countries into the host banking system. In the updated methodology of the criterion for assessing the degree of financial relationships, the National Bank has singled out the separate assessment of relationships with non-resident banks and doubled the weight of the criterion of interconnection from 15 to 30 percent. Despite the fact that over the last 5 years the number of banks with foreign capital has decreased from 51 in early 2005 to 37 in early 2019, their share in the total number of institutions has increased from 27% to 48%, and during this period the share of banks from 100% foreign capital increased from 9% to 30% in the total number of banking institutions in the market.

In addition to updating the system of indicators in the new methodology PISIB-2019, the algorithm for determining the bank systemically important was changed. The comparison with the arithmetic mean of the systemic importance indicator, which has lost its relevance, in particular due to a sharp change in the structure of the banking system, was replaced by the recommended EBA comparison with the minimum systemic importance limit, which was adopted at 275 basis points. The second stage of the assessment was also introduced, which takes into account the social importance of banks that have more than one percent of total government guaranteed public deposits. This part of the methodology is consistent with the importance of monitoring trust in the banking system, as many researchers have pointed out.

Systemic risk is a phenomenon that may arise from different sources and spread through various channels. Despite the convergence of the new methodology PISIB-2019 for assessing D-SIB to those recommended by international banking institutions, it does not fully capture the current systemic risk factors such as rapid shrinking of the banking sector during 2015-2018, current state monopoly on the banking market and lack of clear banks business strategy.

List of references

1. Basel Committee on Banking Supervision. A framework for dealing with domestic systemically important banks, 2012. URL: <https://www.bis.org/publ/bcbs233.htm>.
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok vyznachennia systemno vazhlyvykh bankiv: Postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy 25.12.2014, Kyiv №863. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13264040>.
3. Pro vyznachennia systemno vazhlyvykh bankiv: Rishennya Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy 27.06.2019, Kyiv № 438-rsh. URL: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=98181796>.

Бізбіз Т.М., студентка

Київський національний торговельно-економічний університет

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВАЛЮТНИЙ КУРС

Валютний курс – це ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошових одиницях іншої країни. Валютний курс є одним із найважливіших показників, який відображає взаємодію національної та світової економік. Рівень валютного курсу обумовлений динамікою основних макроекономічних показників економічного розвитку країни.

Ефективна реалізація валютно-курсової політики держави передбачає необхідність урахування сукупності факторів, які можуть вплинути на динаміку валютного курсу національної валюти.

Існує значна кількість наукових поглядів щодо класифікації факторів впливу на валютний курс, серед яких глобальні (макроекономічні), кон'юнктурні, структурні та надзвичайні (форс-мажорні) [1]. На наш погляд, найбільш значимою групою факторів є макроекономічні фактори. До них відносяться наступні фактори, представлені на рис. 1.

Розглянемо вплив зазначених макроекономічних факторів на валютний курс:

1) обсяг ВВП визначає вартісне наповнення національної грошової одиниці. Існує прямо пропорційне співвідношення між ВВП і валютним курсом: збільшення ВВП призводить до збільшення попиту на гривню, оскільки зростають обсяги виробництва, рівень платоспроможного попиту населення, конкурентоспроможність національних товарів, а це, у свою чергу, зумовлює підвищення курсу національної грошової одиниці. Якщо прогнозується зниження обсягів ВВП, то учасники валютного ринку скуповують іноземну валюту, що спричиняє девальвацію національної грошової одиниці [2];

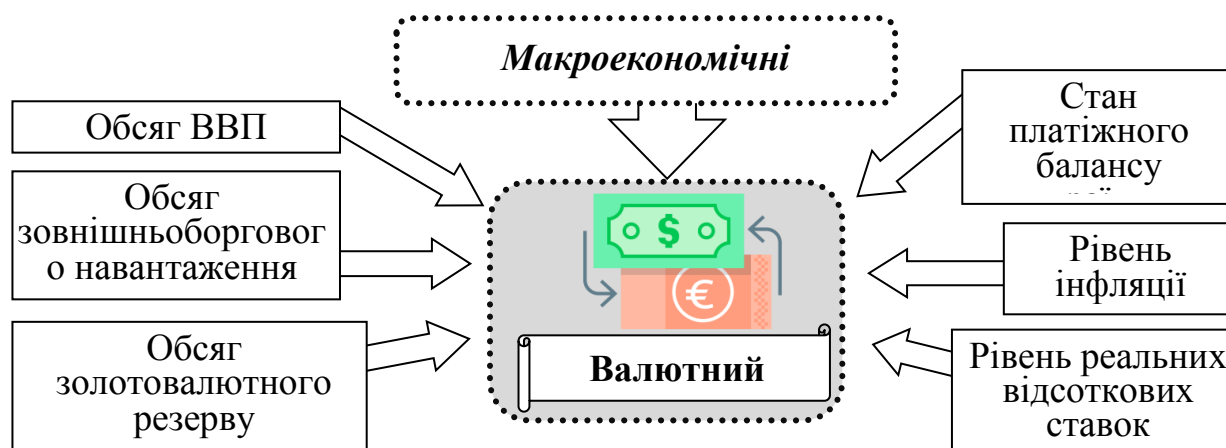

Рис. 1. Макроекономічні фактори впливу на валютний курс
(власна розробка автора на основі [1])

2) стан платіжного балансу країни. Пасивне сальдо платіжного балансу стимулює попит на іноземну валюту для погашення своїх зовнішніх боргових зобов'язань, тому виникає тенденція до зниження обмінного курсу національної грошової одиниці, і навпаки – активне сальдо породжує попит на національну валюту і тим самим підвищує її курс.;

3) рівень інфляції – чим вищий рівень інфляції в країні, тим нижча вартість її національної валюти. При зниженні купівельної спроможності національної валюти, викликаній інфляційним знеціненням, виникає тенденція до підвищення її обмінного курсу до валют країн, де темп інфляції нижчий. Особливо вплив інфляції відчувають країни із великими обсягами міжнародного обміну товарами, послугами і капіталом, оскільки динаміка валютного курсу тісно прив'язана до темпів інфляції, розрахованих з урахуванням експортних цін [4]. Розглядаючи інфляцію як фактор впливу на валютний курс, не можна не звернути увагу на інфляційні очікування населення, які скоріше є психологічним фактором. Прогнозування змін динаміки обмінного курсу валюти в умовах інфляції може викликати як ажіотажний попит на неї, так і масовий її відтік, що відповідно призводить до підвищення або зниження валютного курсу;

4) обсяг золотовалютного резерву. Золотовалютний резерв слугує певною демонстрацією опори національної грошової одиниці [3], забезпечує підтримку національної грошової одиниці. За рахунок золотовалютного резерву центральний банк може здійснювати валютні інтервенції, які орієнтовані на забезпечення стійкості курсу національної грошової одиниці (зміцнення, підтримка його вартості);

5) обсяг зовнішньоборгового навантаження. Збільшення зовнішніх боргів держави призводить до прискорення темпів відтоку іноземної валюти з країни, що в свою чергу, спричиняє зниження вартості національної валюти.

6) рівень реальних відсоткових ставок визначає для інвесторів загальну прибутковість вкладень в економіку країни. Зростання відсоткових ставок сприяє підвищенню інвестиційної привабливості країни, а значить і зміцненню курсу національної грошової одиниці [4].

Отже, формування валютного курсу є складним процесом, що обумовлений впливом багатьох факторів, серед яких фундаментальними є: обсяг ВВП, золотовалютного резерву, зовнішньоборгового навантаження; стан платіжного балансу; рівень інфляції; рівень реальних відсоткових ставок.

Список використаних джерел

1. Власенко Є.Ю. Факторний аналіз валютного курсу в Україні / Є. Ю. Власенко; І. Г. Брітченко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 2 (53). – 2012.

2. Жмурко Н. Чинники валютного курсоутворення в Україні / Н. Жмурко // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2012. – № 47. – С. 170–181.

3. Валенюк Н. В. Актуальні питання валютно-курсової політики глобалізації / Н. В. Валенюк, Г. О. Суботіна. // Проблеми економіки та політичної економії. – 2018. – №1. – С. 325.

4. Шпенюк О.Є. Нестабільність валютних курсів в умовах глобалізації / О.Є. Шпенюк // Інститут економіки та прогнозування НАН України 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docplayer.net/66575642-Nestabilnist-valyutnih-kursiv-v-umovah-globalizaciyi.html>

Горбатюк А.С., студентка

Науковий керівник: **Артем'єва О.О.**, к.е.н, доцент

Університет ДФС України

ІНОЗЕМНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Банківська глобалізація, яка представляє собою процес розширення сфери діяльності великих банків за межі національних кордонів, супроводжується створенням мережі зарубіжних філій, з одного боку, і зростанням числа іноземних банків – з іншого. Внаслідок інтернаціоналізації фінансових ринків, банківські установи стикаються із змінами кон'юнктури ринків не тільки національних, але і світових, що ще більше ускладнює управління ними. Ефективність залучення іноземного банківського капіталу в Україну залежить від правильного і ефективного механізму допуску банків з іноземним капіталом

на вітчизняний ринок банківських послуг, що підтверджує актуальність дослідження позитивного і негативного впливу іноземного капіталу на банківську систему України та формування дієвого механізму

Розглядом та аналізом питань теорії та практики діяльності банків з іноземним капіталом займалися багато вітчизняних та закордонних науковців, у тому числі С.А. Андрос, А.В. Антонов, Н.Г. Близняк, У.С. Владичин, В.І. Гаркавенко, В.М. Геєць, О.В. Козьменко, Р.В. Корнилюк, В.Г. Костогриз, Н.П. Погореленко, В.Ю. Подчесова, Д. Тобін, І.Б. Філонова та інші.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк з іноземним капіталом – банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків [3]. Поряд з поняттям банк з іноземним капіталом виділяють поняття «іноземний банк», головними ознаками іноземного банку є розташування центру прийняття стратегічних рішень за кордоном і контроль іноземних власників.

Серед позитивного впливу присутності іноземного капіталу, передусім для розвитку банківської системи України, можна виділити такі: наповнення вітчизняного валютного ринку ресурсами та зменшення залежності від внутрішньої обмеженості валютних коштів; незначне здешевлення вартості валютних ресурсів за умов стабільного валютного курсу та відсутності ажіотажного попиту на іноземну валюту; розширення можливостей щодо ефективного розміщення капіталу та масштабів проектного фінансування і прямих іноземних інвестицій; встановлення та розширення відносин між національними та іноземними банками, що сприятиме здійсненню швидкого та якісного валютного обслуговування власних і клієнтських інтересів; розширення доступу до міжнародних валютних ринків та ринків капіталів.

До негативного впливу можна віднести: проведення банками спекулятивної діяльності, за відсутності надання якісних банківських послуг; проблеми банківського нагляду за іноземними банками; іноземні банки можуть стати провідниками криз з країн походження; відтік національних банківських ресурсів за кордон; обмеження доступу національних позичальників до внутрішніх заощаджень.

Станом на 1 січня 2020 р. ліцензію Національного банку України отримали 75 банківських установ (зокрема 35 банків з іноземним капіталом, з них 23 з 100% іноземним капіталом). Порівняно з попередніми роками відбулося значне скорочення банківських установ, в тому числі і банків з іноземним капіталом, але за період з 01.01.2016р. по 01.01. 2020 р. банки з 100% іноземним капіталом мають тенденцію до збільшення [2].

Якщо поділити всі банки за національною приналежністю їх інвесторів, то банківський ринок України є досить розконцентрованим. В Україні іноземний капітал належить інвесторам з таких країн як: Кіпр (9925,4 млн дол США), Велика Британія (2155,8 млн дол США), Франція (1334,1 млн дол США), Австрія (1307,3 млн. дол. США), Польща (800,4 млн дол США),

Нідерланди (6326,1 млн дол США), Швейцарія (1505,5 млн дол. США) та інші [4].

Аналіз динаміки частки іноземного капіталу в банківській системі України представлено у табл. 1.

Таблиця 1. Динаміка частки іноземного капіталу в банківській системі України

Показник	Значення за роками				
	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість діючих банків	117	96	82	77	75
з них: з іноземним капіталом	41	38	38	37	35
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	23	23

*Джерело: розроблено автором на підставі [2]

Дані табл. 1 демонструють тенденцію до зниження загальної кількості банків в Україні у 2020 р. порівняно з 2016 р. Станом на 2016 р. в Україні було зареєстровано 117 банків, з яких 41 з іноземним капіталом, у 2020 р. залишилося 75 банків, з яких 35 з іноземним капіталом.

Станом на 01.01.2020 р. в трійку лідерів по надійності банків в Україні входять саме банки з іноземним капіталом: ПАТ "Промінвестбанк", АТ "Райффайзен Банк Аваль", АТ "КРЕДОБАНК" [2].

Основними причинами скорочення кількості банків упродовж останніх років було прагнення державної влади ліквідувати неплатоспроможні банки, які характеризувалися погіршенням якості кредитних портфелів, скороченням власного капіталу та збитковістю діяльності.

Таким чином, рівень довіри до банків з іноземним капіталом в Україні вищий, ніж до вітчизняних банківських установ та банківської системи України загалом. Свідченням цього є постійне зростання обсягів активів та частки іноземного капіталу на фінансовому ринку України.

Отже, можна зробити висновок про те, що між фінансовою безпекою та ефективністю присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі існує тісний взаємозв'язок, який проявляється через визначення цілей прибуткової та стабільної банківської діяльності, забезпечення захисту інтересів вкладників; створення системи захисту від загроз, які постають перед банківською системою.

Для розширення сфери впливу іноземного банківського капіталу необхідно забезпечувати належний рівень прозорості джерел зовнішнього інвестування; стимулювати не тільки приплив іноземних коштів у вітчизняну банківську систему, а й запозичувати передовий досвід, передусім новітній менеджмент і технології введення банківського бізнесу, нових послуг і продуктів, програмного забезпечення, що заохочувало б вітчизняні банки до підвищення рівня обслуговування власної клієнтури.

Список використаних джерел:

1. Дзюблюк О. Іноземний капітал у банківській системі України: вплив на розвиток валютного ринку та діяльність банків. *Вісник НБУ*. 2014. С.26-33.
2. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Про банки і банківську діяльність. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Татар М. С. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України в умовах глобалізації. *Часопис економічних реформ*. 2019. С.66-75.

Заєць І.І., студент
Одеський національний економічний університет

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК ВИД ДИСТАНЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сучасний розвиток банківського сектору нерозривно пов'язаний з упровадженням та вдосконаленням систем віддаленого банкінгу. Якщо раніше для того, щоб займати лідируючі позиції на ринку банку потрібно було розширювати мережу своїх відділень, то сьогодні він має нарощувати кількість та якість послуг системи електронного банкінгу.

Дистанційна форма обслуговування клієнтів банківських установ, одним з видів якої і є інтернет-банкінг, має низку суттєвих переваг над іншими формами. Проте слід мати на увазі, що клієнтами банків є особи різних вікових категорій. Цей фактор також вносить суттєвий вплив на розвиток інтернет-банкінгу. В Україні 67% користувачів інтернет-банкінгу перебувають у віці від 25 до 50 років, 31% відсоток – це молодь до 25 років, і лише 2% припадає на населення, старше 50 років.

Поширення системи інтернет-банкінгу перш за все пов'язане з розвитком самого Інтернету та постійним зростанням кількості його користувачів. Питома вага користувачів Інтернету серед дорослого населення України у 1997-2019 рр. подана на рис. 1.

Так, станом на кінець 2019 р. в Україні послугами мережі Інтернет охоплено 71% населення, що хоч і поступається провідними європейським країнам, але є досить вагомим показником.

Проведений моніторинг розвитку Інтернет-банкінгу в Україні дав змогу виокремити банки лідери та визначити значну диференціацію у розвитку систем дистанційного банківського обслуговування роздрібних клієнтів.

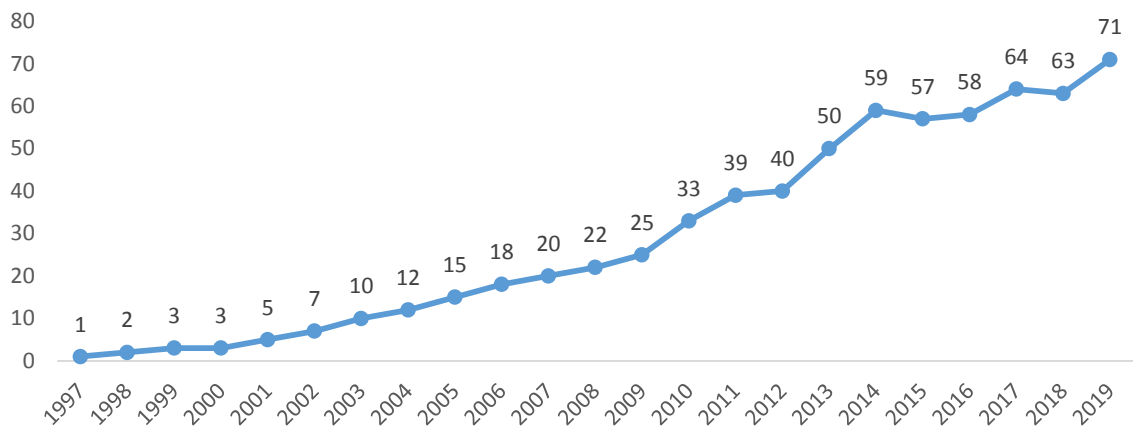

Рис. 1. **Питома вага користувачів Інтернету серед дорослого населення України у 1997-2019 рр., % [1]**

Варто відмітити, що найбільший функціонал (більше 40 опцій - від переказів і відкриття депозитів до ведення домашньої бухгалтерії та придбання квитків) у Приватбанку. 37 опцій доступно в системі Інтернет-банкінгу Першого Українського Міжнародного Банку, 35 - в Альфа-Банку.

Однією з найпопулярніших послуг до якої проявляють інтерес користувачі інтернет-банкінгу є можливість дистанційно оплачувати комунальні послуги. Більше 70% операцій - це грошові перекази, поповнення мобільних телефонів і оплата комунальних послуг.

За інформацією GooglePlay українці встановили на свої Android-смартфони додаток Privat24 понад 5 млн разів, якщо врахувати, що кількість смартфонів у мережах українських операторів дорівнює близько 10 млн, то можна дійти висновку, що Privat24 використовує кожен другий власник AOS-пристроїв, а це абсолютний результат для платіжних додатків на Android серед користувачів України та Східної Європи.

Кожного дня більше півмільйона клієнтів здійснюють банківські операції через POS-термінали, використовуючи технологію NFC: замовляють таксі, оплачують товари та послуги, керують кредитами та депозитами, замовляють доставку піци або води, поповнюють мобільні телефони. Це інтерактивний сервіс, зручний діалог між банком і клієнтами через розумний месенджер, що дозволяє отримати практично будь-які послуги та консультації ПриватБанку. Окремо слід виділити те, що Приватбанк пропонує на сьогодні своїм клієнтам не один «Приват 24», а 19 мобільних додатків, пристосовавши їх до певного типу користувачів та розподіливши їх за типами банківських та побутових операцій [2; 3].

Розвиток і подальше впровадження систем дистанційного обслуговування, зокрема системи «Інтернет-банк» дозволить банкам ефективніше проводити клієнтські платежі, зменшить собівартість даних

послуг за рахунок зменшення працемісткості, а також підвищить їх надійність, за рахунок підвищення рівня безпеки банківської діяльності

Список використаних джерел

1. Інтернет-асоціація України (ІнаУ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inau.ua>.
2. Шевчук Ю.В. Оцінка використання фінансових інновацій на фінансовому ринку України // Економіка та держава. – 2019 р. - № 5. – С. 40-44.
3. Офіційний сайт ПАТ КБ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>

Конюхова Т.Г., студентка

Несторенко Т.П., к.е.н., доцент

Бердянський державний педагогічний університет

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БАНКІВ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»)

В сучасних нестабільних економічних умовах кожний суб'єкт господарської діяльності має за мету утримання своїх позицій на ринку. Завдяки сталому розвитку суб'єкти господарської діяльності можуть не лише адаптуватися до мінливих умов середовища, а і постійно розвиватися. Питання забезпечення сталого розвитку економічних систем є одним з найголовніших у світі. При сталому розвитку відбувається економічне зростання в поєднанні з соціальною стабільністю.

У зарубіжній і вітчизняній економічній літературі велика увага приділяється дослідженням сталого розвитку. Зокрема, в роботах таких науковців, як С.В. Войтко, З.В. Герасимчук, М.В. Гончаренко, Р.В. Кейтс, В.С. Міщенко, Т.М. Перріс, О.Є. Табалов.

Метою дослідження є визначення екологічної відповідальності «Райффайзен Банк Аваль» та значення ролі сталого розвитку в світі.

Сталий розвиток – це такий розвиток, що веде до гармонізації факторів виробництва, оптимальних пропорцій нормалізації стану середовища, при якому поліпшуються умови життя людей без шкоди для майбутніх поколінь [1, с.176]. Сталий розвиток поділяють на 3 складові: екологічна, соціальна та економічна. Тобто повинно бути гармонійне співіснування природи, людини і підприємства.

Економічна стійкість суб'єкту господарської діяльності – це підвищення рівня прибутковості фінансово-господарської діяльності, збереження платоспроможності і кредитоспроможності, зростання інвестиційної активності в ризикових умовах.

Соціальна стійкість суб'єкту господарської діяльності – ступінь соціальної захищеності персоналу підприємства.

Екологічна стійкість суб'єкту господарської діяльності – це поєднання економіки суб'єкту господарської діяльності з його екологічною безпекою, мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище.

Сталий розвиток повинен відображати задоволення потреб суспільства в процесі розвитку; будуватися на основі ключових факторів, що впливають на хід розвитку та враховувати обмеження, які перешкоджають прогресивному розвитку.

Для забезпечення сталого розвитку суб'єкт господарської діяльності має вміти виявляти, аналізувати, приймати адекватні рішення та пристосовуватися до змін зовнішнього середовища і вдосконалювати свою діяльність для того, щоб продовжувати сталий розвиток на довгострокову перспективу.

Одним з найважливіших напрямів модернізації вітчизняної економіки та переходу до інноваційного соціально орієнтованого типу розвитку є екологізація економічного розвитку України.

«Райффайзен Банк Аваль» – це банківська установа, в якій приділяється увага проблемам екологічної свідомості працівників і клієнтів. Впроваджено економне споживання природних ресурсів, раціональне використання електроенергії, відповідальне ставлення до утилізації відходів тощо. Також в банківській установі частково модернізовано вентиляцію робочих приміщень; використовуються енергозберігаючі лампи, двосторонній друк; економиться вода. В банку намагаються використовувати для службових поїздок екологічно безпечні види транспорту. Також проводяться дні «Велосипедом на роботу». Клієнтам пропонується для збереження природних ресурсів при користуванні банкоматами обходитися без роздрукування квитанцій. В банку також підтримується ініціатива зі збору відпрацьованих гальванічних елементів для їх подальшої утилізації.

У 2018 р. Дніпропетровська обласна дирекція «Райффайзен Банку Аваль» взяла участь у конференції-виставці «Економія. Екологія. Ефективність. Співпраця заради сталого розвитку регіону». Захід став частиною проекту, реалізованого Дніпропетровською торгово-промисловою палатою разом із обласною владою за підтримки Програми сприяння зеленій модернізації української економіки Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням Уряду Німеччини 2014-2018 рр. Проект передбачав просування процесу впровадження ефективних технологій, рішень, послуг у сфері «зеленої» економіки. Це допомагає скоротити споживання ресурсів та шкідливий вплив виробництва на природу при збереженні його економічної ефективності. У конференції взяли участь понад 200 учасників. «Райффайзен Банк Аваль» презентував їм програму фінансування «Енергоефективні рішення» – умови та переваги залучення фінансування для реалізації

енергоефективних ініціатив підприємств. Програму банку спрямовано на підвищення ефективності використання енергії, зменшення витрат для бізнесу. Ця програма розроблена для підприємств різних галузей: агровиробництво та переробка, виробництво товарів повсякденного вжитку, харчова промисловість, роздрібна і оптова торгівля продуктами харчування та лікарськими засобами, виробництво фармацевтичних препаратів тощо [2].

Також в «Райффайзен Банку Аваль» проводяться акції колективної праці для благоустрою територій міських парків, скверів, дитячих будинків, дитячих садків, будинків ветеранів, ігрових майданчиків тощо. Такі акції періодично проводяться співробітниками Центрального офісу і регіональних підрозділів банку. В якості прикладу можна навести висадку співробітниками Харківської обласної дирекції яблуневої алеї в парку Національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди в селі Сковородинівка Золочівського району Харківської області [3].

Отже, сталий розвиток економічних систем безпосередньо залежить від розвитку окремих суб'єктів господарської діяльності. Невідповідність між економічною, соціальною та екологічною складовими та відсутність їх розвитку призводять до економічного спаду, до виробництва неякісної продукції, катастрофічних змін в природі і, як наслідок, до деградації суспільства. Сьогодні конкурентоспроможність суб'єктів господарювання пов'язана з екологічними аспектами. Завдяки екологічній відповідальності суб'єкт господарської діяльності отримує певну репутацію, отримує економічні вигоди та зберігає природу. «Райффайзен Банк Аваль» є екологічно відповідальною банківською установою, яка інвестує у сталий розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Філіпішина Л.М. Еволюція концептуальних підходів до формування стратегії сталого економічного розвитку промислових підприємств / Л.М. Філіпішина // Збірник «Вісник ПДТУ»: Економічні науки. – Первомайськ, 2017. – С. 172-180.
2. Програми фінансування енергоефективних проєктів презентував Райффайзен Банк Аваль у Дніпрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/ut2i0Sj>
3. Соціальна відповідальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ex.aval.ua/ru/about/charity/>

Мотовчі Г.С., студентка

Науковий керівник: **Черната Т.М.**, к.е.н., доцент
Приазовський державний технічний університет

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ ЯК КЛЮЧОВИЙ НАПРЯМ ЙОГО РОЗВИТКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Під фінансовою безпекою банку слід розуміти такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлені цілі і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку. На банківську систему в цілому та на окремі банки впливає велика кількість різноманітних ризиків як внутрішнього (якість кредитного портфеля, рівень та компетенція менеджменту, структура активів і пасивів, залежність від інсайдерів тощо), так і зовнішнього характеру (нормативне регулювання, грошово-кредитна політика, довіра до банківської системи, стан економіки держави та ін.), що обумовлює необхідність постійного контролю за станом кризового середовища як банківської системи, так і окремих банків. Розглянуті показники дають змогу зробити висновки про стан банківської системи держави, випадки невиконання нормативів банками є індикатором потенційної загрози втрати ліквідності та платоспроможності банку [3].

Сьогодні Україна перебуває під впливом глобальної конкуренції, коли для досягнення успіху необхідні якісно нові підходи до розвитку економіки та системи економічної безпеки держави. Насамперед об'єктивною необхідністю, як показує досвід останніх років, є зосередження зусиль на досягненні фінансової безпеки держави. Серед всіх аспектів забезпечення останньої одним із вирішальних чинників надійності та ефективності функціонування всієї фінансової системи виступає стан банківської системи в країні, адже саме сектор грошово-кредитного обігу є найбільш чутливим до змін у зовнішньому середовищі. В той же час з огляду на високу залежність української економіки від коливань на світових валютних та товарних ринках, низький рівень захищеності вітчизняної фінансової системи від зовнішніх дестабілізуючих факторів, питання фінансової безпеки держави сьогодні набуває вирішального значення в процесі забезпечення економічної та національної безпеки України в цілому.

Протягом останніх років вітчизняна банківська система перебуває під впливом багатьох дестабілізуючих чинників як внутрішніх, так і зовнішніх. До таких можна віднести економічну та політичну нестабільність, військові дії на Сході, високий рівень недовіри населення до банківської системи, непрозорість діяльності банків тощо. Головними проблемами банківської системи залишаються: низькі темпи нарощування капіталу і, відповідно, недостатній рівень капіталізації, низька якість активів, продовження роботи банківських

установ з низькою фінансовою стійкістю, висока вартість клієнтських коштів, високий рівень доларизації економіки, низький рівень захисту прав кредиторів. Банківська безпека – це рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників [4].

Основною метою безпеки банківської діяльності вважається можливість запобігання збитків банку або упущення вигоди; забезпечення ефективної діяльності банку та якісної реалізації ним операцій та угод. До основних завдань безпеки банківської діяльності входять:

- захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;
- оперативне реагування банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності;
- виявлення причин та формування умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів;
- виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку;
- збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних і інформаційних ресурсів банку [1].

Таким чином, фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [2].

Забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської сфери має спрямовуватися на послаблення дії низки загроз [5], зокрема:

- на макрорівні (на рівні держави та самих учасників системи як саморегулювання): стимулювати капіталізацію банківської системи; ретельніше контролювати якість активів у портфелях банків; підвищити ефективність діяльності та фінансову стійкість банків шляхом поліпшення якості корпоративного управління; наблизити діяльність вітчизняних банків до міжнародних стандартів; зміцнювати позиції державних банків в реалізації стратегії економічного розвитку країни; підтримувати низькі темпи інфляції та стабільний валютний курс; стимулювати розвиток інших сегментів фінансового ринку для розширення можливостей інвестування в фінансові інструменти банківського сектора коштів інститутів спільного інвестування, пенсійних

фондів тощо; створити сприятливий інвестиційний клімат, що підвищить міжнародні рейтинги України;

- на міжнародному рівні, необхідно регулювати діяльності іноземних банків та банків, що мають частку іноземного капіталу в статутному капіталі банків України. Оскільки, щоб поряд з розвитком банків з іноземним капіталом на території України була можливість розвитку та підвищення ефективності функціонування вітчизняного банківського капіталу.

Отже, забезпечення економічної безпеки можливе за достеменного визначення її сутності і різновидів, чинників, що впливають на її зниження чи підвищення, наявних і потенційних загроз у цій сфері, ужиттю комплексу необхідних запобіжних і корегувальних заходів. Слід відмітити, що економічна безпека банків є інструментом для досягнення їх комерційної мети – збільшення прибутку, накопичення капіталу, захисту їх різноманітних інтересів, а також укріплення позицій на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел

1. Закон України Про Національний банк України / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1999. – № 29. – ст.238. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Закон України Про банки і банківську діяльність / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 5-6. – ст.30. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
3. Конституція України: від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) [монографія] /О. І.Барановський. – К.: КНТЕУ, 2004. — 760 с.
5. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 1. – С. 7-26.

Миськів М.Г., студентка

Науковий керівник: **Богач М.М.**, к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Одним з головних критеріїв ефективної діяльності страхового ринку є надійність самих страховиків. Їх стійкий фінансовий стан повинен проявлятися у збалансованих фінансових показниках, можливості протистояння внутрішнім та зовнішнім загрозам, та у можливості виконувати взяті на себе зобов'язання.

Тобто фінансова безпека страховика є основним елементом вияву функцій страхування.

Механізм забезпечення фінансової безпеки страхової компанії є головним у системі фінансового управління нею. Загалом, механізм – це система, спосіб, який визначає порядок певного виду діяльності.

Вивчивши визначення сутності механізму управління, врахувавши особливості діяльності страхових компаній, до механізму забезпечення фінансової безпеки страхової компанії слід віднести: фінансові інтереси страховика; принципи і методи управління; інструменти управління фінансовою безпекою; об'єкти управління; критерії оцінки рівня фінансової безпеки страховика.

Фінансові інтереси страхової компанії можна класифікувати за наступними ознаками: за об'єктом спрямованості (розмір власного капіталу; тарифна політика; страховий портфель; страхові резерви; перестраховування; кінцевий фінансовий результат); за функціональним видом фінансової діяльності (фінансові інтереси, пов'язані зі страховою діяльністю, в інвестиційній політиці, пов'язані з кредитами та інноваційною діяльністю); залежно від видів страхування (фінансові інтереси, які виникають у сфері майнового страхування; страхування відповідальності; особистого страхування); за рівнем значимості (головні, пріоритетні, другорядні); за часовою ознакою (тактичні, стратегічні). До головних цілей щодо забезпечення фінансової безпеки страхової організації можемо віднести забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності страховика, мінімізацію фінансових ризиків, а також підвищення іміджу страховика.

Принципами управління є ті обмеження, які накладаються на методи та інструменти управління. До основних принципів управління фінансовою безпекою страхової організації відносимо: визначення загроз та мінімізацію їх впливу на фінансову безпеку організації; дотримання чинного законодавства; інформаційно-аналітичне та прогнозне забезпечення фінансової безпеки; поєднання фінансових інтересів керівництва та персоналу страхової організації; запровадження комплексу заходів щодо забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страховика.

Під методами управління розуміємо наявність інструментів, які використовуються і являються основою забезпечення фінансової безпеки страховика.

До методів забезпечення фінансової безпеки страхових організацій можемо віднести: збір і аналітичну обробку інформації, що характеризує страховий ринок як в цілому, так і в розрізі страхових компаній; прогнозування фінансової безпеки страховика; аналіз загроз та індикаторів фінансової безпеки страховика; розробку та реалізацію заходів щодо підтримання на належному рівні фінансової безпеки страхової компанії.

До інструментів управління забезпечення фінансової безпеки відносимо організаційне та кадрове забезпечення; фінансове забезпечення та інформаційно=аналітичне забезпечення.

Щоб досягнути найвищого ефекту управління фінансовою безпекою доречно використовувати вже існуючі автоматизовані інформаційні системи, які використовуються страховими. А саме: збір та аналіз інформації щодо потенційних загроз; перетворення інформації в стандартизований вигляд; обробка інформації у форматі, придатні для аналізу; аналіз критеріїв оцінки рівня і ефективності управління фінансової безпеки страхових організацій; оцінка стану фінансової безпеки в цілому.

Так сформована інформаційна система дасть можливість автоматизувати процес оцінки стану фінансової безпеки, що призведе до зростання оперативності прийняття управлінських рішень щодо забезпечення рівня фінансової безпеки страхових організацій; спростити процедуру формування критеріїв оцінки стану фінансової безпеки; розробити план послідовного виконання дій для безперервного забезпечення функціонування механізму фінансової безпеки страхових організацій.

Формування служби фінансової безпеки страхової компанії забезпечують організаційні та кадрові інструменти. Доречним є створення служб фінансової безпеки як окремого підрозділу в крупних страхових компаніях. Але, зважаючи на брак вільних фінансових ресурсів для утримання такої структури, функції та завдання такої служби можна перекласти на вже існуючі структурні підрозділи.

Таким чином, механізм забезпечення фінансової безпеки страхової організації складатиметься з наступних етапів: своєчасний аналіз загроз фінансовій безпеці страховика (як зовнішніх, так і внутрішніх); оцінка існуючого стану фінансової безпеки; вчасне виконання плану, спрямованого на забезпечення фінансової безпеки страхової організації; контроль забезпечення фінансової безпеки.

Отже, щоб досягнути максимального ефекту від механізму забезпечення фінансової безпеки, весь персонал страхової компанії повинен бути залученим у цей процес, та підтримувати його, тобто дотримуватися основних принципів фінансової безпеки.

Стан фінансової безпеки страхової організації неможливо оцінити, якщо не сформульовані критерії, керуючись якими будується система параметрів безпечного стану страхових організацій. Ці параметри можемо поділити на якісні (ті, що визначають конкурентну позицію) та кількісні (фінансова стійкість, платоспроможність, рентабельність). Кількісні параметри є основою для побудови загального показника, що дає оцінку рівня фінансової безпеки страхової організації.

Невід'ємною складовою страхового ринку (як і будь-якого іншого), є конкурентна позиція страховика, яка суттєво впливає на його ринкову вартість. З другого боку, максимізація ринкової вартості компанії є одним з її головних

фінансових інтересів. Тому вивчення позиції страховика з точки зору конкуренції та ринкових можливостей є важливою при управлінні фінансовою безпекою.

Саме конкуренція спонукає страхові компанії до таких дій як розроблення та впровадження нових видів страхування, розширення різновиду послуг та уважніше ставлення до запитів клієнтів.

На конкурентну позицію страховика великий вплив має зовнішнє та внутрішнє середовище, які формують правила поведінки на страховому ринку. Ці фактори обов'язково повинні бути враховані при оцінці стану фінансової безпеки.

До зовнішніх чинників, що впливають на стан фінансової безпеки страхової компанії відносимо державне регулювання, основні тенденції страхового ринку, діяльність об'єднань страховиків.

До внутрішніх чинників, що визначають конкурентну позицію страховика можемо віднести внутрішню структуру страхової компанії, кадровий потенціал, менеджмент страховика, тобто ідеться про можливості самої компанії у керуванні забезпечення своєї конкурентоспроможності. Ці чинники аналізуємо з метою виявлення сильних і слабких сторін як самої компанії, так і компаній-конкурентів.

Таким чином, під час аналізу конкурентної позиції страховика визначаємо конкурентоспроможність в момент обстеження страхової організації; виявляємо тенденції підвищення конкурентної позиції страховика у досліджуваному періоді; досліджуємо процеси, що можуть негативно вплинути на конкурентоспроможність; виявляємо та уточнюємо резерви, які можна використати для підвищення конкурентної позиції страховика. Але для цього потрібно встановити певну послідовність та механізм таких дій, яка і буде методикою оцінки рівня фінансової безпеки страхових компаній.

Отже, на першому етапі проводимо збір та обробку вхідної інформації;

на другому етапі діагностуємо внутрішні та зовнішні можливі загрози фінансовій безпеці страхової компанії;

на третьому етапі здійснюємо аналітичну обробку даних, оцінюємо такі показники як фінансова стійкість, платоспроможність та ефективність діяльності, обчислюємо загальний показник фінансової безпеки.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Київ: Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с. – (Серия «Библиотека финансового менеджера»; Вып. 10).
2. Економічна енциклопедія: у 3-х томах / редкол.: С. В. Мочерний та ін. Київ: ВЦ Академія, 2001. Т. 2. 867 с.
3. <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf>

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент

Чурилова А.О., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

В Україні в 2014-2016 почалась масштабна реформа банківської реформи, основною ціллю якої було так зване «Велике банківське очищення», тобто виведення з ринку фінансово не прозорих банків.

Ситуація у вітчизняній банківській системі, може дати відповідь на роль банківської системи у забезпеченні економічної стабільності держави. Недостатній контроль, недостовірні або й зовсім підроблені звіти банків, недостатність капіталу банку та інше, все це проблеми з яким зіштовхнувся НБУ, напередодні реформи.

Банки «пральні» - тобто банки, що отримували безготівкові вклади та конвертували їх в готівку, дана діяльність призводить до зменшення податкового навантаження та втрачання державою коштів, що в подальшому негативно відображається на економіці, у вигляді збільшення бюджетного дефіциту та державного боргу.

Банки «пилососи», що видають кредити фірмам пов'язаним прямо або опосередковано з власниками банку, що призводить до збільшення ризиків неповернення депозитів вкладникам, тобто додаткового навантаження на державу, що зобов'язана компенсувати частину коштів вкладникам, також дана ситуація може призвести до банкрутства деяких вкладників, а в результаті до зменшення виробництва в країні та підвищенню безробіття, що негативно вплине на економіку країни.

Банки, що були створені під час економічного зростання з метою перепродажу, та які в періоди кризи не є стійкими, також банки «зомбі», що фактично не ведуть діяльності на ринку, а лише формально існують, банки з агресивною бізнес моделлю, що працюють в ризикових сегментах ринку та , як правило, не готові до кризового стану економіки та залишають ринок.

Все вище перераховане призводить до низки проблем, що негативно впливають на економіку країни, а саме.

1. Невпевненість вкладників у вчасному поверненні своїх депозитів у повному обсязі.
2. Зменшення доступних для підприємств кредитних коштів.
3. Збільшення вартості кредитів, через виведення залучених банком коштів за кордон.
4. Спрямування залучених коштів не на потреби малих та середніх підприємств, а підтримку пов'язаних з власниками підприємств.

5. Вразливість банківської системи до макроекономічних шоків, через недостатню ліквідність та нестачу капіталу для продовження роботи в періоди рецесії або кризи.

Все вище перераховане може призвести до так званого «набігу на банки» тобто ситуації коли вкладники масово забирають депозити з банків, які є ненадійними або можуть стати такими в майбутньому, виведені всього або майже всього банківського капіталу в країні може наступити системна банківська криза.

Банкрутства що слідують за цим призводять до тривалого падіння економіки в країні, що виникає в наслідок перебування споживачів та підприємств в стані «грошового голоду». Тривале падіння економіки призводить до зменшення доходів населення, масового безробіття, зменшення доходів держави та іншого.

Висновок, стабільна вітчизняна банківська система, зменшує ризики настання тривалої економічної кризи, забезпечує в країні розвиток підприємництва, та зменшує фінансове навантаження на державний бюджет країни.

Остапенко А.С., к.т.н., доцент

Шумова О.Ю., студентка

Херсонський національний технічний університет

ВПЛИВ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР І ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ КРАЇНИ

Будь-який банк потенційно є важливим для фінансової системи, навіть банкрутство невеликого за розміром капіталу банку здійснює негативний вплив на фінансовий сектор та економіку країни в цілому. Це проявляється через паніку банківських клієнтів, втрату ними коштів, переведенням боргу банку на державу та ін. Саме тому банківська сфера є найбільш регульованою, що підтверджується низкою вимог до діяльності банків з боку держави.

Однак виникнення такого феномену, як системно важливих банків, свідчить про значний вплив їх діяльності на стабільність інших банків, фінансової системи та економіки країни, що насамперед зумовлено економічними та соціальними передумовами, які в повній мірі проявляються під час глобальної світової кризи у тому числі [1, с. 377]. Економічні передумови пов'язані із «ефектом доміно» та системним ризиком, а соціальні, в першу чергу, із моральним ризиком.

Системно важливі банківські установи є ключовими елементами фінансової системи будь-якої країни, оскільки вони: концентрують значні обсяги капіталу, активів, зобов'язань; характеризуються взаємозамінністю

послуг, значним обсягом та складністю операцій і внутрішніх зв'язків; взаємопов'язаністю з фінансовою системою тощо. Всі ці критерії уніфікації здійснюють значний вплив на стабільність всієї фінансової системи.

Банк вважається системно значимим, якщо його банкрутство може підвищити системний ризик, викликати суттєві порушення фінансової системи або призвести до негативних наслідків в економіці [2, с. 107].

В Україні з 2016 року системно важливими банками незмінно визначались три банки – ПриватБанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. У 2019 році Національний банк України розширив перелік системно важливих банків до 14. Системно важливими банками станом на початок 2020 року в Україні є: А-Банк, Альфа-банк, Кредобанк, ОТП банк, Ощадбанк, Південний, Приватбанк, ПУМБ, Райффайзен Банк Аваль, Таскомбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Укрсиббанк, Універсал банк [3].

Нагадаємо, для системно важливих банків діють підвищені вимоги Національного банку України, які мають на меті забезпечити додатковий запас їх стійкості:

По-перше, з 1.01.2020 року системні банки мають виконувати посилені значення нормативів миттєвої ліквідності (Н4) – не менше ніж 30% та максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) – не більше ніж 20% (для банків, що не є системно важливими – 25%).

По-друге, додатково до нормативного значення достатності основного капіталу вони мають сформувати з 1.01.2021 року буфер системної важливості, його розмір залежить від значення показника системної важливості банку: для ПриватБанку становитиме 2%; для Укрексімбанку, Ощадбанку та Укргазбанку становитиме 1,5%; для всіх інших системних банків (Райффайзен Банку Аваль, Альфа Банку, А-Банку, ПУМБу, УкрСиббанку, ТАС Банку, Універсал Банку, ОТП Банку, Банку «Південний» та Кредобанку) – 1%.

По-третє, ці банки повинні розробити плани відновлення діяльності згідно вимог Національного банку, які покликані швидко стабілізувати роботу системно важливих установ в умовах глобальної світової кризи [3].

Отже, зауважимо, що в Україні діяльність системно важливих банків потребує посилення в частині уніфікації критеріїв визнання за принципом взаємопов'язуваності та відносин контролю. Крім того виникає необхідність посилення наглядових вимог за їх діяльністю у частині запровадження вимог до капіталу, управління ліквідністю, оцінки ризиків тощо.

Ідентифікація системно важливих банків і впровадження особливих регуляторних заходів повинні бути спрямовані на відновлення стійкості банківського сектору та убезпечення від негативного впливу системних ризиків, а також попередження виникнення ефекту регуляторного арбітражу [4, с. 812].

Таким чином, системно важливі банки: сприяють підсиленню конкурентоспроможності; збільшують фінансовий потенціал; їх діяльність впливає на фінансовий сектор та економічну стабільність країни, через виникнення морального ризику, який полягає в прийнятті на себе необґрунтовано високого рівня ризиків за відсутності адекватної системи ризик-менеджменту, що, в свою чергу, сприяє зростанню системного ризику в цілому; концентрують значні розміри капіталу, активів та зобов'язань (ці розміри кожного окремого системно важливого банку також здійснюють вплив на загальний рівень системного ризику). Зауважимо, що системно важливі банки можуть виступати як генератори системного ризику, як канали розповсюдження або як центри його розповсюдження, посилення чи послаблення.

Список використаних джерел

1. Бура В. І. Науковий феномен системно важливого банку. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 3. С. 375-381.
2. Палій В. В. Визначення системно важливого банку: світовий досвід та вітчизняні реалії. Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки. 2015. № 9. С. 104-113.
3. Сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>.
4. Стегнієнко М. О. Систематизація існуючих поглядів на поняття «системно важливі банки». Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С. 810-814.

Попряга Ц.І., студентка

Одеський національний економічний університет

МОНЕТАРНЕ ЗОЛОТО В СТРУКТУРІ ЗОЛОВОВАЛЮТНИХ РЕЗЕРВІВ

Золотовалютні резерви є невід'ємною умовою функціонування будь-якої держави. Обсяг та структура офіційних золотовалютних резервів країни відіграють важливу роль у розвитку економіки країни. За останні роки ринок золота істотно змінився як за функціональними так і за структурними параметрами, тому роль золота у світовій економіці є досить актуальним. Сьогодні досить актуальним є збільшення частки золота у золотовалютних резервах кожної країни. Адже золото представляє собою досить ліквідний актив, ціна на який постійно зростає, і може бути реалізований у потрібний час.

Монетарне золото є складовою золотовалютних резервів країни, являє собою високочисте золото у формі монет, злитків або брусків, не нижче за 995 пробу, що перебуває у власності або під контролем центрального банку чи органів державного управління [1].

Золотий запас України складається з афінованого золота в зливках. Воно є державною власністю і становить частину державних золотовалютних резервів України.

Відповідальність за формування, використання та управління золотовалютним резервом покладено на НБУ. Золотий запас формується шляхом закупівлі афінованого золота в зливках у фізичних та юридичних осіб, резидентів та нерезидентів за рахунок коштів НБУ. Зберігається золотий запас у Державній скарбниці НБУ та на металевих рахунках, відкритих НБУ в центральних банках інших країн та комерційних банках, в тому числі в іноземних. Національний регулятор повинен щорічно інформувати Президента України та Верховну Раду України про стан накопичення та використання золотого запасу [2].

Динаміка золотих запасів України за 2011-2020 рр. зображена на рис. 1.

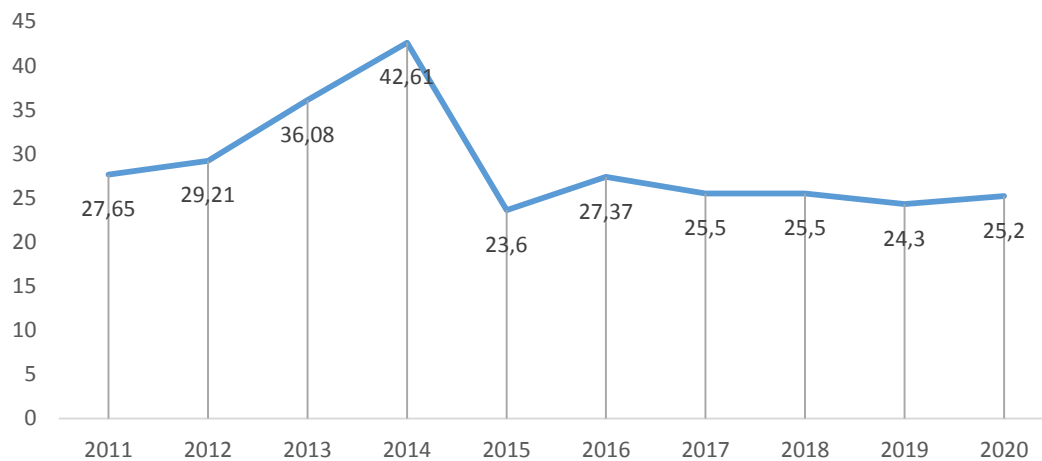

Рис. 1. Динаміка золотих запасів України станом на 01.01.2011-01.01.2020 рр., тонн (складено за матеріалами [3])

Україна займає 56 місце в світі за кількістю золота в золотовалютних резервах. За аналізований період з 2010 початок 2019 рр. найбільший запас золота спостерігався у 2013 р., а саме 42,61 тонн. У 2014 р. запаси монетарного золота країни значно зменшилися, до рівня 23,6 тонн. Станом на 31 березня 2020 р. монетарне золото у еквіваленті складає 1313,44 млн. дол. США. Його частка у золотовалютних резервах країни дорівнює 5,27% від загального обсягу резервів.

Золото виконує функції стратегічних фінансових активів, використання яких пов'язується з надзвичайними обставинами як в економічній сфері, так і в інших сферах. Оцінюючи золоті резерви, необхідно орієнтуватися на ринкову ціну даного активу, тим самим оцінка золотого запасу потребує періодичного перерахування. Золотий запас виконує роль страхового фонду для отримання у разі необхідності міжнародних платіжних засобів у формі вільно конвертованих

валют. Золото може використовуватись як застава при отриманні міждержавних валютних кредитів.

Слід зазначити, що МВФ у своїх статистичних публікаціях показує резерви як із включенням, так і без включення золота. Це пов'язано із політикою демонетизації золота після відміни принципів Бреттон-Вудської валютної системи і водночас збереження його як мобільного і ліквідного активу, а тому – важливої складової офіційних золотовалютних резервів [4].

Не дивлячись на юридичний факт демонетизації золота, даний метал продовжує відігравати достатньо значну роль в міжнародних валютно-фінансових відносинах. Оптимізації структури золотовалютних резервів України вимагає від центрального банку визначення оптимальної частки монетарного золота у структурі золотовалютних резервів країни.

Список використаних джерел.

1. Курс фінансів: конспект лекцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16400116/finansii/mizhnarodna_likvidnist_mizhnarodna_investitsiyna_pozitsiya_ukrayini
2. Основні передумови та аналіз сучасного стану формування та накопичення золотих запасів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vuzlit.ru/775316/osnovni_peredumovi_analiz_suchasnogo_stanu_formuvannya_a_nakorichennya_zolotih_zapasiv_ukrayini
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
4. Журавка Ф. О., Костюк О. М., Савченко Т. Г., Пластун О. Л. Методологічні засади формування та управління золотовалютними резервами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.studmed.ru/-p-fanov-a-o-ta-n-metodolog-chn-zasadi-formuvannya-ta-upravl-nnya-zolotovalyutnimirezervami_1ee9266ef8e.html

Приходченко О.Ю., старший викладач
Пальцун О.С., студентка
Національна металургійна академія України

КОНСУЛЬТАЦІЙНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ БАНКІВ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Дослідження сутності та ролі банківських послуг банку є актуальною, оскільки комплексний підхід щодо управління ними на сьогодні не вироблено. Тим більш, що пенсійна реформа відкриває нові можливості для банків. А саме в сфері пенсійного забезпечення банки можуть виступати уповноваженим банком по виплаті пенсій із солідарної системи, бути банком-зберігачем,

управителем активів, засновником пенсійного фонду або фонду банківського управління, створювати пенсійні депозитні рахунки [1]. Щоб данні види діяльності розвивались необхідне інформаційне супроводження. Тому чим більше тема буде розглядатися і досліджуватися, тим більше буде поліпшуватися якість банківського обслуговування, розширюватись асортимент банківських послуг.

Теоретичними та практичними питаннями банків та їх діяльності займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме О.В. Дзюблюк, О.М. Іванов, Є.Ф. Жуков, В.М. Усоскін. Але банківська діяльність у сфері надання послуг в сфері пенсійного забезпечення на даний час в літературі висвітлена недостатньо.

Хоча окремих досліджень стосовно банківських послуг досить мало, треба зазначити, що в звітах Національного банку України йдеться мова про те, що за перше півріччя 2019 року збільшенню прибутку посприяло збільшення чистої процентної маржі та зростання комісійних доходів, яке було викликане підвищенням попиту на банківські послуги [2].

Для банківської послуги можна дати наступне визначення – це комплекс фактичних і юридичних дій банківської установи, які виконуються на замовлення клієнта та містять набір банківських операцій, що здійснюються банком на основі контрактів і які направлені на реалізацію потреб в банківському обслуговуванні.

Таким чином, поняття «банківський продукт» передбачає широкий набір послуг, який здатен задовольнити існуючі стандартні потреби клієнта банку і реалізуючись на ринку отримує прибуток. Банківський продукт відрізняється від операцій і послуг тим, що володіє певними індивідуальними властивостями [3].

Крім існуючих послуг щодо виплат пенсій із солідарної системи, банк може долучитися до послуг в сфері накопичувальної системи. Депозитні рахунки, які зараз в багатьох банках називають «пенсійними», по суті не є тими, що передбачено в законі про недержавне пенсійне забезпечення. Накопичувальні депозитні рахунки є, але нема планів щодо подальшого використання після строку завершення [4]. Наприклад, укласти договір зі страховою компанією по виплаті пенсій. Таким чином, у сфері пенсійного забезпечення консультації щодо пенсійних планів індивідуальних чи для підприємства в цілому зможуть доповнити ланку депозитних послуг.

Інформаційні послуги є невід'ємними складовими. Але якщо консультаційні передбачають створення нової інформації на основі даних клієнта, то інформаційні лише доносять існуючу інформацію.

Розширення консультаційних та інформаційних послуг сприяє поширенню інтегрованих банківських продуктів. Також це підвищить конкурентоздатність банків та краще задовольнити потреб клієнтів. Тим

більше, що останнім часом спостерігається тенденції у світі щодо розмиття меж між виконавцями різних видів фінансових послуг.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
2. Прибуток банківської системи у I півріччі перевищив 30 млрд. грн. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/news/all/pributok-bankivskoyi-sistemi-u-i-pivrichchi-perevischiv-30-mlrd-grn?fbclid=IwAR2_CXHfSH8srJ3f1AwJecUaCfryXj6hBBSfoW-VCOebK2IvGv_OzNeFWRc
3. Дворчук Н. Б. Сутність банківських послуг, їх відмінності від операцій та продукту. Технологія розробки нових банківських послуг в банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42743.doc.htm.
4. Приходченко О.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку діяльності банків у пенсійній системі України // "Інфраструктура ринку", № 18. - 2018 с. 344-349.

Рехліцький С.В., студент

Науковий керівник: **Дудинець Л.А.**, к.е.н., старший викладач
Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ

В сучасних ринкових умовах кредитний ринок України є важливою складовою фінансового ринку, який покликаний швидко мобілізувати фінансові ресурси суб'єктів господарювання. Розвинутий кредитний ринок та його ефективне функціонування впливають на підприємницьку діяльність та економічний розвиток всієї України.

Враховуючи соціально-економічний стан на сьогодні, зокрема дефіцит державного бюджету, інфляцію, зменшення купівельної спроможності населення і нестабільність грошової одиниці, виникає гостра необхідність підвищення якості формування кредитної політики комерційних банків.

Необхідність формування обґрунтованої та ефективною кредитної політики кожним комерційним банком за сучасних економічних умов пов'язана, перш за все, з важливістю активізації позитивного впливу кредитних відносин на обсяг та структуру грошової маси в країні і, як наслідок, на стабільність грошової одиниці, а по-друге, із забезпеченням потреби в додаткових джерелах фінансування розширеного відтворення.

Фактично, метою формування кредитної політики є мінімізація основних ризиків (непрямий валютний, процентний, операційний ризик і ризик ліквідності) у ході ефективного розміщення кредитних ресурсів для максимізації доходу від кредитних операцій в умовах активного розвитку банку за пріоритетними напрямками [1, с. 96].

Таким чином, провідна роль кредитної політики, на наш погляд, полягає в зростанні конкурентних переваг, що виражається в максимізації прибутку і мінімізації ризиків у процесі формування ресурсної бази та ефективного розміщення залучених ресурсів.

Основними недоліками у реалізації сучасної кредитної політики комерційних банків України виступають:

- скорочення обсягів кредитних ресурсів, що свідчить про стагнацію кредитування на фінансовому ринку;
- зростання частки проблемних кредитів через переважно агресивну кредитну політику;
- майже повне припинення надання кредитів на довгостроковій основі;
- концентрація кредитних ресурсів переважно у банках першої групи, яке становить близько 68,61% від загального обсягу наданих кредитів [2, с.587];
- низький рівень кредитних ресурсів в іноземній валюті;
- під час кредитування основна перевага надається торгівлі та промисловості, зменшується частка кредитів на будівництво, транспорт та інфраструктурні сфери економічної діяльності;
- під час формування кредитних ресурсів пріоритетним є кредитування колективних та приватних підприємств недержавної форми власності [3, с.20].

На банківську діяльність у цілому і кредитну політику, зокрема, має прямий вплив податкова політика країни. Неодноразово поставало питання щодо введення податку на депозитні ресурси банківських установ, упровадження цього податку зменшить депозитні надходження та обмежить банки у видачі кредитів, що може негативно відобразитись на усій банківській системі України.

Позитивним моментом у кредитній діяльності банківських установ України є розвиток споживчого кредитування. У зарубіжних країнах цей вид кредитування вважався одним із найбільш прибуткових сегментів банківської діяльності. Але, якщо за кордоном цей вид кредитування налагоджений, то комерційним банкам України потрібно переглянути кредитну політику для того, щоб запобігти явищу масового неповернення кредитів. Однак, незважаючи на зростання попиту на споживчі позички, в українських банках переважним напрямком кредитування залишається кредитування юридичних осіб.

Банківські установи України віддають перевагу короткостроковому кредитуванню. Це обумовлено тим, що довгострокові кредити є найбільш ризикованими. Для того, щоб збільшити частку довгострокових кредитів і

разом з цим мінімізувати ризики, потрібно розробити методику оптимізації кредитного портфеля з урахуванням ризиків неповернення коштів позичальниками.

Практика банківської діяльності свідчить, що кредитний портфель фізичних осіб є більш стабільним, ніж кредитний портфель юридичних осіб. Тому збільшення споживчого кредитування у діяльності комерційних банків України сприяло б зменшенню прострочених і сумнівних позик у кредитних портфелях [2, с.588]. Банківським установам необхідно здійснювати пошук нових, прибуткових і перспективних напрямів кредитування. Важливо досліджувати та запроваджувати досвід міжнародної банківської практики щодо роботи банківських установ на ринку кредитних послуг.

Отже, на сучасну кредитну політику вітчизняних комерційних банків негативно впливають ряд факторів, які значно погіршують ситуацію та прямо впливають на загальноекономічний добробут населення. Запропоновані заходи в перспективі зможуть покращити кредитну політику банків, адже вони спрямовані на вирішення існуючих проблем та вдосконалення методів для регулювання кредитної діяльності банків.

Список використаних джерел

1. Житар М. О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України / М. О. Житар // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2017. – №1 – С. 94-105.
2. Бикова О. В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О. В. Бикова, О. В. Марченко // Молодий вчений. – 2017. – №3 (43) – С. 586-589.
3. Русіна Ю.О. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку / Ю.О. Русіна, М.В. Ковтун // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 1(11). – С. 18–24.

Рогульська О.О., викладач вищої категорії
ДТЗЕ імені Є.О. Патона

АКТУАЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Банківське кредитування є актуальним у сучасних умовах не тільки для фінансових установ, але й для суб'єктів кредитування та фізичних осіб. Важливим є отримання доходів кредиторами у вигляді відсотків та комісій для успішної фінансової діяльності, що можливе, у першу чергу, від здійснення активних кредитних операцій. Важливо, щоб кредитна політика не була агресивною, а надавала можливості для розвитку малого бізнесу та сприяла споживчому кредитуванню, що можливе лише при встановленні таких

процентних ставок, які є взаємовигідними і для потенційних клієнтів і для фінансових установ.

Проблемою банківського кредитування є кредитна політика деяких установ, що не є гнучкою в сучасних умовах і не може конкурувати на достатньому рівні, тому кількість кредитних пропозицій коливається.

Оформити кредит дистанційно можливо при виконанні певних інструкцій від фінансових організацій. Актуальними є пропозиції отримати «швидкі» гроші на карту при мінімальних відсотках[1]. Але не останнім питанням є довіра і безпека отримання таких кредитів. Ризикують і кредитори і позичальники. Причиною несплати за кредитом може бути відсутність у клієнта можливостей, прибутків у теперішньому та майбутньому, тобто недостатньо зважений ризик перед процедурою кредитування.

Для усунення перешкод, що стоять на шляху розвитку корпоративного кредитування, були прийняті законодавчі акти та рішення [2].

Найбільш лояльне ставлення банків до підприємців з торгівлі. У кредитних портфелях банків - лідерів ринку переважають позики власникам невеликих магазинів. Більшість торгових кредитів спрямовані на поповнення оборотних коштів.

З деякою насторогою кредитори ставляться до фірм виробничої сфери. Власник невеликого виробничого цеху може претендувати на позику лише при наявності великого бізнес-стажу, широкого кола постачальників сировини і покупців. Банки більш-менш охоче кредитують лише взуттєвиків і кравців. Вважається, що в легпромї дрібні виробники можуть успішно конкурувати з великими і середніми.

Найбільш охоче банки надають кредити підприємцям сфери послуг - закладам громадського харчування, салонам краси і т. д. Лояльно налаштовані банкіри до автоперевізників, які зазвичай беруть позику на придбання транспорту. Також збільшилися шанси на отримання позик і у аграріїв[3].

Сьогодні кредитні пропозиції є значно більшими ніж попит, що суттєво впливає на дохід банківських установ від кредитних активних операцій. Банкам необхідно переглянути умови кредитування клієнтів для визначення потенційних ризиків.

Список використаних джерел

1. <https://minfin.com.ua/ua/credits/online/>
2. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/rozhivok-bankivskogo-kredituvannya-gospodaryuyuchikh-subektiv-yak-umova>
3. https://bankchart.com.ua/kredit/statti/kredit_pidpriemstvu_i_privatnomu_pidpriemtsyu_spd

Східницька Г. В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

СИСТЕМНО ВАЖЛИВІ БАНКИ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах сьогодення функціонування банківського сектора економіки, як ніколи раніше, посідає важливе місце у економіці держави. Тому важливим елементом є дослідження фінансової стійкості і стабільності системно важливих банків, оскільки саме цьому сектору фінансової системи відведено ключову роль у соціально-економічному розвитку суб'єктів господарювання. Відтак, гармонійне та ефективне функціонування цього сектору сприятиме покращенню умов проживання населення і діяльності юридичних осіб. Із фінансовою нестабільністю суб'єктів ведення банківської діяльності пов'язані і негативні зрушення у банківській системі. Вони можуть знайти своє відображення у втраті довіри фізичних та юридичних осіб. Однак, пошук шляхів вирішення питань забезпечення стійкого стану таких банків є недостатньо обґрунтованим.

Фінансові кризи чітко виявляють високу залежність економік світу від стійкості системно важливих установ. Щоб уникнути розвитку таких подій держава вимушена надавати допомогу, вливаючи кошти у системні фінансові установи.

За визначенням НБУ, системно важливий банком є банк, банкрутство або неналежне функціонування якого може призвести до появи системного ризику. Діяльність системно важливих банків може створювати негативні екстерналії для фінансової системи. Керуючись максимізацією власної вигоди, банки ухвалюють оптимальні для себе рішення, які не є оптимальними для фінансової системи загалом [1, С. 131].

З метою віднесення банку до категорії системно важливого, Національним банком України узагальнено окремі показники на основі певних критеріїв, коефіцієнти зважування яких є вищими, ніж розмір середньо-арифметичного показника системної важливості відповідних банків. В таблиці, яка подана нижче, відображено цю систему показників, які визначають приналежність банку до групи системно важливого банку.

Показник системної важливості банку розраховується як сума зважених часток показників.

Традиційно робота таких банків пов'язана із моральним ризиком – вони беруть на себе надмірні ризики, покладаючись на можливу підтримку держави у разі настання проблем. Такі банки прийнято ідентифікувати та встановлювати для них додаткові вимоги, щоб зменшити ймовірність їхнього банкрутства.

Із урахуванням світової практики додаткові вимоги можуть включати:

- буфери системної важливості для капіталу (формується зі складових основного капіталу);
- більш високу частку пасивів, здатних поглинати збитки;
- посилений пруденційний нагляд та моніторинг [3].

Статус системно важливого накладає на банк додатковий тягар, цей статус не гарантує підтримки центрального банку чи уряду у випадку настання кризових ситуацій.

Показники, що використовувались для визначення системно важливих банків в Україні [1]

Критерії	Індикатор	Коефіцієнт зважування, %
Розмір банку	Загальні активи	35
	Кошти фізичних та юридичних осіб	35
Напрями діяльності	Кредити, надані суб'єктам господарювання за видами економічної діяльності: сільське господарство, промисловість, будівництво	15
Ступінь фінансових взаємозв'язків	Кошти, залучені від інших банків	7,5
	Кошти, розміщені від інших банків	7,5

У 2015 р. до системно важливих віднесено 8 банків - Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Дельта Банк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсоцбанк, Промінвестбанк, Сбербанк, з 2016 р. по червень 2019 р. до системно важливих віднесено 3 банки - Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк.

Порівняно з досвідом східноєвропейських країн в Україні до змін підходів до визначення системно важливих банків була:

- обмежена кількість показників, що визначають системну важливість;
- незначна кількість банків, віднесених до системно важливих банків ;
- низька частка активів системно важливих банків .

За новим підходом в Україні у 2019 р. до системно важливих віднесено 14 банків - Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Укргазбанк, Альфа-банк, Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль, ПУМБ, Укрсиббанк, Таскомбанк, Універсал банк, Кредобанк, ОТП банк, Південний [3].

Із наведеної вище інформації приходимо до висновку, що впродовж аналізованого періоду, кількість системно важливих банків в Україні зростає, а це ставить в залежність банківський сектор економіки від діяльності цих банків. Саме системно важливі банки впливають прямопропорційно, оскільки формують найбільшу частку активів банківського сектора.

Отже, з метою уникнення кризових явищ в банківському секторі, системно важливим банкам, необхідно використовувати систему інструментів в контексті введення посиленого нагляду за цією категорією банків, використання ризик-менеджменту та контролінгу, яка допоможе вирішити їх ефективного функціонування.

Список використаних джерел

1. Полагнин Д. Д., Лисенко Н. А. Системно важливі банки в банківській системі України. Міжнародний науковий журнал „Інтернаука”. № 12 (22). 2т. 2016 . С. 130-133.
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121 - III. (із змінами та доповненнями № 132-IX від 20.09.2019р.). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
3. Рішенням Правління Національного банку України від 27 червня 2019 року № 438-рш „Про визначення системно важливих банків”. Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98181764&cat_id=55838.

Цікановська Н.А., к.е.н., доцент, докторант
Університет банківської справи

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ РОЗВИТКУ

Одним із найбільш розповсюджених фінансових інститутів розвитку є банки розвитку, що являють собою квазідержавної фінансово-кредитної установи, які приймають участь на засадах державно-приватного партнерства в процесах реалізації середньо- та довгострокових проєктів з підвищеним рівнем ризику та високою капіталоємністю, спрямованих на проведення структурних реформ в цілях реалізації соціально-економічного потенціалу держави, шляхом надання фінансових послуг на пільгових умовах. Необхідність у систематизації специфічних особливостей функціонування банків розвитку обумовлюється тим, що їх діяльність має суттєві відмінності від діяльності комерційних банків.

М. Ковалев [1] відзначає, що головні відмінності в діяльності банків розвитку та комерційних банків полягають у наступному: банки розвитку не залучають вклади (депозити) фізичних та юридичних осіб, не відкривають банківські рахунки та не виконують розрахункові операції в інтересах клієнтів, не видають короткострокових кредитів. Водночас, банки розвитку здійснюють середньо- та довгострокове кредитування за рахунок власних та запозичених коштів без отримання банківської ліцензії.

Зважаючи на викладене, цілком погоджуємось з позицією Н. Глушко [2], яка переконана в тому, що недивлячись на наявність слова «банк» у найменуванні банків розвитку, вони не є банківськими установами у розумінні, визначеному законодавством. На підтвердження прийнятності такої позиції можна навести й той факт, що Банк міжнародних розрахунків відносить банки розвитку до небанківських фінансових організацій, разом з мікрофінансовими, лізинговими, венчурними організаціями, інвестиційними компаніями, пенсійними фондами та іншими фінансовими установами [3].

Т. Струкова [4] висловлює власне бачення специфічних особливостей банків розвитку, що вирізняють їх від інших фінансово-кредитних інститутів: по-перше, це правовий мандат, який визначає особливий статус банку, що зафіксований в його статутних документах або нормативних актах; по-друге, наявність специфічної нормативної бази та регулятивних вимог; по-третє, націленість на розвиток економіки в цілому або певних галузей, секторів, регіонів.

Дискусійною та такою, що потребує додаткового роз'яснення, вважаємо тезу про неприбутковість діяльності банків розвитку. В. Адріанов [5] наводить аргумент про те, що банки розвитку націлені на вирішення завдань, поставлених перед ними державою, тому не прагнуть до максимізації прибутку. Діяльність банків розвитку спрямована на покриття дефіциту довгострокових інвестиційних ресурсів в економіці, необхідних для реалізації проектів з підвищеним рівнем ризиків, тривалим терміном окупності, низькою прибутковістю, значним обсягом капіталовкладень. На думку В. Волкова [6], специфічною особливістю банків розвитку є націленість їх діяльності не на отримання прибутку (не тільки або не в першу чергу отримання прибутку), а на досягнення позитивних змін в економіці країни. Водночас Ю. Ємельянов [7] уточнює, що безумовно, банки розвитку прагнуть працювати на комерційних засадах та отримувати прибутки, однак при виникненні збитків, їх покриття здійснюється за рахунок державного фінансування.

О. Ільїн [8] додатково виділяє такі специфічні особливості банків розвитку, як: застосування пільгового режиму кредитування позичальників, включаючи субординоване кредитування, відсутність заставного забезпечення, відтермінування процентних платежів, знижені ставки кредитування; наявність преференцій у вигляді звільнення від сплати податків, відсутність регулятивного контролю з боку центральних банків або інших фінансових регуляторів, тощо.

Ю. Сімачюв [9] акцентує увагу на тому, що, за звичай, банки розвитку утворюються за ініціативою та за участі держави, а тому знаходяться у повній або частковій державній власності. Автор підкреслює важливість автономії банку розвитку від держави при прийнятті рішень щодо фінансування тих чи інших проектів. До того ж, за думкою дослідника банки розвитку орієнтовані на

компенсацію «провалів ринку» та забезпечення демонстраційного ефекту від довгострокового інвестування в пріоритетні сфери економіки.

Р. Мельников [10] вважає важливими специфічними ознаками банків розвитку використання різноманіття механізмів державно-приватного партнерства, продукування мультиплікативних макроекономічних ефектів від реалізації інвестиційних проектів, а також наявність зовнішніх бенефіціаріїв, які отримують блага від діяльності таких банків.

Систематизація різносторонніх підходів учених-економістів до ідентифікації специфічних особливостей банків розвитку дозволяє сформулювати узагальнене уявлення про відмінні риси банків розвитку від інших видів фінансових установ:

- відсутність залучення вкладів (депозитів) фізичних та юридичних осіб, відкриття та обслуговування розрахункових рахунків, короткострокового кредитування, необхідності отримання банківської ліцензії;
- фіксація правового мандату в статутних документах або нормативних актах, наявність специфічної нормативної бази та регулятивних вимог;
- прийняття участі в компенсації «провалів ринку» – реалізації проектів з підвищеним рівнем ризиків, тривалим терміном окупності, низькою прибутковістю, значним обсягом капіталовкладень;
- націленість діяльності не на отримання (не тільки або не в першу чергу отримання) прибутку, а на досягнення позитивних змін в економіці країни (певних галузей, секторів або регіонів);
- застосування пільгового режиму кредитування позичальників, включаючи субординоване кредитування, відсутність заставного забезпечення, відтермінування процентних платежів, знижені ставки кредитування, тощо;
- наявність преференцій у вигляді звільнення від сплати податків, відсутність регулятивного контролю з боку центральних банків або інших фінансових регуляторів;
- утворення за ініціативи та за участю держави, з наявністю автономії у прийнятті рішень щодо фінансування проектів;
- забезпечення демонстраційного мультиплікативного ефекту від довгострокового інвестування в пріоритетні сфери економіки;
- використання різноманіття механізмів державно-приватного партнерства;
- наявність зовнішніх бенефіціаріїв результатів діяльності.

Представлена систематизація специфічних особливостей функціонування банків розвитку дозволяє поглибити розуміння економічного змісту та соціально-економічного значення їх діяльності.

Список використаних джерел

1. Ковалев М. М., Румас С. Н. Банки развития : новая роль в XXI веке : монографія. Минск : Изд. центр БГУ, 2016. 151 с.
2. Глушко Н. Банки развития в Беларуси, России и Казахстане : общая характеристика, результаты и особенности деятельности. *Банкаўскі веснік*. 2017. Жнівень. С. 50–59.
3. BIS Statistical Bulletin. Bank for International Settlements, March 2016. URL: <http://www.bis.org/statistics/bulletin1603.pdf>.
4. Струкова Т. В. Финансовые институты развития nanoиндустрии в России. *Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол.* 2015. № 1(30). С. 110–121.
5. Стратегическое управление в зарубежных финансовых институтах развития / под ред. В. Д. Андрианова. Москва : Консалтбанкир, 2012. 272 с.
6. Волков В. И. Институты развития и их вклад в модернизацию экономики страны. Социально-экономические и психологические проблемы управления : Сборник научных статей по материалам I (IV) Международной научно-практической конференции, проходившей в Московском городском психолого-педагогическом университете с 23 по 25 апреля 2013 года / под общей ред. М. Г. Ковтунович. Часть 1. Москва : МГППУ, 2013. URL: https://psyjournals.ru/social_economical_psychological_/issue/63102.shtml.
7. Емельянов Ю. С. Банки развития и государство в современной архитектуре мирового развития. *Экономика и политика*. 2009. № 5. С. 11–18.
8. Ильин А. А. Банки развития в России и зарубежный опыт. *Финансы и кредит*. 2010. № 9. С. 82–88.
9. Симачев Ю. В., Кузык М. Г., Иванов Д. С. Система российских финансовых институтов развития : достижения и проблемы. Москва, 2013. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2264360.
10. Мельников Р. М. Результативность и эффективность российских финансовых институтов развития : подходы к оценке и пути повышения. *Финансы и кредит*. 2012. № 21(501). С. 2–10.

Шелега М.М., студентка

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

РОЛЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

У сучасних умовах розвитку фінансової глобалізації, важливим є забезпечення ефективної діяльності усіх сфер національної економіки. Особливу увагу варто приділити банківському сектору, який являє собою інструмент забезпечення рівня накопичень та інвестицій в умовах постійного

19 впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Стабільне функціонування і розвиток банківської системи залежить від її фінансової стійкості, яка забезпечується дотриманням певних нормативно-правових актів, формуванням необхідного обсягу резервів, підтримкою валютного курсу, реалізацією стратегічних цілей банку тощо.

Під фінансовою стабільністю банківської системи слід вважати її здатність як системного утворення у динамічних умовах ринкового середовища протистояти дії зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою реалізації цільових орієнтирів грошово-кредитної політики та забезпечення фінансової безпеки держави.

Мороз А. М. зазначає, що «стабільність банківської системи – це комплексна характеристика стану банківської системи, за якого реалізується її сутність і призначення в економічній системі країни, адекватно та ефективно виконуються її функції, а також забезпечується спроможність підтримувати рівновагу та відновлювати стан після зовнішніх потрясінь чи посилення диспропорцій, будь-яких відхилень від безпечних параметрів, спричинених кризовими явищами» [1].

На жаль, сьогоднішній стан вітчизняної економіки в силу певних обставин не має змоги похвалитись результативністю діяльності НБУ у напрямку досягнення фінансової стабільності. Адже запорукою її досягнення є, перш за все, ефективна та дієва банківська система, яка наразі перебуває у стадії оздоровлення. А це в свою чергу тягне за собою підвищення недовіри домогосподарств до банківських структур і зумовлює зосередження коштів на руках, а не на депозитних вкладах. Відповідно обмежуються обсяги інвестування сфери реального сектору, яка наразі гостро потребує вливання коштів для технічного переоснащення застарілого обладнання, підвищення ділової активності, нарощення обсягів виробництва, тощо. Стрімке зростання рівня інфляції та зорієнтованість НБУ на дезінфляційну політику, низький рівень ВВП несуть неминучість ризику для фінансової і цінової стабільності у державі, що є характерним для країн з малими статками [2, с. 26].

Протягом останнього десятиліття забезпечення фінансової стабільності стало одним з ключових завдань більшості центральних банків світу. Закон України «Про Національний банк України» також визначає сприяння фінансовій стабільності як одну із основних функцій Національного банку.

Центральні банки є інститутами, які відіграють надзвичайно важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності. Це зумовлено, насамперед, тим, що центральні банки поряд з підтриманням стабільності національної валюти завжди несли відповідальність за стабільність банківської системи, а банки є центральним елементом фінансової системи, і виникнення системної нестабільності в банківському секторі негативно впливає на фінансову стабільність і має вкрай негативні соціально-економічні наслідки для країни в

цілому. Однак центральні банки не в змозі нести повну відповідальність за підтримання фінансової стабільності. Забезпечення стабільності фінансової системи є комплексним питанням і потребує вирішення багатьох завдань, узгоджених зусиль широкого кола державних органів, включаючи центральні банки, міністерства фінансів, органи фінансового нагляду та регулювання.

Щодо внутрішніх факторів фінансової стійкості банків, то зазначимо, що науковці пропонують різний їх перелік, зокрема В. М. Коваль визначив наступні: «достатність капіталу, якість активів і пасивів, дохідність, ліквідність» [3]. О. В. Васюренко подав ширший перелік внутрішніх факторів, а саме: «адекватність капіталу банку, якість активів банку, рівень рентабельності, ліквідність балансу банку, кваліфікація кадрів, місія банку, стратегія банку та якість банківського менеджменту» [4].

При виникненні системної нестабільності у фінансовому та банківському секторах саме центральний банк виступає першою лінією оборони та своїми інструментами забезпечує: нормалізацію ситуації з ліквідністю, відновлення або підтримання безперебійної роботи платіжної системи; зниження негативних очікувань учасників ринку банківських послуг, відновлення довіри до банківської системи; запобігання або зниження темпів відтоку депозитів з банківської системи та коштів нерезидентів з фінансового сектора країни, а також виведення активів із проблемних банків; відновлення платоспроможності банків та їх оздоровлення за допомогою рекапіталізації, реструктуризації проблемних активів, реорганізації, ліквідації тощо.

Зокрема, «стабільна та надійна банківська система має важливе значення у майбутньому зростанні економіки. Відхилення у банківській системі впливають на інтереси та стан суб'єктів господарювання і можуть викликати дестабілізацію в соціально-економічному та політичному житті суспільства» [5, с. 621].

Перед Національним банком як ключовим інститутом державного регулювання монетарної сфери економіки постали не тільки виклики глобального світового масштабу, а і завдання локального характеру, адже Україна є державою із сировинною економікою, стан якої та валютні резерви напряму залежать від кон'юнктури світового ринку, і, як наслідок монетарне регулювання має бути спрямоване на формування такої структури економіки, яка створить підґрунтя для ефективного функціонування грошової системи України, забезпечить передумови стійкого розвитку економіки.

Забезпечення фінансової стабільності в Україні в даний час пов'язано, в основному, з моніторингом та підтримкою стабільності банківського сектора, згладжуванням коливань процентних ставок на ринках кредитів і депозитів, забезпеченням стабільної динаміки обмінного курсу, а також безперебійного функціонування національної платіжної системи. З урахуванням цього, спираючись на розглянуті раніше механізми забезпечення фінансової

стабільності, можна говорити про те, що основні завдання в цій галузі відносяться до сфери відповідальності Національного банку.

Важливими заходами підвищення фінансової стабільності банків з державною часткою мікроекономічного характеру є: підвищення рівня прибутковості державних банків, підтримка рівня ліквідності, підвищення рівня капіталізації, удосконалення механізмів корпоративного управління, удосконалення методів оцінки фінансових ризиків та адекватного управління ними, перехід на інноваційні механізми діяльності.

Отже, проаналізувавши структуру фінансової стабільності банківської системи, доходимо висновку, що феномен фінансової стабільності сьогодні має комплексний та багатогранний характер. Ця економічна категорія все ще не є вивченою та зрозумілою в усіх аспектах як науковцям, так і практичним фахівцям. Без стабільності фінансових ринків та інститутів, а також без фінансової стабільності реального сектору економіки не можна говорити про досягнення фінансової стабільності вітчизняної банківської системи.

Список використаних джерел

1. Банківські операції : підруч. / Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. та ін. ; за ред. А. М. Мороза. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – Київ : КНЕУ, 2008. – 608 с.
2. Козюк В.В. Незалежність центральних банків і фінансова стабільність : ортодоксальний та гетеродоксальний підходи. // Вісник Національного банку України. Київ. – 2017. - № 239. – С. 6-29
3. Коваль С. Теоретичні основи механізму формування власного капіталу банку / С. Коваль // Вісник ТНЕУ. – 2009. – № 1. – С. 106–116.
4. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посіб. / О.В. Васюренко. 108 – Київ : Тов-во «Знання», 2008. – 318 с
5. Батракова Т. І., Пензева Д. М. Ефективність, організаційно-правове забезпечення та управління економічною безпекою банківських установ / Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 9. С. 620–622.

Яковенко Є.А., студентка

Науковий керівник: **Байрачна А.С.**, асистент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІТЧИЗНЯНА БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Загалом стан банківської системи має важливе значення в сучасних умовах розвитку національної економіки. Одним із головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни – є банки. Основним

завданням, для вирішення на шляху інтеграції України до Європейського економічного простору це забезпечення стабільності банківської системи. Під час розвитку міжнародних відносин та глобалізаційних процесів у банківській сфері виникає все більше проблем, які необхідно вирішити, щоб забезпечити її нормальне функціонування та стабільність національної економіки.

За мету було взято проведення аналізу сучасного стану банківської системи та визначення її впливу на економіку України.

Одну з важливіших ролей у формуванні економічних відносин між суб'єктами грошового ринку відіграє банківська система. Це обумовлюється тим, що саме банки є одним із найважливіших елементів структури економіки щодо організації руху фінансових потоків [1].

Стабільність грошово-кредитної, бюджетної й валютної систем, залежить від багатьох показників, найважливішими з яких є розподіл державного бюджету, стійкість банківської системи, національної валюти, стан зовнішньої та внутрішньої заборгованості, дефіцит платіжного балансу, у сукупності це все є фінансовою безпекою України.

Фінансову стабільність держави визначає її фінансова незалежність, коло інвесторів, ступінь розвитку ринку капіталів, міра відкритості внутрішнього ринку; схильність населення до операцій з фондовими цінностями, концентрація інтелектуальних ресурсів, задіяних у розвитку фінансового ринку розмаїття фінансових інструментів, обсяг і вартість запозичень, ступінь ризиків ринкових коливань, гарантованість розміщення конкретних фінансових інструментів, наявність інформації про емітентів і кредитних історій; характер фінансово-кредитної політики, соціально-економічна й політична стабільність, організація нормального обміну фінансовими ресурсами між галузями, регіонами, країнами.

Основними сферами впливу фінансової безпеки держави є: бюджетна сфера та державне регулювання фінансових ринків, страхування, фондовий ринок, небанківські фінансові установи й банківський сектор. Отже, фінансова безпека банків є частиною фінансової безпеки країни, а проблеми банківської сфери є одночасно і проблемами фінансової безпеки держави. Тому стабільність та надійність банківської системи, яка повинна акумулювати і направляти в потрібне русло внутрішні інвестиції, є основою забезпечення фінансової безпеки держави [2].

До основних сучасних проблем у банківській системі України можна віднести: загальну геополітичну нестабільність у країні, військові події та громадські заворушення, кризові процеси в економіці, падіння ВВП й обсягів національного доходу, девальвацію національної валюти, значний рівень доларизації економіки, різкі коливання курсу валют, падіння довіри до банківської системи тощо.

Сучасна банківська система України пристосована переважно до обслуговування поточних платіжних потреб економічних суб'єктів і деякою мірою короткострокових потреб в обіговому капіталі. Українські банки не пристосовані для задоволення інвестиційних потреб реального сектора ні структурно, ні функціонально. Тому вкрай обмежений їх вплив на формування матеріально-технічної бази економіки. Про це свідчить відсутність в Україні спеціалізованих інвестиційних банків, відмова від створення національного банку реконструкції та розвитку із широкими повноваженнями з організації фінансування інвестиційних потреб економіки, випереджаюче зростання обсягів банківських кредитів у сфері особистого споживання й торгівлі порівняно зі сферою виробництва, незначні обсяги довгострокових депозитних ресурсів з поступовим зменшенням їх розмірів і частки в ресурсній базі банків. Усі ці обставини стримували розвиток довгострокового кредитування інвестиційних потреб виробничих підприємств.

Найбільш шкідливими для подальшого розвитку банківської діяльності стали диспропорції, що сформувалися в реальному секторі економіки. Однією з них є надмірне переважання експортно-орієнтованого виробництва над виробництвом для внутрішнього ринку, що спричинює гіпервисоку залежність країни від імпорту та всезростаючий попит на іноземну валюту на ринку, який усе важче покривати надходженнями валюти від експорту.

Національний банк України постійно запроваджує антикризові заходи, серед яких: підтримання ліквідності банків; запровадження обмежень на валютному ринку; проведення діагностичного обстеження банків; надання стабілізаційних кредитів системним банківським установам; активізація роботи НБУ із запобігання використанню банківської системи для легалізації кримінальних доходів та недопущення здійснення банками протиправних фінансових операцій з готівковими коштами.

Основні досягнення банківської системи України за останні роки:

1. Інфляція увійшла у цільовий діапазон, а саме: сповільнення споживчої інфляції з 9,8% у 2018 році до 4,1% у 2019 році. Послідовна монетарна політика регулятора є основною рушійною силою цього досягнення.

2. Вдруге за шість років банківська система продемонструвала рекордну прибутковість. Прибуток банків за 2019 рік склав 59 млрд грн. Цей показник втричі більше, ніж торік. Разом з цим, з 75 діючих банків прибутковими були 70.

3. Продовження банками збільшення кредитування населення. Станом на листопад 2019 року гривневий портфель кредитів фізичним особам зріс на 24,7 до 168 млрд грн рік до року.

4. На початку 2020 року досягнуто домовленості на технічному рівні щодо розширеної трирічної програми фінансування. Майбутня програма буде спрямована на підтримку реформ в Україні [3].

Таким чином, передумовою стабільного розвитку економіки України є формування фінансової безпеки у банківській сфері України, це забезпечить фінансову стабільність та сталий розвиток. Для цього необхідно запровадити якісні зміни та перезавантажити банківський сектор. На сьогодні існують усі шанси для очищення та оздоровлення банківського сектору України, незважаючи на всі зовнішні і внутрішні загрози фінансовій безпеці. Такими діями ми зможемо піднести роль банків у загальному розвитку економіки держави. Для того, щоб поліпшити ситуації необхідне невідкладне втілення заходів щодо реформування економіки, тому що банківська система є основною складовою загальнодержавних економічних процесів.

Список використаних джерел

1. Катан Л.І. Банківська система /навч.посіб./ (Л.І. Катан, Н.І.Демчук, В.Г. Бабенко-Левада, Т.О. Журавльова); за ред. І.М. Мазур. – Дніпро: Пороги, 2017. - 444 с.
2. Масленіков В.В. Зарубіжні банківські системи // Економіка, фінанси , право – 2010 - №10 – С. 15-20.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/news/all/natsionalniy-bank-opriyudniv-programu-diy-na-2020-rik>

СЕКЦІЯ 5. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Агрес О.Г., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БАНКРУТСТВУ ПІДПРИЄМСТВА

За сучасних умов господарювання для оптимальної та ефективної діяльності підприємства потрібно запроваджувати таку систему управління, яка буде реагувати на зміни як зовнішнього так і внутрішнього середовища, виявляти та протидіяти кризовим факторам, забезпечувати конкурентоспроможність досліджуваного підприємства на ринку, забезпечувати діяльність фермерського господарства всіма необхідними ресурсами, приймати рішення тактичного і стратегічного характеру.

В рамках нестабільної економіки, через світову фінансову кризу, нестабільність аграрного ринку в Україні, різких стрибків валютних курсів, високі темпи інфляції для низки підприємств актуальною є задача ефективного оздоровлення через мобілізацію фінансових ресурсів та розумного менеджменту підприємств. Адже, процес ухвалення виважених і ефективних управлінських рішень фігурує найважливішим засобом забезпечення умов виведення з економічної кризи, яких важко досягнути без здійснення ефективної роботи по запобіганню і протидії банкрутству підприємства.

Прагнення комерційних підприємств посилити свої конкурентні переваги повинно бути спрямоване на впровадження нових підходів та методів ведення бізнесу, які включають систему заходів щодо адаптації підприємства до зовнішнього середовища, що зробило б це можливим у нинішніх несприятливих економічних умовах компаній, щоб уникнути кризи - важливий фактор [1, с. 31]. Ймовірність неплатоспроможності є кризовим явищем для компанії, і для подолання цього потрібне використання спеціальних методів управління фінансами.

Виділимо основні принципи, на котрих має базуватися система антикризового управління:

- передчасна діагностика кризових явищ діяльності підприємства;
- своєчасність реагування на різні кризові явища;
- адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його життєдіяльності;
- мобілізація внутрішнього потенціалу для виходу з кризи;
- забезпечення контролю за результатами розроблених заходів [2, с. 195].

Попередження банкрутства напряму залежить від вчасного виявлення загрози банкрутства у господарстві, створення та введення в дію необхідних антикризових заходів. Вони допоможуть подолати кризу, відновити ліквідність та платоспроможність і. запобігти процедурі банкрутства й. ліквідації підприємства [2, с. 197].

Доцільно наголосити на основних принципах антикризового управління:

- принцип постійної готовності до реакції. Постійна реакція на внутрішні та зовнішні прояви криз дає змогу посилити конкурентні позиції компанії та підвищити її потенціал.

- принцип профілактичної дії. Реалізація цього принципу забезпечує ранню діагностику докризової ситуації компанії та своєчасне використання можливостей нейтралізації кризи.

- терміновість реагування на певні кризові явища в діяльності компанії. Чим раніше включені механізми реагування на кризу для кожної виявленої кризи, тим більше шанси на відновлення порушеного балансу економічної діяльності компанії;

- диференціація окремих факторів від відповідальних за кризу з однаковими ризиками для компаній. Управління кризовими ситуаціями використовує діагностику банкрутства компанії, яка має арсенал окремих факторів у своєму розвитку кризи. Менеджмент охоплює різні аспекти бізнесу компанії, для яких характерні неоднозначні позиції банкрутства та використання більш важливих можливостей для їх групування для рівного ризику середнього корпоративного інтелекту;

- адекватність реагування компанії на реальну загрозу її балансу. Використання окремих механізмів для боротьби з ризиком банкрутства повинно ґрунтуватися на визначенні справжньої міри загрози і повинно відповідати цьому рівню. В іншому випадку очікуваний ефект або не досягнутий, або компанія несе невиправдано високі витрати.

- максимально усвідомлюючи внутрішні можливості компанії вийти з кризової країни. у боротьбі з банкрутством, особливо на ранніх стадіях діагностики, компанія повинна покладатися лише на внутрішні навички;

- використання відповідних форм реструктуризації підприємства, якщо це необхідно, для запобігання його банкрутству. Якщо майбутнє банкрутство діагностується пізно і катастрофічно, а механізми його внутрішньої реалізації не дають необхідного ефекту для відновлення балансу підприємства, воно повинно ініціювати його реорганізацію, вибираючи найбільш ефективні його форми [3, с. 230].

Необхідно виділити основні цільові групи антикризового управління:

- організаційні (стабілізація зв'язку між відділами; гнучка структура організації відповідно до рівня кризи);

- маркетингові (запобігання зменшенню кількості замовлень; запобігання зниженню якості продукції; моніторинг цінової політики на аналогічні товари;

- фінансові (мінімізація наслідків кризи; збільшення платоспроможності та ліквідності; зниження витрат);
- виробничі (зменшення частки вузьких місць; усунення зайвих запасів; запобігання застаріванню обладнання; стимулювання інновацій; усунення простоїв);
- кадрові (запобігання кризам робочої сили).

Вважаю, що всі методи управління кризовими ситуаціями можна розділити на дві групи - тактичні та стратегічні, внаслідок яких тактичні методи насамперед включають реабілітацію та скорочення. Застосування цих методів має на меті швидке поліпшення фінансових показників компанії, тобто подолання наслідків кризи. Однак у більшості випадків цих методів недостатньо для вирішення першопричини кризи - неефективної системи управління. А це вимагає застосування довгострокових заходів. Результати використання стратегічних методів зазвичай відчуються не відразу, але змінюють характер компанії, її якісні характеристики, такі як конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, інноваційність тощо. Вибір методів залежить від причини, глибини кризи та підходів до управління кризовими ситуаціями в компанії.

Стратегічні напрями уникнення банкрутства залежно від їх функціонального призначення та відповідно до фінансового стану діяльності підприємства (нормальний, передкризовий, кризовий) доцільно організувати в три основні групи:

- 1) запобігання банкрутству - передбачає використання комплексної системи прогнозування та визначення ймовірності банкрутства компанії;
- 2) запобігання банкрутству - передбачає реалізацію комплексу заходів, що підвищують рівень діяльності підприємства та його шанси на «виживання» в докризові умови розвитку, а також сприяють запобіганню критичного стану підприємства, і як наслідок банкрутства;
- 3) подолання банкрутства - передбачає активізацію всіх можливих способів та заходів для запобігання ліквідації компанії в умовах кризи шляхом мобілізації всіх наявних ресурсів та ресурсів шляхом:

Тому система запобігання, прогнозування та подолання банкрутств компаній складається з трьох підсистем, кожна з яких має своє функціональне призначення та власні методи реалізації завдяки своїй назві - це підсистема запобігання, запобігання та подолання банкрутств банкрутства.

Відомо, що «хворобу» легше запобігти, ніж «вилікувати», саме тому в компанії має бути створена система, яка вчасно реагує на виникнення кризових явищ у компанії та перешкоджає їх виникненню в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гринчуцький В.І. Антикризове фінансове управління підприємством в сучасних умовах господарювання. Інноваційна економіка. Серія: Підприємництво і менеджмент. 2011. Вип. 9. с. 28-33.
2. Гук О.В. Антикризове управління як спосіб запобігання банкрутству підприємства. Економіка: реалії часу. 2015. № 6(22). С.193-198. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/no6/193.pdf>.
3. Карпунь І.Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання: монографія. Львів: Магнолія-2006, 2008. 440 с.

Бойчук І.П., студент

Науковий керівник: **Годованюк А.В.**, викладач
*Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж*

ФІНАНСОВА ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання питання діагностики фінансової діяльності набуває особливо важливого значення для всіх ланок господарської системи. Адже, без оцінки та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства неможливо визначити ефективні шляхи його подальшого розвитку. Знання стану підприємницької діяльності важливе як для управлінського апарату даного підприємства, так і для його акціонерів, банківських установ, фінансових служб, територіальних органів управління, фіскальних органів тощо [1, С. 119].

Фінансова діагностика підприємства є процесом оцінки стану об'єкта, його ліквідності та платоспроможності за допомогою методики експрес-аналізу і поглибленого аналізу, що дасть змогу виявити проблеми фінансового стану підприємства, причини їх виникнення та визначити методи покращення ситуації. Фінансова діагностика є одним з найвагоміших напрямків визначення стану підприємства, особливо у кризовий період., що є над актуально для нашої держави у теперішній час. [3, с. 6].

Фінансова діагностика заснована на всебічному аналізі публічної звітності підприємства, а також на статистичних даних небухгалтерської звітності – як внутрішньої, так і зовнішньої. Велике значення надається інформації про розвиток галузі економіки, до якої належить корпорація, про конкурентів, економічну кон'юнктуру в країні, на континенті, у світовій економіці. Ця інформація в руках кваліфікованих аналітиків, що мають досвід, інтуїцію, здатні критично мислити, створює можливість опрацювання даних з метою формування робочих гіпотез, на підставі яких приймаються управлінські рішення.

Фінансова діагностика в даний час набуває подальшого розвитку, чому сприяють досягнення як теорії інформації, так і практики її використання.

Фінансова діагностика може бути внутрішньою та зовнішньою. Внутрішня діагностика здійснюється для власних потреб, внутрішніх (оцінки фінансового стану), визначення можливості отримання позикових коштів. А зовнішня діагностика проводиться контрагентами, інвесторами, банками, страховиками, державними органами.

Фінансовий стан – найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, оскільки визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, оцінює ступінь гарантованості економічних інтересів самого підприємства та його партнерів. Діагностика фінансового стану підприємства є необхідною умовою для нормального функціонування або для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств.

Експертні методи застосовують для фінансової діагностики підприємства у випадках, коли явища або процеси, які розглядаються, не можуть бути оцінені кількісно. Загальною рисою цих методів є те, що основою діагностики є аналіз думок експертів, що залучаються підприємством з урахуванням їх досвіду та компетенції. До найбільш розповсюджених методів належать SWOT-аналіз, метод Дельфі і «метод мозкового штурму» [4, С. 86].

Проблема відбору експертів є однією із найскладніших і водночас найвідповідальніших завдань робочої групи з експертних оцінок. Якість, достовірність і надійність результатів експертного опитування перебувають у прямій залежності від кваліфікації спеціалістів-експертів.

Для виявлення узагальненої думки експертів проводять аналіз матеріалів експертних оцінок. Перед цим варто визначити ступінь узгодженості індивідуальних оцінок експертів. При низькій узгодженості думок варто переглянути експертів, можливо не всі є фахівцями в даному аспекті чи переглянути питання анкети, які можуть бути написані не прозоро чи допускати неоднозначне трактування. Обробка даних оцінок експертів служить вихідним матеріалом для синтезу прогнозних гіпотез і варіантів розвитку підприємства [2, С. 409].

Отже, діагностичні експертні системи призначені для виявлення причин, що викликали незадовільний стан підприємства. Такі системи дозволяють моделювати механізм мислення людини щодо вирішення завдань у відповідній предметній області. Крім обчислень, експертні системи формують висновки, ґрунтуючись на наявній у них інформації, базуючись на евристичних підходах до одержання результатів.

Таким чином, фінансова діагностика підприємства залежить від своєчасності та правильності аналізу, який є вирішальним для прийняття управлінських рішень, які спрямовані на вирішення завдань, пов'язаних із

вибором напряму діяльності, його розвитком, поліпшенням його ефективності, конкурентоспроможності та прибутковості.

Список використаних джерел

1. Андрущак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств. *Фінанси України*. 2014. № 9. С. 118-124
2. Башинська І.О. Використання методу експертних оцінок в економічних розрахунках // *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №7 (169). С. 408-412
3. Брітченко І.Г., Князевич А.О. *Контролінг: навчальний посібник*. Рівне: Волинські обереги, 2015. 280 с.
4. Коваленко В.В. Методичні підходи щодо діагностики рівня економічної безпеки підприємства // *Молодий вчений*. 2016. № 4. С. 85-88

Воробйова Т.А., студентка

Науковий керівник: **Мещеряков В.Є.**, к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В сучасних трансформаційних умовах стабільний розвиток національної економіки визначається рівнем фінансової безпеки окремих її секторів, серед яких провідне місце займає аграрний. Важливість фінансової безпеки агропромислового комплексу як складової частини фінансової безпеки держави пов'язана неможлива без фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері передбачає фінансовий стан, за якого відсутні будь-які загрози (внутрішні і зовнішні), підприємство динамічно розвивається в умовах гідротермічної і цінової невизначеності та посилення конкурентного середовища, отримує прибуток як основний визначальний фактор фінансової безпеки і мотив підприємницької діяльності, що відповідає пріоритетним інтересам аграріїв, забезпеченню продовольчої, національної та екологічної безпеки держави.[1]

До основних цілей фінансової безпеки в аграрній сфері слід віднести забезпечення нормально фінансового стану аграрних підприємств, забезпечення конкурентоспроможності підприємницької діяльності, покриття цінових умов господарської діяльності, розвиток сільських територій у відповідності з децентралізацією органів місцевого самоврядування, інформаційне забезпечення ефективної податкової, митної, аграрної та іншої політики. [2]

Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва неможливе без сприятливої державної політики, основним напрямом якої є сприяння розвитку підприємницької ініціативи на селі шляхом застосування дієвих механізмів фінансової підтримки з боку держави. Так, державним бюджетом на 2020 рік передбачено 4,2 млрд. грн на підтримку галузі АПК, з яких 1,2 млрд. грн виділено на програму здешевлення кредитів. Зокрема, програма підтримки включає:

1. компенсацію відсотків за кредитами для тих сільськогосподарських підприємств, які мають щорічний оборот до 20 млн грн. Кінцева вартість кредиту для сільгоспвиробника не перевищуватиме 5 %, бо держава компенсує до 1,5 облікової ставки НБУ;

2. компенсацію відсотків за кредитами, залученими на розвиток тваринництва, особливо в таких напрямках як вівчарство, козівництво, бджільництво, звірівництво та інші. Передбачається, що сума кредитів не має перевищувати 10-15 млн грн;

3. передбачено відшкодування кредитів, які залучені під купівлю земель с/г призначення. Сума компенсації відсотків не буде перевищувати 5 млн грн на рік. [3]

Отже, загальною основою забезпечення фінансової безпеки держави є створення сприятливих умов для підвищення ефективної діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки. Лише комплексні дії держави та суб'єктів підприємництва, спрямовані на підтримання фінансової безпеки шляхом створення умов і вжиття заходів для отримання необхідного її рівня, забезпечать розвиток пріоритетної галузі економіки, а отже, сприятимуть сталому рівню продовольчої і екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Вдовенко О. Економічна сутність поняття «фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері економіки» // Економіка АПК.- 2014.-№ 1.- С. 125–129.

2. Л.О.Вдовенко, О.С.Черненко. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва в аграрній сфері: Монографія. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 252 с.

3. Державна підтримка. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka>

Гуменюк О.Ю., студентка
Науковий керівник: Годованюк А.В., викладач
Подільський спеціальний навчально-реабілітаційний
соціально-економічний коледж

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НЕЗАЛЕЖНОСТІ І СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Актуальною проблемою сьогодення є рівень фінансової безпеки підприємства який значною мірою залежить від ефективності його фінансової діяльності. Підтримка фінансової безпеки підприємства – це діяльність, спрямовану на усунення або мінімізацію існуючих та можливих загроз та безпеки підприємства. Проблема фінансової безпеки підприємств України гостро постає не тільки в контексті економічного стану підприємств, а також на етапі формування ринкової економіки України.

Відповідно до цього, можна виділити умови забезпечення фінансової безпеки підприємства:

- високий ступінь гармонізації, узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань;
- збалансованість і комплексність фінансових інструментів, що використовуються на підприємстві;
- постійний розвиток фінансової системи підприємства [2, с. 38]

При цьому, забезпечуючи всі необхідні умови, необхідно дотримуватись рівня фінансової безпеки, який показує здатність підприємства протистояти її загрозам або усувати збитки від негативних впливів. У цьому випадку під загрозою фінансової безпеки розуміють потенційні або реальні дії фізичних, або юридичних осіб, що порушують стан захищеності суб'єкта підприємницької діяльності та здатні призвести до припинення його діяльності або фінансових та інших витрат. Однак важливим є контроль та запобігання як внутрішніх, так і зовнішніх небезпек, але найбільшу небезпеку становлять зовнішні загрози, які не підлягають виявленню і прогнозуванню. Є. П. Картузов виділяє внутрішні та зовнішні загрози.

До внутрішніх загроз відносяться навмисні або випадкові помилки менеджменту у сфері управління фінансами підприємства, пов'язані з:

- вибором стратегії підприємства;
- управлінням й оптимізацією активів і пасивів підприємства (розробка, впровадження і контроль управління дебіторською й кредиторською заборгованостями, вибір інвестиційних проектів і джерел їх фінансування, оптимізація амортизаційної й податкової політики).

До зовнішніх загроз відносяться:

- купівля акцій, боргів підприємства небажаними партнерами чи підставними компаніями;
- наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства (як великої кількості позикових засобів, так і великих заборгованостей підприємству);
- нерозвиненість ринків капіталу та їхньої інфраструктури;
- недостатньо розвинена правова систему захисту прав інвесторів і виконання законодавства;
- криза грошової і фінансово-кредитної систем;
- нестабільність економіки;
- недосконалість механізмів формування економічної політики держави

[1, С. 169]

Саме завдяки вдалому забезпеченню фінансової безпеки на підприємстві можна уникнути перерахованих загроз. Воно повинне бути направлене на виявлення, вивчення та знешкодження загроз.

Забезпечення фінансової безпеки на підприємстві – це використання методів та засобів, їх поєднання для забезпечення захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз. Зрозуміло, що на різних за типом, розміром та обсягами діяльності підприємствах неоднакові організаційні можливості, крім того, рівень ризику, в якому знаходяться підприємства, також різний. Але можна зробити однозначний висновок: для всіх підприємств є однаково важливим рівень забезпечення фінансової безпеки [3, С. 119]

Одним із них є використання трьох стратегій забезпечення фінансової безпеки, виходячи з розміру підприємства:

1. Договірна, яку доцільно використовувати на малих підприємствах і яка передбачає відмову від створення відділу безпеки, а замість цього укладання договорів зі спеціалізованими суб'єктами. Ця стратегія найменш витратна, але найбільш вузькоспеціалізована.

2. Матрична, найбільш ефективна для підприємств середніх розмірів, полягає в тому, щоб при мінімальних витратах на створення спеціалізованих підрозділів, максимально делегувати окремі функції існуючим структурним підрозділам.

3. Комплексна, для великих підприємств, що передбачає створення окремого підрозділу, що підпорядковується заступнику директора з питань безпеки, як аналітичного центру стратегічного планування безпеки [4]

Таким чином, для забезпечення належного рівня фінансової безпеки доцільно:

- забезпечити відповідну фінансову стійкість та конкурентоспроможність;
- виявляти внутрішні та зовнішні загрози шляхом постійного аналізу стану підприємства;
- здійснювати планування та прогнозування фінансової безпеки підприємства;

- перешкоджати негативному впливу загроз на фінансову стабільність підприємства;

- оптимізувати організаційну структуру управління підприємством [5]

Отже, для збереження конкурентних позицій і забезпечення фінансової безпеки необхідно розуміти які загрози переслідують підприємство, виходячи з його розмірів, і постійно здійснювати спостереження за станом зовнішнього середовища й оцінювати відповідність функціонування внутрішніх систем стану підприємства; прогнозувати динаміку зовнішнього середовища й стежити за формуванням основних тенденцій її розвитку; визначати можливі зміни, які необхідно вносити у внутрішні системи підприємства у зв'язку з відповідними змінами зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Азаренкова Г.М., Бондаренко І.Ю., Азаренков С.Г. Забезпечення фінансової безпеки підприємства як основи його ефективної діяльності, // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2014. № 16. С. 168-176

2. Барановський О.І. Фінансова безпека // Інститут економічного прогнозування. К: Фенікс, 2009. 338 с.

3. Картузов Є.П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємства // Актуальні проблеми економіки. 2012. № 9. С. 115-124

4. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/57391/53753>

5. Чібісова І.В., Івашина Є.М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2011_31/Chibis.pdf

Зейда О.Д., студентка

Мещеряков В.Є., к.е.н., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЗАГРОЗ ІНВЕСТИЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Деструктивна політика держави у напрямку стимулювання інвестиційного процесу ввела стан інвестиційної безпеки України у зону невизначеності та турбулентності. Яскравим підтвердженням цього є вразливість об'єктів інвестиційної безпеки до дії дестабілізаційних явищ, що може провокувати настання економічних небезпек та знаменуватиме виникнення економічного колапсу. За такого стану речей, визначального

значення набуває необхідність упередження різного роду тактичних та стратегічних прорахунків в оцінці стану інвестиційної безпеки, що полягає у виокремленні спектру провокаційних факторів дестабілізаційних явищ та шляхів їх перетворення у загрози інвестиційній безпеці України.

Передумовами виникнення загроз економічній безпеці держави можуть бути як свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, конкурентів), так і збіг об'єктивних обставин (стан економічної кон'юнктури ринків країни, форс-мажорні обставини, впровадження досягнень науково-технічного прогресу тощо). При цьому джерела загроз можуть мати об'єктивний або суб'єктивний характер. Суб'єктивними слід вважати негативні впливи, які виникають внаслідок неефективної роботи органів влади, підприємств чи інших суб'єктів економічної безпеки, а об'єктивними – які виникають не з вини людського фактора [1].

В. Кириленко, досліджуючи інвестиційну безпеку, зазначає, що загрози інвестиційній безпеці є лише зовнішнім проявом наявних, а також таких, що формуються, або ж потенційних суттєвих глибинних суперечностей в національній економіці в цілому, та в інвестиційній сфері [2].

Незадовільний стан інвестиційної безпеки та її загрозливий характер пояснюємо наступними причинами:

1) Актуалізація проблем залучення інвестиційного капіталу зосереджена виключно на регіональному рівні, що може суперечити інтересам держави з огляду на загострення міжнаціональних та міжетнічних сутичок (особливо актуально для областей, що межують з іншими країнами).

2) Зовнішня агресія з боку Російської Федерації та загострення внутрішніх соціальних проблем, що виникають на фоні цього конфлікту.

3) Нестабільність вітчизняної валюти у контексті сприятливості умов кредитування та прогнозування розширення виробничих сил.

4) Низький потенціал правового механізму захисту прав інвесторів.

5) Піддатливість економічної системи до реалізації злочинних намірів, зокрема прояв яких мають латентний характер.

6) Порушення норм добросовісної конкуренції та свободи у підприємницькій діяльності.

7) Брак матеріальних активів, низький рівень залучення нематеріальних активів у інвестиційний процес.

8) Гальмування розвитку економіки та її окремих галузей внаслідок критичного впливу олігархічних кланів.

За результатами наукових досліджень В. Кравченка підсумовуємо, що фактором викликів і загроз Україні є нинішня геоekonomіка, та геополітика. Соціально-економічне становище країни, її економічна та фінансова політика значною мірою нині визначаються не лише внутрішніми потребами, а й напрямами геоekonomіки та геополітики. Геоekonomіка – це політика та

стратегія, спрямована на підвищення конкурентоспроможності держави, захист національної економіки в умовах гострого геоекономічного суперництва. Це геополітична економіка, зорієнтована на досягнення найбільш важливих цілей економічними методами та забезпечення контролю й перерозподілу світових ресурсів, а також світового доходу, як правило, на користь найбільш розвинутих країн та їх об'єднань. Геоекономічний простір, його ресурси та доходи нині контролюються великими державами та основними інтеграційними об'єднаннями інших країн. Цей простір поділений кордонами із жорстким внутрішнім законодавством, регламентами, сильними грошима. Знаходження України поза таким простором робить її вразливою, залежною, слабкою, перетворює із суб'єкта світової політики на об'єкт [3].

Узагальнюючи стверджуємо, що причиною виникнення загроз економічній безпеці є протермінований, сумарний дестабілізаційний вплив ризиків, викликів та проблем.

Загрозу інвестиційній безпеці держави трактуємо як аномалії безпекового стану інвестиційної сфери, які потребують негайного втручання з боку суб'єктів забезпечення інвестиційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Пугач О. А. Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці держави в системі національної безпеки. Економіка і організація управління. 2014. № 1-2. С. 209-217.
2. Кириленко В. І. Інвестиційна політика та інвестиційний процес: теоретичні основи взаємозв'язку. *Вчені записки. Сер. «Економіка»*. Вип.12. Відп. ред. І.Ф.Радіонова. Київ: Ун-т економіки та права «КРОК», 2005. С. 83-86.
3. Кравченко В. І. Виклики і загрози Україні, її економіці та фінансам у першій третині ХХІ століття. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5170>.

Іванова О.В., студентка

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Успіх ринкових реформ, які нині відбуваються в Україні, значною мірою залежать від бюджетної політики, а саме від управління фінансами держави. Бюджетна політика – це головна складова фінансової політики, яка виконує роль регулятора впливу на ВВП та системи управління. Вивченню і

дослідженню теорії та практики бюджетної політики приділяли увагу в своїх працях такі вітчизняні вчені: Є.Макаренко, В.Кравченко, І.Лютий, М.Петричко.

Досягнення головної мети бюджетної політики передбачає збільшення реальних доходів громадян; досягнення найвищого рівня якості товарів і послуг, які надаються громадянам; створення належних умов для здобуття освіти та багато іншого, що стосується громадян країни. Звісно, що бюджетна політика не може абсолютно повністю вирішити ці проблеми, але удосконалення бюджетної системи України може привести до стабільного успішного економічного зростання та сприяти розв'язанню даних проблем. На сучасному етапі розвитку країни, враховуючи стан економіки в наслідок пандемії COVID-19 та системної кризи в державі, головними напрямками покращення умов життя для населення є такі.

- Активне та стабільне соціально-економічне зростання країни та покращення умов життя її громадян.
- Створення сприятливого середовища розвитку малого бізнесу і подальша його підтримка з боку держави.
- Дослідження ринкової економіки.
- Створення нових робочих місць задля забезпечення належного рівня життя кожної людини.

На сьогоднішній день одним із головних завдань в Україні є, звичайно, забезпечення належного рівня економічного розвитку населення та подальша їх підтримка. Держава має гарантувати, що життєвий рівень не впаде нижче прожиткового мінімуму (зокрема, - і в період пандемії та наслідкового карантину) в усіх сферах забезпечення економічного зростання. Для цього в умовах дефіциту коштів, задля забезпечення потреб, необхідне жорстке нормування наявних фінансових ресурсів в державі та кожному регіоні, у кожній громаді.

Дуже важливим завданням бюджетної політики в розвитку економіки є створення і розвиток інвестиційної політики. Тобто, збільшення інвестиційної діяльності держави, залучення до партнерства вітчизняних інвесторів та активна співпраця з представниками зарубіжних країн.

Виходячи з цього, усі фактори, що були наведені, впливають на соціально-економічний розвиток України. Політика діяльності держави на ринку фінансів має формуватися з урахуванням пріоритетності погашення державного боргу, а не нових залучень. Усі види запозичень єврооблігацій мають направлятися на збільшення інвестицій, а тим самим буде створюватися основа для обслуговування державного зовнішнього боргу. При цьому, державні інвестиції спрямовуватимуться на підтримку перспективних напрямів, а саме підтримку малого бізнесу. Враховуючи сучасний сталий стан розвитку малого бізнесу, варто наголосити, що в подальшому країна має забезпечити свою підтримку у разі занепаду розвитку бізнесу та інвестування.

Проведення скоординованої економіко-фінансової політики Уряду дозволить підвищити керованість та ефективність фінансових потоків, а отже, всі економічні та фінансові відносини будуть спрямовуватися на збалансованість бюджету. Але також маємо врахувати і правниче питання бюджетної системи України. Має створитися закон, відповідно до Бюджетного кодексу України та Конституції України, який міг би регулювати бюджетну політику держави, а вже на основі цього закону буде формуватися звітність щодо фінансування.

Виходячи з вище сказаного, для вдосконалення ефективності бюджетної політики в Україні, важливо провести такі реформи.

- Перерозподіл та подальший контроль над ієрархічною системою влади (популізм, бюджетні витрати та звітність).
- Законодавче закріплення виходу із кризи.
- Стратегії соціально-економічного розвитку країни та бюджетна стратегія.
- Система фінансового контролю (ефективність бюджетних коштів).

Отже, для вдосконалення ефективності бюджетної політики, важливо подолати систему державного хаосу та уникнути безвідповідальності влади задля реалізації стабільно сильного економічного рівня розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Павелко А.В. Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку/ А.В.Павелко І.Я.Чугунов // Вісник КНТЕУ. - 2015. -№2. -с. 64-73.
2. Кушнова Н.Г. Стратегічні напрями розвитку бюджетної системи України / Н.Г.Кушнова Т.О.Гринь // Сталий розвиток економіки: Всеукр.наук.-виробн. журнал. - 2010. -1. -с. 160-163.
3. Лютий І.О. Теоретико-методологічні засади бюджетної політики держави / І.О.Лютий // Фінанси України. -2009. – 12. – с. 13-19.

Козенкова Н.П., старший викладач
Національна металургійна академія України

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема забезпечення безпеки діяльності має особливу актуальність. Сучасні наукові роботи присвячені різним аспектам видів безпеки: національної, економічної, політичної, військової, соціальної, екологічної, інформаційної, фінансової, бюджетної, юридичної, регіональної тощо.

Економічна безпека підприємства представляє собою такий стан захищеності функціонуючого підприємства (підрозділів, господарських операцій), при якому механізм захисту від реальних і потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз, як сукупність взаємопов'язаних структурних елементів, забезпечує його перманентний сталий розвиток і досягнення поставлених цілей в довгостроковому періоді. Стан безпеки повинен забезпечуватися відповідною діяльністю, тому під економічною безпекою можливо розуміти здатність підприємства, за рахунок використання наявних ресурсів з метою нейтралізації загроз внутрішнього та зовнішнього середовища у процесі функціонування та розвитку досягнути визначених стратегічних цілей.

Підприємницька діяльність у будь-якій організаційно-правовій формі немислима без інвестицій: вже початковий стартовий капітал може і повинен розглядатись в якості тієї інвестиції, яка стає матеріальною або грошовою базою приватного, колективного чи державного підприємництва. Тому виникають питання забезпечення економічної безпеки в інвестиційній сфері, тобто інвестиційної безпеки [1].

Забезпечення інвестиційної безпеки має подвійну природу. З одного боку, оцінка стану інвестиційної безпеки дозволяє інвестору встановити ступінь загроз при спрямуванні ресурсів в інвестиційний проект. З іншого – дозволяє підприємству залучити заплановані обсяги фінансування.

На мікрорівні термін «інвестиційна безпека» трактується як процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого економічна стратегія розвитку підприємства здатна зберігати і підтримувати достатній рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії внутрішніх і зовнішніх загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку та економічної стабільності, і як результат, зростання конкурентоспроможності національної економіки та добробуту населення [2].

Інвестиційна безпека характеризує досягнутий рівень використання інвестиційних ресурсів в економічній політиці суб'єкта господарювання, а з іншого – визначає процес та напрями ефективного їх використання. Розуміння інвестиційної діяльності як сукупності інвестиційних проектів призводить до висновку, що інвестиційна безпека підприємства – це економічна безпека в процесі здійснення інвестиційних проектів.

Розгляд інвестиційної діяльності як сукупності інвестиційних проектів вимагає установавання співвідношення між інвестиційною безпекою підприємства та інвестиційною безпекою проекту. В умовах, коли інвестиційна діяльність представлена одним інвестиційним проектом інвестиційна безпека проекту та інвестиційної діяльності співпадають. Коли підприємство за одним напрямком бізнесу здійснює паралельно декілька проектів постає проблема визначення інтегрального рівня інвестиційної безпеки кожного проекту та інвестиційної безпеки підприємства у цілому.

Можна встановити елементи інвестиційної безпеки підприємства на мікрорівні, зокрема, виділити суб'єкт, об'єкт, завдання, функції, принципи, мету, нормативно-правове регулювання, що забезпечить ефективну організацію, реалізацію та визначення місця операцій із забезпечення інвестиційної безпеки.

Будь-яка безпека має бути виміряна. Тому необхідно розробити відповідну систему показників-індикаторів інвестиційної безпеки, яка складає критеріальну базу. Для розв'язання даної проблеми потрібно створити систему моніторингу інвестиційної безпеки. Однак питанням моніторингу інвестиційної безпеки приділяється незначна увага. Зміна ситуації вимагає попереднього розгляду поняття моніторингу. Найважливішим моментом при цьому є триєдиність функцій, властивих моніторингу (спостереження, оцінка й прогноз). Сама оцінка (економічна, соціально-економічна, господарська), на жаль, залишається за межами використання засобів моніторингу.

Одним з головних етапів діагностики інвестиційної безпеки є класифікація станів. Мета класифікації станів інвестиційної безпеки (країни, регіону, галузі, підприємства й т.ін.) полягає у встановленні рівнів безпеки по кожному індикативному блоку з подальшим віднесенням стану до певного класу залежно від ступеня важкості ситуації. При цьому можливо виділення, наприклад, таких рівнів (зон) кризовості: нормальний стан; передкризовий стан; кризовий стан [3].

Негативним моментом розподілу рівня безпеки на три зони є слабе диференціювання якісного стану регіону, галузі, виду економічної діяльності за ступенями безпеки, що не дає змоги достатньою мірою встановити глибину зволікання в реагуванні на негативний розвиток ситуації. Тому доцільне усередині зон передкризового й кризового станів додатково розглядати підзони (підрівні), які розрізняються стадіями поглиблення кризи, наприклад: початкова (припустима) передкриза; передкриза, що розвивається; критична передкриза; нестабільна криза; загрозна криза; критична (катастрофічна) криза. Такий поділ надасть можливість виробити найбільш ефективні й дієві заходи щодо виведення системи з передкризового або кризового станів і не допустити перехід у критичний стан. У роботі [4] наведено подібний перелік станів – нормальний стан, початкова передкриза; передкриза, що розвивається; критична передкриза; нестабільна криза; загрозна криза; критична криза.

Українській економіці притаманний низький рівень інвестиційної безпеки. Це викликано такими обставинами: по-перше, відсутністю цивілізованого фондового ринку й, відповідно, портфельних інвестицій, які можуть бути джерелом реальних доходів населення в майбутньому; по-друге, відсутністю рівня довіри населення до фінансових інститутів та органів державної влади; по-третє, відсутністю реальних механізмів залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій в економіку; по-четверте, наявністю несприятливою інвестиційного клімату в країні та ін.

Існуючі методики діагностики інвестиційної безпеки мають ту особливість, що вони оцінюють, інвестиційну безпеку в статистиці, тобто дають лише зріз ситуативного стану в певний момент години. Динаміка ж інвестиційної діяльності з необхідністю вимагає використання аналітичних та прогнозних моделей інвестиційної складової в економічній системі. Наявні моделі інвестиційної складової загальної моделі економічного розвитку, у свою чергу, дають можливість розробити підходи й принципи оцінки динаміки інвестиційної складової економічної безпеки.

Загалом, слід зазначити, що комплексна оцінка інвестиційної безпеки повинна відповідати таким критеріям: 1) характеризувати інвестиційну безпеку, виходячи з інтересів різних груп користувачів – самого підприємства й окремих груп інвесторів, зацікавлених в ефективності вкладення коштів; 2) використовувати в процесі оцінки майбутніх об'єктів інвестування методи фінансового аналізу, що сприятиме більш чіткому уявленню про їх реальний фінансовий стан та основні шляхи його зміцнення; 3) містити оптимальну кількість критеріїв і показників оцінки, що характеризують окремі складові інвестиційної безпеки підприємства; 4) чітко визначати ступінь корисності реалізації інвестиційних проектів для всіх учасників процесу інвестування. Тому основою для подальших досліджень стане розробка комплексної системи оцінки інвестиційної безпеки з урахуванням недоліків та переваг розглянутих методик та застосування різнопланових показників оцінки фінансової діяльності підприємства, яка може бути апробована для різних груп користувачів.

Список використаних джерел

1. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечного розвитку підприємств: теорія і практика : монографія / М. В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
2. Шкарлет, С. М. Економічна безпека підприємства : інноваційний аспект [Текст] : монографія/ С. М. Шкарлет. – К.: Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 436 с.
3. Матвійчук А.В. Аналіз і управління економічним ризиком / А.В. Матвійчук – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 347 с.
4. Машина Н.І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навчальний посібник/ Н.І.Машина. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 188 с.

Куманова П.В., студентка
Одеський національний економічний університет

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМТВА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємств зростає в результаті посилення конкуренції у більшості галузей економіки України та більш складних умов господарювання, у зв'язку з поступовим переходом економіки до ринкових відносин, що може негативно впливати на фінансовий стан суб'єктів господарювання. Тому необхідним є розробка, впровадження та постійне вдосконалення адаптивних механізмів забезпечення фінансової безпеки підприємства, які дозволяють сформувати комплекс захисних реакцій підприємства, спрямований на підтримку стійкого функціонування і розвитку його фінансової системи в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Питання фінансової безпеки розглядається у працях багатьох вчених та науковців, зокрема: Барановський О.І. [1], Бланк І.О. [2], Горячева К.С. [3], Загорельська Т.Ю. [4], Арєф'єва О.В. [5], Р.С. Папєхін [6]. Вони надають безліч визначень поняття фінансової безпеки, серед яких можна виділити два найбільш повні. Так, І. А. Бланк зазначає, що фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в нинішньому й перспективному періоді [2]. Тоді як Р.С. Папєхін розглядає фінансову безпеку як здатність підприємства самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до мети загальної корпоративної стратегії в умовах невизначеності й конкурентного середовища [6].

Отже, можна сказати, що фінансова безпека підприємства – це складова економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується: збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів.

Розглянемо складові механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. Зважаючи на те, що фінансова безпека є підсистемою фінансового механізму підприємства, механізм її забезпечення формується через систему управління фінансовими відносинами шляхом використання певних принципів, фінансових важелів, інструментів, правового й

інформаційного забезпечення, фінансових методів та досліджень, які дозволяють досягти основні цілі підприємства.

Щодо характеристики основних елементів механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства, то, по-перше, вони повинні формуватися враховуючи його фінансові інтереси: зростання ринкової вартості підприємства, максимізація прибутку, достатність основного і оборотного капіталу, наявність необхідного обсягу інвестиційних ресурсів, оптимізація відрахувань до бюджету. По-друге, враховувати принципи управління фінансовою безпекою підприємства: первинність господарського законодавства; застосування програмно-цільового управління; обов'язкове визначення сукупності фінансових інтересів підприємства у складі його місії; інтегрованість підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства із загальною системою фінансового менеджменту; взаємна матеріальна відповідальність персоналу та керівництва за стан фінансової безпеки підприємства; необхідність постійного моніторингу реальних і потенційних загроз; координація реалізації заходів щодо забезпечення фінансової безпеки на підприємстві; мінімізація витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві повинні функціонувати спеціальні органи – суб'єкти фінансової безпеки. Організаційна діяльність на підприємстві передбачає створення структури, яка здійснює аналіз стану фінансової безпеки підприємства як складової економічної безпеки та розробку заходів щодо забезпечення економічної безпеки на підприємстві в цілому, що залежить від особливостей бізнесу, може бути як власним підрозділом так і притягненим на договірній основі. Орган, який повинен в оперативному режимі проводити моніторинг фінансової безпеки, оперативно реагувати на зміну ситуації, регулярно готувати документи для ухвалення рішень з будь-яких проблем і контролювати їх виконання, – це служба фінансової безпеки підприємства [4].

Рівень фінансової безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні завчасно виявити і уникнути можливих загроз, ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища. Функціонування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається шляхом здійснення певних дій над її об'єктами. При цьому для кожного окремого проміжку часу повинен бути визначеним пріоритетний об'єкт, відповідальність за оптимізацію параметрів якого повинна бути закріплена за конкретним суб'єктом фінансової безпеки підприємства. До цих об'єктів належать: прибуток, джерела та обсяги фінансових ресурсів, структура капіталу, структура грошових потоків, структура активів, інвестиції, фінансові ризики, система фінансових інновацій, тощо. Функції суб'єкта фінансової

безпеки підприємства в залежності від розміру останнього можуть бути покладені як на певний структурний підрозділ так і на окремого менеджера.

До складу фінансових інструментів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що визначають його фінансові відносини можна віднести: платіжні інструменти (доручення, акредитив), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода).

Фінансові важелі забезпечення фінансової безпеки підприємства – це система стимулів та заохочень для менеджерів за ухвалення ефективних управлінських рішень і система санкцій за негативні наслідки їх дій у сфері фінансової безпеки, а також загальний внутрішній механізм управління підприємством, заснований на його власній фінансовій філософії [3].

Важливим елементом забезпечення фінансової безпеки підприємства також є інформаційно-аналітична підсистема управління фінансовою безпекою підприємства, яка містить такі дані: якісні та кількісні значення індикаторів фінансової безпеки, наявність або потенційність ризиків і загроз, стратегічний план забезпечення фінансової безпеки підприємства, якісні та кількісні параметри використання фінансових ресурсів, їх обсяг та джерела надходження, фінансовий план (бюджет).

Методологічний апарат забезпечення фінансової безпеки підприємства включає такі методи, як: техніко-економічні розрахунки, балансовий, економіко-статистичний, економіко-математичний, експертних оцінок, дисконтованої вартості, амортизації активів, реінжинірингу, логістики, аудиту, оптимізації оподаткування, імітаційної гри [7].

Таким чином, в основі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства лежить системне поєднання певних інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення, створюваних на базі принципів забезпечення фінансової безпеки, які існують як економічні закономірності та виробляються суб'єктами управління фінансової безпеки підприємства для досягнення і захисту фінансових інтересів.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01. – К.: НАУ, 2006. – 17 с.
4. Загорельская Т.Ю. Финансовая безопасность предприятия как объект управления // Наук. праці ДНТУ. Вип. 103-4. – Донецьк, ДонНТУ, 2006. – С. 215 – 218.

5. Арєф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 170 с.
6. Индикаторы финансовой безопасности предприятий / Папехин Р. С. – Волгоград: Волгоградское научное изд-во, 2007. – 16 с.
7. Кошельок Г.В. Методичні підходи до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки підприємства / Кошельок Г.В. // Фінансово-кредитна система: вектор розвитку: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 26 квітня 2017 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. – 284 с.

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент

Ілларіонова Н.Г., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Глобалізація світової економіки, інтеграція країн і посилення міжнародної спеціалізації ставлять перед кожною національною економікою завдання підвищення продуктивності, зниження собівартості продукції і заняття гідного місця на світовому ринку. З часу здобуття незалежності одним з викликів, що стоять перед Україною, є питання забезпечення соціально-економічної і політичної стабільності країни. Фінансова безпека є однією з ключових складових економічної безпеки, а розвиток фінансових відносин - одним з ключових факторів, що впливають на гармонізацію і розвиток галузей національної економіки. Наявність ефективних методів забезпечення фінансової безпеки в Україні буде сприяти вирішенню завдань, пов'язаних з економічною та фінансовою політикою держави.

Світовий досвід показав, що міць і національна безпека держави характеризується в першу чергу економікою країни та її фінансовою системою. Тому вивчення фінансової безпеки з точки зору національної безпеки України і її національних інтересів є однією з найважливіших задач на етапі формування її фінансової системи [1, с.36].

Фінансова безпека - фінансова система, в якій її описові показники не повинні перевищувати встановлені норми, що забезпечують функціонування економіки відповідно до цілей економічної політики [3, с.37].

Стратегія фінансової безпеки приділяє велику увагу соціальній сфері та підвищенню якості життя громадян, формуванню ефективної державної соціальної допомоги малозабезпеченим верствам населення, зниженню рівня соціальної і майнової нерівності населення, перш за все за рахунок збільшення доходів, зниження рівня бідності поряд з розвитком пенсійної системи,

соціальної підтримки окремих категорій громадян, вдосконалення системи соціального обслуговування. Одним із завдань соціальної політики в контексті забезпечення фінансової безпеки є соціальний захист населення від негативних наслідків ринкових відносин в економіці. Це передбачає:

- підтримку балансу між товарними ресурсами і грошовими доходами населення;
- забезпечення росту матеріальної бази для зміцнення здоров'я населення, підтримку освіти і культури населення;
- збільшувати спектр сприятливих умов для поліпшення життя громадян;
- розвиток сфери послуг для населення, задоволення попиту населення на якість товарів і послуг;

Станом на кінець 2019 року до основних ризиків та загроз для національної фінансової безпеки можна віднести фінансову залежність від зовнішніх інвестицій та різних форм фінансової допомоги, вивезення капіталу в офшорні зони, низький рівень довіри користувачів фінансових продуктів та послуг до їх реалізаторів, присутність в економічній системі явищ тіньової економіки та корупції, нераціональне та нецільове використання державних фінансів.

Найбільший деструктивний вплив на стан системи фінансової безпеки держави можуть мати внутрішні загрози. Активізація впливу внутрішніх загроз на стан фінансової безпеки без вжиття будь-яких безпеко орієнтованих заходів у межах реалізації фінансової політики робить країну менш захищеною та вразливою перед зовнішніми загрозами її фінансової безпеки [2].

В результаті світової фінансово-економічної кризи всі країни схильні до її негативних наслідків і значного спаду світової економіки. Багато країн виявилися фінансово уразливими від її впливу на економіку країни, і в фінансовій системі відбулися значні зміни. Поява таких негативних наслідків змусило всі країни світу кардинально реформувати фінансову систему країни.

У такій несприятливій ситуації фінансова безпека відіграє ключову роль у забезпеченні стабільного зростання економіки України і запобігання колапсу економічної системи. В даний час всі сфери національної безпеки взаємопов'язані, і фінансові відносини відіграють важливу роль у взаємозв'язку всіх економічних відносин. Слід зазначити, що в умовах кризи в деяких галузях економіки, в першу чергу, руйнується фінансова система, а її ланцюговий взаємозв'язок робить негативний вплив на всю економіку. Однією з основних завдань фінансової безпеки є своєчасна і точна оцінка ситуації. При вивченні питань фінансової безпеки ефективна система показників і підхід, заснований на граничну вартість. Зміст даного підходу полягає в тому, що в системі фінансової безпеки створення системи показників, яка відповідає національним інтересам і загрозам в даному секторі, дозволить своєчасно виявляти негативні наслідки функціонування фінансової системи і вживати конкретних заходів.

Список використаних джерел

1. Носань Н.С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. / Н.С. Носань // Економіка та управління національним господарством. – 2019. – № 40. – С. 35-39 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2019/40_2019/8.pdf
2. Перепелиця М.О. Національна безпека держави у фінансовій сфері: поняття й загрози існуванню / М. О. Перепелиця // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. – 2016. – Вип. 2(2). – С. 86-89. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2016_2%282%29_22
3. Ісмаїлова Н.К. Важливість фінансової безпеки у фінансовій глобалізації / Н.К. Ісмаїлова // Journal of Economy and Business. –2019. – Вип. 4-3. – С.37.

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент

Федченко Т.М., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Одним із головних показників незалежності України є фінансова безпека. Без забезпечення гідної фінансової безпеки держави на всіх рівнях управління неможливо вирішити безліч економічних проблем, які постають перед країною, регіоном та підприємством.

Обмеженість та недостатність фінансових ресурсів призводять до багатьох проблем: зростання державного внутрішнього та зовнішнього боргу, посилення інфляційних процесів, розвитку «тіньової» економіки. Вирішення зазначених проблем потребує розробки спеціальних заходів із державного регулювання, спрямованих на зміцнення фінансової безпеки України. Саме цьому пошук шляхів зміцнення фінансової безпеки держави набуває все більшої актуальності та привертає до себе особливу увагу

Фінансова безпека є важливою складовою економічної безпеки країни, яку можна охарактеризувати як спроможність держави самостійно виробляти й здійснювати власну економічну політику, а також визначати та реалізувати власні національні інтереси [1, с.376]. Основною метою фінансової безпеки держави є ефективне використання державних ресурсів для запобігання фінансовим загрозам і забезпечення сталого розвитку та функціонування економіки в майбутньому.

Серед найбільш вагомих ризиків фінансової безпеки України виокремлюють [2]:

- стале зростання зовнішнього боргу, що посилює небезпеку загострення фінансової кризи;
- зростання дефіциту зведеного бюджету та неефективне проведення бюджетної політики щодо формування доходів і витрат бюджету;
- збільшення сектору тіньової економіки
- корупція на всіх рівнях влади;
- недосконалість законодавства та політично-економічна нестабільність;
- низька інвестиційна активність та нестабільність національної грошової одиниці;
- перевага продукції добувної промисловості у загальному обсязі експорту товарів;
- низький рівень соціальної орієнтованості та платоспроможності населення

Найважливішими зовнішніми загрозами фінансовій безпеці України виступають:

- зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів ;
- недостатньо визначена зовнішньоекономічна політика України;
- відсутність належних умов для забезпечення експортної активності та надмірна залежність економіки України від імпорту.

Усі перераховані загрози мають свій особливий вплив на фінансову безпеку. Тому нейтралізація їх впливу може здійснюватися різноманітними методами, які надають різний ефект.

Вашай Ю.В. пропонує заходи щодо припинення окремих тіньових схем і обмеження тіньової економіки, поліпшення валютної та грошово-кредитної політики, зміцнення безпеки страхового та фондового ринків [3].

Для зміцнення фінансової безпеки України варто вжити такі пріоритетні заходи:

- розробка комплексного підходу до реформування бюджетного процесу на всіх рівнях;
- застосування програмно-цільових засад діяльності для удосконалення та підвищення результативності бюджетних витрат;
- поетапна розробка стратегії скорочення бюджетного дефіциту за рахунок накопичення власного доходного потенціалу;
- забезпечення умов економічного зростання країни шляхом розроблення та впровадження збалансованої грошово-кредитної політики за рахунок ефективного використання інфляційного таргетування, стабілізації

рівня національної грошової одиниці, зниження рівня інфляції, що зараз і спостерігається;

- зменшення зовнішнього боргу України за рахунок зменшення чистих зовнішніх запозичень уряду;
- створення сприятливих умов для функціонування та розвитку ринку цінних паперів в Україні;
- чітке визначення прав і обов'язків емітентів та інвесторів шляхом розроблення ефективної системи державного регулювання ринків капіталу, посилення контролю за дотриманням вимог законодавства.

Реалізація запропонованого комплексу заходів, що охоплює більшість складових фінансової безпеки, актуальних для України, потребує збалансування і комплексної взаємодії всіх гілок влади та суб'єктів господарювання [4].

Здійснити ці заходи неможливо без участі можновладців, які мають розуміти усю серйозність ситуації та діяти на користь державі. Саме забезпечення підтримки на усіх рівнях влади дозволить посилити фінансову безпеку та досягти необхідного економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Глущенко А.С. Фінанси: Навчальний посібник / А.С. Глущенко – Львів «Магнолія 2006» 2014, – 440 с.
2. Винниченко Н. В. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні / Н.В. Винниченко, О. М. Есманов – Економічний часопис-XXI. 2014 – № 3 – 47-51 с.
3. Вашай Ю.В. Шляхи підвищення рівня фінансової безпеки України на сучасному етапі / Ю.В.Вашай – Галицький економічний вісник. – 2012. – №6(39). –137-144 с.
4. Ходжаян А.О. Фінансова безпека в системі забезпечення стійкого розвитку економіки / А.О.Ходжаян – Формування ринкових відносин в Україні – 2015 – №4 (167). – 3-7с.

Подзізей О. О., аспірант

Гордійчук А.Ю., студент

Шматковська Т.О., к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ»

В умовах сьогодення представникам як малого так і великого бізнесу існувати є завдання не із легких. Постійно з'являються нові виклики зовнішнього середовища, тому постає питання виживання та розвитку

підприємства. Тобто кожному господарюючому суб'єкту потрібно витримувати конкуренцію. Цю спроможність конкурувати характеризує така економічна категорія, як конкурентоспроможність.

Ринкові відносини потребують високого рівня конкурентоспроможності – головним успіхом якого є міжнародні ринки. Конкурентоспроможність з латинської перекладається як суперництво, а загалом - це багаторівнева економічна категорія, складовими рівнями якої є: товар, технологія, підприємство, регіон, галузь і країна. Важливо, що усі ці рівні взаємозалежні, і оцінка їх стану в першу чергу визначається станом справ на першому рівні.

Надана ієрархія передбачає наступне: наявність та поточний стан використання ресурсів кожного нижчого суб'єкта конкуренції формує конкурентоспроможність вищого суб'єкту та має властивість нарощувати його з кожним рівнем ієрархії. У працях відомих вчених-економістів є низка важливих досліджень щодо даної проблематики, на які варто звернути увагу, зокрема відзначимо праці Г. Скудар, П. Зав'ялова, Г. Азоєва, В. Андріанов, М. Портера.

На нашу думку, основою розуміння сутності поняття конкурентоспроможності є дослідження М. Портера, який започаткував теорію конкурентної переваги, згідно з якою, наприклад, конкурентоспроможність підприємства може бути оцінена у межах груп підприємств, які належать до однієї галузі [2].

Продовжив думку М. Портера, Г. Скудар стверджує, що конкурентоспроможність – це економічна категорія, яка може розглядатися на рівні товаровиробника, товару, галузі або країни. Він обґрунтував це тим, що конкурентоспроможність обумовлена економічними, соціальними та політичними факторами позиції країни або товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Професор В. Андріанов вважає, що конкурентоспроможність товару, виробника та конкурентоспроможність галузі об'єднує показник конкурентоспроможності країни. Тобто, це означає, що її можна визначити як здатність країни в умовах вільної торгівлі виробляти товари та послуги, які відповідають світовим вимогам.

Проаналізувавши твердження вчених, можна виділити три рівні, згідно яких здійснюється управління конкурентоспроможністю:

- мікрорівень, на даному рівні здійснюють управління конкурентоспроможністю товарів та підприємств;
- мезорівень – здійснюють управління конкурентоспроможністю галузей;
- макрорівень – здійснюють управління конкурентоспроможністю територій, регіонів та країн.

На сьогоднішній день конкурентоспроможність товарних ринків є проблемою державної безпеки. Ми вважаємо, що необхідно досліджувати взаємозв'язок між конкурентоспроможністю країни в цілому, підприємств,

конкретних товарів, для того щоб відбулася адаптація підприємства до ринкових умов. Існує низка незгод вітчизняних підприємств через які виникає проблема у визначенні своєї конкурентоспроможності, а саме: не високий рівень інформаційного забезпечення, відсутність чітких цілей та завдань оцінювання, інтуїтивний характер проведення оцінки, відсутність єдиної методологічної бази.

Варто зазначити, що саме конкурентоспроможність є синтезом багатьох економічних категорій. Згідно наукової літератури, конкурентоспроможність – це позиція країни, яка зумовлена економічними, соціальними та політичними чинниками на внутрішньому та зовнішньому ринках. За умов відкритої економіки вона може визначатися і як здатність країни (підприємства) протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн. Проблема підвищення конкурентоспроможності стосується практично всіх сторін суспільного життя. Загострення конкурентної боротьби за збут продукції, або ж за щось інше змушує країни (підприємства) постійно шукати нові резерви, вимагає вдосконалення технологій з метою створення більш якісних товарів [1].

З огляду на отримані результати дослідження, вважаємо за доцільне запропонувати власні заходи щодо покращення дотримань умов конкурентоспроможності, зокрема: створення якомога прозорішої системи ведення бізнесу, варто орієнтуватися на особисті інтереси організацій, пріоритетність їх інтересів, створення атмосфери відкритого суперництва з регулярним підведенням підсумків так званих «змагань», передовики таких «змагань» повинні бачити, що вони отримують «кращу винагороду», ніж ті, які отримали недостатні або невисокі результати господарювання

Варто зазначити, що у мінливих умовах господарювання все ж таки потрібно бути готовим до різних ситуацій та набувати вміння швидкої адаптації до мінливого зовнішнього середовища. На нашу думку, вміння бути конкурентоспроможним надасть можливість господарюючим суб'єктам на мезо- та макрорівнях бути на щабель вищим за інших. Вчасно реагувати на нововведення, вдосконалюватися та вдало керувати всіма соціально-економічними процесами – саме це і дозволить бути першим у своїй справі.

Список використаних джерел

1. Звіт про конкурентоспроможність економіки України – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.feg.org.ua
2. Porter M.E. Competitive Advantage of Nations / M.E. Porter. – New York : Free Press, 1990. – 426p.

Сейсебасва Н.Г., к.е.н., доцент
Мозолевська А. І., студентка
Запорізький національний університет

БАНКІВСЬКА БЕЗПЕКА: ВНУТРІШНІ І ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ДІЯЛЬНОСТІ «ОЩАДБАНКУ»

В умовах зростаючої відкритості економіки України та послідовної її інтеграції у світове господарство забезпечення безпеки банківської системи є актуальним питанням. Це зумовлено впливом зовнішнього середовища, яке сьогодні характеризується елементами посткризового періоду, та внутрішнього середовища, зокрема поглибленням конкуренції та консолідації банківського бізнесу.

Детальну увагу, щодо питання безпеки банківської діяльності у свої працях приділяли такі вчені, як: С. І. Мельник, І. Б. Ткачук, Т.А. Медвідь, І.П. Мігус, О.Л. Пластун, Л.І. Донець та ін.

Банківська безпека — це стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечуються реалізація основних інтересів, пріоритетних цілей банків, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов їх функціонування. Основним критерієм ефективності безпеки банківської діяльності є стабільність фінансового і економічного стану банку [1].

Акціонерне товариство «Ощадбанк» (повна назва: публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України») є український банк, другим за розмірами активів та найбільшим за кількістю відділень серед усіх банків України.

Ощадбанк є державним банком, який цінує свою репутацію надійної та прозорої фінансової установи, яка неухильно дотримується у своїй діяльності вимог законодавства. Підтверджуючи репутацію надійної та прозорої фінансової установи, Ощадбанк впровадив і дотримується низки внутрішніх документів і процедур, що забезпечують максимальну прозорість діяльності на всіх рівнях [2].

Проте, у «Ощадбанку» є певні внутрішні та зовнішні загрози банківської безпеки.

До внутрішніх загроз банку слід віднести:

– підrobка касирами підписів клієнтів на банківських документах про зняття коштів з рахунків, звісно, без відома самих клієнтів;

Так наприклад, у 2015 році касир, підrobляючи підписи заяви на переказ готівки, зняла з рахунків клієнтів банку грошові кошти на загальну суму понад 20 тисяч гривень.

- нестача капіталу «Ощадбанку» – 1,588 млрд грн;
- помилки в стратегічному плануванні й прогнозуванні.

До зовнішніх загроз банку слід віднести:

- велика кількість конкурентів з подібними послугами: ПриватБанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, Райффайзен Банк;
- злом комп'ютерних мереж банку (так, наприклад, у 2017 році відбулась «хакерська» атака банку, комп'ютерні мережі атакував невідомий вірус);
- податкова політика держави щодо банківського сектору, зміни в законодавстві щодо банківських установ, бюрократизація та рівень корупції;
- військові конфлікти на Сході України;
- масове закриття відділень (скорочення кількості відділень на 400 – 600 одиниць).

Таким чином, проблема внутрішніх і зовнішніх загроз банківської безпеки набуває великої значущості і актуальності. Від адекватної оцінки наявного рівня банківської безпеки багато в чому залежить повнота, своєчасність і результативність управлінських заходів із ліквідації, попередження і запобігання наявним і потенційним загрозам банківській системі, а відтак – і вітчизняним господарському комплексу і соціальній сфері [3].

Список використаних джерел

1. Кулиняк І.Я., Прокопишин-Рашкевич Л.М., Бородавко А.П. Оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. № 12. 2019. С. 113-118.
2. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності : навч. посіб. / М.І. Зубок. – К. : КНЕУ, 2002. –190 с.
3. Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері/ розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2012 № 569-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>.

Солошенко М.М., студентка
Науковий керівник: **Скрипник В.В.**, к.е.н., доцент
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Для нормального функціонування економічної системи будь-якої країни важливе значення має фінансова безпека.

Що ж являє собою фінансова безпека?

Фінансова безпека держави – це ступінь захищеності фінансових інтересів держави, стан фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, податкової, валютної, банківської, інвестиційної, митно-тарифної, розрахункової та

фондової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, спроможністю держави ефективно формувати та раціонально використовувати фінансові ресурси, достатні для задоволення її потреб, шляхом виконання зобов'язань і забезпечення соціально-економічного розвитку[1].

Суб'єктами фінансової безпеки можуть бути як окремі громадяни, так і населення в цілому; домогосподарства; підприємства та інші суб'єкти господарювання; банки; страхові компанії; асоціації; міжнародні фінансові інститути тощо.

До об'єктів фінансової безпеки відносять фінансові ресурси, фінансові інтереси та фінансову систему держави взагалі [3].

Фінансова безпека в Україні має багато прогалин, є недосконалою та має чимало проблем. Це відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів слід віднести енергетичну залежність від інших країн, вплив світової економіки, світові кризи, війна на Сході України та інше.

До внутрішніх чинників, які впливають на недостатньо досконале функціонування фінансової безпеки в Україні треба віднести кібер-злочинність; високий відсоток корупції; недостатній контроль сплати податків; недостатня ефективність державного регулювання фінансово-кредитної сфери; недосконале законодавство у сфері фінансової безпеки тощо [2].

Задля покращення в Україні фінансової безпеки необхідно розробити низку заходів, які б посилили контроль за сплатою податків та контроль міжбанківських операцій, що значно знизило кібер-злочинність; необхідно посилити боротьбу з корупцією, а також запровадити нові реформи у законодавстві, які б змогли попередити сучасні загрози, що постають пере Україною на сьогодні.

Список використаних джерел

1. Винниченко Н.В. Оцінка стану фінансової безпеки в Україні / Н.В. Винниченко, О.М. Есманов // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 3-4(2). – С. 47–51.

2. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 3(13). – С. 30–36.

3. Електронний ресурс

https://pidruchniki.com/15931106/finansi/finansova_bezpeka_derzhavi

Стебловська Д.Ю., студентка
Науковий керівник: **Байрачна А.С.**, асистент
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка,

ЗАГРОЗИ ТА МЕТОДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

На даний момент економічна ситуація в Україні доказово свідчить про те, що проблема фінансової безпеки є актуальною, та має першочергового значення. На даний час метою держави є раціональне використання державних ресурсів для запобігання будь-яких загроз і забезпечення стабільного розвитку та функціонування економіки.

«Фінансова безпека держави» - це збалансованість та якість сукупних фінансових інструментів, технологій та послуг, які повинні використовуватись державою і мати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз.

На думку Г.А. Смоквіна [1], серед головних причин виникнення внутрішніх загроз фінансової безпеки України, варто виокремити наступні:

- неадекватна фінансово-економічна політика держави;
- помилки, зловживання та інші відхилення (безгосподарність, різноманітні економічні злочини, тощо) в управлінні фінансової системи держави;
- скорочення використовуваної ресурсної основи у фінансово-кредитній сфері діяльності для виходу з економічної кризи та успішного проведення подальших реформ;
- розвал фінансово-кредитної системи і послаблення її стабілізуючих функцій у сфері виконання та формування бюджету;
- низький рівень соціальної орієнтованості економіки;
- падіння платоспроможності населення, тощо.

Значну роль можна віднести до зовнішніх загроз, таких як:

- інтернаціоналізація та глобалізація світового господарства;
- порушення національних пріоритетів України в області фінансів через просування іноземними партнерами вигідних їм економічних проектів і фінансових програм;
- формування іноземними партнерами такої структури зовнішньоекономічних зв'язків з Україною, в результаті якої остання поступово перетворюється на їх сировинний придаток;
- зростання зовнішньої фінансової заборгованості України, посилення її залежності від іноземних кредитів; нерозвиненість ринків капіталу та їх інфраструктури; криза грошової і фінансово – кредитної систем; нестабільність економіки.

Для попередження загроз фінансовій безпеці важливим є визначення

множини завдань, які потребують першочергового вирішення. Для підвищення фінансової безпеки істотне значення має проведення зваженої грошово-кредитної та валютно-курсової політики. Зокрема, контроль інфляційних процесів за допомогою збалансування грошового і товарного ринків, зниження рівня доларизації економіки підвищать довіру до національної грошової одиниці [2].

Аналізуючи внутрішні та зовнішні загрози можна зробити висновок, що задля покращення та удосконалення стану фінансової безпеки України потрібно вжити наступних заходів:

- тіньова економіка – це невикористані внутрішні інвестиції українського суспільства, тому зменшити рівень тінізації вітчизняної економіки;
  - зменшити наявність іноземного капіталу в Українських банках;
  - забезпечити ефективне використання бюджетних коштів;
  - забезпечити прозорість формування та виконання державного та місцевих бюджетів;
  - поліпшити процес розподілу інвестиційних ресурсів в країні, а залучені кошти спрямовувати в ті галузі економіки, які цього потребують і є пріоритетними;
  - мінімізувати негативне сальдо торговельного балансу України;
  - надати можливість НБУ установлювати «плаваючий» валютний курс національної гривні з метою припинення девальвації;
  - кредитні ресурси МВФ повинні бути направлені не на «штучну» підтримку гривні, а на реформування економіки;
  - необхідне залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, а також в енергетичний та транспортний сектори;
  - розмістити у вільному доступі необхідну інформацію для оцінки фінансової безпеки та впровадити її обов'язкове виконання кожним підприємством України.

Стан фінансової системи прямопропорційно залежить від розвитку та взаємозв'язку всіх цих складових. Фінансова система України ще перебуває в стадії формування, вона ще не набула рис, притаманних ринковій економіці. На сьогоднішній день фінансові можливості держави залежать від обсягу фінансових ресурсів, які залишаються досить обмеженими [3].

Отже, сьогодні як ніколи загострюється надзвичайно важливе питання забезпечення економічної безпеки України, що є одним з найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників владних структур, громадських і політичних рухів, науковців, широких кіл громадськості. Забезпечення економічної безпеки є гарантом державної незалежності України, умовою її сталого розвитку та зростання добробуту громадян.

Список використаних джерел

1. Смоквіна Г.А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України / Г.А. Смоквіна // Економіка: реалії часу. – 2014.– №3(13). – С. 30-36.
2. Марина А.С. Фінансова безпека України: проблеми та перспективи // А.С. Марина // Економічний часопис - XXI. – 2013. № 7-8(2). – С. 47- 49.
3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/ker-program.ht>

Ткаченко Д., Тетченко В., студенти
Науковий керівник: **Лютова Г.М.**, к.е.н., доцент,
ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський інститут

ВИБІР МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ

Резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою списання у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Створення резерву сумнівних боргів є не правом, а зобов'язанням підприємства. Згідно до вимог П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” зобов'язання щодо формування резерву сумнівних боргів поширюється на всі підприємства, за винятком бюджетних. За підприємством залишається право самостійно обирати в обліковій політиці метод нарахування резерву сумнівних боргів.

Значні здобутки у вивченні теоретичних і практичних аспектів щодо оптимальних варіантів нарахування резерву сумнівних боргів мають українські вчені-економісти: Ф. Бутинець, І. Губина, О. Кушина, К. Єрохін, О. Короп, С.Голов, А.Шаповалова та ін. Нарухування резерву сумнівних боргів не може функціонувати за одним і тим самим правилом все життя, і бути однаковим на кожному підприємстві, воно потребує удосконалення та має сприяти вирішенню актуальних проблем. Відтак, метою дослідження стало вивчення методів нарахування резерву сумнівних боргів та визначення найбільш оптимальних варіантів для різних суб'єктів господарювання.

Підприємство, яке відвантажило покупцям готову продукцію чи товари, у реальному житті кошти отримує не відразу, або отримує частину тих коштів, а можливо вони так і не надійдуть на рахунок до банку взагалі. Таким чином, підприємству слід на дату балансу обчислити і створити резерв сумнівних боргів для того, щоб мати можливість визначити і відобразити у звітності саме чисту реалізаційну вартість відповідної поточної дебіторської заборгованості. Підприємство у наказі про облікову політику наводить критерії, згідно з якими

бухгалтер обґрунтовано вважає певну дебіторську заборгованість сумнівним боргом [1].

Резерв сумнівних боргів розраховується лише для тієї частини дебіторської заборгованості, щодо якої виконуються однозначно наступні умови: заборгованість обов'язково має бути фінансовим активом (виникла внаслідок звичайної господарської діяльності); заборгованість є поточною дебіторською заборгованістю (резерв сумнівних боргів не розраховується для довгострокової заборгованості); заборгованість має бути не віднесена до безнадійної [1].

На сьогоднішній день П(С)БО 10 виділяє два методи визначення величини резерву сумнівних боргів: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнту сумнівності [2,4].

Метод абсолютної суми сумнівної заборгованості вважають найпростішим методом, так як він не потребує застосування будь-яких коефіцієнтів та статистичних даних. Розмір резерву визначається в сумі заборгованості тих дебіторів, платоспроможність яких викликає сумніви. Даний метод доцільно використовувати тим підприємствам, що мають невелику кількість дебіторів, тобто коли за діяльністю боржників пильно стежать. Однак варто володіти не лише інформацією щодо банкрутства підприємства, а й про його платоспроможність. Якщо буде велика кількість дебіторів або на великих підприємствах ця інформація може бути не поміченою [3].

Таблиця 1. Переваги та недоліки методів розрахунку резервів сумнівних боргів

Назва методу	Переваги	Недоліки
Метод абсолютної суми сумнівної заборгованості	<ol style="list-style-type: none"> Є прости та зрозумілим при застосуванні; Надає найбільш точну інформацію про стан неповернених боргів; Визначений резерв містить найпевніші дані. 	<ol style="list-style-type: none"> Є трудомістким та потребує детального аналізу платоспроможності дебіторів; Потребує реальних даних про фінансовий стан дебіторів, які складно отримати; Ступінь точності результату має суб'єктивний характер; Використовується лише при незначній кількості дебіторів.
Метод коефіцієнту сумнівності	<ol style="list-style-type: none"> Для розрахунку можуть використовуватися лише дані звітності попередніх періодів; Можливість застосування підприємствами з великою кількістю дебіторів; Період погашення дебіторської заборгованості повинен коливатися з межах року. 	<ol style="list-style-type: none"> Трудомісткість розрахунку у зв'язку з групуванням дебіторської заборгованості за строками непогашення та визначення коефіцієнту сумнівності для кожної групи; Складність розрахунків через використання великого обсягу інформації за останні 3-5 років; Визначення теперішнього резерву сумнівних боргів на основі минулого досвіду.

Метод коефіцієнту сумнівності ґрунтується на формуванні резерву сумнівних боргів з використанням розрахункового показника – коефіцієнта сумнівності. У П(С)БО даний метод є більш врегульованим, так як має формули розрахунку коефіцієнта сумнівності. Для цього методу не є важливим фактор, щодо кількості дебіторів, проте він є не таким простим, як метод абсолютної суми сумнівної заборгованості. Розрахувати коефіцієнт сумнівності можна за одним із трьох методів:

- коефіцієнт сумнівності з використанням середньої дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду;
- коефіцієнт сумнівності на основі класифікації дебіторської заборгованості по строкам непогашення;
- коефіцієнт сумнівності у вигляді питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході [3].

Нами проаналізовано переваги та недоліки кожного із методів розрахунку резервів сумнівних боргів, табл. 1 [3].

Отже, можна зробити висновок, що резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. На сьогоднішній день в П(С)БО 10 наведено декілька варіантів методики розрахунку резерву сумнівних боргів, кожний з яких має свої особливості розрахунку. В результаті за кожним підприємством закріплюється право обирати методику індивідуально, керуючись кількістю дебіторів та іншою інформацією. При цьому необхідно її закріпити в Наказі про облікову політику підприємства.

Список використаних джерел

1. Резерв сумнівних боргів: особливості обліку URL: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/9911>.
2. Резерв сумнівних боргів URL: <https://dtkr.com.ua/debet/ukr/2001/17/17pr3.html>.
3. Жиддєєва Л.І. Створення резерву сумнівних боргів: Проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]/Л.І.Жиддєєва, А.О. Мельник/Ефективна економіка. – 2017. – №4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5547>.
4. НП(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість” [Електронний ресурс]/ – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.

Хмельницький О.О., полковник, к.пед.н.
Леонов Д.Л., студент
Національна академія Служби безпеки України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, розширення глобального інформаційного середовища, широке застосування засобів обміну інформацією, всеохоплююча комп'ютеризація всіх сфер життєдіяльності зумовлюють актуальність дослідження питань безпеки інформаційної інфраструктури. Забезпечення ефективного захисту інформації є надзвичайно актуальним і для установ банківської сфери, де щоденно оброблюється великий обсяг інформації різного рівня конфіденційності. Ця інформація в більшості випадків і виступає об'єктом дій конкурентів, що і обумовлює загострення питань захисту інформації від її незаконного використання і несанкціонованого доступу до неї. «Сьогодні у керівництва більшості банків немає сумнівів в необхідності серйозно піклуватися про інформаційну безпеку банку (збереженні банківської і комерційної таємниць, таємниці внесків, забезпеченні безпеки електронних документів). Застосування сучасних інформаційних технологій в банківських системах розширює можливості для різних зловживань, пов'язаних з використанням обчислювальної техніки (так званих комп'ютерних злочинів). Щорічні втрати від злочинів в цій сфері складають в світі, по різних оцінках, від 170 млн. до 10 млрд. дол.» [1, с.1]. Не можна не погодитися з тезою, що «одним із найважливіших критеріїв функціонування банківської системи є інформаційна безпека як всієї системи, так і її частин: центрального і комерційних банків» [2, с.3].

Основними характеристиками інформаційної безпеки банків виступають: – об'єктами безпеки є: інформація про персонал (керівництво, відповідальні виконавці, співробітники); інформація щодо технологій, які використовуються банком; інформаційні ресурси (інформація щодо діяльності та фінансового стану клієнта, що стала відома банку у процесі обслуговування; інформація щодо всіх операцій банку та фінансова звітність банку; конфіденційні електронні мережі банку); – головною метою системи інформаційної безпеки є забезпечення стійкого функціонування банку і запобігання погроз його безпеці, захист від протиправних посягань, розголошення, втрати, витоку, перекручування і знищення службової інформації, порушення роботи технічних засобів, забезпечення виробничої діяльності, включаючи і засоби інформатизації; – до основних завдань, які повинна вирішувати інформаційна безпека банку, належать: забезпечення доступу керівництва банку до конфіденційної ринкової інформації; запобігання витоку і руйнуванню

конфіденційної банківської інформації; забезпечення поширення у зовнішньому середовищі вигідної для банку «конфіденційної» інформації [4, с.53].

Узагальнюючи дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених економістів можна виділити наступні види загроз інформаційній безпеці банківських установ: протиправне збирання інформації та її використання; порушення технології і правил опрацювання інформації; впровадження в апаратні і програмні вироби компонентів, що реалізують функції, не передбачені документацією на ці вироби; розроблення і поширення програм, що порушують нормальне функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем банківських установ; несанкціонований доступ до інформації, що є в банківських установах і їхніх базах даних; перехоплення інформації, що циркулює в засобах і системах зв'язку та обчислювальної техніки, за допомогою технічних засобів негласного зняття інформації, несанкціонованого доступу до інформації та навмисних технічних впливів на них в процесі обробки та зберігання; підслуховування з використанням технічних засобів конфіденційних переговорів, що ведуться в службових приміщеннях [3, с.37, 7, с.22].

Цікавими є результати дослідження спецслужбами факторів, які створюють умови витоку інформації: – надмірна балакучість співробітників банків (32%); – прагнення працівників банків заробляти гроші будь-яким способом і будь-якою ціною (24%); – відсутність у банку системи заходів, спрямованих на захист інформації (14%); – звичка співробітників банків ділитись один з одним почутими новинами, чутками, інформацією (12%); – безконтрольне використання інформаційних систем (10%); – наявність передумов для виникнення серед співробітників конфліктних ситуацій (8%) [5, с.43].

Метою заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки є скорочення можливих економічних і моральних збитків банківської установи, пов'язаних з пошкодженням або неправомірним використанням інформаційних ресурсів, а саме: – захистити інформацію з обмеженим доступом від несанкціонованого розповсюдження, використання і порушення її конфіденційності (таємності); – забезпечити цілісність і доступність інформації, що обробляється, зберігається, в системах та комп'ютерних мережах банківської установи; – протидіяти поширенню недостовірної, заздалегідь неправдивої інформації про банківську установу, здійсненню негативних інформаційних впливів на її керівництво.

Таким чином, забезпечення інформаційної безпеки банківських установ є нагальною і актуальною проблемою їх функціонування і розвитку, адже несе у собі потенціал збереження і ефективного використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банків, своєчасного виявлення та нейтралізації реальних та потенційних загроз, а також формування умов реалізації банками своїх стратегічних інтересів.

Список використаних джерел

1. Козаченко І.П. Загальні принципи захисту банківської комп'ютерної інформації / І.П. Козаченко, В.О. Голубєв / Центр дослідження проблем комп'ютерної злочинності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.crime-research.ru/library/Koz_gol.htm.
2. Пичугина П.А. Проблемы обеспечения информационной безопасности в банковских информационных системах / П.А. Пичугина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tvvlibrary.narod.ru/papers/2011/6-11.pdf>.
3. Белоусова К.І. Забезпечення інформаційної безпеки – реалізація стратегії банківської установи / К.І. Белоусова, Я.І. Белоусов // Науковий вісник ДУІКТ. – 2010. – С.33-38.
4. Бодюл Є.М. Інформаційна безпека банку / Є.М. Бодюл // Протидія злочинам, які вчиняються з використанням комп'ютерних мереж [Текст] : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Севастополь, 1–2 жовтня 2010 року) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – С.53-55.
5. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності / М.І. Зубок: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.

СЕКЦІЯ 6. ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пасічник Ю.В., д.е.н., професор,
провідний науковий співробітник відділу
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ АДАПТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Проблеми фінансового забезпечення аграрного виробництва особливо актуалізувались на початку 2020 р у зв'язку із пандемією коронавірусу, коли зокрема, прийшлося вносити зміни у Державний бюджет 2020 р, які стосувались також агропромислового комплексу (АПК). Для виявлення динаміки фінансування АПК проаналізуємо такі показники (табл.1).

Таблиця 1. Стан фінансування АПК (млн грн)

Напрями фінансування	2017		2018		2019		2020 план
	план	факт	план	факт	план	факт	
Загальний обсяг	8946	8788	4284	3553	5963	2537	4240
в т.ч Загальний фонд, із нього:	5594	5595	4232	3506	5909	2581	4240
компенсація щодо техніки		98		695			1000
здешевлення кредитів		295	266	265	127	103	1200
Фонд гарантування кредитів							240
тваринництво		12	2401	2394	3500	1482	1000
фермери		25	210	47	800	153	
кредити фермерам					200		400
хмелярство, виноградарство		116	400	104	400	119	400
погашення заборгованості		396	955				
сільгоспвиробники	1021	923			882	581	
обслуговуючі кооперативи				7			
Спеціальний фонд, із нього:	3350	3193	52	47	54	36	
підтримка заходів		5	5	4	5	3	
Аграрний Фонд		31					
кредити фермерам		40	43	43	45	33	
фінансовий лізинг		4	4		4		
інші сільгоспвиробники		3113					

Примітка: витрати вказані без мисливства, рибальства, лісівництва, утримання структур профільного міністерства.

Джерело: [1,2,3,4].

Аналізуючи ці показники є змога зробити такі висновки:

фіксується тенденція до зменшення загальних обсягів фінансування АПК. Так, у 2020 р передбачено витратити 4,24 млрд грн, що в перерахунку складає орієнтовно 155 млн дол США, що є надзвичайно незначною величиною, беручи до уваги, що в зарубіжних країнах державна допомога є значно більшою. Так, у 2018 р. було використано державної підтримки, в тому числі і із фондів ЄС (млрд євро): Франція – 7,4, Німеччина – 5,0, Іспанія – 4,9, Великобританія – 3,6, Польща – 3,1, Румунія – 1,9, Чехія – 0,9, Болгарія – 0,8 [5];

фінансування здійснюється за бюджетними програмами, проте при відсутності затвердженої стратегії розвитку АПК а також середньострокового бюджетного планування, а отже неможливо реалізовувати довгострокові програми, особливо при зміні економічних пріоритетів кожного нового уряду;

значна частина цієї підтримки надається у формі кредитів, які до того ж мають процентні ставки вищі ніж у інших країнах.

Для часткової фінансової підтримки агровиробників 29 квітня 2020 року, на засіданні Кабінету Міністрів України в рамках антикарантинного пакета було сформовано додаткові заходи. По-перше, уточняється, що отримати рефінансування під нульову процентну ставку, яким було доповнено програму 15 квітня 2020 року, зможуть суб'єкти підприємництва, чий річний дохід не перевищував 10 мільйонів євро. Знімається обмеження щодо максимальної суми кредиту на таке рефінансування. Обмежується лише сума державної підтримки, що надається суб'єкту підприємництва, яка сукупно не може перевищувати за будь-який трирічний період 200 тис. євро. По-друге, позичальники отримують можливість рефінансувати свої діючі кредити за ставкою 3%, 5%, 7% або 9% річних (залежно від категорії кредиту) на термін до 5 років у сумі до 3 мільйонів гривень. Обидва види рефінансування стають доступними для позичальників, які мають кредити у будь-якому банку України. По-третє, бізнес отримає змогу оформити відстрочку зі сплати не лише тіла кредиту, але й відсотків на обслуговування позики. Така відстрочка може сягати 9 місяців і залежить від мети надання державної підтримки. Отримати позику за програмою «Доступні кредити 5-7-9%» можна в чотирьох банках державного сектору – ПриватБанк, Ощадбанк, Укргазбанк, УкрЕксімБанк та трьох комерційних банках – «Львів», «Альянс» та «ПУМБ [6].

Аналізуючи існуючі схеми державної підтримки агровиробників, доходимо висновку, що вони є малоефективними і для відповідного удосконалення та підвищення адаптивності пропонується низка заходів.

По-перше, для комплексного вирішення проблем АПК, в тому числі і фінансового забезпечення, необхідно сформулювати Стратегію розвитку, яка б увібрала в себе всі попередні наукові та практичні розробки і включала б удосконалену модель АПК, нові відносини по використанню земельних ресурсів, експортну складову, умови використання зарубіжних інвестицій, перспективні плани галузей.

По-друге, необхідно узгодити реформи, які реалізуються у соціальній сфері, зокрема медицині, освіті, науці, місцевого самоврядування, адміністративно-територіальному устрою із реформами в економіці, в тому числі АПК, що сприятиме консолідації зусиль як органів влади всіх рівнів так і товаровиробників щодо комплексного формування та використання фінансових ресурсів.

По-третє, необхідно суттєво збільшити державну підтримку галузей АПК, перейти на фінансування цілісних комплексів по вирощуванні культур, відгодівлі тварин та переробці відповідної сировини з метою як забезпечення внутрішнього ринку так і експортних поставок.

По-четверте, для утримання та збільшення експортних ніш доцільно відновити спеціалізовані конструкторські та технологічні бюро, які б конструювали та проектували нову техніку та будівництво заводів по переробці сировини, що суттєво збільшить додану вартість АПК, сприятиме стабілізації соціальної ситуації у сільській місцевості та створенню нових робочих місць.

Зазначимо, що реалізація цих заходів можлива за умови консолідації зусиль Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України із залученням науковців, профільних сільськогосподарських асоціацій, відповідних аналітичних агенцій. Констатуємо, що теперішній скрутний суспільний стан, в тому числі і в АПК, зокрема і в фінансових відносинах, обумовлений багаторічною недосконалою загальнодержавною політикою, різновекторністю дій між гілками влади, непродуманістю реформ та їх поспішністю, небажанням відповідних структур забезпечити рішучі дії щодо подолання корупції, незатребуваністю науковців у вирішенні актуальних проблем та формуванні конкретних стратегічних програм.

Насамкінець, зробимо висновок, що запропоновані заходи сприятимуть адаптивності державного фінансового забезпечення аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Стан фінансування АПК у 2017 році. Інформаційно –аналітичний портал АПК. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2017-roci>. [Дата звернення 2.05 2020].
2. Стан фінансування АПК у 2018 році. Інформаційно –аналітичний портал АПК. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2018-roci>. [Дата звернення 2.05 2020].
3. Стан фінансування АПК у 2019 році. Інформаційно –аналітичний портал АПК. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu/stan-finansuvannya-apk-u-2019-roci>. [Дата звернення 2.05 2020].

4. Шість програм держпідтримки АПК на 2020 рік від Мінекономрозвитку — умови отримання для агровиробників. AgroPolitCom. 11 лютого 2020 р. <https://agropolit.com/blog/366-shist-program-derjpidtrimki-apk-na-2020-rik-vid-minekonomrozvitku--umovi-otrimannya-dlya-agrovirobnikiv>. [Дата звернення 2.05 2020].

5. Підтримка фермерів у країнах ЄС. Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL. https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/subsydiyi_fermeram.pdf [дата звернення 30.04.2020].

6. Уряд розширив можливості програми «Доступні кредити 5-7-9%». Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-rozshiriv-mozhlivosti-programi-dostupni-krediti-5-7-9>. [Дата звернення 4.05.2020].

Тулуш Л.Д., зав. відділу фінансово-кредитної та податкової політики
Радченко О.Д., провідний науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СЕЛА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Фінансове забезпечення сталого розвитку села і сільських територій – це діяльність державних і місцевих органів влади та управління, суб'єктів господарювання, сільських громад та жителів сільських територій у сфері фінансових відносин щодо формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих ресурсів відповідно до стратегічних пріоритетів. Воно зводиться до формування та акумуляції необхідних фінансових ресурсів всіма об'єктами сільської території в достатньому розмірі, їх раціонального розподілу та ефективного використання з метою розвитку усіх галузей та сфер села і сільських територій.

Відповідно до законодавства, політика розвитку сільських територій в Україні здійснюється одночасно в рамках державної регіональної та аграрної політики. Метою фінансового забезпечення сталого розвитку села і сільських територій є обслуговування реалізації заходів соціально-економічної політики, спрямованої на суттєве підвищення життєвого рівня населення на основі використання ресурсного потенціалу, формування продуктивних сил, підтримання екологічного балансу.

Механізм фінансового забезпечення розвитку сільських територій виступає як регулятор, що завдає напрям руху та пропорції розподілу фінансових ресурсів та закладає основу для можливості розбудови українського села з розвинутою ринковою економікою. Він формується в контексті децентралізації влади, самостійності і відповідальності регіонів за економічний

і соціальний розвиток сільських територій на засадах приватно-державного партнерства, економічних методів управління, фіскальних важелів та інструментів активізації господарської діяльності під впливом трьох груп факторів: фінансово-економічних, соціальних та управлінських.

Сталий соціально-економічний розвиток сільських територій залежить від розробки та втілення ефективної моделі його фінансового забезпечення, яка представляє собою сукупність способів організації фінансових відносин, що застосовується в конкретних умовах функціонування та розвитку сільської території.

Визначення обсягів фінансового забезпечення сталого розвитку лежить у площині застосування певної методики визначення обсягів ресурсів, які можуть бути залучені до обслуговування фінансового забезпечення стратегій та концепцій розвитку, щонайменше на період їх дії. Фінансування залежить від управлінських рішень, пов'язаних з розподілом фінансових ресурсів через: бюджетну підтримку; систему оподаткування; інвестиції; фінансові результати діяльності аграрних підприємств та господарств населення; їх заощаджень; міжнародну фінансову допомогу тощо.

Розрахунок фінансового забезпечення сталого розвитку села і сільських територій може бути представлений у послідовності сумарної вартісної оцінки ресурсів (формула 1) [1]:

$$\Phi\Pi = \sum(\Phi Pp + \Phi Pд + \Phi Pпп + \Phi Pп + \Phi Pi + \Phi Po) \quad (1),$$

де $\Phi\Pi$ – сумарний обсяг фінансового забезпечення сільського розвитку, ΦPp – фінансові ресурси ринку, $\Phi Pд$ – прямі ресурси держави (державний і місцевий бюджет); $\Phi Pпп$ – непрямі фінансові ресурси держави (податкові пільги); $\Phi Pп$ – фінансові ресурси підприємств; ΦPi – інвестиційні ресурси; ΦPo – ошадні ресурси сільського населення.

За розрхованими нами даними, фінансове забезпечення сільського розвитку станом на початок 2018 року складає 1280 млрд грн, у т.ч. аграрного сектору – 1024 млрд грн. У порівнянні з базовим періодом 2012 року, перший зріс у 2,6 разів, а другий – у 3,0 рази. Найвищого рівня досягнуто у 2016 році, а зниження у 2017 році пояснюється зменшенням фінансових ресурсів агропідприємств (з 1537,4 млрд грн у 2016 р. до 911,6 млрд грн у 2017 р.).

Зростання відбувалося за рахунок факторів, що визначають загальний стан економіки. Як правило, величина ресурсів залежить від сукупності факторів, серед яких – макроекономічні показники розвитку (ВВП, темп інфляції), стан державного бюджету, платіжного балансу, законодавчої і нормативної бази, рівень платоспроможності контрагентів ринку, ефективність соціально-економічної політики, вплив світової фінансової системи тощо.

Проблемами фінансового забезпечення, крім недостатності ресурсів, є те, що у сучасному державному бюджеті не виправдано знижені соціальні витрати на сільський сектор, відомча роз'єднаність управління сільськими територіями, оскільки сільську місцевість не виділено як єдиний об'єкт управління, не

розроблено державних стандартів забезпечення населення соціальними послугами та ін.

Таким чином, існуючий рівень фінансового забезпечення села та сільських територій недостатній для його активного розвитку, оскільки не скоординований по вертикальній та горизонтальній структурах. Він забезпечує вирішення завдань стратегічного розвитку, передбачених Концепціями та Стратегією розвитку сільського господарства та сільських територій лише на 60-65% до реальної потреби.

Як один з факторів зростання фінансового забезпечення розвитку села та сільських територій є активний розвиток малого підприємництва. Для цього необхідне опрацювання механізму податково-бюджетного регулювання розвитку високотоварних господарств населення, який би забезпечив їх трансформацію в суб'єкти підприємництва. Для наукового забезпечення реалізації цього необхідно узагальнення податково-бюджетних аспектів формування механізму фінансового стимулювання трансформації високотоварних господарств населення у суб'єкти підприємництва [2].

Завдання створення рівних умов для розвитку всіх видів фінансових інститутів, в сільській місцевості повинні вирішуватися при тісному державно-приватному партнерстві, яке передбачає посилення взаємодії між державою і учасниками фінансового ринку і саморегульовані організації. Необхідне формування комплексних заходів, взаємодії органів державної влади всіх рівнів, місцевого самоврядування, сільських громад, суб'єктів господарської діяльності в сільській місцевості, спрямованих на формування стабільного фінансового забезпечення розвитку села з визначеними індикаторами та показниками для моніторингу.

Список використаних джерел

1. Радченко О.Д., Лазутина Л.А. Методологические подходы к оценке финансового потенциала сельского развития Украины. *Аграрная экономика*. 2019. № 12. С. 52–58.
2. Тулуш Л.Д., Грищенко О.Ю. Трансформація високотоварних господарств населення в суб'єкти підприємництва: податково-бюджетні аспекти. *Економіка АПК*. 2018. № 1. С. 40–52.

Березовська Л.О., к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Податкове регулювання суб'єктів господарювання здійснюється через податкову систему шляхом застосування економічних та нормативно-правових методів та способів, а інструментами податкового регулювання є всі елементи оподаткування.

Слід зауважити, що основні зміни у сучасній податковій системі України відбувалися протягом 2014 – 2018 рр. і пов'язані вони були насамперед зі скороченням кількості податків, ставок окремих податків, зменшенням кількості податкової звітності, поліпшенням адміністрування податків та зборів.

Податкова система України на сьогодні включає такі загальнодержавні податки та збори як: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний податок, рентну плату, мито. До місцевих податків і зборів віднесено: податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Ключові зміни у проведених податкових реформах стосувалися наступного:

- фіксація основної ставки ПДВ на рівні 20 %, податку на прибуток – 18 %, податку на доходи фізичних осіб – 18 %, єдиного соціального внеску для роботодавців – 22 % (працівники не сплачують);
- запроваджено військовий збір за ставкою 1,5 %;
- відновлено права на відшкодування ПДВ для всіх експортерів зернових та технічних культур;
- скасовано спеціальний режим для сільськогосподарських підприємств щодо ПДВ у 2017 р.;
- запроваджено Єдиний реєстр податкових та акцизних накладних.

Податкове законодавство України нині пропонує загалом дві системи оподаткування – загальну та спрощену, які умовно можна поділити на сім видів оподаткування: загальна система для юридичних і фізичних осіб; єдиний податок першої групи; єдиний податок другої групи; єдиний податок третьої групи (зі сплатою або без сплати ПДВ); єдиний податок четвертої групи для сільськогосподарських підприємств.

Оцінити вплив податкового регулювання на діяльність суб'єктів господарювання перш за все ми можемо за показником прибутку.

Саме прибуток є основним критерієм ефективності підприємницької діяльності, а вплив податку на прибуток на діяльність підприємств та економіку

загалом є однією з важливих проблем в умовах функціонування економічного середовища [2].

Основні показники ефективності податку на прибуток підприємств наведено у табл. 1.

Таблиця 1. Основні показники ефективності податку на прибуток підприємств в Україні за 2011-2018 рр.*

Рік	Обсяг надходжень податку на прибуток до Зведеного бюджету України, млн. грн.	Фінансовий результат до оподаткування підприємств, що отримали прибуток, млн. грн.	Нормативна ставка податку на прибуток підприємств, %	Ефективна ставка податку на прибуток підприємств, %	Коефіцієнт продуктивності податку на прибуток
2011	55097	272726	23	20,2	0,88
2012	55793	277939	21	20,0	0,95
2013	54994	234514	19	23,5	1,24
2014	40201	334517	18	12,0	0,67
2015	39053	475321	18	8,2	0,46
2016	60223	523759	18	11,5	0,64
2017	73397	674387	18	10,9	0,61
2018	91109	746531	18	12,2	0,68

*Складено на основі [1; 3]

Проаналізувавши показники ефективності податку на прибуток потрібно відмітити, що за період з 2011 р. по 2018 р. ефективна ставка податку, що визначається як відношення податкових надходжень до фінансового результату підприємств, мала загальну тенденцію до зниження як і коефіцієнт продуктивності податку, що визначається як відношення ефективної ставки податку до його номінальної ставки.

Незначні підвищення цих показників протягом аналізованого періоду не відображають у повній мірі ріст ефективності податку на прибуток, оскільки за цей період збільшення фінансових результатів до оподаткування прибуткових підприємств пояснюється інфляційними процесами в економіці України.

За інформацією Державної служби статистики України за 2018 р. значною є частка збиткових суб'єктів господарювання (біля 26%) та спостерігається низький рівень рентабельності їх операційної діяльності (8,1%) [1].

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження щодо впливу податкового регулювання на економічні показники діяльності суб'єктів господарювання в Україні, потрібно відмітити, що діюча система оподаткування суб'єктів господарювання в Україні, незважаючи на проведені прогресивні по своїй суті реформи, не сприяє зростанню підприємницької ініціативи та підвищенню ефективності господарської діяльності підприємств.

З метою оптимізації механізму податкового регулювання суб'єктів господарювання в Україні потрібно приділяти значну увагу покращенню

оподаткуванню прибутку підприємств, оскільки саме прибуток, як основний фінансовий результат, свідчить про ефективність ведення господарювання. Для цього слід запровадити податкове стимулювання господарської діяльності суб'єктів господарювання, мінімізувати розрив між ефективною та нормативною ставкою податку на прибуток, покращити рівень податкової культури платників податків, знизити рівень ухилення від їх сплати та підвищити рівень ефективності податкового контролю.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/fin/fin_rez/fr_ed/fr_ed_u/fr_ed_1218_u.htm.
2. Зварич О.В. Податкові надходження: методологія прогнозування: монографія / О.В. Зварич. – К.: КНТЕУ, 2013. – 444 с.
3. Ціна держави // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://cost.ua/budget/revenue/>.

Боричевська І. Г., студентка
Науковий керівник: **Стащук О. В.**, д.е.н., професор
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах для забезпечення власної конкурентоспроможності, підприємствам необхідно мати достатній рівень капіталу, новітні технології та високий рівень фінансового забезпечення, яке може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування. Вибір правильної стратегії забезпечення підприємства фінансовими ресурсами сьогодні є пріоритетним для багатьох суб'єктів господарювання, адже дозволяє мінімізувати негативний вплив зовнішніх чинників та забезпечити вищий рівень генерування прибутку. За цих умов, сьогодні набувають популярності альтернативні джерела фінансування діяльності суб'єктів господарювання, серед яких варто виділити і венчурне фінансування.

Вивченню теоретичних та практичних аспектів венчурного фінансування присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: Т. М. Куценко, І. Ю. Епіфанова С. В. Онишко, Т. М. Пілявоз та інші. Проте, незважаючи на достатньо велику кількість напрацювань у сфері венчурного фінансування у світі, у вітчизняних реаліях дана тема потребує проведення більш глибоких досліджень.

Венчурне фінансування - це один з інструментів фінансування інноваційної діяльності, основним спрямуванням якого є одержання прибутку від вкладення інвестицій у ризикові підприємства, що займаються реалізацією інноваційних ідей та проектів [3]. Такий вид фінансування має свої особливості, а також певні вимоги до суб'єкта господарювання, яке бажає скористатися цим інструментом. Зокрема, серед вимог виділяють наступні:

- кошти вкладаються лише в акціонерні товариства, або таке підприємство повинно реорганізуватися в акціонерне в ході інвестування [3; 4];
- підприємство повинно забезпечувати зростання капіталу в межах 25-30%;
- винятковість виробу або технології, а також швидше зростання обсягів виробництва.

Поряд з тим, варто відзначити, що венчурне фінансування не має на меті отримання контрольного пакету акцій. В даному випадку, інвестор зацікавлений в тому, щоб підприємство максимально ефективно використало отримані кошти та забезпечило зростання та розвиток бізнесу. Серед інших особливостей, які виділяють венчурне фінансування від інших джерел фінансування, виділяють також [1]:

- довгостроковість. Від 3 до 7 років венчурні вкладення є повністю неліквідними;
- високий ступінь ризику. Це пов'язано з відсутністю відсоткової ставки та нерегулярним доходом на вкладені кошти;
- венчурний капітал передбачає злиття людської (професіоналізм інвесторів, ідеї розробників) та фінансової складової.

Досить поширеною є думка про те, що венчурне фінансування спрямоване лише на підприємства з високотехнологічним продуктом або технологією. Проте, досвід багатьох зарубіжних країн спростовує це припущення, адже головна мета венчурного фінансування - це не лише результат від науково-технічної та інноваційної діяльності, а і здатність забезпечити високі прибутки в короткий проміжок часу, що і дає можливість скористатися цим інструментом для проектів з невисоким ступенем новизни, але перспективою широкого комерційного успіху[2].

Сьогодні в Україні існує проблема відсутності достатнього обсягу державного фінансування технологічної стадії розробок, платоспроможних інвесторів, ознайомих з технологічним бізнесом та готових вкладати кошти у створення нового підприємства на базі розробленої технології. Тому ми можемо зробити висновок, що для нашої держави загалом та для підприємств зокрема досить важливим є питанням вдосконалення системи фінансування інноваційної діяльності. Задля цього варто вивчити та узагальнити світовий досвід фінансування інноваційної діяльності. Особливу увагу слід звернути на

венчурне фінансування, що широко використовується зарубіжними країнами як один з напрямів підтримки середніх та малих підприємств.

Список використаних джерел

1. Єпіфанова І. Ю. Власний капітал у системі фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємств. Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 239–244.
2. Дропа Я.Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах. Бізнес Інформ. 2016. № 12. С. 169–175.
3. Пілявоз Т.М. Венчурне підприємництво як напрямок мобілізації ресурсів ефективної господарської діяльності та розвитку підприємств. Економічні, фінансово-облікові та правові проблеми діяльності підприємств: монографія / За заг. ред. Л.М. Савчук. Дніпро: Герда, 2016. С. 319—328.
4. Слав'юк Р. А., Жалко О. В. Управління інвестиційними грошовими потоками акціонерних товариств: монографія, 2010. Луцьк: ПП Іванюк. 275 с.

Бражник В.М., студентка
Науковий керівник: **Глухова В.І.**, к.е.н., доцент
Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського

МІСЦЕВЕ ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

Місцеві податки і збори в більшості країн є важливою складовою формування власних фінансових ресурсів місцевих бюджетів. Місцеве оподаткування України в умовах проведення бюджетної децентралізації зазнало змін. Згідно Податкового кодексу [1], до місцевих податків належать податок на майно (включає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плату за землю) та єдиний податок, а до місцевих зборів відносяться збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір.

Протягом останніх років зміни податкового та бюджетного законодавства в напрямі збільшення обсягів доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів були проведені з використанням таких методів, як ліквідація неефективних податків і введення нових; розширення об'єктів оподаткування; зміна податкових ставок; переведення загальнодержавних податків (єдиного податку та плати за землю) на місцевий рівень.

Як свідчить аналіз звітності Державної казначейської служби, за 2017-2019 рр. обсяг всіх місцевих податків і зборів в Україні збільшився з 52592,2 млн грн до 73575,3 млн грн., або на 39,8%, в той час як всі доходи місцевих бюджетів – на 30,8% [2]. Найбільшу питому вагу серед місцевих податків і

зборів займають плата за землю (близько 50%) та єдиний податок (біля 45%), які і до реформування були досить значимими в доходах місцевих бюджетів.

Фіскальне значення введеного податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, який в зарубіжних країнах має суттєвий податковий потенціал, в Україні поки що невелике. Це пояснюється, на нашу думку, недосконалим механізмом розрахунку податку, який не враховує справедливую вартість майна і його територіальне розташування, високим рівнем корупції у площині земельних відносин.

Враховуючи фіскальну значимість до реформування місцевого оподаткування таких податків як ринковий збір і податок з реклами, а також наявність доволі широкої бази оподаткування, вважаємо за доцільне знову ввести їх до складу місцевих податків і зборів.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення 28.04.2020).

2. Звіт Державної казначейської служби України про виконання місцевих бюджетів за 2017-2019 роки. URL: <http://treasury.gov.ua> (дата звернення 28.04.2020).

Вороніна М.В., студентка

Науковий керівник: **Скрипник В.В.**, к.е.н., доцент

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Одна з головних проблем становлення і розвитку малого підприємництва-забезпечення його достатніми фінансовими ресурсами. Реалізувати необхідну підтримку, держава може за допомогою наступних показників: податки, політика ціноутворення, бюджетні витрати, кредитно-грошове регулювання. Отже, держава не обмежує свободу вибору підприємця, не втручається напряму в ринкові механізми, а намагається зацікавити підприємців до прийняття певних рішень. Проте на сьогодні, фінансово-кредитні інструменти використовуються неефективно, про що свідчить незбалансована податкова політика, відсутність доступу до кредитних ресурсів тощо.

Проблема формування ефективної системи фінансової підтримки підприємництва досліджується в працях М.Й. Малік, М.І. Крупка, , ОМ. Шевчук, О.Г. Білорус, В.А. Братковський та інші.

Мале підприємництво характеризується відсутністю достатніх фінансових ресурсів, чому сприяє ціла низка причин: недостатній рівень

отриманого прибутку, відсутність знань та вмінь проводити амортизаційні відрахування, недостатній рівень власних заощаджень та сформованих фондів. Все це зумовлює необхідність розвитку широкої мережі фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва [2].

Можна виділити такі підсистеми системи підтримки малого підприємництва:

- організаційна (суб'єкти та об'єкти управління, інформаційні, фінансові та ресурсні потоки між ними);
- функціональна (аналіз, планування, організація і контроль);
- підсистеми нормативно-правового, інформаційного та фінансового забезпечення [3].

У свою чергу, для суб'єктів малого підприємництва в Україні головними недоліками кредитів як джерела фінансування є банківська бюрократія, тривалий термін ухвалення рішення про надання кредитів, їх коротко – та середньостроковий характер, нестача інформації про кредитні ресурси, вимоги щодо розкриття інформації.

З цього випливає, що державна фінансова підтримка розвитку малих підприємств ще недостатньо ефективна. Її поліпшення вимагає вирішення трьох питань:

- створення розгалуженої мережі малих кооперативних банків, які спеціалізуються на кредитуванні малих підприємств;
- розширення бази кредитування малих підприємницьких структур та зниження процентних ставок за кредитами;
- активізація співпраці з іноземними фінансовими інститутами, що функціонують у сфері малого бізнесу [1].

Таким чином, успіх діяльності малих підприємства значно залежить від економічного середовища їх функціонування, тобто комплексу правових, економічних, інституціональних, фінансових та організаційних заходів, здійснюваних органами державної влади на місцях, асоціаціями підприємців, суб'єктами соціального партнерства.

Список використаних джерел

1. Апостолюк О.Ю. Державна фінансова політика підтримки розвитку малого підприємництва: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Апостолюк Олеся Юріївна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2017. - 20 с.

2. Данилейчук Р.Б. Роль державної інфраструктури підтримки малого бізнесу у формуванні конкурентного середовища / Р.Б. Данилейчук // Економіко-управлінські аспекти трансформації та інноваційного розвитку соціально-економічних систем в контексті підвищення енергетичної безпеки України : колективна монографія / За заг. ред. О. Г. Дзьоби, Л. Є. Сімків, С. М. Кафки. – Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2017. – С. 74-83.

3. Опитування про умови кредитування [Електронний ресурс] // Національний банк України. – 2017. – Вип. № 11 (23).

Гаврилюк З.І., студентка
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

ПРОБЛЕМА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Однією з основних проблем сучасної економіки України є наявність значного тіньового сектору. За розрахунками Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки у 2018 році склав 30 % від обсягу офіційного ВВП [1]. Через низький рівень податкової культури платники податків намагаються приховати свої доходи, реальні розміри зарплати та кількість найманих працівників задля зменшення суми податкового зобов'язання. У результаті до бюджету не надходить достатньої кількості коштів, щоб покрити видатки. Частіше всього недофінансовується соціальна сфера.

Ухилення від податків частини громадян негативно впливає на все населення країни. Насамперед, це простежується на скороченні фінансуванні соціальної сфери та соціальних програм, тобто бюджетний дефіцит покривають за рахунок людей, що потребують допомоги. Також це не сприятливо відображається на підприємствах, які є платниками податків. Вони не можуть конкурувати з продукцією підприємств, що не оподатковуються. Не маючи достатньо коштів держава змушена підвищувати ставки існуючих податків або створювати нові. Тому дослідження причин і схем ухиляння від податків, а також можливих методів вирішення цієї проблеми є актуальною темою.

Серед основних причин ухилення від податків можна виділити надмірне податкове навантаження, складність податкової системи, зниження платоспроможності населення, низький рівень довіри до уряду, корумпованість державних органів, нестабільність податкового законодавства, значна частка збиткових підприємств та інфляційні процеси [2]. Негативний вплив зазначених чинників, а також низька якість податкового контролю спричинив до ситуації, за якої платники усілякими способами намагаються занижувати свої доходи та шукати лазівку у податковому законодавстві задля того, щоб сплачувати менше податків.

Найпопулярнішою схемою ухиляння від податків є використання податкових гаваней або офшорних зон. Суть офшорної зони полягає у переведенні неоподаткованого прибутку до країн з нижчою або нульовою податковою ставкою задля зменшення суми податку. Зменшення відтоку капіталу можливо за рахунок заміни податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал. Основні канали незаконного відтоку капіталу

оподатковуватимуться за вищими ставками, ніж звичайні дивіденди.

Ухилення від сплати податків відбувається також через порушення митних правил та корупцію на кордоні. Обсяги контрабандних поставок в Україну за період 2013-2017 років в середньому складають 10,6 млрд дол. на рік, або 8,7 % ВВП [3].

Під контрабандою розуміється незаконне ввезення на митну територію будь-яких товарів шляхом корупції на митницях. Вона може здійснюватися шляхом викривленого декларування, суть якого полягає у зазначенні неправильних даних декларації (ваги, розміру, якості, вартості або найменування товару) через «свою людину» на митниці, задля зменшення або уникнення податку. Зустрічаються також факти чорної (подвійної) контрабанди, коли продукція переміщується через кордон поза митницею (лісами, тунелями, літаками), або без перевірки за плату. Схемою контрабандного перевезення є зловживання пільгами, за якої відбувається маскування промислових партій товарів під поштові та кур'єрські відправлення (так звана «поштова контрабанда») або під виглядом особистого імпорту або особистих речей [4].

Поширеними випадками ухилення від сплати податків є створення «конвертаційних центрів». За даними Державної фіскальної служби України протягом 2018 року податковою міліцією ліквідовано 55 конвертаційних центрів, з яких стягнуто 762 млн. гривень. За перший квартал 2019 року ліквідовано 23 конвертаційні центри, які повернули до бюджету 344 млн. гривень [5]. Конвертаційні центри найчастіше використовують для ухилення від сплати податків, відмивання коштів або незаконного відшкодування податку на додану вартість. Їхня діяльність заснована на створенні фірм-одноденок і відкритті на них рахунків в банках.

Досить часто задля зменшення суми податкових зобов'язань використовують спрощену систему оподаткування. Приватні підприємці, які по суті є найманими працівниками сплачують 5 % єдиного податку та фіксованого соціального внеску замість податку на доходи фізичних осіб та податок із заробітної плати.

Для зменшення та запобігання випадків із ухиленням сплати податків необхідно здійснити ряд заходів, серед яких більшість науковців називають [7]: удосконалення податкового законодавства та забезпечення його стабільності; зниження податкових ставок і розширення бази оподаткування через збільшення прибутковості діяльності суб'єктів господарювання; спрощення процедури адміністрування податків; активізація боротьби з корупцією та посилення рівня податкової культури; підвищення ефективності роботи податкової служби та покращення якості податкового контролю; формування національної податкової свідомості шляхом проведення інформаційної та роз'яснювальної роботи.

Отже, ухилення від сплати податків є досить актуальною проблемою для

України. За допомогою різних незаконних схем щорічно до бюджету не потраплять мільярди гривень. Уряд повинен провести ряд реформ задля удосконалення податкової системи, щоб зменшити кількість не платників податків.

Список використаних джерел:

1. Тенденції тіньової економіки в Україні у I півріччі 2018 року. Міністерство економічного розвитку і торгівлі. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.

2. Парфентій Л. А. Ухилення від сплати податків в Україні: причини та методи боротьби. *Бізнес Інформ*. 2018. С. 290–295.

3. Кукуруза Г., Лесик М., Ніколаєнко С. Аналіз обсягів контрабанди в Україні. 2019. URL: <https://platforma-msb.org/analiz-obsyagiv-kontrabandy-v-ukrayini-masshtaby-pryami-nepryami-vtraty-byudzhetu-ta-ekonomiky/>

4. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. *Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/унікнення оподаткування в Україні: нові виклики*. Київ: Інститут соціально-економічної трансформації Центр соціально-економічних досліджень CASE-Ukraine, 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2019/Pdf/Analiz-shem-2019-FINAL.pdf>.

5. Білан С. Нам передусім потрібна стратегія – яким чином держава бере під контроль фінансову та податкову сферу, тоді реформа буде системною. Державна фіскальна служба України. Офіційний портал, 2019. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/zmi/375697.html>.

6. Цимбалюк І. О. Податкова культура, як фактор дієвості податкових реформ. Перспективи розвитку економіки України: теорія, методологія, практика: матеріали XVII Міжн. наук.-практ. конф. (29-30 трав. 2012 р.) / відп. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк: Вол. мист. агенція «Терен», 2012. С. 225–227.

Деркач О.О., студентка

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах нестабільного розвитку вітчизняної економічної системи, падіння виробництва, зростання частки тіньової економіки та загальної кризи, непряме оподаткування є дієвим засобом виваженої фіскальної політики. Зокрема акцизний податок, як один з основних платежів до бюджету, займає провідне місце в наповненні державного бюджету України. За допомогою цього

податкового платежу держава може впливати на попит і пропозицію, регулювати виробництво, здійснювати перерозподіл фінансових ресурсів між суб'єктами господарювання. У цьому зв'язку дослідження проблем, пов'язаних зі справлянням акцизного податку та шляхів їх вирішення набуває особливого значення й актуальності.

Акцизний податок є другим після ПДВ серед непрямих податків за фіскальною значимістю. Так, станом на 2019 р. надходження акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів становили 71,34 млрд. грн [1].

Процес справляння акцизу регламентується Розділом VI Податкового кодексу України, який визначає даний податок непрямим загальнодержавним податком на споживання окремих видів товарів, визначених як підакцизні, що включається до ціни таких товарів [2]. Неодноразове прийняття змін до податкового законодавства у рамках реформ та з інших причин, суттєво змінило механізм справляння акцизного податку за період його функціонування в Україні. На сьогодні воно характеризується низкою недоліків, що знижують його фіскальну та регуляторну ефективність.

Головними проблемами, які необхідно вирішити для гармонізації процесу справляння акцизного податку, є: ухилення від сплати податку та контрабанда товарів; непрозора та неефективна система адміністрування податку; тіньовий сектор економіки, що впливає на розмір надходжень податкових платежів до бюджету; неузгодженість ставок оподаткування та неточність визначення об'єктів оподаткування у вітчизняній системі та у зарубіжних країнах [3].

Хоч останні зміни в ставках акцизного оподаткування на тютюнові вироби та алкоголь спричинили збільшення надходжень до державного бюджету, проте, зростання вартості продукції змусило частину населення на пошуки більш дешевого товару, тому активним є процес контрабанди підакцизної продукції. Як наслідок – падіння виробництва у галузі тютюнових виробів та зростання продажів у сфері нелегальної продукції. Велика кількість неякісних товарів на вітчизняному ринку та контрабандне ввезення підакцизних товарів на територію України свідчать про неефективне державне регулювання.

Система вітчизняного акцизного оподаткування потребує вдосконалення, яке має забезпечити виконання акцизним податком фіскальної та регулюючої функцій, а також унеможливити тіньовий обіг підакцизних товарів. Важливим завданням також є оптимізація податкового навантаження, так як фіскальне спрямування податкової системи України не забезпечує досягнення соціально-економічної результативності використання зібраних податків [4]. Отже, головними шляхами вирішення проблем механізму справляння акцизного податку в Україні мають бути:

- стабільні ставки акцизного податку протягом тривалого періоду;
- розширення переліку об'єктів акцизного оподаткування через предмети розкоші;

- підвищення рівня відповідальності працівників фіскальних органів;
- запровадження системи контролю щодо підробок акцизних марок;
- адаптація вітчизняного законодавства під світові норми оподаткування;
- спрощення системи адміністрування податку;
- врахування стану добробуту населення та загального економічного розвитку при змінах та нововведеннях у законодавстві;
- формування ефективної системи пільгового оподаткування з метою підтримки національного виробника.

Практична реалізація запропонованих шляхів вдосконалення механізму адміністрування акцизного податку допоможе сформувати прозору і стабільну правову систему оподаткування, сприятиме розвитку конкурентного середовища на національному ринку та спричинить збільшення надходжень платежів до державного бюджету України. Саме тому головною потребою сьогодні є необхідність суттєвих змін щодо порядку та сплати акцизного податку.

Список використаних джерел:

1. Державна казначейська служба України. Офіційний сайт. URL: www.treasury.gov.ua/ua.
2. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
3. Шульга Т. М., Савчук В. С. Проблематика акцизного оподаткування в Україні. Часопис Національного університету «Острозька академія». 2018. № 2 (18). С. 1-12.
4. Цимбалюк І. О. Особливості функціонування податкової системи України та оцінка її фіскальної ефективності. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: журнал. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. № 1 (17). С. 106-115.

Дроб'язко В.В., студентка
Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному світі розвиток науки та технологій набуває пріоритетного значення, адже жодна держава сьогодні не в змозі розраховувати на гідне майбутнє, якщо не заохочує розробку та впровадження у виробничий процес інновацій. Конкурентоспроможність, а отже й ефективність національної економіки й окремого суб'єкта господарювання в умовах ринкових відносин залежить передусім від здатності реалізовувати інноваційні проекти, для чого потрібні чималі фінансові ресурси.

Одним з найголовніших стимулів для забезпечення стійкості та можливостей для зростання малих підприємств є збільшення капіталу, але на жаль, переважна більшість підприємств країни відчуває значний дефіцит власних коштів, а залучення інвестицій є проблематичним [1]. Зокрема, залучення фінансових ресурсів під інноваційну діяльність малих підприємств.

Головним фактором, який визначає темпи та якість економічного зростання є підприємницька активність. Основними причинами, які заважають розвиткові малих підприємств є: обмеження у фінансових ресурсах, наявність адміністративних бар'єрів у частині проходження вільних процедур, надмірний державний контроль у сфері господарської діяльності та відсутність підтримки малих підприємств у частині інформаційного й методичного забезпечення підприємницької діяльності. Однак, серед зазначених причин, саме механізм фінансового забезпечення діяльності та труднощі з доступом до фінансування є головними викликами для малих підприємств в країні.

Механізм фінансового забезпечення є дієвим інструментом, за допомогою якого відбувається стимулювання економічного розвитку, покращення інвестиційного клімату в економіці, підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності суб'єктів господарювання та відбувається підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств, регіонів та країни загалом [2]. Зокрема, під механізмом фінансового забезпечення слід розуміти сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток та систему фінансових індикаторів та фінансових інструментів, які дозволяють оцінити даний вплив.

Фінансове забезпечення є об'єктивною реальністю у ринкових умовах господарювання, адже виникає потреба у збільшенні оборотних коштів; модернізації основних фондів; використанні нових технологій; створенні нових продуктів; отриманні коштів, які необхідні для авансування процесу господарювання. При цьому власні кошти є головним джерелом фінансового

забезпечення малих підприємств, хоча існує практика бюджетного забезпечення підтримки малих підприємств.

Основною економічною складовою механізму фінансового забезпечення інноваційної діяльності є державні органи влади й управління, які відповідають за стратегічне управління інноваційним розвитком країни та її регіонів й покликані регулювати інноваційні процеси в країні, формувати зовнішні умови (інноваційну політику) для господарювання підприємств, забезпечуючи тим самим стійкий розвиток національної економіки. Для цього уряд використовує універсальні інструменти регулювання інноваційного розвитку: податки, збори, дотації та субсидії.

Існує думка, що державне фінансування підприємств є неринковим, а тому й недоцільним. Хоча на практиці дотації із державного бюджету є одним з найпоширеніших важелів фінансового механізму сприяння розвитку малих підприємств у розвинених країнах. Так сума щорічних дотацій із бюджету США малим підприємствам становить 300 млрд доларів. Надається пряма державна підтримка лише тим підприємствам, діяльність яких є вагомим для розвитку національної економіки. На даний час у зв'язку з дефіцитом бюджетних коштів в Україні пряма фінансова допомога практично відсутня.

В цій ситуації, коли для розвитку малих підприємств, на жаль, недостатньо власних коштів, кредити є головним джерелом фінансових ресурсів для розвитку підприємств та їх фінансового забезпечення.

Для поліпшення ситуації в контексті фінансування інноваційної діяльності малих підприємств в Україні значна увага повинна приділятися питанню розвитку венчурного капіталу, який зазвичай направлений на малі та середні підприємства. Варто використовувати закордонний досвід розвитку венчурних підприємств, вивчати особливості здійснення політики інших країн стосовно стимулювання надходження капіталу в першу чергу в наукомісткі малі підприємства, які, на думку науковців, являють основу для венчурного інвестора [3].

Фінансування інновацій є одним з найслабших ланок в інноваційному процесі через наявність високих ризиків, відсутність конкретики та труднощі в прогнозуванні майбутніх доходів і витрат для реалізації інноваційних проєктів. Фінансування інноваційної діяльності малих підприємств є складним через відсутність власного капіталу, а також заставленого майна, що надзвичайно важливо для забезпечення доступу до кредиторів.

Отже, фінансовий механізм забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств включає такі основні елементи, як державне фінансування, банківське та комерційне кредитування, зовнішнє інвестування, у тому числі венчурне, та самофінансування; він є цілісною системою управління фінансами підприємництва, до складу якої входить фінансування інновацій, котрі показують використання специфічних джерел фінансування в узгодженні з

господарською ситуацією підприємництва, завданнями його поточної діяльності та планами подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Теорія і практика діяльності підприємств: монографія в двох томах. Т. 1. Нац. Металург. Академія України; за заг. Ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2017. 472 с.
2. Занько В. В., Стасюк Н. Л., Сіньїн Дун. Сутність та джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. №4. С. 57-62.
3. Варналій З. С., Гармошова О. П. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення : монографія. Київ : Знання України, 2013. 387 с.

Дубик Н.О., Малічевська Х.М., студенти
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,*

СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Важливим етапом закріплення ринкових позицій та прибуткової діяльності готельного підприємства є пошук стратегій для підвищення конкурентоспроможності підприємства.

В умовах посиленої конкурентної боротьби і динамічно змінюваної ситуації на ринку послуг, кожне підприємство готельної індустрії повинно не тільки концентрувати увагу на внутрішньому середовищі, але і виробляти довгострокову стратегію поведінки, яка б дозволила йому встигати за змінами, які відбуваються навколо.

Метою дослідження є визначення поняття та сутності конкурентоспроможності підприємств готельного господарства, а також характеристика стратегій підвищення конкурентоспроможності готельного підприємства.

Поняття «конкурентоспроможність» багатоаспектне значення, що демонструє відповідність товару умовам ринку, конкретним вимогам споживачів не тільки своїми якісними, економічними, технічними, естетичними характеристикам, але й комерційними та іншим умовами його реалізації.

Значення конкуренції серед підприємств готельного господарства полягає в тому, що кожен готель, здійснюючи свою діяльність, намагається закріпити й розширити свої позиції на ринку готельних послуг. Задля підвищення

конкурентних позицій в сучасних умовах, які склалися на ринку готельних послуг, потрібно реально оцінити становище й прогнозування можливих дій конкурентів. Дотримуючись таких методів роботи на ринку, підприємство сфери гостинності може підвищити свою конкурентоспроможність навіть у разі незначних змін у роботі [1].

Процес формування конкурентних переваг є дуже трудомістким і вимагає від закладу постійної роботи по вдосконаленню своєї діяльності, бо більшість ресурсів, які створюють конкурентні переваги, можуть бути легко скопійовані конкурентами в короткостроковому періоді [2].

Конкурентоспроможність готельних підприємств знаходиться в залежності від сезонності, природних, загальнополітичних та інших зовнішніх факторів. В цілому, конкурентоспроможність готелю може бути описана наступною формулою:

$$\text{Конкурентоспроможність готелю} = \text{конкурентоспроможність готельних послуг} + \text{імідж (бренд)}$$

де, Конкурентоспроможність готельних послуг = якість + ціна + обслуговування.

Варто зазначити, що для забезпечення конкурентоспроможності підприємств готельного бізнесу на сьогодні необхідно:

- проведення досліджень щодо формування принципів управління готельним бізнесом;
- застосування в процесі розробки та прийняття управлінських рішень наукових підходів;
- орієнтація розвитку готельного бізнесу на інновації;
- формування рівня ціни та якості послуг.

Обираючи напрям розвитку та характер поточних дій готельного підприємства в залежності від конкретної ринкової ситуації, доцільно застосовувати такі основні стратегії: ВТЛ-стратегія; бізнес-стратегія; стратегія диференціації; інноваційна стратегія; стратегія аутсорсингу; стратегія конкуренції готелів; стратегія маркетингу готельного бізнесу; стратегія маркетингу персоналу; стратегія бенчмаркінгу [3].

Отже, намагаючись підвищити свій конкурентний статус готельне підприємство повинне врахувати безліч важливих чинників, які будуть формувати його конкурентні переваги. Для підвищення конкурентоспроможності підприємств готельного господарства доцільно враховувати необхідність розробки конкурентних стратегій та вибору найоптимальнішої з них для конкретного готельного комплексу.

Список використаних джерел

1. Концептуальний підхід до конкурентоспроможності готельних підприємств України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2018/9.pdf.
2. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств готельної індустрії // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2017/11.pdf.
3. Конкурентоспроможність підприємств готельного бізнесу: стратегічні підходи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/davydjuk2.htm.

Дуткевич Т.М., студентка
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
Імені Івана Боберського*

МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Ринок послуг гостинності відкритий і конкурентний, здійснює значний тиск на готельну індустрію, змушуючи її постійно підвищувати якість своїх послуг. Зважаючи на це, одним з найважливіших напрямів управлінської діяльності готелю є пошук дієвих стратегічних рішень для забезпечення конкурентоспроможності послуг.

Метою дослідження є характеристика методів оцінки конкурентоспроможності підприємств готельної індустрії.

Економічна сутність готельної діяльності має нематеріальний характер. Готельні підприємства пропонують ринку свій продукт у вигляді послуги, у виробництво якої залучається і споживач. Таким чином, вихідним елементом у трактуванні терміна «конкурентоспроможність підприємств готельного господарства» можна вважати вподобання та вибір споживачів готельних послуг. Саме конкурентоспроможність виступає запорукою успішного переходу від кастомізації до персоналізації клієнтського досвіду.

Для нашого дослідження важливим є виокремлення конкурентоспроможності підприємства як складної економічної категорії. Адже поняття конкурентоспроможності пов'язане з визначенням сутності та ролі конкуренції, які обумовлені низкою ключових проблем господарської діяльності.

Найбільш простими, зрозумілими й доступними методами, що не вимагають використання спеціальної документації про діяльність готельних підприємств, є: метод складання карти стратегічних груп конкурентів; метод,

заснований на визначенні ринкової частки; метод балів; графічний метод – побудова багатокутника конкурентоспроможності; метод рангів; метод порівняльних переваг [1].

Також для оцінки рівня конкурентоспроможності готельних підприємств можливим є використання більш складних методів [2].

1. SWOT-аналіз – аналізує слабкі й сильні сторони підприємства, потенційні небезпеки й загрози, виявити існуючі можливості для розвитку

2. Метод експертних оцінок – завдяки узагальненню думок фахівців-експертів про ймовірність ризику створюється оцінка конкурентоспроможності

3. Профіль полярностей - в основі методу лежить визначення показників, за якими підприємство випереджає або відстає від конкурентів

4. Метод «4Р» - дозволяє дати кількісну оцінку окремих факторів і всіх факторів у цілому. Заснований на порівняльному аналізі підприємств конкурентів за наступними факторами: продукт, ціна, просування на ринку, регіон і канали збуту

5. Оцінка на базі якості продукції - даний метод складається в зіставленні ряду параметрів продукції, що відображають споживчі властивості

Сьогодні для аналізу ринку готельних послуг часто використовується індексний метод заснований на розрахунку спеціальних показників та їх порівнянні.

Для того, щоб підприємство готельного господарства було конкурентоспроможним і могло якісно оцінити свої майбутні дії, підприємству необхідно використовувати один або декілька з методів оцінки конкурентоспроможності.

Отже, у сучасних ринкових умовах головною метою підприємства готельної індустрії є досягнення конкурентних переваг у довгостроковому періоді, які забезпечуватимуть високий рівень прибутку та стабільне економічне зростання. Для того, щоб підприємство готельного господарства було конкурентоспроможним і могло якісно оцінити свої майбутні дії, підприємству необхідно використовувати один або декілька з методів оцінки конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Давидюк Ю.В. Конкурентоспроможність готельного бізнесу: стратегічні підходи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/davydjuk2.htm.

2. Подлепіна П.О. Конкурентоспроможність як чинник підвищення ефективності функціонування готельних підприємств // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/podlepina.htm.

Єфімчук С.С., студентка
Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Сьогодні кожне підприємство зіштовхується із необхідністю сплачувати податки, що призводить до значних втрат коштів і зменшує кінцеві фінансові результати його діяльності. Тому керівництво будь-якого підприємства прагне мінімізувати податкові платежі, знизити податкове навантаження та нейтралізувати вплив податкових чинників на його діяльність. Велика кількість суб'єктів господарювання, які сплачують податки, у використанні схем мінімізації податків вбачають єдиний шанс вижити в умовах сучасної жорсткої конкуренції.

Податкове навантаження, що характеризує сукупний вплив податків на економіку країни загалом чи на окремих суб'єктів господарювання, тобто фактично є показником ефективності податкової політики, який впливає на наповнення державних доходів, рівень податкових надходжень у структурі ВВП і відповідно частку ВВП на душу населення. Податкове навантаження – це сукупність ефектів впливу податків на економіку в цілому або на окремих платників [3].

За результатами щорічного дослідження «Оподаткування 2020» (Paying Taxes 2020), яке проводиться Світовим банком та PwC, Україна зайняла 65 місце серед 190 країн та втратила таким чином 11 пунктів. При цьому країни-сусіди посіли такі місця: Молдова – 33 місце, Польща – 77 місце, Білорусь – 99 місце, а Росія – 58-е. Втрата позицій Україною зумовлена, активними діями інших держав, спрямованими на автоматизацію процесів та скорочення часу адміністрування податків, а також збільшенням фіскального навантаження на бізнес у нашій країні [1].

Показник податкового навантаження на макрорівні відображає ефективність податкової політики, тобто кількісно вимірює сукупний вплив податкових платежів на джерела їхньої сплати. В економічній науці виділяють кілька підходів до визначення рівня податкового навантаження, а саме [2]:

- як відношення суми податкових надходжень у бюджет до величини сукупних доходів приватного сектору;
- як різниця між загальною сумою податкових надходжень і видатками (в т.ч. трансфертами) з бюджету на утримання приватного сектору економіки;
- як частка податкових бюджетних надходжень у ВВП.

Зменшення або збільшення загального податкового навантаження можна здійснювати не лише регулюванням розміру податкових ставок, а й шляхом зміни податкових пільг для певних суб'єктів господарювання. Дослідження А. Лаффера підтверджує, що держава зобов'язана завжди проводити

помірковану політику податкового тиску для забезпечення стабільних надходжень. Ця концепція спрямована на зменшення навантаження на платників податків, а зростання надходжень до бюджету має здійснюватися за рахунок збільшення платників податків та розширення податкової бази [3].

В Україні податкове навантаження в цілому є меншим, ніж середній показник у світі. До прикладу рівень податкового навантаження у Франції становить 50 %, тоді як в Україні – 27,7 %, а середньосвітовий показник серед країн, які здають свою звітність – 30-32 % [4]. Зазначимо, що невисокий рівень податкового навантаження становить не через те, що всі сплачують низькі податки, а за рахунок того, що одні повноцінно сплачують податки, а інші уникають їх.

Щорічні дослідження демонструють чітку тенденцію у всьому світі до скорочення кількості часу, який витрачає бізнес на ведення податкового обліку. Проте в Україні цей показник у 1,5 рази більший, ніж в інших країнах Європи і таким чином має найбільший потенціал до покращення [1].

Надмірний рівень податкового має негативний вплив на державну податкову політику тому, що таке оподаткування зменшує стимули діяльності суб'єктів оподаткування, впливає на розвиток національної економіки, стримує ділову активність суб'єктів господарювання, уповільнює зростання валового внутрішнього продукту, формує недовіру громадян до фінансових інститутів, та є однією з причин виникнення соціальної напруженості. Якщо рівень податкового тягаря буде надмірно низький, то таке оподаткування буде перешкоджати державі повною мірою забезпечувати населення необхідними суспільними благами. Щоб вирішити цю проблему необхідно визначити оптимальний рівень податкового навантаження, при якому платники податків, згодні платити встановлені державою податкові платежі по встановленим податкам, одержуючи від держави адекватну кількість і якість суспільних благ. Такий рівень оподаткування створює умови для ефективного сполучення суспільних, державних та особистих інтересів у сфері податкових відносин і буде сприяти зростанню доходів держави і платників податків на фоні загального економічного зростання [3].

У процесі оптимізації податкового навантаження повинні розв'язуватись такі завдання [3]:

- створення умов для реалізації прагматичного фінансового компромісу між потребами держави в коштах та інтересами платників податків;
- забезпечення диференційованого оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб;
- забезпечення одночасно позитивного впливу форм і методів оподаткування на доходи юридичних і фізичних осіб в часі;
- заохочення платників щодо збільшення отриманого доходу та забезпечення його правової регламентації.

Оптимізація оподаткування має позитивний ефект: мінімізуючи податкові витрати, підприємство розширює свої фінансові можливості, потенційні масштаби для рефінансування та визначає перспективи розвитку підприємства. Особливо це важливо в умовах фінансової кризи, коли критично обмежений доступ до кредитних ресурсів.

Необхідно зазначити, що межа між законною оптимізацією та незаконним ухиленням від сплати податків визначається методами, які суб'єкт господарювання використовує для мінімізації податкових зобов'язань. Якщо платнику податків наданий вибір таких методів в рамках закону, наприклад вибір облікової політики, перехід на спеціальні режими оподаткування, використання податкових пільг, то це є оптимізація оподаткування. Якщо ж платник податків використовує підроблені документи, не веде бухгалтерського обліку або фальсифікує його дані, то це є кримінальним злочином – ухиленням від оподаткування.

Отже, в Україні низька сприятливість податкової системи для розвитку бізнесу та надто обтяжливе оподаткування факторів виробництва (капіталу та праці), тому необхідно поступово знижувати податкове навантаження пристосовуючи його до специфіки та умов розвитку нашої країни та створення умов, в яких майже неможливо буде ухилитися від сплати податкових зобов'язань, що призведе до поступового збільшення надходжень до державного бюджету, а також необхідно подбати про те, щоб податкові надходження були доцільно розподілені. За умови ефективного реформування податкової системи в частині зниження реального податкового навантаження Україна зможе стати серйозним суб'єктом податкової конкуренції на світовому просторі.

Список використаних джерел

1. Paying Taxes – 2020. Рейтинг податкових систем. 2020. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/tax/publications/paying-taxes-2020.html>
2. Кушнірчук Ю.М. Оптимізація рівня фіскального навантаження з метою економічного убезпечення держави. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.11 С. 161–169.
3. Цимбалюк І. О. Міщанчук О. О. Особливості визначення податкового навантаження на рівні держави та регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький: Хмельницький національний ун-т, 2014. № 3 (212). Т. 2. С. 101–106.
4. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. 2020. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.

Калитин Р.Р., студентка
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
ім. І. Боберського*

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА СВІТОВУ КІНОІНДУСТРІЮ

Поки країни закривають кордони та оголошують карантин аби стримати пандемію коронавірусу, а бізнес перелаштовується на нові рейки роботи в онлайн режимі, світова індустрія розваг заморожує проєкти та скасовує заходи. Поширення в світі коронавірусу, який викликає захворювання COVID-19, сильно вплинуло на кіноіндустрію. Прокатні компанії готуються до непростих часів, зйомки відкладаються, а стрімінговим сервісам навпаки пророкують незаплановане зростання.

Метою нашого дослідження є аналіз впливу пандемії на світову кіноіндустрію.

Деякі аналітики вважають, що COVID-19 вже в нинішніх умовах може стати причиною збитків не менш ніж \$ 5 млрд - через зниження доходів від касових зборів і скорочення виробництва. Ця сума може зрости, якщо кінотеатри будуть закривати на інших ринках, включаючи США. Крім того серйозні проблеми викличе переформатування графіків прем'єр – очікується, що буде не просто уникнути конфлікту між відкладеними релізами і тими, які були спочатку запланованими на літо, осінь і зиму [1].

У 2019 році в світі доходи від прокату склали \$ 42,5 млрд - це був рекорд. Однак уже на початку 2020-го радість світової кіноіндустрії змінилося тривогою через поширення коронавірусу і закриття кінотеатрів - на тижні або навіть місяці.

Насамперед, варто охарактеризувати вплив пандемії на діяльність кінотеатрів. Першими кінотеатри закрити Китай, потім до нього приєдналися Південна Корея та Італія. У Китаї, який займає в світі друге місце за обсягом касових зборів, закрито близько 70 000 кінотеатрів і відповідно - оголошено мораторій на релізи. Продажі квитків, за даними консалтингової компанії Artisan Gateway, в період китайського нового року, з 24 січня по 23 лютого, склали всього \$ 4,2 млн у порівнянні з \$ 1,76 млрд за той же період в 2019 році. За оцінками аналітиків, до кінця лютого втрати в Китаї склали більше \$2 млрд. За прогнозами, бізнес в китайських мультиплексах не зможе відновитися ще кілька місяців [1].

У лютому в Південній Кореї, п'ятому за величиною ринку в світі, касові збори від продажу квитків склали 62 млрд вон (\$ 52 млн доларів), в порівнянні з 189 млрд вон (\$ 158 млн доларів) за аналогічний період минулого року. У перші вихідні березня кінотеатри зібрали на 80% менше в порівнянні з минулим роком, а прем'єри фільмів переносяться.

В Італії, за прогнозами, закриття приблизно половина кінотеатрів країни. У перші вихідні після закриття дохід від касових зборів знизився на 44%, а загальні надходження - на 76% в порівнянні з попереднім роком. У 2019-му в країні був бум касових зборів - вони виростили на 14%. У січні поточного року теж було значне зростання - кінотеатри зібрали на 22% більше в порівнянні з аналогічним періодом минулого року [1].

Найгучнішою на сьогодні стало перенесення студією MGM / Universal прем'єри 25-го фільму бондіани "Чи не час помирати" з квітня на листопад. У зв'язку з цим очікуються збитки як мінімум в \$ 50 млн - покриття витрат на логістику, плюс зниження вартості і частки акцій спонсорів. В кінці лютого Disney переніс китайську прем'єру "Мулан", Ріхар відклав вихід мультфільму "Вперед".

На сьогоднішній день в Китаї перенесені вже більше десятка голлівудських і китайських релізів, в тому числі «1917», "Кролик Джордж", "Шлюбна історія", "Маленькі жінки", "Соник в кіно", їх кількість продовжує зростати.

У Південній Кореї, крім усього іншого, довелося на невизначений час відкласти прокат місцевого оскароносця - фільму Пон Чжун Хо "Паразити" [1].

Компанія Disney вирішила відмовитися від святкового заходу з нагоди запуску стрім-сервісу Disney + в Великобританії, який стартував там 24 березня. Зйомки "Місія: нездійсненна 7" студія Paramount, які повинні були три тижні проходити в Венеції, перенесені на невідомий час. Також відкладені італійські зйомки проекту Netflix "Червоне попередження" з Дуейном Джонсоном [2].

Пандемія спричинила відміну низки світових кінофестивалів. У квітні скасовані Міжнародний ринок телевізійного й аудіовізуального контенту МірTV і 3-й фестиваль серіалів CanneSeries (перенесено на жовтень), які повинні були відбутися в Каннах. Найбільший кіноринок світу, який проводиться в Гонконзі, FILMART перенесений з березня на серпень.

З початку березня на початок літа відкладений фестиваль документальних фільмів в Салоніках. Перенесена, планована на 27 березня, церемонія вручення нагород "Оскарів" Боллівуду - Міжнародної індійської кіноакадемії. Скасовано перший міжнародний кінофестиваль Red Sea film festival в Джидді, Саудівська Аравія (17-22 березня) [1].

Поки зачиняються кінотеатри на головну сцену виходять стрімінгові сервіси. Мабуть, ще ніколи в історії перегляд кіно та серіалів не був настільки актуальним. Компанії Netflix навіть довелось знизити якість відео для європейського та американського регіонів, оскільки навантаження зросло в рази. Не меншою популярністю користуються й інші сервіси потокового відео як HBO GO, Amazon Prime, Hulu, Apple TV та Disney+. Останні два запустились лише минулого року, але вже радують глядачів ексклюзивним матеріалом. І, хоча конкуренція на цьому ринку зростає, і Netflix вже не є головним

монополістом, такий зріст популярності перегляду фільмів вдома в довготривалій перспективі може бути не настільки позитивним явищем, як це здається на перший погляд [2].

Також деякі експерти вважають, що студії почнуть активніше домовлятися зі стрім-сервісами про показ тих своїх фільмів, потенційні касові збори яких спочатку невеликі.

Отже, як би вся ця криза не завершилась, і наскільки б неочікуваними не були її наслідки, з упевненістю можна сказати одне – кіно буде, доки буде електрика, а ще люди, які його дивляться.

Список використаних джерел

1. Як коронавірус вплине на кіноіндустрію? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://plomin.club/covid19-cinema/>
2. Коронавірус vs Голлівуд. Як поширення COVID-19 впливає на кіноіндустрію // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liga.net/lifestyle/articles/koronavirus-vs-gollivud-kak-rasprostranenie-covid-19-vliyaet-na-kinoindustriyu>.

Козяр І.В., Косінова Я.Р., студенти
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАКЦІЯ НАСЕЛЕННЯ РІЗНИХ КРАЇН НА СВІТОВУ ПАНДЕМІЮ

В сучасних умовах епідемія вірусного захворювання, яке називають COVID-19, набуває важливого значення та формує соціально-психологічну проблему. Це пояснюється тим, людство уперше переживає пандемію в умовах практично миттєвого поширення інформації. Відео з лікарень і охоплених епідемією міст, дані наукових досліджень, звернення науковців, лікарів та політиків – все швидко стає доступним і впливає на думки та поведінку людей. Саме дана ситуація, а також вжиті карантинні заходи, введення надзвичайної ситуації, безперечно, впливають на емоційний стан людей.

Люди по різному переживають обставини, що склалися і реагують на них також по різному. Ця ситуація є новою і викликає стрес, а тому потребує нових способів пристосування, а також пошуку засобів зменшення негативних наслідків [1].

Метою дослідження є дослідження психологічної реакції населення різних країн на світову пандемію.

За визначенням ВООЗ, пандемія – це поширення нового захворювання у світових масштабах. Вона характеризується відсутністю колективного імунітету в людства і, як правило, ефективних засобів тестування, профілактики (вакцин) та лікування хвороби.

Генеральний директор організації Тедрос Адхан Гебрейесус зазначив на спеціальному брифінгу, що світ ще ніколи раніше не стикався з пандемією, яку викликав коронавірус і яку важко контролювати. Країни світу можуть змінити хід цієї пандемії, запобігти виникненню спалахів захворювання, якщо будуть вчасно виявляти та ізолювати хворих. «Це не просто криза охорони здоров'я, це криза, яка торкнеться кожного сектору життя людства – тому кожен сектор і кожна людина повинні бути залучені у боротьбу», – підкреслив Гебрейесус [2].

COVID-19 охопив вже 124 країн світу, кожна з яких реагує на нього по-своєму. Українці на пандемію реагують по-різному. Одна частина, поки що незначна, превентивно мобілізує свій інтелект й оптимізує поведінку відповідно до закликів часу. Інша ж, переважаюча кількість, ставиться легковажно, не очікуючи нічого небезпечного від вірусу («Якось обмине ця далека і небачена небезпека»). Третя ж частина починає впадати у тривогу, навіть панічно реагує на дані події, заражаючи цим інших тощо. І репортажі з Нових Санжар, із Західної України, з Харкова та Одеси свідчать про шокуюче розмаїття можливих реакцій різних верств населення на рух епідемії по території країни [2].

В Італії, де через епідемію коронавірусу по всій території країни введені жорсткі заходи щодо обмеження пересування і зборів, жителі намагаються розважатися не виходячи з дому. У мережі публікують відео танців і співів, який влаштовують мешканці багатоквартирних будинків прямо з вікон і на балконах. На тісних вуличках італійських міст люди співають, висунувшись з вікон своїх квартир, тепла весняна погода дозволяє також виходити на балкони і влаштовувати запальні танці. Музику забезпечують самі жителі – деякі виходять зі своїми інструментами, а хтось виносить на балкон цілий діджейський пульта [3].

У США хтось панікує, хтось продовжує жити своїм життям, як ніби-то нічого не відбувається. А ось, наприклад, жителі Флориди вже звикли до подібних лих. Вони щороку готуються до сезону ураганів: скуповують предмети першої необхідності, воду в пляшках тощо. Крім того, американці не забувають і про своїх домашніх тварин. Один чоловік накупив пелюшок для своєї собаки, щоб вона могла ходити в туалет у будинку і не заразилася. А от щодо іноземних студентів, то вони в паніці та не знають, що їм робити. Їх виселяють з гуртожитків і відправляють додому. Адже в багатьох країнах, звідки прибули студенти, ситуація з коронавірусом ще гірша. Навколо панує невизначеність та мало хто вірить, що через пару тижнів пандемія закінчиться і всі повернуться до звичайного життя [4].

Отже, психологічна реакція населення різних країн світу на пандемію є різною. Це свідчить про те, що кожна людина характеризується індивідуальною реактивністю та стрес-реакцією. Тобто, одні реагують більш виражено, емоційно, яскравіше, а інші – малопомітно. Відповідно відновлюються від стресових станів усі з різною швидкістю. Саме ця характеристика стрес-реакцій називається стійкістю.

Таким чином, пандемія коронавірусу COVID-19, яка за два з половиною місяці практично поширилася на усі континенти і зачепила 80% країн світу – це перевірка людства на здатність протидіяти загальноцивілізаційним загрозам, організовуватися для вирішення нагальних проблем і робити правильні висновки.

Список використаних джерел

1. Пандемія коронавірусу: уроки для людства та України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/pandemiya-koronaviruskarantyn-vysnovky/30500165.html>.

2. Психологічна профілактика і гігієна особистості у протидії пандемії COVID-19: Методичний посібник / Авт. кол.: Рибалка В.В., Помиткін Е.О., Ігнатович О.М., Павлик Н.В., Іванова О.В., Радзімовська О.В., Становських З.Л., Калюжна Є.М., Кабиш-Рибалка Т.В.; за ред. Рибалки В.В.; Переднє слово Панка В.Г.; Післямова Самодрини А.П. – Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 12-29 березня 2020 р. – 123с.

3. Як правильно сидіти на карантині // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://apostrophe.ua/news/world/europe/2020-03-14/kak-pravilno-sidet-na-karantine-v-seti-delyatsya-jizneradostnyimi-video-iz-italii-/191070>.

4. Карантин-нові особливості життя! // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msu.edu.ua/novini/karantin-novi-osoblivosti-zhittya/>.

Король Є.Я., студентка

Мещеряков В.Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Сільське господарство є однією з найбільш перспективних галузей економіки України, ефективний розвиток якої дає можливість гарантувати продовольчу безпеку країни, створити важливий ресурс зовнішньоекономічної діяльності, отримати надійне джерело надходжень до бюджету та потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку села. Оскільки в сучасних умовах сільське господарство часто є практично позбавленим засобів для

ефективного функціонування, воно потребує формування дієвого механізму державної фінансової підтримки аграріїв. Головною складовою такого механізму є кредитне забезпечення.

Фінансування в аграрній галузі не втрачає важливості як на потреби операційної оптимізації платіжного балансу, так і для розвитку бізнесу. Аспекти забезпечення фінансової стабільності господарської діяльності підприємств завжди залишаються актуальними як для корпоративного сектору, так і для малого та середнього бізнесу. Враховуючи різноманітність агрокліматичних ризиків у сільському господарстві, підприємці та управлінці надають питанню залучення фінансових ресурсів значної уваги. Одним з варіантів дієвого фінансування сільськогосподарського виробництва є його кредитування. І світова практика – цьому підтвердження. В Україні ситуація виняткова. На сільське господарство зараз припадає лише 7% кредитного портфеля банківської системи; лише 5-6% капітальних інвестицій в АПК сформовано банківськими кредитами та подібними їм позиковими коштами. В основному підприємства інвестували власні кошти (74% за офіційною статистикою).

Банківське кредитування в Україні здійснюється переважно за кількома ключовими напрямками, які вкрай не вигідні вітчизняним аграріям. Існує кілька основних кредитних програм: кредитування для поповнення обігових коштів, спрямоване на фінансування оборотного капіталу, а саме придбання добрив і худоби, ремонт техніки та виплату заробітної плати; кредитування на впровадження інвестиційних проектів, спрямоване на фінансування інвестиційних проектів із будівництва основних фондів, таких як елеватори, склади тощо, а також закупівлю обладнання для облаштування даної нерухомості; лізингові кредити або кредити на покупку сільськогосподарської техніки, програми кредитування на придбання техніки іноземного, вітчизняного виробництва та країн СНД [1].

Важливим елементом кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України є страхування ризиків при кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Такий вид страхування покликаний запобігти втраті не лише заставленого майна і майбутніх доходів, а й поліпшити доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів. Основною проблемою у страхуванні кредитних ризиків аграрних виробників є відсутність у більшості комерційних банків дієвих комплексних програм управління ризиками у сфері кредитування аграрної галузі [2].

Банківський контроль та управління кредитним процесом – необхідна передумова оптимізації системи організації кредитування в банках. Характерні особливості аграрного виробництва більшою мірою вимагають залучення довгострокових банківських кредитів. Проте довгострокове кредитування є джерелом лише тієї інвестиційної діяльності, яка найбільше відповідає вимогам банківської системи, суспільному прогресу і в недалекому майбутньому може

принести економічний або соціальний ефект. При цьому використання короткострокового банківського кредитування як джерела інвестиційної діяльності є доступнішим для окремих господарств, а також воно є суттєвим фактором підвищення економічної ефективності всього сільськогосподарського виробництва.

Поряд із бюджетним фінансуванням кредит для аграріїв є одним із найважливіших зовнішніх джерел інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Основним донором цього ресурсу для аграріїв в Україні виступають комерційні банки. Дані НБУ та Світового банку свідчать, що в Україні банки формують понад $\frac{3}{4}$ всього ринку кредитування приватного сектора. Станом на 1 квітня 2020 року в Україні було зареєстровано 75 банків, у т.ч. 35 з іноземним капіталом. Лідерами у кредитуванні аграрного виробництва є Privat Bank, Credit Agricole Ukraine, Ukrsibbank, Aval, Piraeus Bank, Alfa Bank, OTP Bank та Agrospiris Bank.

Однак для багатьох підприємств кредитування залишається непосильно дорогим інструментом залучення зовнішніх коштів. Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність відповідного забезпечення та недостатня кредитоспроможність більшості господарств перешкоджають розвитку ефективних відносин між комерційними банками та сільськогосподарськими товаровиробниками.

У січні 2020 року Верховною Радою було ухвалено законопроект про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» щодо Фонду розвитку підприємництва. Програма передбачила 2 млрд грн на розвиток підприємництва. У ній є пункт про надання гарантій за кредитами, який стосується можливості бюджетних надходжень до фінансових установ на забезпечення позики. За цією програмою гарантії будуть надаватися не за окремими кредитами, а за портфелем кредитів банку. Тобто гарантії отримує не аграрій, а банк, який зменшує таким чином загальний обсяг кредитного ризику за кредитним портфелем. Заплановано, що програма перекриватиме 50-80% суми кредитного ризику. Вона застосовуватиметься до позики для найменших представників аграрного бізнесу [3].

Сьогодні держава повинна розглянути можливі механізми спрощення процедури кредитування аграрних товаровиробників та максимально врахувати кращий досвід європейських країн щодо створення сприятливих умов для розвитку аграрного бізнесу. Для України є актуальним встановлення низьких відсоткових ставок за банківськими кредитами аграрним підприємствам. Банки, які спеціалізуються на фінансуванні аграрної сфери, мають розробити пропозиції кредитування з меншою вартістю та довготривалими програмами. Виробництво та реалізація будь-яких товарів скеровується, насамперед, економічними інтересами. Оскільки аграрно-промисловий комплекс є стратегічним для нашої держави, вона має взяти на себе відповідальність за фінансування всієї різноманітності видів аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Батракова Т. І., Романюта К. А., Сідельнікова С. О. Кредитування агропромислового комплексу України: проблеми і перспективи. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 7. С. 711-715. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/120.pdf.
2. Стойко О. Я. Кредитування комерційними банками аграрних підприємств України. Вісник ЖНАЕУ. 2016. № 1. Т. 2. С. 147-159.
3. Тупальська О. Постанова НБУ №351: чи здешевить ініціатива НБУ та МЕРТ земельні кредити для аграріїв. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/683-postanova-nbu-351--chi-zdeshevit-initsiativa-nbu-ta-mertu-zemelni-krediti-dlya-agrariyiv>.

Корх Н.С., студентка

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В умовах євроінтеграції нашої держави питання розвитку та функціонування податкової системи залишається актуальним. На сьогодні було проведено чимало реформ, проте спостерігається тенденція недосконалості податкового законодавства України та складність адміністрування.

Згідно ПКУ податкова система – це сукупність податків і зборів, інших обов'язкових платежів і внесків до бюджету України та державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку. Податки це складна фінансова категорія, яка впливає на всі економічні явища. Ці платежі забезпечують перерозподіл національного доходу, таким чином це дозволяє державі здійснювати регулятивні та соціальні функції.

Проблеми реформування податкової системи досліджували у своїх працях такі фахівці як Карлін М. І., Цимбалюк І. О. [2], Проць Н. В., Борисюк О.В. та ін. Водночас складність податкової системи, прогалини у законодавстві та надмірне фіскальне навантаження на суб'єктів господарювання обумовлює необхідність подальших наукових розробок.

За результатами щорічного дослідження «Оподаткування 2020» (Paying Taxes 2020), яке оцінює простоту сплати податків, Україна зайняла 65 місце, втративши 11 позицій, в порівнянні з попереднім роком. Втрата позицій України спричинена активними діями інших держав, які спрямовують зусилля на автоматизацію процесів і скорочення адміністрування податків. Податкове навантаження на національну економіку займає близько 40%, в той час як у країнах ЄС – 30% [1].

В Україні потрібно здійснювати таку податкову політику, яка буде направлена на зменшення податкового навантаження і на врахування інтересів держави та її суб'єктів господарювання. Розглянемо головні недоліки ефективності податкової системи, зокрема це:

- недосконалість законодавства. Через неоднозначне тлумачення законів у податковому кодексі виникають труднощі, з якими зіштовхуються у своїй діяльності суб'єкти господарювання, знижується привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

- складність системи адміністрування. Протягом 2015 р. в країнах Європи середній час подання декларації та сплати податку складав 233 год, в Україні цей показник становив 350 год. Вказаний показник нижчий порівняно з Україною у Казахстані, Молдові, Росії, Білорусії, Македонії [4, с.78]. Крім того в нашій державі потрібно посилювати кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків і корупційні схеми;

- зниження економічної активності та тінізація. В Україні необхідно створювати умови для активізації інвестиційних та інноваційних процесів у пріоритетних галузях економіки;

- податки в основному мають фіскальний характер, а не регулюючий, що призводить до нестабільного економічного зростання. Таким чином знижується рівень конкурентоспроможності податкової системи серед інших країн.

Основне податкове навантаження в Україні здійснюється через ПДВ, акцизний податок та податок з доходів фізичних осіб. Тенденція зростання податкового тиску на фізичних осіб почала спостерігатись з 2014 року, водночас бізнес сплачує все менше обов'язкових платежів. Так, за 2017 рік частка надходжень до держбюджету податку на прибуток підприємств склала лише 8,9% [3].

Податок на прибуток в Україні характеризується високими затратами в адмініструванні та корупцією при обчисленні абсолютної величини сплати даного податку. Через неоднозначність понять «валові доходи» та «валові витрати» виникають конфлікти між платниками податку та органами ДПС оскільки оподаткування прибутку відрізняється від реального фінансового результату підприємства.

Багато країн застосовують прогресивну шкалу оподаткування ПДФО, тобто чим більше заробляєш, тим більше платиш до бюджету. Таке впровадження повинне бути поєднаним зі системними змінами у фіскальній політиці і перебудовою системи господарювання. Позитивною стороною такого оподаткування є його вплив на суспільний добробут, адже платники з високими доходами можуть оподатковуватись більш ефективно [3].

Як відомо збільшення податкового навантаження стимулює розвиток тіньової економіки. Дохідну частину бюджету можна поповнити саме внаслідок детінізації, зменшивши податки, особливо тих від яких масово ухиляються. У 2016 році підвищення заробітної плати, водночас зі зменшенням ЄСВ до 22% та

підвищення ПДФО майже повністю компенсувало втрати бюджету [4]. Саме така стратегія ефективна у корумпованій державі та в якій існує неповага до податкового закону. Але слід врахувати, що лише зниження податкових ставок не приведе до суттєвого зникнення діяльності поза державним обліком.

Що стосується вдосконалення податку на додану вартість, то доцільно зробити диференціацію на окремі товарні групи залежно від їхньої соціальної вагомості, так як і в країнах Європи. На сьогодні є пропозиція заміни ПДВ податком з обороту. Податок з обороту простіший в адмініструванні, але реалізувати його в сучасних ринкових умовах неможливо, оскільки в ЄС такого податку немає, тому й інтеграція в європейську фіскальну систему податку з обороту неможлива. Крім того недоліком запровадження податку з обороту є виникнення ризику дефіциту держбюджету.

Отже, до сучасних проблем податкової системи України належать недосконалість та неоднозначність податкового законодавства, складність системи адміністрування, надмірне податкове навантаження на платників податків, конфлікти державних органів контролю у сфері оподаткування з платниками податків, значна тінізація економіки. Безперечно, на сьогодні головним завданням є запровадження нових удосконалених змін у податках та оптимізація податкового навантаження підприємств залежно від виду їх діяльності. Інтегрування України у Європейський економічний і політичний простір повинне підкріплюватись гармонізацією національного законодавства до вимог ЄС та демократизацією податкової служби.

Список використаних джерел

1. Україна змінила позиції у світовому рейтингу сплати податків. *Слово і діло: аналітичний портал*. 2019. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/11/26/novyna/ekonomika/ukrayina-zminyla-pozycziyi-svitovomu-rejtynhu-splaty-podatki>
2. Цимбалюк І. О. Необхідність та напрями удосконалення податкової системи України. *Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення*: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Карліна. Луцьк: Вежа-Друк, 2014. С. 99-115.
3. Гладун А. Прогресивне оподаткування робить людей щасливішими, але чи допоможе воно Україні? *Спільне*. 2015. URL: <https://commons.com.ua/uk/progresivne-opodatkuvannya-robiv-lyudej-shhaslivishimi-ale-chi-dopomozhe-vono-ukrayini/>
4. Рудюк Л. В., Рудюк К. Б. Аналіз ефективності податкової системи України. *Фінансові аспекти діяльності підприємств в умовах кризи*: зб. тез доп. III Міжвузівської наук. конф., Київ: Ун-т «Україна», 2016. С. 76–81.

Кучеренко К.Д., студентка
Науковий керівник: **Соболева Г. Г.**, к.е.н., доцент
*Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова*

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Основою розвитку країн з ринковою системою господарювання є мале підприємництво як найбільш масова та швидкозростаюча форма ділового життя. Про важливе значення малого бізнесу свідчать інтегровані показники, що характеризують стан сектору малого підприємництва у розвинених країнах та підкреслюють необхідність фінансування малого бізнесу для подальшого розвитку соціально-економічного та політичного життя кожної країни. Від фінансово-кредитного забезпечення підприємства залежить його конкурентоспроможність, стабільне функціонування та розвиток вітчизняного малого підприємництва. На малий бізнес в Україні покладаються великі завдання по соціальних та економічних перетвореннях в економіці країни. Адже він може швидко реагувати на фактори, що впливають на його діяльність.

Найбільш зацікавленою у розвитку малого бізнесу завжди є держава. Її роль полягає у забезпеченні розвитку і підтримці бізнесу за рахунок надання пільгових кредитів, стимулювання фінансових установ, переорієнтації бюджетних коштів, забезпечення гарантіями, використання іноземної допомоги та підтримки розвитку бізнесу.[С. 37-40.]

Україні необхідно здійснювати кардинальні зміни у напрямку зміцнення фінансово-кредитного забезпечення малого підприємництва. Підтримка з боку держави на цьому рівні має здійснюватися, двома взаємопов'язаними шляхами: допомогою у формуванні стартового капіталу для відкриття підприємства та забезпеченням сприятливих умов для подальшого розвитку їх функціонування. Чинниками, які обмежують надання банківськими установами або отримання суб'єктами малого бізнесу кредитних коштів є ряд труднощів, з якими стикаються як банки, так і малі підприємства. До основних причин, що гальмують надання банками кредитів для суб'єктів малого бізнесу в Україні, можна віднести: високий ризик неповернення кредитів підприємцями, «тіньову» діяльність суб'єктів підприємництва, недостатню економічну та юридичну грамотність підприємців, малий строк користування кредитом, недостатність стартового капіталу у підприємців, відсутність якісних бізнес-планів та кредитної історії у підприємців-початківців (стартапів), неплатоспроможність деяких підприємців, недосконалість законодавства.

Так, розглядаючи структуру сектору малого бізнесу в Україні, можна зазначити, що переважну більшість у ній займають фізичні особи – підприємці, які намагаються приховати свої реальні доходи від держави.

Порівнюючи зарубіжний досвід та стан сучасного розвитку вітчизняного малого підприємництва можна сформулювати основні напрями підтримки малого підприємництва в Україні:

– по-перше, переглянути систему оподаткування малого бізнесу, розглянути можливість прогресивної шкали для сплати податків, запровадити стимулювання окремих напрямків діяльності малого бізнесу шляхом введення спеціальних режимів податкових правил;

– по-друге, необхідно здійснювати кардинальні зміни у напрямку зміцнення фінансово-кредитного забезпечення розвитку малого підприємництва шляхом зниження відсотків за кредит та спрощення процедури їх надання;

– по-третє, на державному рівні надавати належну підтримку малому бізнесу у сфері навчання ведення бізнесу, надання інформаційної, юридичної та консультативної допомоги щодо отримання пільгових кредитів, змін у законодавстві, обрання оптимальної системи оподаткування та ін.;

-по-четверте, забезпечити сприятливі законодавчі умови та розширити їх для створення міцної фінансової інфраструктури. Малий бізнес у більшості країн фінансується переважно за рахунок невеликих банківських установ, а саме: банків взаємного кредитування, кооперативних банків, які спеціалізуються здебільшого на кредитуванні середніх і дрібних підприємств та за рахунок міжнародних програм допомоги. В Україні фінансування малого бізнесу вже здійснюють Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, Фонд Малих Кредитів, Фонд підтримки підприємств у нових західних країнах, Фонд Євразія, Інвестиційний фонд "Україна", Німецько-Український фонд "Міжнародний Консультаційний Проект", Програма інвестування ОПК. Дані установи задовольняють потреби бізнес-структур у наданні різноманітних послуг, зокрема кредитуванні, лізингу, консультацій із фінансових питань, інвестуванні.[С.13-17]

Особливу увагу в процесі розвитку малого підприємництва слід приділити фізичним особам – підприємцям, для яких можна використати мікрокредитування як механізм фінансової підтримки. У світі такий механізм є найефективнішим напрямком кредитування для підприємців, які тільки започатковують свій бізнес. Організації, що займаються мікрофінансуванням, готові надавати кредити для підприємців із нульовим стажем діяльності, від яких відмовляється банк через занадто високі ризики неповернення коштів. З цього маємо, що основним пріоритетом розвитку доступної, зручної, соціально спрямованої та гнучкої системи мікрофінансування в Україні є:

- стимулювання фінансово-кредитних установ, а саме комерційних банків, кредитних спілок, лізингових компаній та товариств взаємного кредитування, до розширення послуг із мікрокредитування фізичних осіб – підприємців;

- спрощення порядку надання кредитів, зменшення відсотків за користування кредитами, збільшення строку користування кредитами, що в результаті приведе до забезпечення сприятливих умов для отримання мікрокредитів підприємцями;

- вдосконалення нормативно-правових актів у сфері кредитування фінансово-кредитними установами та розробка системи інформаційно-освітнього забезпечення підприємців у сфері кредитування.

Це дасть змогу малому і середньому бізнесу закріпити свої позиції на ринку, нарощувати вартість та розвиватись, адже він має бути рушійною силою для зростання економіки регіонів та України в цілому.

Актуальним є питання щодо кредитування малих підприємств у сільській місцевості, переважна більшість яких обмежена в можливостях кредитування, характеризується низькою конкурентоздатністю та недостатнім рівнем кваліфікації для отримання кредиту. Не кожне мале підприємство спроможне сплачувати досить високі процентні ставки. [С. 6-7]

Отже, фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу є одним із напрямів, що забезпечує сталий розвиток країни та її економічну стабільність. Варто зазначити, що протягом останніх років в Україні відбувались певні зміни щодо застосування спрощеної системи оподаткування обліку та звітності, але досі залишається не вирішеною ціла низка важливих питань. Зважаючи на це, можна стверджувати, що малі підприємства повинні розвиватися та отримувати фінансову підтримку держави та кредитних установ на рівні з великими підприємствами.

Список використаних джерел

1. Гацька Л. П. Проблеми фінансового забезпечення малого бізнесу в Україні / Л. П. Гацька, В. Л. Журавський // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2005. – Економіка 80. – С. 37-40.
2. Галь В. Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні // Вісник НБУ. – 2003. -№1. – С.13-17
3. Мамчур І. Кредити для малого й середнього бізнесу: робота на перспективу // Праця і зарплата. - 2003. - № 42. - С. 6-7

Музика Ю.В., студентка,
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ

Сфера гостинності належить до основних складових туристичної індустрії України. Одним з перших місць при формуванні туристичної інфраструктури є розміщення туристів та їх обслуговування, яке повинно бути якісним, адже це впливає на рівень туристичних послуг.

Дослідженню тенденцій та перспектив розвитку готельного господарства України приділяється в наш час значна увага. Так, Г. П. Вітавська і В. М. Тупкало розглядають проблеми та тенденції розвитку готельного бізнесу в Україні, пропонують шляхи удосконалення системи управління готельним комплексом на базі стратегії розширення бізнесу, Ю. Я. Опанащук аналізує сучасні проблеми розвитку готельного господарства України, вирішення яких дозволить йому стати провідним фактором стимулювання туризму [1].

Метою дослідження є обґрунтування поглядів на розвиток гостинності в Україні.

Гостинність – сфера готельного й ресторанного бізнесу є провідним чинником і базою величезної індустрії туризму. Індустрія гостинності на стадії успішного розвитку, бізнес якої для України може надати валютні надходження, що буде позитивним показником для країни.

На нашу думку, законодавчо-правова база не є добре сформована, та не відповідає вимогам сьогодення, які були б логічно взаємопов'язані і не суперечили один одному. Також, є низка чинників які стримують розвиток готельно-ресторанного бізнесу, такі як:

- економічна криза (яка на даний момент спостерігається);
- недосконала система в банківській структурі;
- недоліки в податковій системі (високий рівень податків не дає можливість розвиватись і переходити на кращий рівень підприємству);
- обмежена платоспроможність населення.

Також, досить важливим фактом є нечітко сформульоване законодавство право власності на землю, особливо для іноземних інвесторів, які отримують не вигідні умови оренди та приватизації для будівництва готелів. На даний момент іноземні інвестори зацікавлені в інвестуванні будівництв чотири, п'яти зіркових готелів у великих містах, які мають попит на туристів.

Україна має досить великий потенціал, адже має все для розвитку туристичної інфраструктури:

- природні умови (рівнинний рельєф, помірно-континентальний клімат, родючі ґрунти);

- природні ресурси (на території України розміщено понад 1,5 тис. родовищ торфу, запаси залізних руд України за категоріями А + В + С, оцінюються в 27,4 млрд. т, а прогнозовані - у 20 млрд) [2];

- трудові та матеріальні ресурси.

Отже, Україна на даний момент знаходиться на середньому рівні розвитку сфери гостинності, але має великий потенціал та усі природні умови для успішного розвитку. Саме для цього необхідно, по-перше, створити сприятливі умови для залучення інвесторів та розвитку іноземного та внутрішнього туризму; по-друге, сприяти розвитку готельного бізнесу; по-третє, реалізувати заходи щодо зміцнення позитивного іміджу України та сформуванню ефективну маркетингову стратегію на основних закордонних ринках.

Список використаних джерел

1. Давидова О.А. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного господарства / О.А.Давидова. – Вісник Хмельницького національного університету № 2, 2017.- с.257.

2. Готельний ринок України: стан і перспективи // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ubr.ua/business-practice/own-busi-ness/gostinichniy-rynok-ukrainy-sostoianie-i-perspektivy-303984>.

Нестеренко О.М., к.е.н., доцент

Сендецька А.С., студентка

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО РИНКУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах дефіциту фінансових ресурсів та прискорення розвитку нових технологій фінансовий лізинг набуває популярності як один із найефективніших шляхів залучення капіталу для підприємств.

В Україні основним нормативно-правовим актом, що регламентує лізингові операції є Закон "Про лізинг" від 16 грудня 1997 року. Відповідно до Закону, лізинг — це підприємницька діяльність, що спрямована на інвестування власних і залучених коштів і полягає у наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням із лізингодержувачем періодичних лізингових платежів[1].

За даними експертів динаміка збільшення обсягів фінансування лізинговими компаніями в Україні майже вдвічі перевищує світову[2]. Так

наприклад, зростання обсягів лізингу в ТОП 50 країн склало +16%, а світовий обсяг лізингових угод склав 1,3 трильйона доларів США. За свідченням Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» протягом 2018 р. обсяг нового бізнесу (вартість профінансованих об'єктів лізингу) склав 14,95 млрд. грн., що на 61% перевищує обсяги 2017 р. [3].

Однак попри вищезазначений позитивний розвиток в Україні є ряд перешкод для розвитку фінансового лізингу: обмеженість фінансування галузі, відсутність сучасної сприятливої законодавчої бази, відсутність спеціальних податкових стимулів, низька обізнаність підприємців про сучасні інструменти фінансування бізнесу, брак внутрішнього та іноземного капіталу[4].

Подальше підвищення активності ринку лізингових послуг в Україні є можливими за рахунок: розширення інфраструктури ринку; залучення нових джерел фінансування лізингових операцій; пропагування лізингу на українському ринку, інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення та підвищення обізнаності з питань лізингу; розширення державної підтримки лізингу як інструменту довгострокового інвестування.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 № 723/97-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
2. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth>
3. Підсумки 2018 року лізингодавців – учасників Асоціації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uul.com.ua/2019/pidsumky-2018-roku-lizyngodavtsiv-uchasnykiv-asotsiatsiyi>
4. Краковська А., Вишневецький І., Педос Н. Лізингова галузь в Україні : тенденції та рекомендації для зростання/ Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uul.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf

Новак К.С., студентка

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Необхідність податкового нагляду за діяльністю підприємств зумовлена оптимальним розподілом фінансових ресурсів між різними галузями економіки. Оптимальний розподіл означає, що кожен сектор економіки отримує певний обсяг фінансових ресурсів, який може бути використаний з максимальною

ефективністю в умовах економічного розвитку. Цей стандарт оптимізації не завжди відповідає інтересам постачальників потоків капіталу, що вимагає втручання держави у процес фінансової діяльності підприємств.

Економічні оператори коригують надходження коштів відповідно до власних потреб з міркувань накопичення вартості чи орієнтовної вартості в правильному напрямку при здійсненні діяльності. Взагалі, функціонально, спрямування потоків капіталу в країні можна описати так:

1) прями державні інвестиції у пріоритетний напрям економічного розвитку;

2) інвестиції через фінансових посередників забезпечують потоки капіталу між традиційною та новою економічною діяльністю;

3) самофінансування може гарантувати тип "традиційної" економічної діяльності та життєздатність технологічного оновлення;

4) позики компенсують тимчасовий розрив у фінансовій безпеці;

5) Перетворення організованих заощаджень в інвестиційний капітал створило передумову економічного розвитку.

Великий приплив іноземного капіталу може бути небезпечним для національної економіки, особливо у разі неадекватного банківського нагляду, коли споживчі кредити непропорційно збільшуються, а більшість портфелів банків піддаються ризику. Насправді, розгортання глобалізаційного процесу породило парадокс, що зникнення кордонів спочатку викликає збільшення припливу капіталу в країну і навпаки, збільшується відплив потоків капіталу, що негативно впливає на економічний розвиток країни. У цьому випадку вплив податкового регулювання фінансової діяльності підприємств повинен бути спрямований на запобігання відтоку капіталу з країни. Щоб скористатися податковою конкуренцією, необхідно забезпечити усунення бар'єрів для вступу капіталу в країну та створення перешкод для виходу. У той же час такі бар'єри слід подвоїти спочатку на корпоративному рівні, а потім на національному.

Через зростання «підземної» економіки ступінь розвитку глобалізаційного процесу безпосередньо вплинув на формування нелегальних фондів. В цілому, тіньову економіку можна визначити як сферу економічної діяльності поза правовим полем, тобто без урахування формальних норм. Практикою доведено, що фінансова діяльність українських компаній відбувається на межі між підпільною економікою та офіційною економікою, так званою сірою зоною, що негативно впливає на імпульс економічного розвитку. У цій частині необхідно збалансувати податковий тягар між фінансовим та нефінансовим секторами економіки, керувати фіскальним важелем для мінімізації ризиків незаконних фінансових операцій з використанням цінних паперів.

Низька оцінка якості внутрішньої податкової системи свідчить про наявність у неї серйозних внутрішніх проблем та суперечностей. Підсумуємо

ключові негативні фактори, що визначають низьку конкурентну позицію української податкової системи, а саме:

- високе податкове навантаження компаній;
- нерозумний розподіл фіскального тиску між чинниками виробництва;
- не ефективна система оподаткування;
- необгрунтоване забезпечення податковими пільгами.

Ключові напрями реформування:

- 1) спростити податкову систему України;
- 2) вивести з тіні капітал;
- 3) побудувати партнерські взаємовідносин між податковими органами і платниками податків [1].

Тому, з точки зору гарантування ефективного використання фінансових ресурсів та зменшення перерозподілу дисбалансу між фінансовими суб'єктами та реальною економікою, необхідно здійснювати нагляд за фінансовою діяльністю компаній. Податкове регулювання корпоративної фінансової діяльності також повинно бути спрямоване на мінімізацію ризику перерозподілу фінансових ресурсів на користь неформальної економіки. Інструкції щодо реформування податкового нагляду за корпоративною фінансовою діяльністю повинні бути спрямовані на посилення фінансової діяльності, яка спрямовує фінансові потоки від фінансового сектора до реального сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Дубинецька П.П., Податкове регулювання в системі управління національним господарством // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, Львів – 2015 рік [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_dubynetska.pdf

Парфентій Л.А., к.е.н., доцент

Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ ПОДАТКОВИХ ПІЛЬГ У СИСТЕМІ УНИКНЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ

Протягом останніх місяців Україна, як і весь світ, зіткнулася з великою кількістю викликів і проблем, зокрема зумовлених пандемією коронавірусної хвороби COVID-19. З метою підтримки бізнесу під час кризи Верховною Радою було прийнято низку законодавчих актів, які встановлюють пільги при оподаткуванні на час карантину. Звичайно, що в такий складний для бізнесу період даний крок є обов'язковим і безумовним. Проте не завжди застосування податкових пільг однозначно сприятливо впливає на економіку, особливо коли

має місце зловживання податковими пільгами та преференціями і спеціальними режимами.

Проблеми використання податкових пільг у своїх працях досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці як Гусейнова Е. Ф., Іванов Ю. Б., Короленко В. В., Костенок Я. О., Пашенюк І. А., Прокопенко І. А., Скиба М. В., Тімарцев О. Ю., Франкудатіс О. С. і ін.

Податкові пільги – це переваги, що надаються окремим платникам податків, включаючи можливість не сплачувати податок або сплачувати його у меншому розмірі. У Податковому кодексі України податкову пільгу визначено як передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, щодо сплати ним податку та збору в меншому розмірі за наявності визначених підстав, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат.

На макрорівні метою надання податкових пільг є активізація пріоритетних напрямів фінансово-господарської діяльності та стимулювання певних видів діяльності, а також надання підтримки певним категоріям платників і досягнення інших соціальних цілей. Також за допомогою пільг здійснюється державне регулювання економічного та соціального розвитку держави. Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює пропорції в економічній структурі виробництва й обміну, а також у розвитку продуктивних сил. На мікрорівні метою надання пільги є зменшення та полегшення податкового тягаря платника податків (3).

Втім, аналізуючи недоліки діючої в Україні системи оподаткування, крім нестабільності податкового законодавства, частих змін об'єктів оподаткування і правил розрахунку податків, експерти зазначають також велику кількість податкових пільг, що в сукупності порушує принципи рівності та справедливості цього процесу (8). Поширеною є думка, що податкова система України надмірно деформована системою пільг, що не сприяє досягненню в державі макроекономічної та фінансової стабілізації, рівномірному розподілу податкового навантаження на платників, призводить до необґрунтованого перерозподілу фінансових ресурсів у суспільстві. Наприклад, обсяг надходжень податку на додану вартість в Україні знижується через численні податкові пільги та низьку податкову дисципліну, які фактично являють собою маніпуляції або відверте шахрайство, що спричиняє низькі доходи та великі обсяги, заявлені до відшкодування.

Так, Міністерство фінансів України оцінює втрати від податкових пільг, наданих місцевою владою різним, переважно великим компаніям приблизно у 5 млрд. грн. (4).

Серед основних причин ухилення підприємців від оподаткування А.В. Ткаченко виділяє такий чинник як необґрунтовані податкові пільги.

Значна кількість податкових пільг зумовлює необґрунтований перерозподіл валового внутрішнього продукту та створює нерівні економічні умови для суб'єктів господарювання, що призводить до формування тіньового сектору економіки та масового ухилення від сплати податків (7). Тому з уникненням сплати податків можна боротись у тому числі шляхом зменшення податкових пільг і лазівок.

Вчені В. Вишневський та А. Веткін як один зі способів уникнення оподаткування зазначають використання податкових пільг (перенесення балансових збитків на наступні податкові періоди, звільнення процентів за вкладками від оподаткування, стягнення податку на додану вартість за нульовою ставкою, застосування ліберальних правил списання безнадійних боргів, вкладання коштів у благодійну діяльність тощо) (2). На їхню думку, найбільш розповсюдженим способом уникнення оподаткування в Україні є саме пільги.

Крім того, експертами виявлено схему зловживання наданими міжнародними договорами та законодавством України пільгами, яка передбачає маскуванню ввезення промислових партій товарів на митну територію України під поштової та кур'єрські відправлення (так звана «поштова контрабанда») або під виглядом особистого імпорту або провозу особистих речей – ввезення фізичними особами товарів у ручній поклажі або у супроводжуваному багажі. У останньому випадку, велика партія товару за допомогою стійких угруповань з декілька десятків або сотень фізичних осіб (частіше мешканців прикордонних районів) дрібниться на дозволені до безкоштовного провозу партії, а після перетинання кордону пішки або на автомобілях чи автобусах, збирається в одному місті та розвозиться всією країною (5).

Таким чином, застосування податкових пільг може мати для економіки держави як позитивні, так і негативні наслідки. Тому запровадження будь-яких пільг в оподаткуванні має бути виваженим і з чітко продуманим механізмом реалізації.

Список використаних джерел

1. Безкрєвна А. В. Податки: причини та наслідки їх несплати. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. 2010. Вип. 29, Ч. 2 : Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці. С. 286-288.
2. Вишневський В. П., Веткін А. С. Уход от уплаты налогов: теория и практика : монография. Донецк : ИЭП, 2003. 228 с.
3. Гусейнова Е. Ф. Пільги як інструмент податкового регулювання. *Економіка і суспільство*. 2018. Випуск 17. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/17_ukr/78.pdf
4. Дубровський В. Рейтинг схем ухилення від податків: на чому український бюджет “втрачає” найбільше. *CASE Україна* : [сайт]. 2018. URL:

<http://case-ukraine.com.ua/publications/rejting-shem-uhilennya-vid-podatktiv-nachomu-ukrayinskij-byudzheth-vtrachaye-najbilshe/>

5. Дубровський В., Черкашин В., Гетман О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики. *Вісник. Офіційно про податки*. К, 2019. URL: <http://www.visnuk.com.ua/uploads/assets/files/2019/Pdf/Analiz-shem-2019-FINAL.pdf>

6. Тімарцев О. Ю. Податкові пільги як інструмент регулювання та стимулювання економіки. *Бізнес Інформ*. 2013. № 2. С. 262-267. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_2_57.

7. Ткаченко А. В. Тіньова економіка та її вплив на економічну систему. *Бізнес Інформ* : міжнар. наук. екон. журнал. 2012. № 10. С. 48.

8. Химич О. В., Білик О. І., Карковська В. Я. Боротьба з ухиленням від оподаткування: проблеми та шляхи вирішення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.7. С. 226-233. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2015_25.

Плоскіна А. А., студентка

Цимбалюк І. О., к.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАМІНИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ПОДАТКОМ НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ

В Україні на сьогодні існує сім загальнодержавних податків, одним з яких є податок на прибуток підприємств (ПнП). Він є ключовим для юридичних осіб, так як головна мета їхньої діяльності – це отримання максимального прибутку, а податок на прибуток може як стримувати, так і стимулювати розвиток підприємства. Водночас проходять постійні дискусії, щоб замінити ПнП податком на виведений капітал, адже модель оподаткування прибутку підприємств, яка існує в наш час має низку недоліків.

Сутність податку на прибуток полягає в оподаткуванні чистого надходження ресурсів до підприємства, що спричиняє зростання його капіталу, але він має декілька основних недоліків: складність обслуговування, що призводить до розвитку корупції і є негативним чинником для інвестицій; низька ефективність наявної системи оподаткування прибутку; можливість розробки схем для ухилення від сплати податку великими компаніями, що спричиняє велике податкове навантаження на невелику кількість підприємств; дозволяє виводити капітал з країни в офшорні зони; складність розрахунку об'єкта оподаткування.

Варто зазначити, що податок на прибуток є третім за фіскальною значимістю платежем у податковій системі України. Станом на 2018 рік він забезпечив близько 11 % від усіх податкових надходжень до державного бюджету [4]. Водночас багато компаній не сплачує податок або ухиляється від сплати його повного розміру шляхом імітації збитків у фінансовій звітності, що призводить до зменшення податкового навантаження.

Усе це обумовлює наявність дискусій щодо доцільності запровадження податку на виведений капітал, який дозволяє уникнути наведених негативних проявів ПнП.

Основна відмінність між податками полягає в тому, що податок на виведений капітал буде оподатковувати прибуток тільки тоді, коли він виплачується власникам у вигляді дивідендів. Щоб стимулювати економічне зростання, запропоновано оподатковувати лише ту частину прибутку, яка не націлена на розвиток виробництва. Грошовий оборот, який функціонує на підприємстві забезпечує робочі місця, створює додану вартість, наповнює Пенсійний фонд, тому, вилучати частину коштів на цьому рівні є недоречно. Цю частину прибутку підприємство може використати для розширення та модернізації виробництва, що призведе до економічного зростання в майбутньому.

До операцій, які будуть оподатковуватися цим податком, належать: сплата дивідендів неплатнику податку на виведений капітал, а також інші виплати на користь власника корпоративних прав, навіть якщо вони не є дивідендами. До оподатковуваних операцій відносять і страхові платежі, безоплатне надання товарів, послуг, робіт, виплати відсотків, інвестиції за межами України та інші.

Першою країною, яка ввела податок на виведений капітал ще у 2000 році є Естонія. Надалі, у 2008 році цей досвід перейняла Молдова, пізніше Латвія, а в 2017 році – Грузія. Згідно з дослідженнями Податкової Фундації (The Tax Foundation) – незалежної неприбуткової організації, яка є лідером з питань досліджень податкової політики, впродовж п'яти років саме Податковий кодекс Естонії визнається найкращими серед держав-членів ОЕСР. За даними 2018 року ця країна посідає перше місце у загальному рейтингу Індексу конкурентоспроможності податкових систем і в частині оподаткування прибутку підприємств [1].

На нашу думку, запровадження податку на виведений капітал в Україні є однією із можливих змін, які можуть стабілізувати вітчизняну економіку. Водночас існують певні ризики пов'язані із заміною одного із найбільш фіскальнозначимих платежів у податковій системі України. У першу чергу, у короткостроковому періоді це загрожує недонадходженням до коштів в наслідок того, що підприємці будуть залучати частину прибутку у виробництво. Однак, у подальшому такі інвестиції у розвиток будуть збільшувати оборот товарів і послуг, створювати нові робочі місця, що в свою чергу розширить податкову базу та збільшить податкові надходження до

бюджету у вигляді ПДВ і податку на доходи фізичних осіб. Згідно з розрахунками експертів у перспективі це призведе до росту ВВП на 2 % [2].

Запровадження податку на виведений капітал може вирішити питання щодо ухилення від оподаткування. Адже, у підприємців вже не буде стимулів вести подвійну бухгалтерію та приховувати свої прибутки. Також, система оподаткування буде в автоматизованому вигляді, тобто вся податкова інформація буде подаватися через електронний кабінет. Це полегшить контроль за платниками податку. Зокрема, І. Цимбалюк стверджує, що через поступове зменшення податкового навантаження будуть створені умови для припливу іноземних інвестицій, будуть покращуватися умови для одержання банківських кредитів, у підприємств вже не буде необхідності виводити капітал в офшорні зони [3].

Отже, запровадження податку на виведений капітал в Україні все ще залишається відкритим питанням. Так, на першому етапі його впровадження державний бюджет зазнає значних втрат. Тому, слід спочатку знайти компенсатори, а також взяти до уваги досвід, наприклад, Естонії, розглянути всі позитивні та негативні сторони і ввести «правильний» податок. Адже в майбутньому це призведе до поліпшення інвестиційного клімату в Україні, полегшення контролю за дотриманням сплати податку, покращення якості готової продукції, розширення малого та середнього бізнесу, поступового росту ВВП та розвитку економіки країни в цілому. Тобто, позитивні наслідки від впровадження податку на виведений капітал будуть значно вищими, ніж втрати на початку цього процесу.

Список використаних джерел

1. Bunn D., Asen E. International Tax Competitiveness Index 2019. Tax Foundation. October 2, 2019. URL: <https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index/>
2. Обух В. Податкова система: весна прийде – міняти будемо УКРІНФОРМ Мультимедійна платформа іномовлення України. 24 січня 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2862590-podatкова-sistema-vesna-prijde-minati-budemo-so-same.html>
3. Цимбалюк І. Особливості функціонування податкової системи України та оцінка її фіскальної ефективності. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 1. С. 106–115.
4. Алексєєва В. Податкові підсумки 2018 р. Вісник: офіційно про податки. 30 березня 2019, № 12 (1012). URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100011725-podatkovi-pidsumki-2018-r>

Рижова К.І., к.е.н., старший науковий співробітник
*ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
НАН України»*

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВОДОГОСПОДАРСЬКО-МЕЛІОРАТИВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Високий ступінь залежності розвитку сільського господарства від водогосподарської галузі вимагає створення стійкого економічного механізму регулювання їх взаємовідносин. Нині недостатня ефективність використання зрошуваних земель в Україні значною мірою пов'язана з нестійким фінансовим положенням господарств. Бюджетне фінансування, що виділяється для утримання і розвитку міжгосподарських меліоративних систем, не може забезпечити їх ефективну діяльність. Багато гідротехнічних споруд, насосних станцій і трубопроводи знаходяться в аварійному стані.

Проблема пошуку ефективної моделі державної фінансової підтримки аграрного сектора економіки вимагає вивчення досвіду зарубіжних країн для можливої її адаптації в Україні у сучасних фінансово-економічних реаліях. Так Держпідтримка сільського господарства зіграла основну роль в різкому збільшенні виробництва продовольства в США, Канаді, країнах ЄС. Держава в економічно розвинених країнах активно бере на себе витрати на меліоративні роботи, що виходять за межі фінансових можливостей окремих фермерів, а тому площа зрошуваних земель у європейських країнах з кожним роком зростає, оскільки є надійним способом боротьби з посухою [1, 137].

У США модель стимулювання притоку капіталу в аграрну сферу, особливо на меліоративних землях, оснований на концепції забезпечення особливого податкового режиму сільгосптоваровиробників і передбачає іпотеку (через надання державних гарантій для мінімізації ризиків втрат вкладеного капіталу, придбання сільськогосподарських іпотечних паперів і випуск на їх основі емісійних іпотечних цінних паперів).

Відповідно до Закону Канади «Про розвиток сільського господарства» (ARDA) Уряд Канади самотійно або у співпраці з владою провінцій здійснює фінансування робіт з меліорації сільськогосподарських угідь, раціонального використання водних ресурсів, розвитку сільських територій. При здійсненні цих проектів перевага віддається міністерствам і урядовим організаціям, а не приватним особам (фізичним і юридичним). Подібна система регулювання широко поширена і в країнах Європейського Союзу [2, 138].

Цікавий досвід економічно розвинених країн щодо пайової участі держави у фінансуванні капітальних вкладень і експлуатаційних витрат у зрошуваному землеробстві. Так у Китаї залежно від розміру об'єкта застосовується гнучка система: 30% виділяється державою, 30-40 – провінцією та 30% – селянами-водокористувачами.

Джерелами фінансування фермерів в Японії є довгострокові кредити, які видаються на 15 років під 3,5-5,5% річних із двома роками відстрочки після завершення будівництва. Експлуатаційні витрати несуть фермери, тобто держава не фінансує ці роботи безоплатно, оскільки, мабуть, це обтяжливо й для цієї розвиненої країни.

Досвід більшості країн Євросоюзу демонструє спрямованість державної політики на підтримку гідромеліоративних заходів. У зв'язку з цим вони значною мірою забезпечують фінансування меліоративних програм, здійснюють пільгове кредитування землекористувачів, передачу меліоративних земель у довгострокове користування фермерам та інше. Така діяльність потребує значних коштів, загальнодержавного планування, тому що за допомогою суто ринкових важелів неможливо вирішити це завдання. Саме тому практично в усіх розвинених країнах Європи розроблені загальнодержавні програми землеустрою і меліорації земель з державним фінансуванням чи субсидуванням, а також в них діють особливі форми і методи регулювання вкладень в сільськогосподарські землі з використанням механізму іпотеки. Спільним для них є активна участь держави в операціях із земельною нерухомістю сільськогосподарського призначення.

Крім того, для фермерів які кооперуються, додатково виділяються кошти з цього фонду при умові кількісних змін розмірів фермерського господарства. Аграрна політика країн ЄС орієнтована на захист свого товаровиробника та збереження земель сільськогосподарського призначення.

Таким чином, у країнах ЄС загальним критерієм політики щодо фінансування меліорованих земель є збереження їх сільськогосподарського призначення та забезпечення цільового використання з урахуванням екологічних вимог.

В Україні картина зовсім інша. Бюджетних коштів на підтримку водного господарства та зрошувального землеробства, навіть з цільових державних програм, не вистачає. Виділені кошти з державного бюджету є досить обмеженими і їх недостатньо для забезпечення повного функціонування меліоративних систем.

В сучасних умовах, незбалансованої з екологічної точки зору інвестиційної політики держави, це веде до зростання диспропорцій між сільським і водним господарством, інфраструктурними галузями АПК, і не здатне в майбутньому забезпечити високий рівень фінансування природоохоронних заходів в системі меліоративного землеробства. У зв'язку з цим виникає необхідність залучення механізмів позабюджетних джерел фінансових ресурсів на проведення меліоративних заходів, реконструкції зрошувальної системи і впровадження ресурсозберігаючих технологій, а також підвищення ефективності використання бюджетних коштів при реалізації цих заходів.

Екологічне страхування також може стати джерелом фінансування розвитку комплексу меліоративних заходів і системи землеробства. Екологічне страхування сприяє здійсненню екологічного обліку та аудиту при використанні земельних та водних ресурсів, превентивних заходів щодо усунення екологічних ризиків, впровадження системи обов'язкової екологічної сертифікації. Зазначена система сприяє:

- розробці заходів, що сприяють в зацікавленості страхових компаній у впровадженні маловідходних і ресурсозберігаючих технологій шляхом покупки акцій підприємств з метою зниження збитків;

- вдосконалення принципів приватизації об'єктів сільського та водного господарства, збільшення виробництва екологічно чистої продукції і розвитку системи обов'язкової екологічної сертифікації.

Таким чином, незважаючи на труднощі перехідного періоду і обмеженості державних інвестицій в раціоналізації використання водних ресурсів, доцільно більш ефективно використовувати внутрішні і зовнішні фінансові можливості країни. Тільки в разі стабільного і в необхідних обсягах виділення коштів з державного бюджету та залучення іноземних інвестицій в галузі іригації можна забезпечити економічну ефективність сталого водокористування в регіоні.

Список використаних джерел

1. Пышьева Е. С. Правовое регулирование мелиорации земель в Германии // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2015. № 1, С. 134–140.
2. Семенова Т. В. Некоторые аспекты зарубежного опыта решения проблем загрязненных земель // Вестник Удмуртского университета. Серия Биология. Науки о земле. 2012. Вып. 2. С. 136–141.
3. Малініна Н.М., Тулуш Л.Д. Особливості формування системи прямого оподаткування аграрного сектору в розвинутих країнах Соціально-економічні проблеми і держава. - 2012. - Вип. 1 (6). - С. 124- 134.
4. Лупенко Ю.О., Тулуш Л.Д. Оподаткування сільського господарства в умовах трансформації спеціальних податкових режимів Економіка АПК. - 2016. - № 1 - С. 5

Синявська Л.В., к.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасна система оподаткування являє собою поєднання теоретичних засад створення податкової системи, різних форм податків, методів їх справляння, практичного інструментарію адміністрування та контролю за сплатою. Оподаткування має свою методологію, тобто теоретичне, науково-практичне і правове обґрунтування суті та характеристик податку за одночасного дослідження його як економічної категорії та конкретної форми взаємовідносин між суб'єктом та об'єктом оподаткування.

Система обов'язкових платежів господарюючих суб'єктів державі в ринковій економіці представлена такими групами [3, с.15; 4, с. 24]:

- податками, які не мають ні елементів конкретного еквівалентного обміну, ні цільового призначення (до цієї групи також включається мито, що справляється при перетині державного кордону);

- зборами, які передбачають певну еквівалентність відносин і є платежами разового характеру, незначними за обсягом, що справляються за місцем виникнення відповідних відносин і вносяться до місцевого бюджету.

- відрахуваннями, які пов'язані з цільовим використанням отриманих державою надходжень і є безвідплатними платежами з метою фінансового забезпечення певних витрат бюджету, які мають цільове призначення.

- внесками, які, як і відрахування, пов'язані з цільовим використанням отриманих державою надходжень і мають найвищий з – поміж інших обов'язкових платежів рівень цільового використання, що забезпечується їх спрямуванням у цільові позабюджетні фонди. Під ними розуміються, передусім, внески до фондів соціального страхування.

- ресурсними платежами, які передбачають еквівалентність відносин між платниками і державою. Розмір їх залежить від обсягу ресурсів, що використано платником, а надходження плати державі визначається загальнодержавною власністю тих ресурсів, які використовуються платниками.

Виділені п'ять груп обов'язкових платежів сільськогосподарських підприємств державі є основними і відображають повною мірою всю їх систему.

Щодо методологічних підходів до визначення складу системи обов'язкових платежів підприємствами галузі, слід зазначити наступне.

Оскільки збори є специфічним видом обов'язкових платежів, то, на наш погляд, від цього виду обов'язкових платежів сільськогосподарські підприємства на даному етапі слід звільнити. Адже підприємства галузі не в

зможі на даному етапі забезпечити сплату цих платежів. Практично те ж стосується і відрахувань, як різновиду обов'язкових платежів державі, які мають цільове призначення у бюджеті, що досягається, як правило, їх спрямуванням до спеціальної його частини.

Наступною важливою складовою системи обов'язкових платежів господарюючих суб'єктів сфери сільськогосподарського виробництва є внески до цільових позабюджетних фондів. Саме вони до запровадження ФСП займали левову частку в сумі нарахованих податків та податкових платежів сільськогосподарських підприємств [2, с. 78]. Зазначеним платежам притаманні лише окремі риси податкових відносин і тому з 2004 р. вони виключені зі складу податкової системи. Їх сплата зумовлюється необхідністю фінансового забезпечення виплати страхових сум при настанні страхових випадків, що спричинили втрату працездатності та фінансування пенсій сільським пенсіонерам. Несплата внесків на загальноприйнятих засадах спричинює відсутність відповідного джерела виплат, що своєю чергою призводить до ускладнень у стосунках з органами соціального забезпечення при настанні страхових випадків та позбавляє пристойної пенсії працівників сільськогосподарських підприємств, що не сплачуватимуть внески на загальноприйнятих засадах.

Отже, внески до соціальних фондів є особливою групою обов'язкових платежів сільськогосподарських підприємств державі і не можуть бути відмінені, або замінені комплексним податком типу ЄП чи іншим подібним спеціальним режимом (наприклад, єдиним податком, податком з валового доходу). Оскільки вони є специфічною групою обов'язкових платежів і не належать до податків.

Окремою групою обов'язкових платежів сільськогосподарських підприємств державі є ресурсні платежі, які в Україні представлені платою за землю, водокористування, лісові ресурси, надра, видобуток корисних копалин, водні живі ресурси, природні рослинні ресурси, а також збором за забруднення навколишнього природного середовища, який являє собою своєрідну плату (компенсацію) суспільству за користування джерелами забруднення. Звільнення від їх сплати складно виправдати економічно і воно недоцільне принаймні з двох причин:

- користування природними ресурсами в умовах ринку не може бути безплатним – як мінімум, варто забезпечити джерело їх відтворення та охорони;
- у такий спосіб досягається рівність умов господарювання – суб'єкти, які, наприклад, користуються водою, повинні за неї сплачувати, інакше отримують більше переваг, ніж суб'єкти, які даним ресурсом не користуються, що в умовах ринку є неприпустимим (слід дотримуватись принципу створення рівних можливостей).

Найважливішою складовою системи обов'язкових платежів державі з

наведених вище є податки. Найбільш поширеною класифікацією податків як різновиду обов'язкових платежів державі є їх поділ за критерієм способів та механізмів перекладання на споживача, відповідно до якого вони поділяються на прямі (підвидами яких є реальні та особисті) та непрямі (універсальні та специфічні акцизи). Ми будемо дотримуватись саме такої класифікації, і саме під цим кутом зору розглядати складові системи прямого оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Варто наголосити, що обидва різновиди оподаткування (пряме та непряме) мають важливе значення для підприємств галузі, потребують виважених і науково обґрунтованих механізмів функціонування, які повинні відображати специфіку фінансових відносин у сільському господарстві.

Щодо методологічних підходів до оподаткування суб'єктів, що функціонують у сфері сільськогосподарського виробництва, то тут слід зауважити таке. Аналіз літературних джерел [1, с.43; 4, с.152] підтверджує доцільність запровадження диференційованого підходу до оподаткування окремих видів виробників сільськогосподарської продукції:

- функціонування спеціальних режимів оподаткування для “класичних” сільськогосподарських підприємств, які відповідають встановленим критеріям і вважаються такими, що потребують запровадження специфічних механізмів оподаткування;

- загальні умови оподаткування для тих підприємств-виробників сільськогосподарської продукції, в яких частка сільськогосподарської діяльності менша від встановленого рівня – у такому випадку такі підприємства оподатковуватимуться на стандартних умовах (як інші підприємства народного господарства, а на особливих умовах оподатковуватимуться лише доходи від сільськогосподарської продукції та ресурси, задіяні при її виробництві);

- альтернативні спрощені режими оподаткування для суб'єктів сільськогосподарського виробництва дрібних форм (особистих селянських господарств), що передбачає запровадження спеціального інструментарію та механізмів справляння й адміністрування податків та податкових платежів (щось подібне до спрощеної системи оподаткування дрібних підприємств).

Список використаних джерел

1. Боровик П., Тулуш Л., Мережко І. Напрями вдосконалення механізмів справляння земельних податкових платежів в аграрній сфері Наука й економіка: Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного ун-ту. - 2012. - № 25. - Т. 1. - С. 154-159.

2. Головач І. Поняття податок: історія виникнення та розвитку Економіка, фінанси, право. – 2002. – № 9.

Содома Р. І., к.е.н., доцент
Бережницька Г. І., старший викладач
Львівський національний аграрний університет

РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНО-ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досвід західних країн підтверджує, що раціональне використання землі для сільськогосподарських потреб забезпечується переважно правовими актами та економічними методами. Запровадження для ринкових суб'єктів пільгового кредитування, системи дотацій, пільгового оподаткування доходів від використання землі, а в недалекому майбутньому і доходів від її реалізації передбачає забезпечення належних доходів аграрним підприємствам, стимулювання розширення оброблюваних сільськогосподарських угідь, залучення до виробництва земельних ділянок, які вибули через різні причини з господарського обігу.

Світова практика організації іпотечного кредитування показує, що кожна країна має свою індивідуальну специфіку у підходах до формування іпотечної інфраструктури. В одних (Угорщина, Польща, Швеція, Фінляндія та інші) іпотечні кредити надаються спеціалізованими іпотечними банками, тоді як у Чехії, Словенії та інших країнах уряд обмежився видачею спеціальних ліцензій на право емісії закладних листів універсальним комерційним банкам.

На початковому етапі формування земельної іпотечної системи доцільно було б встановити пільги в оподаткуванні іпотечних банків та інших іпотечних інститутів, передбачити бюджетні кошти для формування відповідних банківських резервів, виділення необхідних бюджетних коштів для часткового здешевлення вартості іпотечних кредитів (процентних ставок), встановлення окремих видів державних гарантій тощо. Система іпотечного кредитування не може повною мірою вирішити усієї низки проблем капіталізації вітчизняного аграрного сектора, але вона розширить передусім доступ аграрних підприємств до довгострокових кредитних ресурсів. Важливою умовою для розвитку іпотечних відносин в аграрній сфері України є створення розгалуженої інфраструктури іпотечного ринку, складовими елементами якої мають стати різноманітні фінансово-кредитні установи, що займаються іпотекою під заставу земель сільськогосподарського призначення. Важливим напрямом капіталізації аграрного виробництва може стати використання землі як базового ресурсу в ринковому обороті, тобто надання можливості використання земельних ділянок для застави з метою отримання для аграрних підприємств іпотечних кредитів.

Моніторинг земель необхідно розглядати як складну систему, яка формує базу даних про стан земель. Дані, які отримуються при здійсненні моніторингу земель, виступають інформаційним підґрунтям для ведення державних кадастрів різних видів ресурсів, формування збалансованого землеустрою, охорони земель, планування розвитку територій. Таким чином, сучасний стан

формування моніторингу земель повинен враховувати взаємодію і взаємозалежність складових системи.

Важливим елементом інфраструктури іпотечного ринку України мають стати інституційні структури, що акумулюють кошти населення (страхові компанії, пенсійні та гарантійні фонди, інвестиційні компанії та фонди, кредитні спілки та ін.), що сприятиме конкуренції на ринку іпотечних кредитів, збільшенню його ресурсів і зниженню відсоткових ставок.

Фінансові ресурси іпотечних установ повинні складатися з власних коштів і іпотечних облігацій. Для здійснення іпотечного кредитування державні іпотечні банки можуть залучати ресурси за рахунок бюджетних субсидій, у депозитах комерційних і ощадних банків, а приватні – мобілізувати кредити комерційних банків, страхових компаній та інших комерційних структур, а також, як і державні, випускати іпотечні облігації.

З метою впровадження механізму іпотечного кредитування під заставу землі необхідно розробити порядок розблокування процесу запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення з визначенням основних запобіжників, наприклад щодо одержання власності на землю виключно фізичними особами; обмеження обсягів площ загального володіння однією особою земельними ділянками, що не перевищує 100 га, як нині законодавство вже визначило для фермерів (між іншим, середній розмір землі у фермерів країн ЄС – 57 га); обмеження участі іноземних громадян у володінні землею; визначення механізмів недопущення непрозорих схем одержання власності на землю, зокрема щоб іпотека не стала ще одним інструментом перерозподілу земельної власності.

До основних чинників, які гальмують становлення повноцінного ринку довгострокового (іпотечного) кредитування в аграрному секторі України, можна віднести: відсутність ринку сільськогосподарських земель; низький рівень ліквідності активів сільськогосподарських підприємств; дефіцит довгострокових кредитних ресурсів у банківських установах; висока ціна кредитних ресурсів на внутрішньому фінансовому ринку; недостатній рівень розвитку інфраструктури іпотечного ринку; відсутність реальних інституційних інвесторів тощо.

Найефективнішим сучасним інструментом залучення довгострокових кредитних ресурсів аграрними товаровиробниками, як показує світовий досвід, є широке використання механізмів іпотеки (застави) нерухомості й передусім іпотеки земельних ділянок сільськогосподарського призначення. У структурі основних засобів аграрних підприємств найбільшу частку мають будівлі та споруди, машини й обладнання. Однак це фактично неліквідна застава, яку комерційні банки не беруть у забезпечення. Тому чи не єдиним об'єктом застави за довгостроковими кредитами для аграрних товаровиробників може бути земля сільськогосподарського призначення. Використання земельної іпотеки визначається перевагами землі як об'єкта застави, оскільки цей об'єкт

характеризується постійним місцем розташування, здатний до зростання вартості, приносить дохід у випадку використання (що є джерелом погашення позики), а також залишається у власності позичальника.

Супровід кредиту проводиться на комплексній основі. Працівник кредитного підрозділу здійснює контроль за виконанням позичальником умов кредитного договору і договору застави. При цьому банк протягом усього строку кредитування підтримує ділові стосунки з позичальником, перевіряє його фінансовий стан і стан цільового використання земельної ділянки.

У разі непогашення кредиту в строк можливі такі наслідки:

- 1) право оренди земельної ділянки виставляється на аукціон;
- 2) право оренди повертається до орендаря на нових умовах.

Другий варіант є найбільш прийнятним. Він реалізується шляхом укладення відповідної угоди між банком як кредитором і боржником або між банком і третьою особою без участі боржника у випадку укладення договорів поруки або уступки права вимоги. Підставою для проведення реструктуризації боргу може бути лист-заява позичальника з техніко-економічним обґрунтуванням можливості повернення заборгованості за умови реструктуризації.

Використання іпотеки земельних ділянок дасть змогу аграрним підприємствам збільшити обсяги одержаних кредитів, подовжити строки кредитування на тривалий термін під відчутно нижчі відсотки та істотно розширити доступність кредитування.

Список використаних джерел

1. Doing Agribusiness in Ukraine 2017, Official web-site. Retrieved from: <http://ucab.ua/> (in Ukr.). Accessed on Feb.14, 2020.
2. Official site of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine 2017. Official web-site. Retrieved from <http://minagro.gov.ua>. (in Ukr.). Accessed on Feb. 11, 2020.
3. Zhezherun, Yu. V. "Suchasnyi stan rynku ipotechnoho kredytuvannia v Ukraini" [The current state of the mortgage lending market in Ukraine]. *Ekonomika i menedzhment*. 2017. http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/12_zhezherun.htm
4. Kredytuvaty pid zastavu paiv zmozhe lyshe derzhava" [Borrowing shares can only be loaned by the state]. *Den* : veb-sait. <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/kredituvati-pid-zastavu-payiv-zmozhe-lishe-derzhava>

Ткаченко Ю. О., студентка

Мещеряков В. Є., доцент

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Підвищення інвестиційної привабливості туризму за умов існування особливостей регіональної інвестиційної привабливості України мають важливе соціально-економічне значення. В умовах обмеження внутрішніх фінансових ресурсів процес залучення іноземних інвестицій в туристичну галузь потребує особливої уваги.

Туристична привабливість території України визначається наявністю потенціалу туристичних ресурсів, відносним розвитком матеріально-технічної бази туризму, доступною і достатньою для туриста інформацією про неї, а також забезпеченістю досягнення максимального соціально-економічного ефекту від розвитку в її межах туристичної індустрії.

Інвестиційна привабливість туристичного регіону – це сукупність мікро- та макрофакторів, що формують загальне уявлення потенційного інвестора про регіон і надають йому можливість визначити наскільки досліджуваний регіон може бути привабливим та вигідним для інвестування [1].

Інвестиційний процес є одним із найважливіших факторів економічного зростання України. Україна має величезний туристичний потенціал, проте це недостатньо впливає на залучення інвестицій у розвиток туристичної сфери. Більшість іноземних інвестицій, які надходять в Україну, йдуть переважно в промисловість та агропромисловий комплекс. Проте і готельний, і рекреаційно-туристичний бізнес також потребують інвестиційних ресурсів і, зокрема, прямих іноземних інвестицій, що дасть можливість підвищити прибутковість цієї галузі та збільшити надходження до бюджету.

Світовий туризм має стійку динаміку розвитку, кількість мандрівників з кожним роком зростає. До чинників, які спричинили динамічний розвиток світового туризму та сприяли формуванню позитивного інвестиційного клімату, можна віднести:

- зростання доходів населення;
- розвиток інформаційних технологій та сучасних засобів комунікації;
- зменшення середньої тривалості робочого часу та збільшення вільного часу;
- розвиток транспорту, транспортних мереж та інфраструктури;
- вагомі зрушення у структурі матеріальних і духовних цінностей [2].

До негативних факторів, які впливають на туристичну сферу України, можна віднести відсутність нормативних актів щодо регулювання інвестиційних процесів у сфері туризму; високий рівень корупції; відсутність хороших автошляхів; відсутність скоординованої висококваліфікованої та

ефективної системи дій з виведенням національного туристичного продукту України на світовий ринок, сформованої політики сталого розвитку туризму в Україні; недостатній рівень розвиненості об'єктів туристичної інфраструктури, їх невідповідність світовим стандартам.

Стратегічними цілями інвестиційної політики в галузі туризму для країни повинні стати:

- створення бази, яка б забезпечувала гарантії іноземним інвестиціям, що спрямовуються в туристичний бізнес;
- формування позитивного та сприятливого іміджу регіонів у сфері надання туристичних послуг та країни загалом;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- гарантія недоторканості інвестицій та прав власності для інвесторів;
- сприяння припливу капітальних інвестицій не тільки у реконструкцію, але й будівництво, створення сучасних туристичних комплексів, санаторіїв, готелів відповідно до міжнародних вимог і стандартів [3];
- звернення уваги на зміцнення транскордонного співробітництва між прикордонними регіонами у роботі над проектами щодо розвитку туристичного сектору та залучення іноземних інвестицій у ці регіони [4].

У зв'язку з цим необхідно приділити особливу увагу налагодженню інфраструктури, транспортних зв'язків, готельного та ресторанного сервісу. У результаті подолання проблем та слабких сторін індустрії шляхом активної державної підтримки туристичний бізнес після закінчення дії карантинних заходів може стати джерелом значних надходжень до бюджету країни.

Розвиток туристичної сфери сприяє не лише підвищенню конкурентоздатності туристичних послуг України на світовому ринку, але й забезпечує надходження додаткових коштів до бюджетів різних рівнів.

Отже, неоднорідний розвиток туристичної галузі вказує на регіональну різноманітність інвестиційної привабливості українських рекреаційних зон. Наявність різноманітних природних ресурсів дозволяє створити в Україні багатофункціональну систему сучасних оздоровчих закладів, але такі проекти потребують значного фінансування. Збільшення рівня інвестицій в туристичну галузь України забезпечить країні розвиток даної галузі, допоможе розвитку супутніх індустрій і позитивно вплине на добробут населення. Розвиток туризму в Україні суттєво вплине на зростання зайнятості населення в майбутніх періодах.

Список використаних джерел

1. Шинкарук Л. В. Іноземні інвестиції: їх роль у становленні та розвитку економіки (регіональний аспект). Чернівці: Рута, 2015. 174 с.
2. Миронов Ю. Б. Проблеми та перспективи розвитку світового туризму за умов глобальної нестабільності. *Сучасні тенденції розвитку світової*

економіки: збірник матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конференції (Харків, 26 трав. 2017 р.). Том 1. Харків: ХНАДУ, 2017. С.35-36.

3. Худо В. Інвестиційні можливості туристичної сфери України. *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2008. Вип. 24. С. 351–358.

4. Січка І. І. Фактори впливу на інвестиційну привабливість туристичної та туристично-рекреаційної галузі України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 10, част. 2. С. 96-100.

Тофан І.М., к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ СКЛАДОВІ УНИКНЕННЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

Постійне реформування податкової системи України, збільшення кількості податкових консультантів та переважно контролюючий вектор податкової політики, дозволяє зробити висновок, що громадяни і підприємці не бажають сплачувати обов'язкові платежі, а зацікавлені залишати цю частину доходів собі. Які ж саме причини можуть спонукати до таких дій? А їх насправді є достатньо. Виділимо, окремі, які на нашу думку вартують найбільшої уваги.

А саме, історична ментальність, політична активність, якість державних послуг, культура сплати.

Ще М. Грушевський [1] вважав, що українці мають західний тип ментальності, хоча він не відкидав і ролі східних впливів. Зокрема, найважливішими рисами українського менталітету вважалась любов до праці, гумору, порядку та свободи. Внаслідок пізнішої кріпацької залежності, українці не були обтяжені надто великими податками й поборами, а тому мали змогу навчатися грамоті. Не лише козаки, а й простолюди міг тією чи іншою мірою впливати на владу. Хоча українці, при всіх обмеженнях, які історично склалися, воліли жити за нормами свободи цивілізованого суспільства. За останні сто років, на жаль, багато що в цьому напрямку погіршилось. «Советска» окупація, Голодомор, війна, переселення внесли свій негативний вплив на формування податкової дисципліни та культури загалом. Підсвідомо, ніхто не хоче сплачувати податки в країні де влада сама, системно і постійно порушує, або не виконує норми діючого законодавства. Ще в кінці минулого століття американський економіст Каліфорнійського університету Джеймс Андреоні [2] у своїх дослідницьких роботах про дотримання норм податкового законодавства звертав увагу на важливість психологічних факторів. Результати

його праць доводили що демографічні, соціальні та моральні чинники необхідно враховувати і інтегрувати у традиційні фіскальні моделі.

Політична активність громадян повинна мати прямий вплив на кінцевий результат при загальнонародних виборах. Тобто виконані обіцянки народних обранців та державотворців це довіра до влади і стимулювання до виконання громадянського обов'язку усього суспільства. Чим сильніше розвинута політико-правова участь громадян в управлінні держави, тим сильніше їхнє відчуття податкового обов'язку і моралі. Приклад таких країн як Швейцарії, Австрії, Швеції підкреслює високу податкову дисципліну саме завдяки високій довірі до управлінців [3]. Вони засвідчили, що можливість активної участі членів суспільства в прийнятті законів (через референдуми), та розміри фіскальних платежів підвищують рівень податкової моралі. Беручи безпосередню участь у визначенні політичного курсу країни, громадяни бачать прямий взаємозв'язок між обов'язком сплачувати податки та власним добробутом.

Наступним чинником який посилює бажання уникати сплати податків є якість державних послуг та публічних благ. На жаль вона в Україні на практиці, насправді низька, а тому податкоплатники сприймають обов'язкові платежі як несправедливі. Чим менший середній розмір повернення соціальних благ на душу населення (видатків з бюджету), тим нижчий рівень податкової відповідальності громадян. Те саме стосується значної різниці у розмірах податків між платниками. Люди, які зобов'язані платити більше, можуть вважати це несправедливим, тому ухиляються від сплати. Крім того, якщо податкові служби розглядають громадян чи підприємців як потенційних шахраїв чи оптимізаторів (на мові податківців), люди відчувають недовіру до влади, а звідси і зростання ризику ухилення від сплати податків. Багато вчених досліджували цю проблематику (Е.Ліндаль, К.Віксель Е.Кірхлер,) і дійшли простого висновку, що трактування "злодії та поліцейські" доцільно замінити на терміни – "клієнти та сервіс". Саме тоді платники податків сприйматимуть владу як якісного постачальника послуг і в свою чергу, наповнення бюджету будуть вважати своїм обов'язком. Доречно зауважити що вже другий рік в Україні здійснюється спроба перейти на такий рівень взаємовідносин, але це поки тільки декларування намірів, адже керівництво податкової служби знову змінено і наміри теперішніх керівників ще невідомі.

На податкову відповідальність і уникнення від оподаткування може мати вплив і схильність до хабарництва. На жаль те культурне середовище і норми поведінки які вже тривалий період мають місце в країні залишає негативний відбиток на усіх громадянах. Постійні скандали із хабарництвом у всіх ешелонах влади створюють родючий ґрунт для корупції і у сфері оподаткування та адмініструванні податків і зборів. Схильність людей давати хабарі, для ухилення від сплати податків, частково залежить від цінностей та соціальних норм, які переважають у суспільствах, де вони вирости. А це все

неминуче збільшує обсяги тіньової економіки, внаслідок чого зростає податковий тиск на діючий сектор економіки. У країнах з високим рівнем тінізації економіки уряди часто компенсують дефіцит бюджету коштом тих, хто сплачує податки. Це як правило супроводжується зростанням податкового навантаження через розширення бази оподаткування різних податків і зборів та зростанням податкових ставок для сумлінних платників податків.

Часткове усунення або повне подолання цих негараздів, на нашу думку, дозволить значно підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни в Україні загалом.

Список використаних джерел

1. Кулаковський П. Історичні праці Михайла Грушевського кінця 1880–1890 рр. // : у 50 т. / – Львів: Видавництво "Світ". – 2003. Т. 5. – С. 14–25.
2. Tax compliance J Andreoni, B Erard, J Feinstein - Journal of economic literature, 1998
3. Pommerehne, W.W., Weck-Hannemann, H. Tax rates, tax administration and income tax evasion in Switzerland. Public Choice 88, 161–170 (1996). <https://doi.org/10.1007/BF00130416>

Цибуківська А.В., студентка

Науковий керівник: **Цимбалюк І.О.**, к.е.н, доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У сучасних економічних умовах важливу роль відіграє малий бізнес, адже саме він робить значний внесок у економіку держави, формуючи товарні, фондові, фінансово-грошові ринки. Однак, через недосконалість державної політики розвиток малого підприємництва стикається з низкою проблем, найбільш важливою з яких є неефективне податкове стимулювання. Часті зміни у податковому законодавстві, а також недосконала система державної підтримки малого підприємництва є основними проблемами розвитку малого підприємництва в Україні.

Мале підприємництво є найбільш гнучкою та динамічною складовою ринку, тому відіграє суттєву роль у вирішенні основних завдань соціально-економічного характеру: формування конкурентного середовища, забезпечення зайнятості населення; збільшення робочих місць та створення нових у сфері малого та середнього бізнесу, забезпечення споживчого попиту та зростання рівня життя; подолання бідності; приріст ВВП; інноваційний розвиток

територій; зменшення обсягу трудової міграції та відтоку активної частини населення за кордон; збільшення кількості інвестицій в економіку [1].

Українська податкова система, попри значні зміни податкового законодавства, що спрямовані на її вдосконалення, має ряд суттєвих недоліків: безсистемне надання пільг та перекручування суті окремих видів податків; нестабільність податкового законодавства, неузгодженість і суперечність окремих норм податкових законів, їх нестабільність; безсистемне надання пільг; велика кількість нормативно-правових актів з питань оподаткування, якими повинні володіти та керуватися на практиці як платники податків, так і працівники фіскальних органів; надмірна фіскальна спрямованість податкової системи; нерівномірність оподаткування; відсутність прозорих і ефективних механізмів захисту прав платників податків; наявність тіньового сектору та інше.

Основною проблемою, що сьогодні хвилює малий бізнес, стало високе оподаткування. Протягом 2018 року податкове законодавство істотно не змінювалось залишаючись доволі лояльним, як наслідок економіка зросла на 3,5%, кількість зареєстрованих ФОПів – на 71 тис. (до 1,84 млн). Проте, збільшилась і кількість підприємців, незадоволених податковою системою. Причинами цього стало те, що бізнес відчув посилення контролю над виплатою єдиного соціального внеску та факт його сплати при відсутності діяльності. Підприємства, яких змусили легалізуватися, повинні платити податки за найманих працівників. Окремою проблемою є недостатня інформованість підприємців про податкові зміни [2].

Дисбаланси в сучасній податковій системі держави створюють нерівномірне податкове навантаження, що постійно зростає. У результаті, виникають сприятливі умови для переходу підприємств у тіньовий сектор економіки, зростає число випадків ухилення від оподаткування, скорочуються податкові надходження тощо. Так, через високі відрахування до фонду заробітної плати, єдиного соціального внеску багато малих підприємств ведуть подвійну бухгалтерію. Більшість підприємств тою чи іншою мірою приховують свої доходи, щоб платити менший податок.

На сучасному етапі податковою системою держави передбачено два податкових режими для малих підприємств: загальний та спрощений.

Загальна система оподаткування передбачає сплату податків відповідно до переліку поданого в ст.9-10 Податкового кодексу України. Така система має ряд недоліків для платників, зокрема: значна кількість обов'язкових платежів, фіскальна мета впроваджених податків та зборів, складність ведення обліку та нарахування податків та зборів, потреба в ресурсах для ведення діяльності тощо[4].

Спрощена система оподаткування в Україні – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку; є необхідною частиною державної політики

розвитку малого підприємництва. Вона покликана захищати суб'єктів податкових відносин від надмірного тиску податкової системи. Протягом періоду свого існування спрощена система підтвердила свою ефективність в порівнянні зі звичайною системою оподаткування, водночас, вона має ряднедоліків, що гальмують ефективний розвиток малого бізнесу.

Не можна не визнати, що з існуванням спеціального режиму оподаткування малого бізнесу в країні сформовано ряд ризиків, які негативно впливають як на систему державних фінансів, так і на умови конкуренції. Основними загальними ризиками функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні є: застосування спрощеного режиму оподаткування у схемах мінімізації податкових зобов'язань суб'єктів господарювання; значна тінізація економічної діяльності у сфері малого бізнесу, що погано піддається контролю та адмініструванню; невідповідний фінансовому результату рівень податкових платежів; нелегальна зайнятість; викривлення конкурентного середовища [3].

Сьогодні малий бізнес зазнає значних збитків у зв'язку з карантинном через поширення коронавірусної хвороби. Тому одними з перших антикризових кроків у багатьох державах є заходи, спрямовані на підтримку насамперед малого бізнесу. Приймаючи рішення про запровадження карантину, одночасно було прийнято ще один важливий документ – Закон №533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». В Україні на період карантину збільшено ліміти для підприємців – зокрема, ФОПів, – які працюють на спрощеній системі оподаткування; перенесено терміни сплати податку на доходи фізичних осіб; звільнення підприємців від сплати ЄСВ за себе, і відтермінування обов'язкового застосування РРО; благодійні внески, спрямовані на боротьбу з коронавірусом звільняють від сплати податку на прибуток, а приватні особи можуть включати ці суми до податкової знижки зі сплати ПДФО. Незважаючи на заходи, які вжила влада для боротьби з економічними наслідками карантину, велика частка підприємств змушена повністю зупинити роботу, багато підприємств втратили основну частину оборотних коштів, більшість малих підприємців будуть не в змозі відновити роботу, і, навіть великі підприємства понесуть значні збитки та скоротять персонал.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку малого бізнесу потрібно створити відповідні правові, економічні та організаційні умови, що надалі сприятиме зростанню кількості суб'єктів малого підприємництва, збільшенню ролі та його значення в національній економіці.

Для підтримки розвитку малого підприємництва політика держави повинна бути спрямована на: створення раціональної нормативно-правової бази; вдосконалення спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності

малих підприємств; організацію фінансової підтримки малого бізнесу; забезпечення малих підприємств інформацією та підготовленими кадрами. У процесі модернізації податкової системи необхідно спиратися на зарубіжний досвід справляння податку на прибуток та ввести пропорційну обсягу доходу систему оподаткування, яка дасть можливість підвищити ефективність роботи підприємств та збільшити надходження до бюджету [5].

Отже, оподаткування суб'єктів малого підприємництва потребує законодавчого вдосконалення. Сучасні реалії вимагають від держави дієвих заходів щодо розвитку і підтримки малого бізнесу, розробки програм, які б сприяли виведенню суб'єктів малого бізнесу з тіні, створення нових робочих місць, зменшення обсягу трудової міграції, відтоку активної частини населення за кордон, і як наслідок зростання економічного потенціалу регіонів.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук І.С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / І.С. Ковальчук. // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «ModernEconomics». – 2017. – №5. – С.29-35. – Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua/taxation-analysis-of-small-enterprise-subsidiaries-in-ukraine/>
2. Ліга закон: що турбує малий бізнес – 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://biz.ligazakon.net/>
3. Майстренко О.В. Перспективи розвитку в Україні спрощеного оподаткування малого підприємництва [Електронний ресурс] / О.В. Майстренко. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/30255>
4. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 02 грудня 2010р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
5. Цимбалюк І.О., Лущик В.Д. Податкове навантаження як визначальний чинник розвитку бізнесу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2016. – С.5–10. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016/17-vipusk-9-lyutij-2016/1795-tsimbalyuk-i-o-lushchik-v-d-podatkove-navantazhennya-yak-viznachalnij-chinnik-rozvitku-biznesu>.

Чапінська М.М., Феджага С.П., студенти
Науковий керівник: **Гузар У.Є.**, к.е.н., доцент
*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського,*

ВИЖИВАННЯ РЕСТОРАНІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія коронавірусу, яка швидко поширюється, готова знищити ресторанну індустрію, якою ми її знаємо. Пандемія – бомба уповільненої дії, з якою ресторанне господарство ніколи не стикалося.

Ще не було кризи такого масштабу і розмаху, яка завдає непоправної шкоди ресторанам. І на даний момент, ресторани роблять все можливе, щоб залишатися на плаву, виконуючи доставку, пропонуючи безконтактне обслуговування, продаючи товари, пропонуючи подарункові сертифікати, просячи відвідувачів перенести броні, а не скасовувати на передодні сплачене бронювання. Але правда в тому, це лише тимчасові заходи, які тільки допоможуть зупинити руйнування. Для ресторанів послуга доставки може бути єдиним шансом пережити не легкі часи.

Метою нашого дослідження є характеристика ринку ресторанних послуг в умовах пандемії.

Пандемія — епідемія, що характеризується найбільшим поширенням інфекційного захворювання на території усієї країни та сусідніх держав, багатьох країн світу, континентах [1].

За даними дослідження компанії Poster, продажі закладів громадського харчування в Україні з 12 до 15 березня 2020 року скоротилися в середньому на 26% порівняно з аналогічним періодом минулого тижня. На вихідних 14-15 березня цей показник просів на цілих 36% [2].

"Вже зараз ясно, що карантин через пандемію коронавірусу викличе одну з найбільших криз в сфері HoReCa в Україні за останні роки", – констатує співзасновник і CEO компанії з автоматизації закладів Poster Родіон Ерошек.

Щоб менше людей втратили роботу, орендарі відмінили орендну плату для власників ресторанів, також бізнес звільнили від оплати за розміщення зовнішньої реклами.

Після завершення карантину кількість закладів суттєво зменшиться. Вони можуть працювати, як і під час карантину, а саме доставляючи страви на дім. Ресторанний бізнес буде занепадати, цього року. Ресторани ще не скоро відкриються, а коли відкриються, то будуть скорочувати штат, або ж зменшувати робочі зміни. Після карантину кількість гостей зменшиться, окрім кафе нижче середньої категорії та іміджевих ресторанів в спальних районах і за містом. Після карантину, буде відсутність вільних вакансій для ресторанної сфери [2].

Отже, не мережевим ресторанам буде важко встояти на плаву, більшість закладів закриється. Закриються і ті ресторани, які і не відкрились. Багато людей втратять роботу а ті, що залишаться будуть мати нижчі зарплати ніж до карантину. Адже основа конкурентоспроможності — низька ціна свого товару, послуг на ринку, тому низька ціна зменшить зарплатний фонд.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%8F>.
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/03/19/658296/>.